

26—27 november

Debatter m. m.

	Sid.
Torsdagen den 26 november	
Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.	3
(tryckt ändringsförslag se bil. till protokollet för den 27 november)	

Fredagen den 27 november	
Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m. (Forts.)	119
Ändring i förordningen om allmän energiskatt, m. m.	145
Svar på interpellation av herr Hanson, Per-Olof, ang. atomenergiens utnyttjande	148

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 27 november	
Bevillningsutskottets betänkande nr 60, ang. förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.	119
— nr 64, ang. ändring i vissa delar av förordningen om allmän energiskatt, m. m.	145

Torsdagen den 26 november förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 185, med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 9 oktober 1959 dagtecknad proposition, nr 162, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om allmän varuskatt;
- 2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);
- 3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juli 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor; samt
- 4) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen hade hänvisats såvitt gällde de under 1—3 upptagna författ-

ningsförslagen till bevillningsutskottet, såvitt gällde det under 4 upptagna författningsförslaget till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

I propositionen hade riktlinjerna uppdragits för den ekonomiska politikens utformning mot bakgrunden av det ekonomiska läget. Beräkningar hade framlagts över budgetläget för innevarande och nästkommande budgetår. I det sammanhanget redovisades även överslagsmässiga beräkningar rörande den statsfinansiella utvecklingen på något längre sikt. Övervägandena i samband härmed hade lett fram till slutsatsen, att budgeten krävde en inkomstförstärkning av storleksordningen 1 å 1 1/2 miljard kronor, räknat för helt budgetår. I anledning härav hade i propositionen framlagts förslag om införandet av en allmän varuskatt. Denna föreslogs bli generell och drabba konsumtions- och kapitalvaror lika. För att bevara progressiviteten i kraven på medborgarna hade föreslagits dels åtgärder för att befria vissa grupper från varuskattens verkningar, dels ock vissa lättnader i den direkta beskattningen.

Den föreslagna varuskatten skulle till sin konstruktion vara en skatt på förbrukningen inom landet. Den skulle uttagas i det sista led som varan passerade på sin väg till den slutlige konsumenten. Den föreslagna skattesatsen, 4 procent, skulle uttagas på det pris konsumenten betalade, varvid skattens belopp skulle inräknas i priset. Skatten var avsedd att införas fr. o. m. den 1 januari 1960. Den skulle komma att utgå på alla varulikvider, som erlades efter årsskiftet, försåvitt icke leverans skett eller skriftligt avtal om leverans träffats före den 16 oktober 1959.

Alla varor skulle i princip bliva skattepliktiga. Med varor förstods därvid materiella ting av lös egendoms natur. Skatteplikten skulle omfatta såväl egent-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

liga konsumtionsvaror som investeringsvaror, byggnadsmaterial och liknande. Skattens utformning såsom en detaljhandelskatt innebar, att skatt icke skulle utgå i tidigare försäljnings- och distributionsled. Industriens och hantverkets råvaruförbrukning skulle således icke bli föremål för beskattning. I fråga om investeringsvaror och byggnadsmaterial voro däremot företagen att anse som konsumenter.

Från den principiella skatteplikten för varor hade av skattetekniska skäl föreslagits vissa begränsade undantag. Skattefrihet skulle således föreligga vid försäljning av levande djur, av jord, sand, grus och sten, av drivmedel och andra bränslen, av större fartyg, luftfartyg och viss krigsmateriel, av dagstidningar samt av receptbelagda läkemedel. Härjämte hade genom särskilt stadgande jordbruksråvarorna undantagits från skatteplikt.

Beskattningen skulle enligt förslaget omfatta även vissa tjänsteprestationer, nämligen reparations-, underhålls-, ändrings- och rengöringsarbeten samt serverings- och uthyrningstjänster. Förutsättning för skatteplikt var, att tjänsteprestationen huvudsakligen hade avseende på skattepliktiga varor.

Med den föreslagna avgränsningen av beskattningsområdet kommo att utanför beskattningens ram falla bl. a. fastigheter och arbetsprestationer å fastigheter samt vidare transport- och hygieniska tjänster liksom tjänster som tillhandahöllös av läkare, advokater, resebyråer m. fl. Vidare voro hyrorna undantagna.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om allmän varuskatt var i nedan angivna delar så lydande:

1 §

Till staten skall enligt bestämmelserna i denna förordning erläggas skatt (*allmän varuskatt*) för varor, som försäljas eller tagas på annat sätt tillhandahållas eller tagas i anspråk inom riket, samt för varor, som införas till riket. Allmän varuskatt skall ock, i den omfattning som anges i förordningen, erläggas för

tjänsteprestationer, som tillhandahållas inom riket.

10 § 1 mom. 7 och 2 mom.

1 mom. Från skatteplikt undantagas följande varor.

7. Allmänna nyhetstidningar, så ock periodiskt utgivna medlemsblad, personaltidningar och liknande publikationer, dock endast i den mån dessa publikationer tillhandahållas utan särskild avgift.

2 mom. Kungl. Maj:t äger förordna om ytterligare undantag från skatteplikt beträffande särskilda varor eller varugrupper.

12 § 1 mom.

1 mom. Skattskyldighet åvilar, med de undantag som i 13 § sägs,

a) den som yrkesmässigt försäljer skattepliktigt vara,

b) den som yrkesmässigt utför eller ombesörjer utförande av skattepliktig tjänsteprestation,

för tillhandahållande av sådan vara eller tjänsteprestation till förbrukare (konsument), så ock för uttag ur rörelsen av skattepliktigt vara.

Den som fabriksmässigt tillverkar byggnadsvaror är, i vad angår denna tillverkning, skattskyldig, ändå att han icke försäljer sådana varor yrkesmässigt.

46 § 1 och 2 mom.

1 mom. Preliminär allmän varuskatt förfaller till betalning den 18 i månaden närmast efter utgången av den redovisningsperiod, som skatten avser.

2 mom. Senast den dag preliminär allmän varuskatt förfaller till betalning skall densamma inbetalas till statsverket genom insättning å särskilt postgiro-konto.

Omfattar redovisningsperiod delar av olika beskattningsår, skall å varje sådan del belöpande skatt inbetalas för sig.

Å redovisningsperiod eller å sådan del av redovisningsperiod, som i föregående stycke sägs, belöpande preliminär allmän varuskatt erlägges i helt antal kronor, därvid öretal bortfaller. Under-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

stiger skattebeloppet tio kronor, må inbetalning underlätas.

Ikraftträdandebestämmelserna, punkten 1

1. Förordningen äger icke tillämpning i fråga om sådant tillhandahållande inom riket av vara eller tjänsteprestation, som skett före den 16 oktober 1959 eller varom före nämnda dag slutits skriftligt avtal däri vederlaget blivit till beloppet fastställt.

Stadgandet i tredje stycket av anvisningarna till 16 § skall icke gälla, i den mån vederlaget för vara eller tjänsteprestation före den 1 januari 1960 inlutit kontant eller eljest kommit den skattskyldige tillgodo, eller ock skatteplikt för varan eller tjänsteprestationen bortfaller, på grund av bestämmelserna i nästföregående stycke.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 518, av herr *Wirmark* och fru *Wallentheim*, samt II: 630, av fru *Lindskog m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 519, av herr *Georg Carlsson m. fl.*, samt II: 631, av herrar *Etmwall* och *Vigelsbo*,

3) de likalydande motionerna I: 524, av herr *Gunnar Berg*, samt II: 633, av herrar *Levin* och *Arweson*,

4) de likalydande motionerna I: 525, av herr *Spetz*, samt II: 632, av herrar *Johansson* i Öckerö och *Nyberg*,

5) de likalydande motionerna I: 528, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 639, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

6) de likalydande motionerna I: 540, av herr *Aastrup m. fl.*, och II: 651, av herr *Ohlin m. fl.*,

7) de likalydande motionerna I: 541, av herr *Aastrup m. fl.*, och II: 652, av herr *Ohlin m. fl.*,

8) de likalydande motionerna I: 545, av herr *Aastrup m. fl.*, och II: 656, av herr *Ohlin m. fl.*,

9) de likalydande motionerna I: 548, av herr *Ivar Johansson m. fl.*, och II: 658, av herr *Hedlund m. fl.*,

10) de likalydande motionerna I: 549, av herr *Ivar Johansson m. fl.*, och II: 661, av herr *Hedlund m. fl.*,

11) de likalydande motionerna I: 550, av herr *Ivar Johansson m. fl.*, och II: 660, av herr *Hedlund m. fl.*,

12) de likalydande motionerna I: 551, av herr *Ivar Johansson m. fl.*, och II: 659, av herr *Hedlund m. fl.*,

13) de likalydande motionerna I: 552, av herr *Ivar Johansson m. fl.*, och II: 663, av herr *Hedlund m. fl.*,

14) de likalydande motionerna I: 553, av herr *Ivar Johansson m. fl.*, och II: 662, av herr *Hedlund m. fl.*,

15) de likalydande motionerna I: 558, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 668, av herr *Hagberg m. fl.*,

16) de likalydande motionerna I: 559, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 669, av herr *Hagberg m. fl.*,

17) de likalydande motionerna I: 560, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 670, av herr *Hagberg m. fl.*,

18) de likalydande motionerna I: 561, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 671, av herr *Hagberg m. fl.*,

19) de likalydande motionerna I: 562, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 672, av herr *Hagberg m. fl.*,

20) de likalydande motionerna I: 563, av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 674, av herr *Hagberg m. fl.*,

21) de likalydande motionerna I: 567, av herr *Per-Olof Hanson*, samt II: 680, av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén*, (dessa motioner skulle behandlas av utskottet i annat sammanhang),

22) de likalydande motionerna I: 568, av herr *Per-Olof Hanson*, och II: 681, av herr *Kollberg*,

23) de likalydande motionerna I: 569, av herr *Per-Olof Hanson m. fl.*, och II: 682, av herr *Kollberg m. fl.*,

24) de likalydande motionerna I: 570, av herr *Per-Olof Hanson*, samt II: 690, av herrar *Nordgren* och *Stiernstedt*,

25) de likalydande motionerna I: 571, av herrar *Per-Olof Hanson* och *Gustaf Henry Hansson*, samt II: 695, av herr *Bengtsson* i Göteborg *m. fl.*,

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

26) de likalydande motionerna I: 573, av herr *Sveningsson* m. fl., och II: 694, av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.,

27) de likalydande motionerna I: 574, av herr *Sveningsson*, och II: 689, av herr *Setterberg* i Vilske-Kleva m. fl.,

28) de likalydande motionerna I: 575, av herrar *Sveningsson* och *Yngve Nilsson*, samt II: 697, av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.,

29) de likalydande motionerna I: 576, av herrar *Yngve Nilsson* och *Sveningsson*, samt II: 691, av herr *Källenius* m. fl.,

30) de likalydande motionerna I: 577, av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Sveningsson*, samt II: 687, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl.,

31) de likalydande motionerna I: 578, av herr *Alexanderson*, samt II: 700, av herrar *Cassel* och *Björkman*,

32) de likalydande motionerna I: 580, av herr *Torsten Andersson* m. fl., och II: 693, av herr *Eliasson* i Sundborn m. fl.,

33) de likalydande motionerna I: 581, av herr *Eric Carlsson*, samt II: 699, av herrar *Antonsson* och *Grebäck*,

34) de likalydande motionerna I: 582, av herr *Hagberg* m. fl., samt II: 696, av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås,

35) de likalydande motionerna I: 583, av herr *Hagberg* m. fl., och II: 684, av herr *Kollberg* m. fl.,

36) de likalydande motionerna I: 584, av fru *Hamrin-Thorell*, och II: 678, av fröken *Elmén*,

37) de likalydande motionerna I: 585, av fru *Hamrin-Thorell* m. fl., och II: 686, av herr *Kollberg* m. fl.,

38) de likalydande motionerna I: 586, av herrar *Hermansson* och *Ferdinand Nilsson*, samt II: 679, av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl.,

39) de likalydande motionerna I: 587, av herrar *Jonasson* och *Sundin*, samt II: 692, av herr *Elmwall* m. fl.,

40) de likalydande motionerna I: 588, av herr *Sigfrid Larsson* m. fl., och II: 688, av herr *Antonsson* m. fl.,

41) de likalydande motionerna I: 589, av herr *Ringaby* m. fl., och II: 683, av herr *Kollberg* m. fl.,

42) de likalydande motionerna I: 590, av herr *Spetz* m. fl., och II: 685, av herr *Kollberg* m. fl.,

43) motionen I: 517, av herr *Ferdinand Nilsson*,

44) motionen I: 523, av herr *Ferdinand Nilsson* m. fl.,

45) motionen I: 579, av herrar *Birger Andersson* och *Möller*,

46) motionen II: 629, av herrar *Regnell* och *Löfgren*,

47) motionen II: 635, av herr *Nelander* m. fl.,

48) motionen II: 636, av herrar *Hamrin* och *Nelander*,

49) motionen II: 698, av herr *Darlin* m. fl., och

50) motionen II: 701, av herr *Larsson* i Stockholm.

I de likalydande motionerna I: 528 och II: 639 hade hemställts, att riksdagen — med uttalande av att en fast och kraftfull besparingspolitik måste föras — mätte

A. avslå förslaget till allmän omsättningsskatt och alltså avvisa Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 162 angående

1) förordning om allmän varuskatt;

2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); och

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

B. antaga i motionerna införda förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin; samt

2) lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

I de likalydande motionerna I: 540 och II: 651 hade hemställts, att riksdagen måtte

1) avslå de i Kungl. Maj:ts proposition nr 162 med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m. under 1—3 upptagna förordningsförslagen,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om uppläggning av budgetpolitiken enligt i motionerna angivna riktlinjer i syfte att nå balans i budgeten 1960/61 och därefter möjliggöra lättnader i inkomstbeskattningen.

De likalydande motionerna I: 541 och II: 652 utmynnade i en hemställan att riksdagen — med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 162 om införande av allmän varuskatt, m. m. — måtte besluta höjning av beskattningen på sprit, vin och cigaretter med i motionerna I: 540 och II: 651 angiven omfattning att träda i kraft vid den tidpunkt riksdagen bestämde.

I de likalydande motionerna I: 545 och II: 656 hade yrkats, att riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 162 — på vilken motionärerna i särskild motion yrkat avslag — skulle

A. besluta sådana ändringar i vederbörande skatteförfattningar, att det s. k. omkostnadsavdraget skulle uppföras med i deklarationen redovisat belopp, dock lägst 100 kronor, att med bibehållande av nuvarande maximisummor försäkringsavdraget endast finge utnyttjas till det belopp som motsvarades av erlagda premier, samt att avrundning av den beskattningsbara inkomsten skulle ske nedåt till jämna tiotal kronor, samt

B. bemyndiga Kungl. Maj:t att på administrativ väg förordna om det erforderliga utbytet av källskattetabellerna för år 1960.

I de likalydande motionerna I: 548 och II: 658 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 162 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag till

- 1) förordning om allmän varuskatt,
- 2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623) samt

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor.

I de likalydande motionerna I: 549 och II: 661 hade yrkats, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 162 skulle besluta, att tillfällig budgetsaneringsavgift i enlighet med vad som anförts i motiveringen i motionerna I: 548 och II: 658 skulle utgå med 1 procent av den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten för fysiska personer och med 2 procent av den beskattningsbara inkomsten för juridiska personer under beskattningsåren 1960 och 1961.

I de likalydande motionerna I: 550 och II: 660 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i vederbörliga skatteförfattningar, att det s. k. omkostnadsavdraget skulle uppföras med i deklarationen redovisat belopp, och att avrundning av den beskattningsbara inkomsten skulle ske nedåt till jämna tiotal kronor.

I de likalydande motionerna I: 551 och II: 659 hade föreslagits att riksdagen vid behandling av propositionen nr 162 skulle besluta med verkan från den 1 januari 1960 om tillfällig höjning av

- 1) omsättningsskatten å spritdrycker och viner,
 - 2) skatten å tobaksvaror,
 - 3) nu gällande varuskatt, med undantag för socker, sirap och glass, samt
 - 4) nu gällande försäljningsskatt
- enligt de skattesatser, som förordats i motionerna I: 548 och II: 658.

I de likalydande motionerna I: 558 och II: 668 hade hemställts, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 162 måtte besluta, att 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig förmögenhetsskatt skulle erhålla ändrad lydelse på sätt i motionerna angivits.

De likalydande motionerna I: 559 och II: 669 utmynnade i en hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag om att en engångsskatt uppgående till en halv miljard kronor å kursstegringsvinsterna under 1958/59 skulle uttagas samt att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag syftande till en permanent beskattning av kursstegringsvinster.

I de likalydande motionerna I: 560 och II: 670 hade hemställts, att riksdagen med ändring av beslutet i maj rörande skattesatsen för aktiebolagen måtte besluta, att aktiebolagsskatten skulle utgå med 50 procent.

I de likalydande motionerna I: 561 och II: 671 hade föreslagits, att riksdagen skulle för sin del besluta, att det fulla ikraftträdandet av 1955 års lagervärderingsregler för aktiebolag skulle ske vid 1960 års taxering samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till effektiv bolagsbeskattning, speciellt syftande till redovisning och beskattning av aktiebolagens förmögenheter.

I de likalydande motionerna I: 562 och II: 672 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag om indragning till det allmänna av s. k. oförtjänt markvärdestegring.

I de likalydande motionerna I: 563 och II: 674 hade yrkats, att riksdagen, därest regeringens förslag till allmän varuskatt i princip skulle bifallas, måtte fastställa förordningens giltighetstid till ett år och besluta att bestämmelsen om förordningens ikraftträdande skulle erhålla följande lydelse:

»Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1960 och gäller ett år...».

I de likalydande motionerna I: 581 och II: 699 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att böcker skulle undantagas från en allmän varuskatt.

I de likalydande motionerna I: 587 och II: 692 hade föreslagits, att riksdagen, därest propositionen nr 162 icke skulle avslås, måtte besluta,

1) att byggnadsvaror samt investeringar i hantverk industri, jordbruk, skogsbruk, handel, fiske, trädgårdsodling etc. skulle undantagas från skatteplikt, samt

2) att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om utfärdande av härför erforderliga tillämpningsföreskrifter, exempelvis genom riksskattenämnden.

I de likalydande motionerna I: 588 och II: 688 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte förordna om undantag från skatteplikt till allmän varubeskattning för de tekniska och kulturella hjälpmedel, som av handikappade och lytesskadade användas i rehabiliterings- eller terapeutiskt syfte, såsom olika slag av invalidfordon och invalidvagnar, rullstolar, proteser, hörapparater, talböcker etc.

Motionen I: 517 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte dels med verkan från 1 januari 1960 fastställa inkomstskatten för aktiebolag till oförändrat 50 procent samt dels även i övrigt söka andra utvägar att undgå en allmän omsättningsskatt i enlighet med vad i motionen anförts.

I motionen I: 523 hade hemställts,

1) att omsättningsskatten icke borde omfatta genom avtal prisreglerade livsmedel,

2) att företagares uttag för den egna familjens behov av livsmedel ur företaget måtte befrias från omsättningsskatt i den mån så icke enligt ovan bleve fallet, samt

3) att företagare som tvångsvis ålades att biträda med uppbörd av omsättningsskatteomedel måtte för kostnader och besvär härmed beredas skäligen ersättning.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med bifall till motionerna I: 528 och II: 639, I: 540 och II: 651, I: 548 och II: 658 samt I: 558 och II: 668, i vad motionerna innefattade yrkande om avslag å Kungl. Maj:ts propo-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

sition nr 162, måtte avslå de vid propositionen fogade förslagen till

- 1) förordning om allmän varuskatt;
- 2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

B) att riksdagen måtte

1) i anledning av motionerna I: 528 och II: 639, I: 541 och II: 652 samt I: 551 och II: 659 antaga under punkten infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin;

2) i anledning av sistnämnda moti-
oner antaga under punkten infört förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

3) i anledning av motionerna I: 545 och II: 656 samt I: 550 och II: 600

a) antaga under denna punkt infört förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

b) antaga under förevarande punkt infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 9 § 2—4 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

c) antaga under punkten infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 8 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhets-skatt;

d) antaga under denna punkt infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. uppbořdsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att på administrativ väg förordna om erforderligt utbyte av källskatttabellerna för år 1960;

C) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 540 och II: 651 i skrivel-

se till Kungl. Maj:t hemställa om upp-
läggning av budgetpolitiken i enlighet
med i motionerna angivna riktlinjer i
syfte att nå balans i budgeten 1960/61
och därefter möjliggöra lättnader i in-
komstbeskattningen;

D) att följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 518 och II: 630,
- 2) motionerna I: 519 och II: 631,
- 3) motionerna I: 524 och II: 633,
- 4) motionerna I: 525 och II: 632,
- 5) motionerna I: 528 och II: 639,
- 6) motionerna I: 540 och II: 651,
- 7) motionerna I: 541 och II: 652,
- 8) motionerna I: 545 och II: 656,
- 9) motionerna I: 548 och II: 658,
- 10) motionerna I: 549 och II: 661,
- 11) motionerna I: 550 och II: 660,
- 12) motionerna I: 551 och II: 659,
- 13) motionerna I: 552 och II: 663,
- 14) motionerna I: 553 och II: 662,
- 15) motionerna I: 558 och II: 668,
- 16) motionerna I: 559 och II: 669,
- 17) motionerna I: 560 och II: 670,
- 18) motionerna I: 561 och II: 671,
- 19) motionerna I: 562 och II: 672,
- 20) motionerna I: 563 och II: 674,
- 21) motionerna I: 568 och II: 681,
- 22) motionerna I: 569 och II: 682,
- 23) motionerna I: 570 och II: 690,
- 24) motionerna I: 571 och II: 695,
- 25) motionerna I: 573 och II: 694,
- 26) motionerna I: 574 och II: 689,
- 27) motionerna I: 575 och II: 697,
- 28) motionerna I: 576 och II: 691,
- 29) motionerna I: 577 och II: 687,
- 30) motionerna I: 578 och II: 700,
- 31) motionerna I: 580 och II: 693,
- 32) motionerna I: 581 och II: 699,
- 33) motionerna I: 582 och II: 696,
- 34) motionerna I: 583 och II: 684,
- 35) motionerna I: 584 och II: 678,
- 36) motionerna I: 585 och II: 686,
- 37) motionerna I: 586 och II: 679,
- 38) motionerna I: 587 och II: 692,
- 39) motionerna I: 588 och II: 688,
- 40) motionerna I: 589 och II: 683,
- 41) motionerna I: 590 och II: 685,
- 42) motionen I: 517,
- 43) motionen I: 523,
- 44) motionen I: 579,
- 45) motionen II: 629,

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

- 46) motionen II: 635,
 47) motionen II: 636,
 48) motionen II: 698 samt
 49) motionen II: 701

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Ericsson* i Kinna, *Eriksson* i Uppsala, *Snygg* och *Jansson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Möller*, *Sundström*, *Brandt* i Aspabruk, *Allard* och *Kärrlander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 162, såvitt anginge nedan under 1) angivna författningsförslag, icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om allmän varuskatt med de ändringar av 10 §, 12 §, 18 §, 68 §, anvisningarna till 10 § och ikraftträdandebestämmelserna, som under punkten angivits;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor; samt

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande de skattetekniska förutsättningarna för att från allmän varuskatt undantaga periodiska publikationer med ideellt syfte; samt

B) att följande motioner — — — (= utskottet under punkten D) — — — utan åtgärd;

II) av herrar *Hagberg*, *Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka ansett,

att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B och C hemställa,

B) att riksdagen måtte

1) i anledning av motionerna I: 528 och II: 639, I: 541 och II: 652, I: 551 och II: 659 antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin;

2) i anledning av nyssnämnda motioner antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

C) att riksdagen måtte uttala,

1) att en fast och kraftfull besparingspolitik i enlighet med de i motionerna I: 528, av herr *Ewerlöf* m. fl., och II: 639, av herr *Hjalmarson* m. fl., angivna riktlinjerna borde föras redan under innevarande budgetår i syfte att — utan omsättningsskatt — väsentligt nedbringa underskottet i den löpande budgeten och begränsa den statliga upplåningen;

2) att för budgetåret 1960/61 en fast och kraftfull besparingspolitik i enlighet med de i motionerna I: 528 och II: 639 angivna riktlinjerna borde föras i syfte att — utan omsättningsskatt — skapa balans i driftbudgeten och begränsa den statliga upplåningen;

III) av herrar *Gustaf Elofsson*, *Mattsson* och *Vigelsbo*, vilka ansett *dels* att utskottets yttrande bort i vissa delar hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, *dels* att utskottet bort under B 2 och B 3 hemställa, att riksdagen måtte

B 2) i anledning av sistnämnda motioner antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

B 3) i anledning av motionerna I: 550 och II: 660 samt I: 545 och II: 656

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

a) antaga i denna reservation infört förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

b) antaga i förevarande reservation infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 9 § 2—4 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

c) antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 8 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhets-skatt;

d) antaga i denna reservation infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. uppborðsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

dels att utskottet bort under B 4—B 7 hemställa, att riksdagen måtte

B 4) i anledning av motionerna I: 551 och II: 659

a) antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt;

b) antaga i denna reservation infört förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljningsskatt;

B 5) i anledning av motionerna I: 549 och II: 661 antaga i förevarande reservation infört förslag till förordning om tillfällig budgetsaneringsavgift;

B 6) i anledning av motionerna I: 553 och II: 662 bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för ökning av statens andel av tips- och lotterimedlen med verkan från den 1 januari 1960 på nedan angivna sätt, nämligen

a) genom höjning av priset för deltagande i av Aktiebolaget Tipstjänst anordnade tippningstävlingar med fem öre för varje rad, samt

b) genom höjning av priset för lottsedel i Svenska penninglotteriet aktiebolag med två kronor för varje lottsedel;

B 7) i anledning av motionerna I: 552 och II: 663 besluta, att befordringsavgift

för inrikes brev och brevkort från och med den 1 januari 1960 skulle utgå med ett med fem öre förhöjt belopp;

dels ock att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 540 och II: 651 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om uppläggning av budgetpolitiken i syfte att nå balans i budgeten 1960/61 och därefter möjliggöra lättnader i beskattningen i enlighet med vad reservanterna anfört;

IV) av herr *Gustaf Elofsson*, som dock ej antytt sin mening.

Enligt den av herr *Ericsson* i Kinna *m. fl.* avgivna reservationen skulle till 12 § i förslaget till förordning om allmän varuskatt tilläggas ett nytt moment av följande lydelse:

3 mom. Skattskyldigheten inträder, när vederlag för skattepliktig vara inflyter kontant eller eljest kommer den skattskyldige till godo eller när skattepliktig vara uttages ur rörelsen. Har enligt 16 § medgivande lämnats att inräkna uppkomna fordringar i omsättningen enligt bokföringsmässiga grunder, skall dock skattskyldigheten, i vad avser fordran uppkommen under tiden för medgivandets tillämpning, inträda då fordringen uppkommer.

Ikraftträdandebestämmelserna, punkten 1, hade i samma reservation avfattats sålunda:

1. Förordningen äger icke tillämpning i fråga om sådant tillhandahållande inom riket av vara eller tjänstest prestation, som skett före den 1 december 1959 eller varom före den 16 oktober 1959 slutits skriftligt avtal däri vederlaget blivit till beloppet fastställt. Vad nu sagts om verkan av skriftligt avtal skall ock gälla i fråga om införsel till riket, därest den, för vars räkning införseln sker, före den 1 januari 1960 till generaltullstyrelsen skriftligen anmält sin avsikt att vid införseln åberopa avtalet. Icke heller skall förordningen äga tillämpning i fråga om sådant tillhandahållande genom postverkets försorg av periodiska publikationer, för vilket ve-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

derlag influtit till postverket före utgången av år 1959, ändå att vederlaget först därefter kommer mottagaren till godo.

Stadgandet i — — — nästföregående stycke.

I ett särskilt tryckt ändringsförslag, vilket omedelbart före sammanträdet utdelats till kammarens ledamöter, hade framlagts vissa yrkanden om ändringar i förslaget till förordning om allmän varuskatt, vilka yrkanden voro avsedda att framställas under förutsättning att kammaren beslutade införa varuskatten i huvudsaklig överensstämmelse med den av herr Ericsson i Kinna m. fl. avgivna reservationen.

Ifrågavarande ändringsyrkanden gällde 10 § 1 mom. 7, 10 § 2 mom., 12 §, 13 §, 46 § och 49 § samt ikraftträdandebestämmelserna. Därjämte hade yrkanden framlagts om skrivelser till Kungl. Maj:t ang. restitution av allmän varuskatt för investeringsvaror, ang. undantag för vissa fartyg, ang. tekniska och kulturella hjälpmedel för handikappade och lytesskadade, ang. ersättning till näringsidkare för bestyret med uppbörd och redovisning av skatten ävensom ang. utredning om erforderliga jämkningar i nuvarande punktskattesystem. Ändringsförslaget skulle såsom bilaga fogas vid protokollet för den 27 november.

Herr TALMANNEN yttrade:

Till det nu föredragna betänkandet, vilket avser frågan om införande av en allmän varuskatt, m. m., ansluter sig ytterligare *dels* bevillningsutskottets betänkande nr 64, vilket jämväl är upptaget på dagens föredragningslista, *och dels* ytterligare ännu ej bordlagda utskottsutlåtanden. Enligt min mening bör den överläggning som nu kommer att följa få omfatta även frågor, som icke direkt beröres i det föredragna betänkandet men som har ett naturligt samband med däri behandlade spörsmål. Det är min förhoppning att med en sådan utvidgad överläggning det skall bli möjligt för ledamöterna att begränsa de anföranden, som vid ett senare plenum kan komma att hållas i anledning av

andra utlåtanden än det nu förevarande, vilka sakligt hänger samman med detta.

Yrkanden i anledning av det föredragna betänkandet bör ställas i samband med anförandena. Beträffande ordningen för voteringen återkommer jag efter överläggningens slut.

Det är min avsikt att under dagens lopp till ledamöterna utdela en stencil, upptagande de yrkanden, som enligt vad som anmälts till mig eller enligt vad eljest kan bedömas komma att ställas i anledning av betänkandet.

Vidare vill jag meddela att det är min avsikt att inte låta voteringen äga rum i dag utan först under plenum i morgon.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Regeringens förslag om en allmän omsättningsskatt, redovisat i propositionen nr 162, har nu återkommit till kamrarna efter den sedvanliga remissen till bevillningsutskottet. De cirka 50 motioner, som har väckts i anledning av föreliggande författningsförslag, och de skrivelser, som inlämnats till utskottet, återlämnas till kamrarna utan sakbehandling. Denna beklämmande omständighet är förorsakad av en synnerligen extremt tillämpad formell praxis, vars ansvar helt vilar på utskottets borgerliga ledamöter.

Som det nu ligger till, blir det egentligen en fortsättning, i vissa stycken kanske också en upprepning, av remissdebatten. Det kan emellertid vara en viss fördel med vad som skett. Det blir därmed ett större utrymme för en debatt kring kärnpunkterna i frågeställningen, nämligen de politiska och principiella motiveringarna för och emot frågan om ökade inkomster för staten. I en situation, där ett regeringsförslag, därest det skulle avvisas av riksdagen, leder till en regeringskris, är det säkerligen också mera betydelsefullt att få en presentation av skiljaktigheterna i de olika politiska systemen än bara en diskussion om det skall vara skatt på gramfonskivor och seriemagasin eller inte.

I partimotionerna inleds också avslagsyrkandena med principiella och i

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

vissa stycken ideologiska motiv. Bortsett från vissa nyanser i ordval och uttryckssätt kan man väl säga, att de borgerliga partierna anser det vara högst betänkligt att öka statens makt genom att ta i anspråk en större del av medborgarnas inkomster. Detta skulle enligt borgerligt tänkesätt leda till begränsningar i medborgarnas frihet att själva disponera sina inkomster och dessutom innebära allvarliga inskränkningar i näringslivets produktiva utrymme. Högerledaren har skärpt och förenklat uttrycksmedlen genom att deklarerat att vårt land är i färd med att löpa in i »ett halvkommunistiskt samhälle». Det är ett ganska odefinierbart uttryck och begrepp, men man behöver inte ta miste på vare sig avsikt eller innebörd.

Med hänsyn till de principiella motiveringarna står det alltså numera klart, att den strid som i dag utkämpas för eller emot omsättningsskatten egentligen är en avgörande strid mellan två politiska system, en strid mellan å ena sidan socialdemokratien, som håller på att stat och samhälle är en gemensam intresseorganisation för medborgarna, och å andra sidan de borgerliga partierna, som sätter hela sin lit och tro till de ekonomiska krafternas fria spel. Båda dessa samhällstyper är ju inga teoretiska konstruktioner. Alla har vi praktiska erfarenheter av båda systemen. Det s. k. borgerliga samhället, där den enskilda människan är utlämnad på nåd och onåd till den s. k. fria ekonomien, har de flesta av oss själva upplevt, var och en från egna utsiktspunkter.

De generationer, som i sin ungdom fick pröva ett borgerligt samhälle, fritt från varje ansvar för sina medborgare, längtar sannerligen inte tillbaka. De grupper däremot, som under samhällsomdaningen förlorat det mesta av sina forna ekonomiska och andra privilegier, lyssnar säkert med välbehag på varningarna för statens ökade makt och klyschan om ett halvkommunistiskt samhälle.

Vi som betraktar samhället såsom en medborgarnas gemensamma intresseorganisation, vi kan aldrig övertygas om

att det ens skulle bli fråga om en statens makt därför att samhället ökar sina resurser att tillgodose medborgarnas gemensamma ändamål. Alla tycks vi oavsett politisk hemvist ändå anse, att vad medborgarna får avstå av sina inkomster och satsa på ett militärt försvar, det innebär ingalunda en statens makt över medborgarna. Vi är överens om att det i stället innebär ett medborgarnas gemensamma frihetsskydd.

På samma sätt betraktar jag samhällets övriga utgifter. Vi kan omöjligt övertygas om, hur ofta det än upprepas, att staten utövar sin makt genom att samhället påtar sig kostnaderna för bättre och flera vägar, ökar utbildningsmöjligheterna för ungdomen, skaffar människorna bättre bostäder, förbättrar och bygger ut sjukvården eller med barnbidrag ökar hushållskassan åt barnfamiljerna och gör det ekonomiskt mera drägligt för landets åldringar. Det är ju ändå till dessa ändamål som statens utgifter går, och om detta, ärade kammarledamöter, skulle leda till vad man kallar ett »halvkommunistiskt samhälle», då tror jag att de flesta människorna föredrar detta, trots den nedvärderande klangen, framför varje annat tänkt politiskt system, där människorna blir helt utlämnade åt obehagliga ekonomiska makter och ohämmad klassegoism.

De senaste årtiondenas samhällsutveckling, som i sin allmänpolitiska målsättning betraktat samhället såsom ett instrument i medborgarnas tjänst, har av naturliga skäl inte kunnat undgå att ta det allmännas resurser i anspråk i betydande grad. Vi befinner oss nu i ett läge, där statens utgifter för beslutade engagemang stigit i snabbare takt än statens inkomster. Ansvaret för denna utgiftspolitik vilar självfallet på regeringen och det parti, som politiskt och solidariskt står bakom regeringen.

Men — och detta är ett viktigt men — det har varit betydande majoriteter som ändå velat sluta upp bakom utgiftsbesluten. Nu finns det tydligen — eller har i varje fall funnits — folk som tror att samhällets medlemmar både kan njuta de förmåner samhället bjuder och

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

samtidigt slippa ifrån obehaget att betala räkningen. Dess bättre förefaller det emellertid som om antalet sådana människor har sjunkit, åtminstone här i riksdagen, enär de nu föreliggande partimotionerna ändå i allt väsentligt erkänner budgetbristens storlek. Då skulle det således återstå att välja mellan anvisade vägar för budgetbristens täckning.

I partimotionerna och framför allt i den offentliga debatten användes mycket starka ord vid bedömningen av budgetbristens storlek. Ord som »statsfinansiell kris» och »utgiftspolitikens skeppsbrott» är inte alldeles ovanliga när budgetbristen presenteras. Människor som är oinitierade i statsfinansiella ting bibringas säkerligen uppfattningen, att den nuvarande politiken har lett landet fram till en ekonomisk katastrof; och jag förstår att detta är det propagandistiska syftet.

Men sakligt sett — varför denna onödiga dramatisering? Visserligen kan budgetbristens storlek inge en del betänkligheter, men statens finanser är ju synnerligen sunda. Bristens storlek är dock inte större än vad som motsvarar ett och ett halvt, på sin höjd två års inkomstökning för staten. Eller för att ta ett ännu enklare exempel: budgetbristen är inte större än en tredjedel av våra årliga försvarskostnader. Kan vi politiker bara avhålla oss från att belasta staten med nya stora utgifter, som också leder till automatiska utgiftstegringar i framtiden, så bör den nuvarande situationen kunna klaras på mycket kort tid utan alltför stora upppoffringar av medborgarna, därest bördorna får delas på alla.

Men, herr talman, jag medger att det kan vara svårt att hålla nerverna i styr. Frestelserna kan måhända bli övermäktiga, allra helst när det börjar lacka mot val. Frestelsen har redan visat sig vara för stark för ett parti; jag överlåter till kammaren att gissa vilket. Och vilket parti som kommer härnäst med ett överbud vet man inte. Jag hoppas för min egen del att det inte skall bli det nuvarande regeringspartiet. Kan man möjligen gissa på folkpartiet, som ju ti-

digare har varit ute och med sin generositet velat ge folkpensionärerna en femtilapp då och en hundralapp då? Att givmildheten från det partiet alltid har blommat ut strax före ett val är väl, såvitt jag förstår, bara en ren tillfällighet.

Finansministern har nu i sin proposition framhållit, att konjunkturuppgången såväl inom som utomlands är mycket stark och till synes stabil. I det läget finns det stora risker för expansionistiska överslag, som kan få ödesdigra följder på den rådande prisstabiliteten. Budgetunderskottet måste därför anses vara för stort för att vara förenligt med samhällsekonomisk balans. Det torde vara uteslutet att täcka underskottet med enbart statlig upplåning med hänsyn till de återverkningar detta kan ha för samhällets och de enskildas ekonomi.

I anledning härav föreslår finansministern att en täckning av budgetunderskottet skall ske via en allmän varuskatt, som drabbar såväl investeringsvaror som konsumtionsvaror. Den utvägen avvisas av oppositionen, inte bara av principiella skäl, utan även av allmänekonomiska bedömanden. Huvudskälet i det senare fallet synes vara, att en omsättningskatt enligt dess mening skulle verka alltför kraftigt fördyrande på prisnivån. Skatten skulle dessutom innehålla ett element av dubbelbeskattning på grund av att skatten träffar såväl investeringsvaror som konsumtionsvaror samt att en omsättningskatt skulle uppkalla långtgående, inte mätbara kompensationskrav.

Det ligger väl ändå i sakens natur att en omsättningskatt måste leda till prishöjningar. Det är ju också vad som är meningen. Omsättningskatten är inte bara ett försök av finansministern att skaffa staten inkomster, utan det är i främsta rummet ett medel till att dämpa en befarad överhettning i ekonomien — tendenser och verkningar, som är alltför kända i efterkrigsårens våldsamma spänningar för att närmare behöva preciserars.

I propositionen anges att vi har att räkna med ett efterfrågeöverskott i stor-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

leksordningen 1,5 miljard. Skulle detta efterfrågeöverskott få tillåtas att fritt blomma ut utan några restriktiva åtgärder torde var och en, utan att därför behöva vara ekonom av facket, kunna räkna ut vad detta skulle leda till i samhällsekonomin.

Att oppositionens egna förslag till budgettäckning skulle kunna lösa svårigheterna utan att detta skulle få menliga följder på prisnivån tillhör väl mera ett önsketänkande än resultatet av ett realistiskt bedömande. Skillnaden i regeringens förslag och oppositionens förslag ligger endast däri, att med regeringens förslag får man vetskap om och kontroll över prisutvecklingen. Oppositionens förslag däremot leder ut i fullkomlig ovisshet om dessa ting.

Låt mig, herr talman, få ställa några frågor i detta sammanhang. För det första: Tror utskottet och oppositionens talesmän, att landets näringsliv skulle vara särskilt betjänt av att tvingas räkna med den rena ovissheten i fråga om den inhemska prisutvecklingen i sina anpassningssträvanden till ett internationellt ekonomiskt samarbete? För det andra: Tror utskottets och oppositionens talesmän att landets inkomsttagare skulle komma billigare undan, därest riksdagen anslöt sig till oppositionens, visserligen mycket splittrade, men ändå framlagda förslag? För det tredje: Tror utskottets och oppositionens talesmän att kraven på kompensation skulle utebli om staten höjer priserna på sprit, vin och tobak, höjer postporton och pensionsavgifter, fördyrar hyrorna, höjer inkomstskatten med en s. k. budgetsaneringsavgift och andra av oppositionen rekommenderade förslag?

De här frågorna är inte alls oviktiga och kräver sitt muntliga svar, därför att svar inte står att få vare sig i partimotionerna eller i utskottsbetänkandet.

Vad beträffar oppositionens olika förslag till besparingar kommer ju dessa frågor upp i annan ordning och skall väl därför inte behandlas i detta sammanhang. Man har emellertid i principdebatten och även i utskottsbetänkandet

antytt, att regeringen och den socialdemokratiska riksdagshälften ställer sig helt kallsinnig till varje krav på sparsamhet i den statliga verksamheten. Dessa påståenden är i grunden felaktiga. Finansministern har i propositionen redovisat de beskrningar som han tvingas att göra i de anslagskrävande myndigheternas och fackdepartementens äskanden — beskrningar, som går ut över mycket angelägna ändamål och som ofta uppkallar riksdagsledamöter av alla kulörer till mer eller mindre argsinta protester. Finansministern meddelar vidare att han allvarligt kommer att pröva alla seriösa besparingsförslag, som har någon utsikt att vinna riksdagsmajoritet. Finansministern säger sig också komma att allvarligt överväga de förslag till besparingar, som aktualiserats av besparingsutredningen.

I bostadspolitiken har vi ju ett exempel på vidtagna besparingar. De generella kapitalsubventionerna har helt slopats av innevarande års riksdag. Dessa besparingsåtgärder har inneburit en kraftig höjning av hyresnivån, så kraftig att den skapar utomordenliga svårigheter att fullfölja den framtida bostadspolitiken. Att på bostadspolitikens område därutöver gå så långt i fråga om nedskärningar, som nu föreslås av oppositionen, skulle därför komma att helt lamslå bostadsbyggandet och dessutom driva upp hyrorna för de boende till långt över de enskildas ekonomiska möjligheter.

Med vad jag nu sagt har jag velat belysa oriktigheten i påståendena om att socialdemokraterna skulle vara ovilliga till begränsningar och besparingar i statsverksamheten, men när de borgerliga kräver att vi skall engagera oss i attacker mot de fundamentala delarna i konstruktionen av vår socialpolitik, då säger vi ett bestämt nej. Skall socialpolitiken skrotas ned, får det arbetet utföras av de borgerliga partierna ensamma. Vi kommer inte ens att medverka som hantlangare i det jobbet.

I folkpartipressen och även i utskottets principdebatt har socialdemokraterna avhånats för att springa ifrån sitt

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

gamla traditionella motstånd mot indirekt beskattning. Jag har hört och sett ordvändningar som att socialdemokraterna är beredda att överge sina vänsterpolitiska traditioner bara på order av en finansminister i penninganöd.

Alldeles bortsett från att anklagelserna kommer från ett parti, som självt förlorat sitt politiska ansikte och för sin räddning ser som enda utväg att kasta allt vänstergods överbord, medger jag riktigheten i att socialdemokraterna av tradition betraktat den indirekta beskattningen som en orättvis skattemetod. Detta betraktelsesätt var helt naturligt och riktigt i ett samhälle där inkomstfördelningen placerade den stora massan av människor i ett inkomstkikt, som knappast tillät en människovärdig existens, vid sidan av ekonomiskt väl gynnade grupper. En indirekt beskattning med en sådan inkomstbild slog otvivelaktigt med sin tunga ände nedåt.

Med den inkomstbild däremot, som senare årtiondens inkomstfördelning och inkomst- och förmögenhetsutveckling har skapat, en inkomstbild som uppvisar en helt annan geometrisk figur än den klassiska inkomstpyramiden, får en indirekt beskattning inte samma ogynnsamma effekt som tidigare. Genom förslag till ändrade inkomstkatteskator samt förslag till höjning av barnbidrag och kompensation till folkpensionärerna har också finansministern försökt och även, såvitt jag förstår, lyckats att bevara målsättningen av skatt efter förmåga även vid genomförandet av den nu aktuella omsättningskatten. Jag tar emellertid fasta på finansministerns antydda löfte om en mera allmän skatteöversyn, där jag föreställer mig att alla former av beskattning kommer upp och får sin anpassning till den målsättning jag nyss antydde.

Med lottens hjälp har de borgerliga partierna nu haft förmånen av att själva formulera utskottets betänkande och komma överens om dess materiella innehåll. Detta borde enligt min mening ha varit ett utsökt tillfälle för de borgerliga partierna att nu presentera ett hållbart och samstämmigt alternativ till

den enligt deras mening ödesdigra regeringspolitiken. Detta skulle ha varit så mycket mera välkommet och för många medborgargrupper, föreställer jag mig, kärkommet, när nu striden om regeringsförslaget kan få den ödesmätade och dramatiska effekten av en regeringskris. I ett sådant läge borde ändock landets medborgare ha kunnat förvänta sig en kraftansträngning från borgerlighetens sida när det gällt att klara upp den finansiella situation, som ändock alla erkänner vara allvarlig och kräva åtgärder.

Men, herr talman, så blev det inte. Alla förhoppningar i den vägen har grusats. I stället för en kraftansträngning för att nu åstadkomma samlande lösningar, så uppdrar de borgerliga partierna i all stillhet till folkpartiet att i kraft av fyra platser i utskottet mot högerns och centerpartiets tre vardera stå för utlåtandets utformning, och högern och centerpartiet reserverar sig till förmån för sina egna förslag.

Om detta förfaringsätt är en följd av uppgiftens oöverkomliga svårighetsgrad eller bara ett uttryck för en trött resignation inför lottens ogunstiga utslag, det vet jag inte, men nog vittnar väl ändå utskottets utlåtande om en beklämmande kraftlöshet. Krafterna och enigheten räckte bara till att säga nej till regeringens förslag. Så fort man kom in på uppgiften att samla sig kring någonting positivt, tog tydligen både krafter och enighet slut. Ja, kraftlösheten har, ärade kammarledamöter, varit så påträngande att man inte ens kunnat ena sig om priset på brännvin! Denna, jag höll på att säga de kraftlösas pantomim utspelas också inför öppen ridå, när borgerligheten med kommunisternas hjälp kanske står inför sin historiska uppgift att störta en misshaglig politisk regim och överta det politiska ansvaret.

Om det politiska läget hade varit mindre allvarligt, så hade man kunnat betrakta detta intermezzo som ett lustigt spel i det politiska arbetet, men med det allvarliga läget som bakgrund är utskottets betänkande och dess resultat beklämmande och betänkligt. Jag

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

kommer emellertid att med stort intresse lyssna till de borgerliga representanternas uppgörelse kring utskottslåtandet och de borgerliga reservanternas. Inte minst intressant, kanske mera lustigt, kommer det att bli att få lyssna till min gode vän herr Elofsson i Vä, som har råkat i den ganska egendomliga situationen att vara både talesman för och reservant till sitt partis reservation. En sådan krånglig och invecklad situation skulle endast en ormmänniska kunna klara sig ut ur, och det är kanske däri det lustiga ligger.

Jag skall övergå till att ägna mig åt den socialdemokratiska reservationen som jag utgår ifrån att kammarens ledamöter har tagit del av. Den ansluter sig helt till den principiella utformningen av föreliggande författningsförslag. Som jag tidigare nämnt har utskottet inte blivit i tillfälle att sakbehandla vare sig motioner, som väckts i anledning av propositionen eller sådana skrivelser som inlämnats till utskottet. I den med 1 betecknade reservationen har dock motionerna och skrivelserna redovisats närmast i avsikt som information för kammarens ledamöter.

De flesta motioner utmynnar i krav på undantag från skattebeläggning. Reservanternas har vid sin behandling av motionerna inte ansett sig kunna tillmötesgå dessa krav om undantag från beskattningsområdena. Reservanternas delar nämligen departementschefens principiella ståndpunkt att beskattningsområdet bör vara så generellt som möjligt, dels för att erhålla ett vidsträckt skatteunderlag och dels för att fördelarna med en indirekt beskattning endast kan nås genom beskattningens generella karaktär. Därigenom minskas också riskerna för en eventuell snedvridning av konkurrensförhållandena, och det breda skatteunderlaget möjliggör en låg skattesats.

Reservanternas har emellertid i sina överväganden funnit vägande skäl för vissa smärre ändringar av författningsförslaget. Som framgår av reservationen har således vissa modifikationer och en an-

nan gränsdragning föreslagits i fråga om beskattningen av monteringsfärdiga trähus, nyhetstidningar och fiskebåtar. I det sistnämnda avseendet är jag personligen glad över att på en enda punkt ha tillfredsställt min värderade utskottskollega herr Spetz, men jag är kanske ändå gladare över att reservanternas gått ett stycke längre och inte bara tänkt på västkustfiskarna utan även låtit andra kust- och insjöfiskare få del av välviljan.

Reservanternas har även ingående behandlat framförda krav och önskemål om att tillerkänna handeln ersättning för handhavandet av skatten. Kravet kan verka bestickande välgrundat, men är ändå i sak ogrundat. I författningens mening är nämligen försäljaren i sista ledet att betrakta som den egentliga skattskyldige och har att erlægga skatt på sin deklarerade omsättning. Författningen ålägger inte handeln att ta ut skatten av konsumenterna, men handeln äger rätt därtill i prissättningen, därest inte befintliga marginaler räcker till. Således är skatten att betrakta som en ren omkostnad i rörelsen och får därför täckas inom prissättningens ram. Samma betraktelsesätt får man då lägga på frågan om de ökade kostnader, som handeln kan tänkas bli belastad med i fråga om redovisning av skatten. Enligt principen om fri konkurrens och fri prisbildning bör staten enligt vår mening inte ingripa i prissättningen som sådan genom ersättningar till handeln av statsmedel.

I anledning av en skrivelse till utskottet från Sveriges Automobilhandlareförbund, vari föreslås att nya och gamla bilar undantas från den allmänna varuskatten och att den särskilda omsättningsskatten på nya fordon i stället räknas upp samt utvidgas att omfatta alla lastbilar, har reservanternas anfört att det måste vara angeläget att närmare undersöka detta. Detta avser en omläggning av motorfordonsbeskattningen i den av automobilhandlareförbundet antydda riktningen. Slutligen har reservanternas föreslagit betydelsefulla änd-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ringar i övergångsbestämmelserna vilka också varit föremål för motioner och skrivelser.

Med vad jag således anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den hemställan som finns angiven i den till utskottsutlåtandet fogade och med 1 be- tecknade reservationen.

Med herr talmannens medgivande får jag i detta sammanhang även helt kort beröra propositionen nr 163, som innehåller förslag till höjning av den allmänna energiskatten m. m.

I fråga om höjningen av energiskat- ten för fasta och flytande bränslen har socialdemokraterna och centerpartis- terna i utskottet kunnat ena sig om att godta departementschefens förslag och dennes motivering, att höjningen måste anses vara påkallad. Utskottsmajorite- ten finner sig också kunna godta den i propositionen gjorda avvägningen av skattehöjningens storlek och avvisar för- denskull de motioner, i vilka hemställts om avslag på propositionen. Utskottsma- joriteten är också ense med departe- mentschefen om att skatten även på detta beskattningsområde bör vara ge- nerell och avvisar därför motionsyrkan- den, som går ut på att man skall göra vissa undantag från beskattningen.

Ja, så långt har det varit möjligt att i utskottet erhålla en majoritet. Orsaker- na härtill finns det ingen anledning att försöka utforska. Men elaka tungor — och de finns ju även i detta hus — vill göra troligt, att lättheten att komma överens på denna punkt möjligen kan bero på att en viss del av utskottsmajo- riteten inte eldar med olja och kol, utan nöjer sig med det obeskattade vedbräns- let. Hur därmed kan förhålla sig är jag självfallet helt ovetande om.

I fråga om höjningen av bensinpriset med 5 öre per liter har lotten fått till- gripas i utskottet. Socialdemokraterna blev då på nytt utslagna. Den till ut- skottsbetänkandet fogade och med 1 be- tecknade reservationen går således ut på ett bifall till propositionen i dess helhet, dock med viss jämkning när det gäller lagerskatten.

Reservanterna har, förutom detta un-

dantag, inte funnit anledning att bifalla sådana önskemål som framförts mo- tionsvägen och som innebär undantag från beskattning och restitutioner av skatt i särskilda fall.

Som en rent allmän synpunkt på före- slagna höjningar av energiskatten ber jag att få anföra, att det vore orimligt att undantaga bränslen och drivmedel från beskattning samtidigt som man in- för en allmän varubeskattning. Att den- na skatt inbakats i den redan förekom- mande energiskatten är enbart betingat av tekniska skäl.

Att departementschefen föreslagit en något större höjning av energiskatten än som motsvaras av den allmänna omsätt- ningsskatten beror därpå, att ifrågava- rande beskattningsområde till sin natur mycket väl kan följa en merbelastning i förhållande till andra varuområden, sär- skilt som varuanvändningen där i så hög grad bidrar till samhällets ökade ut- gifter och ogynnsamt påverkar landets handelsbalans.

Slutligen vill jag erinra om att de öka- de inkomsterna på energiområdet är av- sedda att skapa ekonomiskt utrymme för lättnader i den direkta beskattning- en för små och medelstora inkomster och att mildra verkningarna av den all- männa omsättningsskatten för barnfa- miljer och folkpensionärer.

Jag ber, herr talman, att sedermera få återkomma med mina yrkanden.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Först ett mycket kort svar på det anförande, som reservanter- nas ärade talesman just har hållit.

Herr Eriksson i Uppsala återgav mo- tiveringarna för den här föreslagna all- männa varuskatten. Motiveringarna var enligt vad han framhöll dels att denna varuskatt skulle tillföra statskassan de medel, som av skilda anledningar be- hövs, dels att skatten skulle komma att verka dämpande på det överhettade eko- nomiska klimatet här i landet — jag tror att orden föll ungefär på det sättet.

Dessa motiveringar skiljer sig emel- lertid — och det har kammarens leda-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

möter måhända redan observerat — väsentligen ifrån de motiveringar för denna skatt som anfördes, när den först ifrågasattes vid årsskiftet. Då hette det som bekant, att vi måste ha en allmän omsättningsskatt för att därmed få pengar till bekämpande av arbetslösheten här i landet. Framstående ledamöter av Konungens statsråd reste omkring i landet och höll stora tal, i vilka de broderade på detta ämne. Man manade svenska folket att godta denna skatt och därmed visa sin solidaritet med de arbetslösa, som det hette i januari månad.

Det var motiveringen då. Motiveringen nu har vi hört. Även andra motiveringar har tillhandahållits. När jag hör alla dessa skiftande motiveringar för den allmänna omsättningsskatten, har jag — jag kan inte hjälpa det — kommit att tänka på en gammal historia om en vinhandlare här i Stockholm. Det var före tillkomsten av det högt ärade företag som kallas Vin- och spritcentralen, alltså på den gamla goda tiden. Denne vinhandlare annonserade mycket flitigt om sitt kolossala lager. Han skickade ut mängder av priskuranter om sitt stora lager och sitt rikhaltiga sortiment. En dag kom en god vän till honom in i hans affär här i Stockholm, tittade sig omkring på hyllorna och sade: »Käre vän, jag har läst dina annonser och fått din priskurant. Men du har ju inte så många flaskor på hyllorna.» Svaret blev: »Nej, men jag har så många fler etiketter!»

När man resonerar om dessa skiftande motiveringar, har jag också kommit att tänka på ett uttalande i en publikation, som kommer ut här i landet och vars ledande artikel brukar innehålla tänkvärda kommentarer till dagshändelserna. Namnet på denna publikation är Grönköpings Weckoblad. Där finns i ett av dess senaste nummer en karakteristik över detta stora skatteförslag, som jag nog — närmast i anslutning till det anförande som här har hållits — skulle vilja föredraga. I ledaren i denna aktade samtida heter det: »Det bästa med omsen är emellertid det det den icke blott kan användas för att bemästra en

stigande konjunktur utan också för att hejda densamma om den återigen skulle vända åt andra hållet. I så fall kunna pengarna användas för att bekämpa arbetslöshet. Då ingen arbetslöshet råder bekämpas därmed inflationen.»

Omsättningsskatten är synbarligen en synnerligen förträfflig uppfinning, som kan komma till användning för vitt skiftande ändamål.

Herr Eriksson använde enligt min mening i ett par sammanhang några överord. Det överraskade mig, ty min ärade vän brukar inte använda överord i sina anföranden, han är ju särdeles måttfull. Han förklarade här, att vissa bland de borgerliga, som står bakom det föreliggande betänkanudet, syftar till en »social nedskrotning», som jag tror att orden föll. Men, herr Eriksson, är inte detta att ta till något i överkant? Den sociala budgeten här i landet är ju utan varje som helst jämförelse den största i riksstaten. Ingen ändring i detta förhållande kommer att inträffa, den kommer alltjämt att vara vida överlägsen alla andra huvudtitlar. Den kommer i detta hänseende, herr Eriksson, såvitt jag vet att intaga en särställning i riksstaten jämfört med alla de riksstater, som förekommer i hela västvärlden. Jag tror att den sociala budgeten ingenstädes i västvärlden står som nummer 1 mer än i Sverige. I detta hänseende kommer som sagt ingen ändring att ske.

Efter dessa korta kommentarer till herr Erikssons anförande skall jag be att få framföra vad jag skulle vilja kalla några inledande erinringar rörande några fakta, som alla vid detta laget känner till, eller i varje fall borde känna till. Propositionen nr 162 innehåller förslag om att en allmän varuskatt om 4 procent skall införas från den 1 januari 1960, och i propositionen nr 163 föreslås höjning av energiskatten på vissa fasta och flytande bränslen. Sammanlagt beräknas dessa åtgärder inbringa 1 625 miljoner kronor för helt år. Samtidigt föreslås en viss reduktion av den direkta inkomstbeskattningen. Trots detta åstadkommes en skattehöjning på netto 1 300 miljoner kronor, vilket är den

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

största skattehöjning som i ett enda steg någonsin genomförts i vårt land. Ny svensk lösen har skjutits av regeringen, en lösen av socialdemokratisk modell.

Vidare föreslås att vissa grupper delvis skall kompenseras för omsättningskattens prisstegrande verkan. Vid frånräknande av kostnaderna för dessa senare åtgärder innebär det av Kungl. Maj:t nu framlagda programmet en ökning av belastningen på medborgarna med netto 1 200 miljoner kronor. Dessa siffror är ju redan kända, men jag tycker att det inte kan vara ur vägen att vid inledningen av denna debatt erinra om desamma.

Innan jag går vidare ville jag gärna, herr talman, inom parentes framhålla, att jag i fortsättningen ämnar använda termen *skattehöjning* i stället för det nyuppfunna täckordet »inkomstförstärkning». För egen del föredrar i varje fall jag att nämna tingen vid deras rätta namn utan mer eller mindre förskönande omskrivningar. Jag gör mig dock, ärade kammarledamöter, inga som helst illusioner. Vi har ju på senare tider lärt oss att kalla vidbränd för »grillad», så varför skulle inte folk också kunna kalla skattehöjning för »inkomstförstärkning», liksom man efter högt föredöme kallar arbetslöshet för »friställning av arbetskraft». Ordets makt över tanken är stor.

Jag återgår till pålagorna. De betyder en höjning av det samfällda skattetrycket i vårt land med cirka 10 procent. Sett mot bakgrunden av de nuvarande direkta skatterna innebär detta en höjning av uttagningsprocenten med cirka 30 procent. Dock stannar det inte vid detta, vilket jag strax skall be att få söka visa.

Denna skattechock träffar, trots de små stötdämpare som här och där satts in, oss alla, enskilda och företag. Vi betalar staten mer än 4 öre varje gång vi köper för en krona. Även stat och kommun får i deras egenskap av köpare och förbrukare sin släng av slev. Enligt min mening betecknar utskottet det med full rätt såsom anmärkningsvärt, att departementschefen icke låtit i propositionen redovisa fullständiga och klar-

läggande uppgifter härom. Först senare, efter det att vissa beräkningar framförts i motionerna, har bevillningsutskottet från finansdepartementets sida erhållit siffror om kostnadsbelastningen på stat och kommun. De innebär, att staten skulle få en kostnadsökning enbart genom omsättningsskatten av mer än 80 miljoner kronor. Därtill kommer kostnadsökning på grund av energiskatten med åtminstone 20 miljoner kronor, och i det närmaste samma belopp för ökad skatteersättning till kommunerna. Den ökade kostnadsbelastningen för kommunerna genom omsättningsskatten och den föreslagna energiskattehöjningen skulle bli av ungefär samma storlek.

Till de här redovisade ökade kostnaderna skulle dessutom för statens del komma de särskilda kostnaderna för den nya och utökade skatteadministrationen. Kostnaden härför kommer säkerligen att vida överstiga de cirka 10 miljoner kronor, som nu angivits i propositionen såsom en preliminär summa.

Detta är emellertid, herr talman, endast den direkta effekten av omsättningsskatten på stat och kommun. Sedan anmäler sig efter hand alla de kedjereaktioner, som ofrånkomligen följer — kedjereaktioner exempelvis i form av mer eller mindre långtgående kompensationskrav. Hur omfattningen av dessa kompensationskrav kommer att gestalta sig, därom vet vi för ögonblicket ingenting. Men att vi här har att räkna med en viss ökad kostnad för både stat och kommun, är ju alldeles uppenbart. Jag vill bara erinra kammarens ledamöter om det för alla kända faktum, att endast en procents ökning av statstjänstemännens löner innebär ökade utgifter för statsverket på 50 miljoner kronor. Det är dessa kedjereaktioner, som man förunderligt nog i propositionen knappast har gått in på.

Införes nu den föreslagna omsättningsskatten, öppnas enligt utskottets mening slussarna för en fortsatt ökning av de offentliga utgifterna. Enbart de regeringsförslag, som nu föreligger, skulle medföra en ökning av de statliga utgifterna med mer än 250 miljoner kronor

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

för helt år räknat, vartill får läggas höjningen av kommunernas utgifter på cirka 100 miljoner kronor. Sammanlagt skulle således den offentliga utgiftsnivån stiga med 350 miljoner kronor redan i det första steget. Enbart denna första utgiftssumma motsvarar drygt 8 procent av den personliga inkomstskatten till staten. Då skulle i samma skattepolitiska operation skattetrycket dessutom stiga med över 1 000 miljoner kronor. Totalt skulle en ökning av belastningen på medborgarna uppkomma motsvarande cirka 35 procent av den statliga, personliga inkomstskatten. Jag kan inte annat än beklaga att dylika beräkningar lyser med sin frånvaro i propositionen.

De omständigheter, som jag här i korthet har berört, i förening med de allvarliga återverkningarna på pris- och kostnadsläge, skattetryck och allmänna produktionsförutsättningar, konkurrensförmåga och sysselsättningsförhållanden anser utskottet innebära så allvarliga invändningar mot det nu framlagda regeringsförslaget, att det bestämt måste avvisas.

Och dock, herr talman, trots vad jag här påpekat skulle man möjligen i det statsfinansiella nödläge — termen »nödläge» är förvisso ingen överdrift — som den förda ekonomiska politiken försatt oss i, ha kunnat visa åtminstone någon förståelse för vad som här föreslås, om man kunnat känna sig övertygad om att pålagorna verkligen inneburet bot för søten. Men, ärade kammarledamöter, så är ju icke alls fallet! I ett anförande häromdagen inför Stockholms köpmansklubb — tror jag det var — förklarade finansministern att det här vore fråga om vad han med ett nytt ord kallade en »engångsanpassning» — ytterligare ett resultat av den inom kungl. finansdepartementet numera ivrigt bedrivna filologiska verksamheten. I och för sig intet ont om den — om inte annat så berikar den på sitt sätt innehållet i Svenska akademiens ordbok, fastän jag nog vågar säga att ordet inte är vidare väl valt i detta fall. Ordet »engångsanpassning» för ju i alla fall omedelbart tanken till den s. k. engångsinflationen

av år 1951 — en ekonomisk företeelse som man numera på sina håll högst ogärna synes vilja beröra.

De nya pålagorna innebär, som sagt, trots deras omfattning, ingen verklig hjälp. Det blir, herr statsråd, ingen engångsanpassning, och det vet herr statsrådet säkert lika väl som jag. Det är fel — direkt fel — om regeringen påstår att den med bistånd av sin omsättningsskatt skulle kunna klara sin statsfinansiella kris. Pengarna räcker inte, varken för i år, nästa år eller året där efter. För den eller dem, som eventuellt menar, att jag här har gjort mig skyldig till överdrifter, tillåter jag mig hänvisa till siffermaterialet i Kungl. Maj:ts egen proposition nr 162 ävensom till besparingsutredningens nyligen framlagda betänkande.

Vi måste alltså göra klart för oss, att den fyraprocentiga omsättningsskatt, som i dag, i morgon eller på tisdag eventuellt kan komma att beslutas av riksdagen, blott utgör en början. Inom en sannolikt ej alltför avlägsen framtid kommer vi i bevillningsutskottet och vi här i kamrarna att med tämlig sannolikhet konfronteras med förslag om höjningar av procentsatsen — allt givetvis under förutsättning att regeringen sitter kvar och i fortsättningen som hittills enständigt vägrar att angripa vad vi brukar kalla »de tunga posterna» på budgetens utgiftssida.

Som enda motiv för denna vägran anger regeringen, att nedskärningar av dylik radikal art är, som det heter, »politiskt ogenomförbara».

Ärade kammarledamöter! Med en dylik defaitism som regeringsprincip är ingen förbättring att emotse! Regeringen leder icke. Den ledes — av sin egen svaghet.

Runtom i västvärlden sänker man skatterna, konsoliderar ekonomien, stärker valutaställningen, vidgar svängrummet för de enskilda människorna. I vårt land tages numera cirka 40 procent av den s. k. nettonationalinkomsten ut i form av skatter och avgifter till stat och kommun. Motsvarande siffra för tio år sedan var 30 procent. Herr talman! Hög-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

skattereservatet Sverige lever sitt eget liv — icke utan förundran beskådat av omvärlden.

Så ett par ord om behandlingen av detta ovanligt omfattande ärende i bevillningsutskottet. Alla känner ju till det livliga intresse, som de här avhandlade frågorna tilldragit sig i landet. Därom vittnar bl. a. det förhållandet, att icke mindre än 41 motionspar framlagts ävensom därutöver 8 motioner, väckta endast i endera kammaren. Det innebär alltså att i runt tal 90 motioner har varit föremål för behandling i bevillningsutskottet. Till utskottet har därutöver inkommit ett 20-tal synnerligen omfattande skriftliga framställningar från olika riksorganisationer, sammanslutningar och institutioner, som alla på ett eller annat sätt är berörda av förslaget. Uppvaktningar har ägt rum på vanligt sätt o. s. v.

Jag vill gärna här för kammarens ledamöter omvittna de synnerligen grundliga och detaljrika föredragningar av propositioner, motioner, skrivelser etc. som försiggått i utskottet. Medlemmarna har i betydande utsträckning begagnat sig av de möjligheter till ställande av frågor till de närvarande experterna, som förelegat. Jag tror jag vågar säga, att utskottets ledamöter varit synnerligen väl orienterade i materialet, när utskottsarbetet omsider avslutades. Att utskottets betänkande icke desto mindre fått det splittrade utseende, som är för handen, beror ju på för alla kända omständigheter.

I den stora principfrågan — oms eller icke oms — går dock skiljelinjen alldeles klar mellan å ena sidan utskottets tio borgerliga ledamöter, som nu med lottens hjälp har blivit majoritet, och å andra sidan utskottets tio socialdemokratiska ledamöter. Den utförliga borgerliga principdeklarationen, vars innehåll jag i det föregående i någon mån har antytt och som alltså blivit utskottets förslag, är enligt min mening i den avgörande frågeställningen fast utformad och ger oförtydligt besked om en gemensam borgerlig uppfattning i viktiga hänseenden. Inom den meningsrikt-

ning jag tillhör konstaterar vi med tillfredsställelse dels att det varit möjligt att nå fullständig borgerlig enighet mot omsättningsskatten och energiskattehöjningarna, när det gäller bensen och motorsprit, dels ock att besparingstanken efter hand vunnit allt större genklang inom den borgerliga oppositionen.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anfört ber jag att redan nu, för att förenkla förfarandet här i kammaren, få hemställa om bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 60 under punkt A, vilket innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 162.

För den händelse kammaren såvitt avser 1 § i förslaget till förordning om allmän varuskatt kommer att bifalla reservation nr I, vilket innebär att kammaren beslutar införa den allmänna omsättningsskatten, återkallas yrkandet om avslag på förordningsförslaget i övrigt ävensom om avslag på förordningsförslagen i A 2) och A 3).

Så ett par ord om högerpartiets alternativ till den sanering av budgeten, som den föreslagna allmänna varuskatten uppges syfta till. Då denna sida av saken utförligt torde komma att beröras av andra företrädare för högerpartiet, kan jag här fatta mig helt kort. Jag vill blott erinra om att vi inom den meningsriktning jag tillhör lagt tyngdpunkten på besparingarna. Den höjning av beskattningen på sprit, vin och cigaretter, som vi föreslår, uppgår till cirka 110 miljoner. Beloppet motsvarar ungefär vad regeringens omsättningsskatt på dessa varor antages inbringa. Vårt motiv för denna skatteläggning är att finansiera skattelättnaderna för förvärvsarbete gifta kvinnor och för ensamma mödrar samt förlust- och resultatutjämning för jordbrukare och rörelseidkare — reformer som finansministern bebådadt till nästa år och som länge önskats av högerpartiet. I anslutning till vad jag här framhållit hemställer jag om bifall till reservation nr II avseende punkterna B och C i utskottsförslaget.

Jag övergår så till reservationen nr I, den socialdemokratiska reservationen, som ju med vissa smärre justeringar,

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

främst avseende övergångsbestämmelserna, innebär bifall till Kungl. Maj:ts proposition 162.

Först då ett par ord om omsättningskatten på det tryckta ordet, vilken avhandlas i 10 § 1 mom. 7 i lagförslaget. När vi kommer in på detta ämne, råkar vi på mycket svåra definitionsfrågor. Vad är en nyhet? Frågan besvaras i proposition 162 sålunda, att nyheter är det som står i tidningar, vilka utkommer med i regel minst tre nummer i veckan. De skall inte beläggas med oms. Nej, säger de socialdemokratiska reservanterna i bevillningsutskottets betänkande nr 60, det resonemanget i propositionen är alldeles fel. Det är alldeles för snävt tilltaget, det är en oriktig definition. Därför föreslår de socialdemokratiska reservanterna, att »undantaget för allmänna nyhetstidningar utsträcker till sådana publikationer av dagspresskaraktär, som utkommer med allenast ett eller två nummer i veckan».

Där ser man hur olika uppfattningarna kan vara i en sådan angelägenhet. Naturligtvis — och det ligger i sakens natur — är gränsdragningen precis lika godtycklig i Kungl. Maj:ts proposition som i den socialdemokratiska reservationen i bevillningsutskottets betänkande. Nyheter kan självfallet förmedlas till allmänheten lika väl genom vad vi brukar kalla veckopressen som genom en- eller två- eller tre- eller sex- eller sju-dagartidningar av vad propositionen kallar »dagspresskaraktär». Gränserna här har med åren blivit allt svårare att dra. Den aktuella debatten i samhälls- och kulturfrågorna kan inte sägas ha valt någon bestämd tidningsform som ensamt forum.

Och går inte denna debatt fram också i böckerna, mina damer och herrar? Går det verkligen att skilja ut böckerna, går det att glömma böckerna i detta sammanhang? Vem vågar här dra gränserna? Varför, skulle jag allvarligt vilja fråga, skall kulturupplevelse genom tidningen göras fri, men genom boken beskattas?

Vid Bokens dag härförliden konstaterade ordföranden i Sveriges författarför-

ening, en aktad socialdemokratisk ledamot av riksdagens andra kammare, att i dag läser endast 14 procent av svenska folket regelbundet böcker, d. v. s. endast var sjunde medborgare. För egen del kände jag icke till dessa siffror, och jag får nog säga, att jag i någon mån fick en chock, när jag hörde ordföranden i Sveriges författarförening, en riksdagsman, konstatera att endast var sjunde svensk regelbundet läser böcker — jag antar att uppgifterna är riktiga. Då skulle jag vilja fråga även herr statsrådet: Kan det verkligen, herr statsråd, ur samhällets och kulturlivets synpunkt anses angeläget, att detta uppseendeväckande ringa antal ytterligare nedbringas genom beskattningen?

Boken, vårt främsta kulturmedel, har svårt att hävda sig gentemot radion och televisionen. I bokutredningen av år 1952 redovisas att konsumtionen av böcker i stor utsträckning är en prisfråga. Detta visar, att det inte från kultursynpunkt kan vara riktigt att försämra bokens möjligheter genom en allmän varuskatt.

Ytterligare ett ord i denna speciella angelägenhet. Vi hör ofta här i kammaren — på sista tiden även från den nuvarande regeringens talesmän — att universiteten måste upprustas och forskningen ges vidare möjligheter. För en kort tid sedan hörde vi ju hans excellens herr statsministern använda denna term från den plats, där jag nu står. Tillåt mig att ställa en fråga till regeringen: Upprustar vi universiteten genom att fördyra böckerna?

Enligt min bestämda mening talar principiella och praktiska skäl för att det tryckta ordet fritages — därest nu omsen, vilket jag förvisso icke hoppas, kommer till stånd. Vi har i utskottet sökt få fram en siffra på vad en dylik ordning skulle innebära i form av s. k. intäktsbortfall för statsverket. Svaret från våra experter blev, att ett undantagande från varuskatt av allt som kan innefattas under rubriken »det tryckta ordet», skulle innebära ett intäktsbortfall av ungefär 16 miljoner kronor. 16 miljoner av 1 625!

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Vidare ett par reflexioner kring undantagen för, som det heter, »fabriksmässigt tillverkade byggnadsvaror». Enligt 12 § 1 mom. i den socialdemokratiska reservationen — som här överensstämmer med Kungl. Maj:ts proposition — skulle den som fabriksmässigt tillverkar byggnadsvaror bli skattskyldig i vad avser denna tillverkning. För den byggmästare som på arbetsplatsen låter iordningställa dylika förbearbetade byggnadsvaror, till vilka i stor utsträckning icke skattepliktigt material kommer till användning, innebär reservanternas förslag — och den kungl. propositionen — en skatteförmån, enär skatt ej uttages på detta material och ej heller på arbetslöner, transport- och administrationskostnader m. m. Beskattningen skulle därigenom verka hämmande för den rationalisering som erbjudes genom den fabriksmässiga förbearbetningen.

Reservanterna — jag vill gärna skänka dem det erkännandet — finner det i och för sig obestridligt, som de skriver på sida 98 i betänkandet, att viss snedbelastning uppstår genom denna beskattning. Konsekvenserna härav finner emellertid reservanterna vara av begränsad art med hänsyn till den rationalisering, som möjliggöres genom användningen av förbearbetade eller monteringsfärdiga detaljer. Jag finner det i hög grad anmärkningsvärt att reservanterna inte har beaktat den negativa effekten av den föreslagna beskattningen, vilken i utlandet visat sig medföra ytterst allvarliga konsekvenser för betong- och betongvaruindustrien. Så har t. ex. i Finland — vilket framgick av föredragning i utskottet — denna industri drabbats utomordentligt hårt av en beskattning av den art som reservanterna förordar.

Trots sin principiellt avvisande hållning, som jag här har antytt, är reservanterna icke desto mindre redo att förordar ett märkligt undantag. Det gäller monteringsfärdiga trähus. Här förordar de en reduktion till 70 procent av omsättningsskatten. De justerar alltså propositionen på denna punkt. Jag frågar reservanternas ärade talesman: Varför göres på detta sätt undantag just för

monteringsfärdiga trähus? Det enda motiv som man åtminstone enligt handlingarna synes falla tillbaka på är att, som det heter, »snedbelastningen i detta hänseende framträder med särskild skärpa». Men, herr Eriksson, har inte omsen samma effekt även på andra områden inom byggnadssektorn? Inom lättbetongindustrien tillverkas alldeles motsvarande typer av stomelement, i vissa fall med ännu längre driven förädlingsgrad än vid monteringsfärdiga trähus. Det vet herr Eriksson kanske bättre än någon annan i denna kammare på grund av sin civila verksamhet. I rättvisans namn borde, tycker jag, här full jämställdhet råda. Varför skall monteringsfärdiga trähus behandlas på ett sätt medan t. ex. betongelement, som ju tjänar precis samma syfte, skall behandlas på ett helt annat sätt? Det finns ingen förklaring till detta.

Jag har självfallet observerat reservanternas påpekande »att även beträffande betong och betongvaror kan skäl anföras för en viss reducering av skatobelastningen». Ett genomförande härav skulle emellertid enligt reservanternas mening »medföra svårbemästrade gränsdragningsproblem på byggnadsmaterialområdet med avsevärda skattetekniska olägenheter som följd». Vilka dessa skattetekniska olägenheter är får man tyvärr inte veta. Det synes mig ganska ofrånkomligt, att dessa påtagliga inadvartenser måste rättas till. De olikformigheter, som jag här har påpekat, kan undvikas genom att företaget med fabriksmässig tillverkning av förbearbetade byggnadsvaror, såsom färdigblandad betong, betongelement, beläggningssmassor samt färdiga byggnadsdelar såsom kök och badrum jämställas med byggmästare vid sina inköp, d. v. s. hänförs till konsumenter.

I sitt ståndpunktstagande i detta ärendet är den borgerliga oppositionen enhällig.

Slutligen måste jag livligt beklaga den alldeles avvisande attityd, som de socialdemokratiska reservanterna — härvid helt följande propositionen — intagit gentemot de i ett flertal motioner

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

framförda förslagen om åtminstone någon ersättning åt de 200 000 skatteuppbördsmän, som regeringen utan vidare rekviderar. Detta ämne avhandlas i lagförslagets 46 och 49 §§. Jag måste uppriktigt säga, att jag har svårt att förstå att just socialdemokraterna ställt sig så negativa. Köpmän, hantverkare och andra får ju dock ökade kostnader och ökat ansvar. De kommer helt visst att i många fall få övertidsarbete för att klara den nya uppgiften. Låt oss göra det tankeexperimentet, att t. ex. de fackföreningsanslutna metallarbetarna en dag fick beskedet: »Det här får ni göra på övertid, gubbar, men ni får inget betalt för det!» Jag tror inte, att jag för kammarens ledamöter behöver antyda innehållet i det svar, som en fackförening skulle lämna på en sådan anmodan.

De socialdemokratiska reservanternas går, som sagt, inte med på ersättning till företagen för kostnader i samband med skatteuppbörden. Motiveringen är principiell så till vida, att ersättning anses innebära att staten lägger sig i prisbildningen. Rent praktiskt pekar reservanternas på att företagarna erhåller en icke obetydlig kostnadstäckning genom att de under en och en halv månad varje skatteperiod har möjlighet att göra skattemedlen räntebärande. Men, herr statsråd, håller verkligen den argumenteringen? Har den inte en lucka? Den ränteinkomst, som köpmannen eller hantverkaren får, blir ytterst obetydlig. Det måste ligga i sakens natur. Låt oss ta ett konkret fall för att illustrera vad det kan bli fråga om.

På 100 000 kronors årsomsättning skall 4 000 kronor inlevereras i skatt. Det blir 667 kronor per redovisningsperiod om två månader. Eftersom pengarna inflyter undan för undan, bör man beräkna det genomsnittliga räntebärande beloppet till cirka 350 kronor. Detta ger en ränta på omkring 7:50 per månad. Det är alltså den ersättning skatteuppbördsmanen i detta fall får. Jag undrar, vem som vill göra ett sådant arbete för den ersättningen. Jag behöver här inte påpeka, hur hög timlönen inom vissa branscher för närvarande är, men detta är alltså

den ersättning, som köpmannen får för sitt indrivningsarbete. Jag måste säga, att jag tycker beloppet är löjligt lågt, speciellt för lanthandeln, järnhandeln och färghandeln, som får mycket extra arbete på grund av att en del varor undantagits från skatt.

Även i sitt ståndpunktstagande i detta hänseende är den borgerliga oppositionen enhällig, liksom i en rad andra specialfrågor i samband med detta stora betänkande. Jag skall dock inte här gå in på dessa. Det skulle föra alldeles för långt. Det får räcka med dessa reflexioner kring ett par speciella avsnitt av detta omfattande skattelagkomplex. Med hänvisning till vad den ärade inledaren yttrade vill jag särskilt understryka att borgerlig enighet härvidlag i stor utsträckning har nåtts. Detta framgår ju även oförtydligt av det aktstycke, som här under förmiddagen har utdelats på kammarens bord till samtliga ledamöter.

Herr talman! Med åberopande av vad jag här framhållit under senare delen av mitt anförande och med hänsyn till innehållet i det aktstycke, som vid sidan av utskottsbetänkandet tillhandahållits kammarens ledamöter och som kommer att ingå i kammarens protokoll, yrkar jag med herr talmannens medgivande för enkelhetens skull och för tidsvinande bifall till samtliga i detta aktstycke återgivna yrkanden, vilka inledes med undertecknads namn.

Det kan kanske, inom parentes sagt, förefalla något pretentiöst att förfara på detta sätt. Jag kan dock försäkra kammarens ledamöter, om det nu anses erforderligt, att arrangemanget har tillkommit av uteslutande tekniska skäl.

Dessa yrkanden, herr talman, framställas givetvis under förutsättning att denna kammare bifaller punkten A i den socialdemokratiska reservationen nr 1.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Den proposition om allmän varuskatt, som vi i dag behandlar, kommer — jag kan inte underlåta att säga detta — att drabba hela det svenska näringslivet och den enskilde med-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

borgaren mycket hårt. Man blev ju mycket misstänksam redan i våras, när finansministern lade fram sin statsverksproposition, som inte var balanserad. Man anade då att extra ordinära åtgärder skulle komma att vidtagas från regeringens sida för att skaffa fram så mycket pengar som behövdes för att åstadkomma en sanering i budgeten.

Låt oss se litet på vårt skattesystem! Enligt vad jag har kunnat utreda har vi i vårt land de högsta direkta skatterna i Europa, och dessutom har vi höga punktskatter på en hel del varor. Nu föreslår finansministern att vi ovanpå detta skall ha en allmän omsättningskatt eller som det numera heter en varuskatt. Denna skatt kommer enligt beräkningarna att inbringa ganska stora pengar till statsverket. Men om vi ser på utvecklingen, skulle jag nästan våga påstå att dessa pengar inte kommer att räcka mer än ett år. Sedan får man söka efter nya inkomstkällor, för den händelse man inte vill gå med på någon som helst inbesparing av utgifter. En sådan utgiftsbesparing skulle enligt mitt sätt att se kunna åstadkommas utan att man behövde ta någonting från dem som erhåller understöd i en eller annan form. Jag skall återkomma till denna fråga.

Tillåt mig att blicka tillbaka på utvecklingen under de senaste årtiondena. När världskriget slutade år 1945, vet vi alla att vi hade en mycket god finansiell ställning i vårt land. Ingen vill väl förneka detta. År 1951 hade emellertid denna goda ställning förbytts till en ohållbar, och då gällde det att skaffa fram pengar för att få statsfinanserna på fötter igen. Det var den gången som centerpartiet, eller som det på den tiden hette bondeförbundet, inträdde i regeringen. Jag vågar säga att den finansiella ställningen år 1954 på nytt var uppklarad. Men man stannade då inte, utau man skulle skapa nya utgifter. Det saknades inte varnande ord från oss som satt med i koalitionsregeringen, men man ville inom det socialdemokratiska partiet inte höra på det örat. Jag vill upprepa vad jag sade år 1954: Nu är det

tid att bryta samarbetet, när man inte vill gå med på en sparsamhetslinje för att hålla skatterna nere. Vi vill inte vara med om att skapa nya utgifter, utan att man vet varifrån man skall ta inkomsterna.

Ingen kan väl säga att det inte från oppositionens sida ständigt har varnats för den förda regeringspolitiken. Den enskilde medborgaren kan inte, herr talmän, handla såsom regeringen har gjort, nämligen att man först beslutar om utgiftsökningar för att sedan, om inte de tillgängliga inkomsterna är tillräckliga, inte ha annan utväg än att man måste tillgripa nya skatter och pressa medborgarna till det yttersta för att få in de pengar som behövs. Den enskilde medborgaren måste först fråga sig, om hans inkomster medger att han kan göra de och de utgifterna. Nu vill jag inte med dessa ord ha sagt, att en regering, som har hela rikets styrelse i sin hand, kan räkna så noga som den enskilde medborgaren, men jag tycker i alla fall att man skulle vara ganska försiktig, när man vet vilka oerhörda utgiftskrav som ständigt ställs på statskassan. Man får inte skapa nya utgifter var gång man tycker att finanserna har bättrat sig något.

Man brukar ju säga att krukan går tills den spricker, och man får väl säga att det är samma förhållande här när det gäller regeringen. Nu har krukan hållit så länge, att nu måste man på något sätt förstärka den. Då föreslår man denna omsättningskatt, som skall tillföra statskassan 1,6 miljard kronor.

Reservanterna framhåller, att riktningen för den ekonomiska politiken är att trygga en hög och jämn sysselsättning. Jag tror att vi även inom oppositionen har varit eniga om att landets arbetare skall förses med arbete och inte behöva riskera någon större arbetslöshet. Den saken är vi nog beredda att stödja även i fortsättningen, om man håller sig inom rimliga mått. Det har man emellertid inte gjort. Det kommer ständigt nya pålagor, som drabbar alla medborgare mycket hårt. Jag sade nyss att de drabbar hela vårt näringsliv och den enskilde medborgaren. När påla-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

gorna blir alltför omfattande, måste man börja reagera för att försöka få regeringen att inse, att det inte längre går att fortsätta på den väg man slagit in på.

Nu säger man, att de borgerliga vill byta regering. Ja, det tror jag att hela svenska folket vill. Om det blir bättre än det är, vågar jag inte säga, men jag tror inte att det kan bli sämre. De borgerliga kommer säkert under alla omständigheter att åtminstone pröva de större sociala utgifterna, en sak som man inom den socialdemokratiska regeringen nu inte vill vara med om, liksom utgifterna på andra områden. Jag skulle kunna tänka mig, herr finansminister, att det kan finnas möjlighet att spara något, låt oss säga på försvaret genom en bättre rationalisering. Men jag vill poängtera: Låt oss inte försämrå vårt försvar, ty jag tror att det är nödvändigt att vi uppehåller ett mycket starkt försvar.

Från centerpartiets sida har vi ju ansett att en inkomstförstärkning måste komma till stånd, samtidigt som vi kräver sparsamhet från regeringens sida. Vi har motionsvägen föreslagit en inkomstförstärkning med cirka 800 miljoner och besparingar på ungefär 400 miljoner. Enligt vår mening bör man i första hand spara på områden där besparingar gör den minsta skadan. Herr Eriksson i Uppsala har talat mycket om bostadsproduktionen. Jag skall inte nu gå närmare in på det området utan kommer längre fram i mitt anförande att påvisa, hur utvecklingen har gestaltat sig, men nog föreligger starka skäl för en omprövning av utgifterna härvidlag. Vi föreslår en besparing med 200 miljoner, som åstadkommes genom en omläggning av de generella bostadssubventionerna. Vi föreslår vidare att driftbidraget till SJ sänkes med 20 miljoner och att sjukförsäkringsbidraget sänkes med 100 miljoner. Man kan införa lägre åldersgräns för barnpensionerna — 16 år i stället för 18 — och på det sättet spara 35 miljoner. I det fallet vill jag tillägga, att det väl ändå inte är någon som låter sina barn gå utan sysselsätt-

ning när de fyllt 16 år; om inte barnen studerar, vill ju alla att ungdomar i den åldern skall i någon mån dra försorg om sig själva. Vi föreslår slutligen besparingar på diverse utgifter med cirka 45 miljoner kronor.

Men vi föreslår också inkomstförstärkningar. Då kommer jag till den beryktade spriten, herr Eriksson, och skall tala om hur jag kan orma mig ifrån detta — det fordras kanske ett ganska stort hål, men jag tror i alla fall att det skall gå! Vi föreslår en inkomstförstärkning med 55 miljoner på sprit, 15 miljoner på vin och 135 miljoner på tobak. Dessutom föreslår vi en varuskatt på 45 miljoner, höjning av brevportot med 5 öre, vilket skulle ge 25 miljoner, höjning av tipsavgiften med 5 öre per rad, vilket beräknas ge 30 miljoner kronor, höjning med 2 kronor per lott i penninglotteriet, vilket skulle ge 25 miljoner.

Folkpensionsavgiften skulle höjas med en halv procent, vilket beräknas ge 100 miljoner. Vi anser det riktigt att ta ut den höjningen för att infria det löfte vi gav pensionärerna vid folkomröstningen, att den pension som man då kom överens om också skall utgå. Vi har ansett att man kan få in 60 miljoner genom att justera schablonavdraget, och vidare föreslår vi en saneringsavgift som skulle ge 285 miljoner. Slutligen är vi beredda att på eldningsolja, kol och koks ta in 95 miljoner.

Men nu skulle jag vilja säga till herr Eriksson i Uppsala, att när jag avgav en blank reservation i fråga om höjningen av spritpriset, gjorde jag det i den fasta övertygelsen att man inte kommer att få in de pengar på spriten, som här har beräknats. Vårt spritpris är nu det högsta i hela Europa. Vad gjorde man i Danmark för två år sedan, herr finansminister? Jo, där sänkte man skatten på sprit för att få in mera pengar; det har socialdemokraterna själva nämnt i sin reservation, och då måste det väl ligga en verklighet bakom detta. Jag har avgivit den blanka reservationen, herr Eriksson i Uppsala, därför att jag inte på den punkten delar mitt partis upp-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

fattning, att spriten kan ge statsverket ytterligare 55 miljoner i inkomster. Det är vad min reservation innebär, men kan vi få in dessa pengar skall jag inte motsätta mig det, ty jag vet att herr Sträng behöver både dessa 55 miljoner och 55 miljoner till, om han kunde få dem.

Vi skall inte tro att man kan ta ut hur hög skatt som helst på vissa varuslag. På den tiden då herr Wigfors var finansminister och det fattades några miljoner, ja, då höjde man skatten på sprit och tobak och lyckades att på det sättet få in pengarna, men nu, mina damer och herrar, har nog spritpriset nått den nivån att högre skatt inte längre kan väntas ge ökade totala inkomster. Nu är nämligen vårt spritpris, som jag redan sagt, det högsta i Europa.

Vad innebär detta? Jo, att man naturligtvis riskerar att smuggling och dylikt kommer att sättas i gång i mycket stor utsträckning för den händelse att man tillhandahåller billigare utländsk sprit för de människor, som anser att de vill ha den varan. Jag menar att om denna höjning kan medföra en ökad nykterhet hos det svenska folket, så skall jag inte motsätta mig detta. I annat fall, herr Eriksson, hade jag haft en reservation för blankt avslag på den punkten. Nu har jag försökt orma mig ifrån det så långt som jag har kunnat, och om herr Eriksson inte är nöjd med det, får jag i ett annat anförande försöka att komma till ett bättre resultat.

Jag skulle också vilja säga, herr talman, att jag måste reagera mot förslaget om tidpunkten för omsättningsskattens införande. Finansministern föreslog ju den 16 oktober. Reservanterna, med herr Ericsson i Kinna i spetsen, har ändrat denna tidpunkt till den 1 december, nämligen på sådana varor som köpes på kontrakt. Nu måste man ju säga att om man skall bryta ett bokföringsår för dem, som driver handel, blir det ganska svårt. De måste lägga om sin bokföring och jag menar därför, att det varit bättre att man valt den 1 januari såsom utgångspunkt, ty då hade detta sammanfallit med deras bokföringsår. Jag tyc-

ker att det skulle vara en möjlighet. Om nu reservationen vinner bifall i riksdagen, skulle det finnas en möjlighet för finansministern att gå affärsmännen till mötes på denna punkt.

Jag anser liksom herr Hagberg i Malmö, att det är orimligt att lägga denna tunga börda på affärsmännen utan någon som helst ersättning. Vi vet ju att alla svenska arbetsgivare fick åta sig uppbörden av skatterna för några år sedan utan ersättning. Detta har ju också skett utan något större klander. Skall man nu även ålägga dem att sköta in drivningen av en varuskatt, som man inte vet hur länge den kommer att vara, på samma sätt, tycker jag att skäl föreligger att ge dessa företagare en viss ersättning för de kostnader som oundvikligen måste uppstå på grund härav.

Vi föreslår, som jag förut nämnt, att man skulle höja folkpensionsavgiften med en halv procent. Vi gör detta därför att vi anser att det löfte som man har givit folkpensionärerna vid folkomröstningen — jag har nämnt det förut och jag upprepar det ännu en gång — bör infrias. På den grunden bör man ta ut en halv procent högre avgift till folkpensioneringen. Jag tror att folkpensionärerna skulle bli mycket besvikna, om man skulle minska de utlovade pensionerna i någon större utsträckning.

Jag vill sedan komma till den nuvarande bostadspolitiken. Vi har ju gång på gång framfört önskemål om att den skulle omprövas, men detta vårt önskemål har aldrig vunnit regeringens bifall. Man har reducerat kontantbidraget med 4 000 kronor per lägenhet, och man har gjort vissa andra förändringar, men ännu återstår en hel del besparingar, som kunde göras utan att man på något sätt skulle åstadkomma någon större skada för dem som erhåller dessa bidrag.

Om vi ser på hyresnivån i en lägenhet, färdigställd under första hälften av 1940-talet, finner man att den ligger 50 procent under hyresnivån i hus, som är färdigställda under det senaste året. Oaktat detta utgår alltjämt avsevärda subventioner till dessa lägenheter. Bostadssubventionerna har motiverats med att

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

byggnadskostnaderna stigit i betydande omfattning. En sådan beräkning vilar absolut inte på saklig grund för närvarande. Jag skall bara ta ett exempel. Från 1945 till 1958 steg byggnadskostnaderna med 63 procent. Under samma tid steg levnadskostnaderna med 67 procent och timförtjänsten för en industriarbetare med 197 procent. Mot bakgrunden härav anser jag den sociala motiveringen borta. Vilken regering som än sitter måste den sannerligen fortast möjligt se över den sociala lagstiftningen i anledning av den ändrade strukturen.

Nu vill jag inte, herr talman, med dessa ord ha sagt, att man inte skulle behöva hjälpa en hel del människor; det behöver man visst göra, och det är vi beredda att hjälpa till med. Men det händer ofta att stora inkomsttagare, som väl har råd att klara finansieringen när de bygger, låter sina pengar stå på banken, så att de får ut en högre ränta, och så lånar de av staten till en lägre ränta. Sådana fall kan jag påvisa många. Det är ju inte så det är meningen att det skall vara, och för att råda bot på detta skulle jag vilja vädja till finansministern att han inför behovsprövning. Människor, som har så gott om kapital att de kan ordna sin bostadsfråga själva, bör göra detta utan statens ingripande. Jag har påpekat detta många gånger förut och jag påpekar det ännu en gång. Statsmakterna lånar pengar mot 4, 4 1/2 och 5 och över 5 procents ränta och lånar ut dem mot en mycket lägre ränta. Det är självklart att ett sådant tillvägagångssätt måste medföra att den som har pengar tillgängliga låter dessa stå inne på bank, eftersom dessa pengar ger honom en inkomst som överstiger den ränta han betalar till staten.

Jag tror att tiden nu är inne att införa ett statligt kreditgarantisystem. Jag vill än en gång poängtera, att vi skall låta dem få hjälp som verkligen behöver hjälp och låta dem klara sig själva som har möjlighet därtill.

Jag skall inte, herr talman, uppta kammararens tid längre, men det var vissa uttalanden, som herr Eriksson i Uppsala gjorde, som jag skulle något litet vilja

beröra. Om jag fattade herr Eriksson rätt, sade han att socialdemokraterna slår vakt om de socialdemokratiska förslagen, som har varit till gagn för en mycket stor del av landets medborgare. Det förstår jag mycket väl, och det är kanske ingenting att invända mot detta, herr Eriksson, bara pengarna räcker till! Tänk så underbart det skulle vara för oss här i riksdagen, om vi hade så gott om pengar att vi kunde hjälpa alla som har fått stora skördeskador, att vi kunde hjälpa dem som drabbas av arbetslöshet och dem som lider av någon sjukdom eller som behöver hjälp av någon annan anledning mer än vad vi gör. Det är självklart att vi skulle vilja göra allt detta, men man måste väl ändå, som det heter, rätta mun efter matsäcken.

Vi har inte möjlighet att åstadkomma en högre social standard än vi har här i landet, och jag tror inte ens, herr Eriksson, att vi har möjlighet att behålla den obesuren i fortsättningen. Vi betraktar, sade herr Eriksson, samhället som medborgarnas gemensamma intresse. Det gör faktiskt den borgerliga sidan också. I dag tycker herr Eriksson att vi inte gör det, men jag tror att herr Eriksson med sitt kloka omdöme skall komma till den uppfattningen att vi betraktar samhället på samma sätt. Socialdemokraterna har inte monopol på det betraktelsesättet.

Herr Eriksson säger också att hans parti vill slå vakt om bostadspolitiken. Jag skall inte ta upp den saken på nytt — jag har redan redogjort för den — men jag tror, herr Eriksson, att vi i stort sett är på samma linje. Jag vet att herr Eriksson anser att en översyn av detta stora ämne är av behovet påkallad, och jag hoppas att denna översyn skall komma till stånd fortast möjligt.

Herr Eriksson säger att omsättningskatten inte är till bara för att hjälpa finansministern utan också för att dämpa högkonjunkturen. Har vi sett så mycket av högkonjunkturen? Visserligen sägs det att lågkonjunkturen har avstannat, att högkonjunktur inträtt i Amerika och att man kan vänta en högkonjunktur

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

i vårt land. Det enda man har märkt är att sysselsättningen, som väl är, har ökat och att våra exportmöjligheter kanske är något bättre än de har varit förut, men jag tror inte att man kan tala om att någon högkonjunktur har inträtt i vårt land ännu. Att påstå något sådant tror jag är att gå händelserna i förväg.

Så säger herr Eriksson: Skall socialpolitiken skrotas ned, säger vi nej. Jag vet inte vem som har begärt att den skall skrotas ned. Några sådana uttalanden har inte gjorts från vårt håll. Där emot har vi begärt att socialpolitiken skall överses i hela dess vidd liksom även skattesystemet. Jag tror man kan säga att det är vad man har rätt att begära.

Vad beträffar eldningsolja och kol och koks har vi ansett att man kan ta ut en liten avgift på dessa varor. Förutom att vi kan spara utländska valutor kan vi få större avsättning för inhemska bränslen.

Jag skall, herr talman, nöja mig med detta och slutligen be att få ställa de yrkanden som innefattas i den reservation vi har gjort. Under A yrkar jag bifall till utskottets förslag, under B yrkar jag bifall till utskottets förslag på punkt 1 samt till reservation nr III på punkterna 2—7, under C yrkar jag bifall till reservation nr III och under D yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 60 har oppositionspartierna under punkten A lagt fram sin syn på det statsfinansiella läget och redovisat de invändningar som de har emot den kungl. propositionen. När det gäller övriga punkter i utskottets förslag är det ju, såsom herr Eriksson påpekade, folkpartiets förslag som ligger till grund för utskottets betänkande. Om jag alltså, herr talman, får betrakta mig här som utskottets talesman, ber jag att redan från början få yrka bifall till utskottets betänkande i dess helhet.

Då utgången beträffande punkten A

kanske är tämligen given i denna kammar, skall jag omedelbart, herr talman, be att få instämna i det andrahandsyrkande som herr Hagberg framställde.

Jag skall inte här i debatten läsa upp en lång rad siffror. Siffror har redan anförts av herr Hagberg i viss mån, och de finns i de olika motionerna. Jag tycker inte det är någon anledning att ytterligare belasta kammarens protokoll med alla dessa siffror.

Jag skall till en början säga något om punkten B, alltså den punkt som avser de s. k. inkomstförstärkningarna.

Jag börjar då, precis som herr Elofsson, med spriten. Det är ju så att Kungl. Maj:ts förslag innebär en höjning av 4,2 procent på brännvinspriset, motsvarande cirka en krona per liter, och på vinpriserna ett varierande belopp, i genomsnitt cirka 50 öre. Utskottets förslag innebär en höjning av två kronor respektive en krona. Nu har det gjorts gällande — bl. a. av herr Elofsson — att denna ytterligare höjning inte kommer att ge statskassan några större inkomster. Det gäller alltså här skillnaden mellan en krona och två kronor och skillnaden mellan 50 öre och en krona. Reservanterna säger — när jag här använder uttrycket reservanterna menar jag reservanterna under punkt A, alltså i reservation I — på s. 93 i betänkandet, att de finner att utrymmet för ytterligare höjning av nu utgående punktskatter på det hela taget är strängt begränsat. Detta gäller enligt reservanternas mening i särskild grad de områden — sprit-, vin- och tobaksbeskattningen — där motionärerna ansett mera väsentliga inkomsttillskott vara att förvänta.

Nu är det väl så att ingen med bestämdhet vågar påstå, att en höjning med två kronor för starkspriten och ungefär en krona för vinet kommer att medföra en mindre inkomst för staten än en höjning med en krona respektive 50 öre, men det är möjligt att höjningen inte blir stor. Tyvärr — jag säger tyvärr — tror jag för min del att det blir någon ökning, men om vårt förslag samtidigt kan bidra till en viss minsk-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ning av konsumtionen av alkohol, har jag som nykterhetsman ingenting att invända mot det.

När det gäller tobaksbeskattningen torde cigaretterna vara den tobaksvara som har den största betydelsen ur skattesynpunkt. För övriga tobaksvaror är konsumtionen avsevärt mindre, och de är säkerligen i hög grad priskänsliga. Därför har utskottet stannat vid att föreslå en höjning enbart på cigaretterna — en höjning med två öre.

Vad slutligen angår schablonavdragen har den frågan varit föremål för riksdagens behandling vid flera tillfällen. Jag behöver därför inte säga många ord därom. Avdragen infördes som ett försök att förenkla taxeringsarbetet och därmed underlätta taxeringsmyndigheternas arbete och ge dessa myndigheter bättre tid att ägna sin uppmärksamhet åt andra problem. Nu står det klart att detta försök har misslyckats. Avdragen utnyttjas i skatteflyktsyfte och orsakar skattemyndigheterna större arbete än de tidigare hade. När avdragen dessutom kostar cirka 70 miljoner kronor om året, finns det ju ingen rimlig anledning till att vi skall ha kvar dessa schabloner.

Reservanterna har på den punkten en, det måste jag säga, rätt egendomlig motivering. Den finns på s. 92, där reservanterna ger prov på en — herr talman, jag kanske får lov att använda detta uttryck, fastän det inte är vackert — litet hycklande inställning, när de säger att det är »ett önskemål att skapa utrymme för en sänkning av inkomstskatten för mindre och medelstora inkomsttagare» och att »de förslag i fråga om inkomstskatten som framförts i motionerna av herr Ohlin m. fl. och motionerna av herr Hedlund m. fl. går i motsatt riktning». Man menar alltså att ett slopande av schablonavdragen skulle betyda en skatteskärpning framför allt för de inkomsttagare som tillhör de lägre inkomstklasserna. Men nu förhåller det sig ju så, att den progressiva beskattningen har den inverkan, att medan 100 kronor beskattningsbar inkomst i de lägre inkomstklasserna betyder en

skatt på cirka 25 kronor — jag menar då sammanlagd stats- och kommunalskatt — så utgör den i de högsta inkomstklasserna 80 kronor. Det innebär alltså ingen belastning på de lägre inkomstklasserna i motsats mot de högre.

Efter detta, herr talman, skulle jag vilja återkomma med några ord om propositionens politiska bakgrund och betydelse. Regeringen hoppas förmodar jag, kunna genomtrumpa detta förslag om omsättningsskatt. Det har tidigare frågats, vilken fullmakt regeringen har att pålägga medborgarna denna nya skattebörda på netto 1,2 miljarder kronor, en börda som ostridigt träffar de minst bärkraftiga hårdast. Underlaget för regeringspartiet vid fjolårets val, som ju dessutom var ett val på en fråga, som i högsta grad ansågs attrahera partiets väljare, blev inte mer än styvt 46 procent. Inte ens tillsammans med kommunisterna uppnåddes hälften av deltagarna i valet. Regeringen står sålunda i en klar minoritet bland väljarna.

Man har ibland i förklenande ordalag talat om en 51-procentig demokrati. Men vad skall man då, herr talman, säga om en 46-procentig? Snarast får man väl ett annat ord på tungan, ett annat ord som också börjar på »d». Redan av denna anledning förefaller det mig, som om regeringen borde ha varit angelägen att träffa en överenskommelse med oppositionen. När herr Eriksson i Uppsala i remissdebatten beklagade, att någon överenskommelse inte syntes kunna träffas, borde han ha riktat förebråelsen mot regeringen och inte mot oppositionen. Visst skulle vi i bevillningsutskottet ha kunnat komma överens, om utskottet hade velat gå emot både regering och partiledare. Men det är ju så att på alla håll känner vi oss bundna, och därför är det rätt meningslöst att skylla på varandra. Jag skulle dock vilja upprepa min fråga med en lite annan turnering: Kan vi kalla det demokrati att nio och en halv månader före ett andrakammarval med stöd av en överrepresentation i denna kammare och med hopp om ett sådant manövrerande från kommunisternas sida, att de-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ras ställningstagande blir ett stöd för regeringen, trumfa igenom en skattebörda av den omfattning och i den form som det här är fråga om?

Jag är ledsn, herr talman, att behöva konstatera, att regeringen enligt min uppfattning handlagt denna fråga sällsynt oskickligt, när den försatt sig i detta läge. Eller är det taktiska beräkningar bakom? Men är det inte en ödets ironi, att en socialdemokratisk regering 1959 stöder sig på en förstakammarmajoritet, medan vänsterpartierna när seklet var ungt sida vid sida stred emot den dåvarande majoriteten i första kammaren?

I själva verket synes det ha blivit en prestigesak för herr Sträng att driva igenom just denna skatt. Argumenten svänger, som herr Hagberg redan angivit, från den ena ytterligheten till den andra. I våras var skatten nödvändig för att få medel att bekämpa arbetslösheten. Att omsättningsskatten måste öka arbetslösheten, spelade ingen roll. Nu har konjunkturen vänt, och nu är omsättningsskatten nödvändig för att bekämpa inflationen. Att skatten är ett verkligt incitament för en fortsatt inflation och för en prisstegring spelar inte heller någon roll. Att den skapar en ny grupp av tjänstemän, som det inte lär bli så lätt att avveckla, även om man ville det, men som snabbt ökar den årliga automatiska utgiftsstegringen i budgeten, spelar heller ingen roll. Finansministern är lik de franska Bourbonerna, som ingenting lärt och ingenting glömt. Resultatet av regeringens ständiga misslyckanden i fråga om statens finanser är den proposition om varubeskattning, som nu föreligger. Att vi trots dessa upprepade misslyckanden och den felaktiga politiken ändå har klarat oss någorlunda, beror ju helt enkelt på att de flesta andra länder har gjort på precis samma sätt. Vi har alltså haft en i viss mening internationell inflation. Men håller vi inte nu på att skapa en högst egen inflation och detta i ett ögonblick, då vi behöver hela vår konkurrenskraft?

Jag tycker eljest att finansministern borde ha lärt något av 1950-talets miss-

tag i fråga om bekämpandet av inflationen. Varje påлага, som motiverats av nödvändigheten att föra en kamp mot inflationen, har i stället varit bränsle på inflationsbålet — en ekonomisk politik, som en förutvarande socialdemokratisk ledamot i denna kammare strax innan han lämnade riksdagen betecknade som ekonomiskt kvacksalveri.

Varför är då finansministern så envist angelägen om att genomföra denna skatteform? Svaret kan kanske utläsas på s. 53 i propositionen. Där konstaterar finansministern, att varje nettoökning av statsutgifterna av icke automatisk natur skulle innebära att utgifterna stiger snabbare än statsinkomsterna — alltså varje utgift av icke automatisk natur. Då vi väl inte gärna kan tänka oss något idiotstopp — om jag får använda det ordet — på utgiftssidan, betyder detta alltså, att skattebördan undan för undan måste ökas, och då är det ju så enkelt att justera upp en varuskatt med några procent. I detta fall säger reservanterna — på s. 94 i betänkandet — att en sålunda utformad allmän varubeskattning i dagens läge äger påtagliga företräden och att den medför god avkastning även vid låg skattesats. Det låter som om det här vore fråga om en potatisåker, där man bara hade att plocka av den goda avkastningen. Just denna lätthet att justera upp varuskatten är enligt min mening ett avgörande skäl för att icke införa den i vår skattelagstiftning.

Men finansministerns uttalande — som jag citerat — säger också någonting annat, och finansministern fullföljer inte tankegången i detta avseende. Det är nämligen här fråga om ett annat mycket allvarligt problem: Hur skall de automatiska utgiftsstegringarna kunna bringas att stoppa eller i varje fall att inte överstiga de automatiska inkomsthöjningarna? Detta problem är inte vidrört. Då de automatiska utgiftsökningarna står i direkt relation till den totala utgiftsnivån är, såvitt jag kan finna, den logiska slutsatsen den, att själva utgiftsnivån måste sänkas. Såvitt jag kan se, finns här inte något »udenom». Finansministern har inte heller nå-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

göt annat recept än ständigt ökade skattebördor.

Finansministern säger nu, att det inte längre går att öka den direkta skatten. Jag måste säga att det ju är ett visst framsteg att vi är så pass eniga på den punkten. Att gränsen är nådd på flera områden när det gäller punktskattningen, därom är vi ju också ense, såvitt jag kan förstå. Men det är klart att när det gäller oundärliga varor, såsom livsmedel och kläder, finns det möjligheter att genom beskattning av dessa varor klämma fram ytterligare statsinkomster, ty dem kan ju inte människorna låta bli att köpa. De kan göra det när det gäller sprit och tobak, choklad och glass, grammofonskivor och andra saker — på vilka det uttas punktskatter — men inte gärna när det gäller kläder, livsmedel och bostäder, i den mån dessa berörs av skatterna. I detta fall finns det alltså möjligheter att öka skatterna, till dess att reaktionen bland de breda lagren blir så stark, att en ny ordning tvingas fram. När den gränsen nås, vet vi inte i dag, men det skulle verkligen förvåna mig, om den inte är nära. Och vad sker då? Vad kan då komma att brytas ned av det som vi har byggt upp inom vårt samhälle? Det är allvarssamma problem, som regeringen inte synes ägna några tankar, och detta är anledningen till utskottets förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om sådan planläggning av budgeten, att balans kan uppnås utan ytterligare skattebördor men med sikte på en bestående skattelättnad.

Detta är alltså vår kommentar till regeringens programförklaring, som är formulerad på det sättet, att med en progressiv samhällssyn och ansvaret för de gemensamma uppgifter vi har oss förelagda är icke förenlig en negativ attityd till samhällets behov av erforderliga ekonomiska resurser.

Nu säger finansministern, att får jag inte denna omsättningsskatt, så måste den direkta skatten ökas med 30 procent, ett brutalt skatteuttag som närmast kan jämföras med konfiskation. Ja, hur var det, herr talman, Hamlet sa-

de: »Gräsligt, gräsligt, övermåttan gräsligt!» Men blir herr finansministerns skatteuttag mindre brutalt, om beloppet uttas på ett annat sätt? Givetvis inte. Men det går kanske att sprida sådan ekonomisk upplysning, som vissa tidningar gjorde den 20 oktober, då det stod på löpsedlarna: »Skattelättnader för de flesta» eller »Skattelättnad för 90 procent av de skattskyldiga» o. s. v. Det står även en jämförelse i Stockholms-Tidningen i dag. Vågar man lita på herr förste vice talmannens yttrande i remissdebatten, att det svenska folket i dag är så ekonomiskt upplyst, att man inte faller för så enkel propaganda? Ty hur förhåller det sig? För makar uttas nu den statliga inkomstskatten med 11 procent upp till ett beskattningsbart belopp av 8 000 kronor, motsvarande 13 000 å 14 000 kronors inkomst. Det antal skattskyldiga som faller inom denna inkomstgräns motsvarar 80 procent av samtliga skattskyldiga. En 30-procentig höjning av skatten skulle innebära, att skatten skulle utgå med 11 + 3,3 d. v. s. 14,3 enheter eller procent om man så vill. Finansministern vill nu sänka skatteuttaget till 10 procent, men lägger samtidigt på 4,2 procents omsättningsskatt. Alldenstund omsättningsskatten är generell, torde skatt komma att utgå på ett belopp, som i stort sett motsvarar det beskattningsbara beloppet vid inkomsttaxeringen. Det blir ett sammanlagt skatteuttag med 10 + 4,2 eller 14,2 procent. Härtill kommer fördyringen på grund av energiskatt och på grund av de kedjereaktioner som kommer att följa omsättningsskatten. Det blir i själva verket fråga om ett ändå brutalare skatteuttag för inkomsttagare i det inkomstläge jag här nämnt. Hur blir det för de många, vilkas inkomster nu inte ens går upp till ortsavdragets storlek och som nu är skattefria? De utgör ungefär en tredjedel av dem som taxeras eller enligt senaste statistiken 1,3 miljoner. Anser finansministern, att de har någon skattekraft? Det kan vara av intresse att få svar på den frågan. Det är inte säkert att det i denna stora grupp finns enbart barnfamiljer eller pensionärer. Vid va-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

rubeskattningen finns ju ingen möjlighet att bevilja avdrag för ömmande omständigheter såsom fallet är vid den direkta beskattningen.

Till förekommande av varje missförstånd, herr talman, vill jag understryka, att jag inte alls avser att föreslå en höjning av skatteuttaget till 130. Jag har endast med det anförda velat belysa hårdheten i den föreslagna varubeskattningen, en skatteform som lägger tyngdpunkten på de lägre inkomsttagarna. Det kan inte bestridas.

Måste vi då öka skatteuttaget i så hög grad? Ifrån vår sida har vi svarat nej. Vi har enligt vår mening kommit till den punkt, där vi måste spara eller göra indragningar, om man nu vill använda herr förste vice talmannens terminologi.

Finansministern har betecknat det som ett framsteg, att oppositionen nu äntligen insett att gapet i budgeten är av storleken ungefär en miljard. Jag skall inte grumla finansministerns glädje på den punkten, men jag kan inte underlåta att påminna om en sak. Det dröjde länge, innan herr Sträng tillsatte den besparingskommitté, som folkpartiet begärde. Det skedde sedan herr Hedlund anslutit sig till kravet. Jag vill också erinra om att till ledamöter i denna kommitté hade utsetts sådana, som hade ett stort inflytande inom respektive partier. Inom kommittén arbetade man med den målsättningen, att endast sådana förslag, varom alla var ense, skulle framläggas. När nu kommittén lyckades med detta i viss, relativt begränsad omfattning, hade regeringen ett tillfälle att politiskt få ett praktiskt taget enhälligt stöd för vad som föreslogs. Detta tillfälle försatts emellertid. Talesmän för regeringen förklarade omedelbart att den och den punkten var politiskt omöjlig, och sedan kom hela regeringspressen som träd på ett snöre med sin kritik av kommitténs förslag, och därefter följde organisationer och grupper, som såg sina intressen hotade, med resolutioner och protester. Så gör man en sak politiskt omöjlig när man inte vill ha den politiskt möjlig.

Nej, regeingen vill ha ökade skattein-

täkter för att få större frihet att tillgodose sin önskan att få uppträda som jultomte för särskilda grupper i samhället. Vi är inte beredda, säger regeringen, att ge avkall på de reformer vi genomfört. Vi är nöjda med de förändringar i samhällsstrukturen som skett för de breda lagren av vårt folk — och därför är vi också beredda att betala räkningen. Genom att lägga en ny tung börda på de breda lagren. Det sista är, herr talman, givetvis min reflexion.

När reservanternas på s. 92 som jag anser med rätta vänder sig emot centerpartiets förslag om saneringskatt drabbar den domen samtidigt också förslaget om varuskatt. De uttalar här att den måste genom sin konstruktion som en proportionell skatt, som en proportionell avgift som skall utgå med en procent, vända tyngden nedåt, men det är just vad som utmärker en varuskatt.

Jag citerade orden »betala räkningen», och jag skall vända mig till herr Einar Eriksson. Han sade under remissdebatten följande: »Jag vill då endast erinra om vårriksdagen. Det förekom då en ganska stor tävlan, icke minst från folkpartiledamöternas sida, att äntra denna talarstol för att höja de bud som finansministern lade fram. Det har varit ganska intressant att följa denna kapplöpning. I min egenskap av bevillningsutskottets talesman i denna kammar fick jag i varje fall under vårriksdagen en ganska hårdhänt erfarenhet av att det just var folkpartiets företrädare, som då motionsledes lade fram de längst gående förslagen om utgiftsökningar för staten.»

Först skulle jag, herr talman, vilja säga att herr Eriksson är talesman för utskottet endast då utskottets betänkande stödes av en majoritet eller av lotten. I dag är han ju inte utskottets talesman. För det andra sysslar ju bevillningsutskottet inte med statens utgifter utan med statens inkomster. Nu skall jag inte märka ord utan jag antar att herr Eriksson menade att folkpartiets bud gällde inkomstsänkningar, att ta bort inkomster för staten. För det tredje vill jag säga att jag, som sedan sju år tillbaka har

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

fått föra folkpartiets talan i denna kam-
mare när det har gällt skattefrågor, un-
dersökt hur det förhöll sig vid vårriksda-
gen i år. Herr Eriksson deltog i debatten
i 23 frågor, alla från bevillningsutskot-
tet. I 13 av dessa var han och jag på
samma linje. I två av de återstående —
de gällde ersättningen till kommunerna
för det höjda ortsavdraget och schablon-
avdragen — förordade jag en inkomst-
förstärkning för staten, medan herr
Eriksson stod kvar på status qpo. I en
fråga hade jag verkligen en hård de-
batt med herr Eriksson — om vi nu
skall kalla vårt meningsutbyte hårt. Det
gällde beskattningen av köpesumman
vid försäljning av fiskefartyg. Där stred
jag för en oförändrad lagstiftning, me-
dan herr Eriksson ville ha den skärpt.
I övriga sju fall rörde det sig antingen
om utredningsyrkanden eller om änd-
ringar, som inte alls eller i mycket ringa
grad påverkade vare sig innevarande
budgetår eller budgetåret 1960/61. Det
gällde t. ex. varulagervärderingen och
den extra bolagsskatten. Så ligger det
alltså till med kapplöpningen från folk-
partisternas sida i fråga om att komma
fram till denna talarstol när det gäller
bevillningsutskottets ärenden, en kapp-
löpning som vi skulle ha vunnit med
bred marginal. Det är, herr talman, en
mytbildning man försöker sig på från
socialdemokratisk sida då man påstår
att folkpartiet bara kommer med över-
bud men inte vill vara med om att be-
tala räkningen. Den som vill göra sig
besvär att gå igenom riksdagstrycket
skall finna såsom i detta fall att det sak-
nar all grund.

Herr Eriksson sade ytterligare en del
i sitt första anförande, som jag skall be
att få säga några ord om. Precis som
herr Elofsson skulle jag vilja säga att
herr Eriksson slår in öppna dörrar när
han talar om nedskrotning av de sociala
åtgärderna. Ingen ansvarig politiker vill
lämna ut människorna på nåd och onåd
åt hårda ekonomiska lagar, och för folk-
partiets del vill jag klart deklarera att
vi icke vill vara med om att nedskrota
någon enda av de sociala grundpelare
som i samverkan har byggt upp i sam-

hället av i dag. Men, herr Eriksson, man
kallar det inte nedskrotning om man på
låt oss säga ett fartyg — för att jag
nu skall hålla mig till västkusten — tar
bort en onödigt överbyggnad, som kan-
ske är till hinder, och förbättrar farty-
get i olika avseenden.

Herr Eriksson säger att oppositionen
är kraftlös. Ja, men den är ändå i stånd
att eventuellt störta den nuvarande re-
geringen. Det är ju inte dåligt av en
kraftlös opposition, och slutsatsen måste
vara att regeringen är en koloss på
lerfötter. Det är faktiskt något som jag
har försökt belysa tidigare i mitt anfö-
rande.

När jag nu tagit upp detta i dagens
debatt är anledningen därtill — och herr
talmannen kan vitsorda detta — att jag
hörde mig för om möjligheten att få en
replik under remissdebatten, vilket då
inte ansågs formellt möjligt att bevilja
mig, eftersom jag inte begärt ordet eller
haft ordet den gången. Därför tog jag
upp saken i dag.

Så till sist ett par ord om betänkan-
de nr 64, som vi med talmannens till-
stånd får lov att nu gå in på. Det före-
slås en tillfällig energiskatt på bensen
och andra bränslen. Utskottet har gått
emot denna tillfälliga energiskatt i frå-
ga om bensinen men biträder proposi-
tionen i fråga om stenkol och oljor. Följ-
den har blivit att ingen grupp står helt
bakom utskottets förslag.

Om denna extra energiskatts inver-
kan på samhällsekonomin gäller vad
som redan har anförts beträffande den
allmänna varuskatten, men i motsats till
den princip som gäller varuskatten,
nämligen att det är den färdiga varan
som skall beskattas och inte råvaran,
drabbar energiskatten som en råvaru-
skatt, därtill slumpvis på grund av det
mycket olika energibehovet inom olika
företag.

Den ökning som drabbar företagets
driftkostnader kan givetvis ingen an-
nan ha glädje av än våra utländska kon-
kurrenter. Det är anledningen till att vi
från folkpartiets sida tillsammans med
högern har yrkat helt avslag på Kungi.
Maj:ts proposition i denna del, och jag

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

kommer, herr talman, att framställa yrkande därom när betänkandet föredras.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Sedan her Eriksson i Uppsala som talesman för reservanterna i utskottet så utförligt har motiverat och kommenterat förslaget mera allmänna och principiella betydelse, tror jag — bl. a. med hänsyn till att jag är tvingad att vara i båda kamrarna ungefär samtidigt — att jag skall inskränka mig till att göra en del påpekanden i anslutning till de anföranden, som oppositionens tre talesmän nyss har hållit.

Jag skall börja med herr Hagberg i Malmö, som tog upp frågan — och jag tror att han i det avseendet fick instämmande av herr Spetz — huruvida det ligger en dualism i själva argumenteringen för omsättningsskatten. Man är rätt angelägen om att komma tillbaka till anföranden, som hölls för nu snart ett år sedan, då vi hade en mycket påtaglig arbetslöshetssituation att se i ögonen, en arbetslöshetssituation som inte kunde bemästras på annat sätt än att man skaffade de pengar som behövdes för att klara av en aktiv sysselsättningspolitik, och man sätter den argumentationen i motsatsställning till den argumentation som vi i dag med skäl kan föra, att omsättningsskatten också har sin antiinflationistiska betydelse. Vi har nu en påtagligt uppåtående konjunktur, under vilken vissa dämpande åtgärder behöver vidtagas.

Det finns ingen motsättning mellan dessa båda argumentationer, såvida man inte envisas med att leva kvar i t. ex. 1920- och 1930-talens föreställningsvärld. Då kunde man säga att konjunkturperspektivet antingen visade en påtaglig överkonjunktur eller en utomordentligt starkt uttalad depressiv konjunktur med massarbetslöshet, som avlöste överkonjunkturer med jämna mellanrum. Det politiska hanterandet av ett sådant väldig utslag i konjunkturen var kanske enklare och liksom mera renodlat. I denna massarbetslöshetens tidevarv kunde man säga att det bara var fråga om att satsa på en ökad upplåning eller kraf-

tiga skattesänkningar. Alla åtgärder gick ut på att återigen få i gång det ekonomiska livet genom de aktiva injektioner som kunde göras från samhällets och statens sida. Man behövde i dessa markerade depressionslägen inte samtidigt riskera att den offentliga aktiviteten skulle verka inflationsskapande. Problemet var grovt och enkelt. Nu när konjunkturväxlingarna har en annan karaktär, när vågtopparna respektive vågdalarna i konjunkturutvecklingen inte är så uttalade och när vi bl. a. har så mycket starkare ambition att attackera arbetslöshetsproblemet än vad man hade på 1920- och 1930-talen, är problemet dock icke lika enkelt. Nu får man således en sammanblandning av dessa båda motiveringar, och jag tycker att det sista året har varit ett typiskt exempel på detta. När vi föregående vinter hade en arbetslöshet — vilken vi betraktar som hög — på 70 000 registrerade arbetslösa, var samhället ändå inte allmänt depressivt präglad. Denna siffra kan jämföras med de 300 000 å 400 000 arbetslösa, som fanns under 1930-talets värsta kris. Under förra vintern hade vi fortfarande avsnitt av vårt samhälle, som var aktiva och progressiva, vilket jag tror att man i efterhand när man nu får de definitiva siffrorna kan verifiera genom att helt enkelt konstatera, att vi även under fjol-årets besvärliga lågkonjunktur trots allt höjde den samlade nationalprodukten med någon procent. När vi under fjol-årets konjunktur hade yrkesvis och lokalt uppträdande arbetslöshet, krävdes för bemästrandet av denna och med de ambitioner som vi har kraftiga insatser från statens sida. Det gällde att skaffa pengar, och — som jag vid många tillfällen påpekat — jag tror inte att penninganskaffningen på den direkta skattehöjningens väg är realistisk. Därför får man, om man inte vill rasera den sociala byggnad vi har uppfört — och det vill ju inte vi som representerar det socialdemokratiska partiet — söka andra vägar att skaffa medel, och därför blev det en helt naturlig förbindelse mellan arbetslösheten och en inkomstförstärkning via en omsättningsskatt.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

I dag är sysselsättningsproblemet fortfarande aktuellt om än inte så markerat som för ett år sedan — siffrorna är ju relativt hyggliga nu — men märk väl att vi i dag har en mycket aktivare arbetsmarknadspolitik än för ett år sedan. Den siffra, som räknas fram för november på 30 000 arbetslösa, skulle ha varit i runt tal 40 000, om vi hade haft en, jag skall inte säga lika bristfällig, men inte lika fulltrimmad arbetsmarknadspolitik i dag som för ett år sedan. Vi kommer att under vintermånaderna få se hur denna siffra stiger. Vi kommer att behöva pengar för detta och kommer att få användning för argumentet, att omsättningsskatten skall ge oss dessa möjligheter, dessa medel, samtidigt som konjunkturbilden allmänt sett är sådan att vi nu även får komplettera detta argument med det skälet att omsättningsskatten behövs för att dämpa en i annat fall trolig efterfråge-inflation, som kan driva priserna i höjden.

Ja, så här besvärligt är detta problem. Jag medger att det krävs en viss intellektuell tankeverksamhet för att få det att gå ihop. Jag hade förväntat mig den kapaciteten hos herr Hagberg, och jag är delvis besviken över att denna argumentation inte har uppfattats av honom. När han sedan citerar Grönköpings Weckoblads ledarskribenter som stöd för sin argumentation i dessa frågor, är det intressant att konstatera att i fråga om att rent tankemässigt bemästra detta problem så står herr Hagberg och Grönköpings Weckoblads journalister på samma nivå. Huruvida detta är komprometterande för herr Hagberg eller för Grönköpings Weckoblad vägar jag inte ha någon uppfattning om.

Herr Hagberg fortsatte med att säga att den sociala budgeten inom statsbudgeten egentligen är den kostnadsdrivande faktorn i hela vår ställiga utgiftsverksamhet. I jämförelse med andra länder kommer den högst på listan, säger herr Hagberg. Det är möjligt att herr Hagberg gör denna konklusion ungefär lika lättsinnigt som den han gjorde i fråga om konjunkturpolitiken och dess

sammanhang med omsättningsskatten. Varför har vi en stor social budget i vårt land? Jo, helt enkelt därför att socialdepartementet här ju har hand om vad som i de flesta andra länder i allmänhet uppdelas på tre departement, d. v. s. ett för socialförsäkringar, ett för arbetsmarknaden och ett för bostadspolitik. Allt detta inryms inom socialministerns verksamhetsområde och presenteras många gånger i den enklare argumentationen som en form av social verksamhet.

Ytterligare en sak bör herr Hagberg erinra sig i detta sammanhang. I andra länder har man i väsentligt större omfattning än här lagt kostnaderna för socialpolitiken på arbetsgivarparten. Om herr Hagberg studerar förhållandena i Tyskland och i Frankrike skall han finna att kostnaderna för arbetslöshetsförsäkring där åvilar företagen. På sina håll får företagarna också ta på sig kostnaderna för barnbidragen. Här i vårt land har vi valt andra vägar. Vi har en mera solidarisk kontribution till dessa kostnader genom att både de anställda och företagen eller skattebetalarna över huvud taget får vara med och satsa pengar för ändamålet. Detta är alltså ytterligare en sådan detalj som man nog bör fundera över innan man så där framt går upp i talarstolen och pekar ut socialhuvudtiteln såsom den som har försatt oss i de statsfinansiella besvärligheter vi nu har.

Herr Hagberg säger vidare: Varför redovisar inte finansministern den av omsättningsskatten förorsakade kostnadsstegringen för stat och kommun i sin proposition till riksdagen? Även utskottsutlåtandet har en anmärkning på den punkten. Men frågan är ju ganska akademisk. Vad staten betalar ut i omsättningsskatt, det tar staten in igen, i omsättningsskatt. Så enkelt är det med det. Om man sedan anser att de 1 200 miljoner som jag har presenterat såsom ett saldo för operationerna med omsättningsskatt och vissa andra förslag innebär en för hög värdering, bara därför att jag inte i beräkningarna har skrivit in en avräkningspost på 80 miljoner

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

för statens kostnader, så skulle jag vilja svara att jag inte vill precisera mig på den punkten, helt enkelt därför att ingen människa kan göra det. I den budgetbehandling som vi för närvarande driver accepterar inte finansdepartementet någon kompensation för omsättningsskattens kostnadsgenomslag. Det finns väl även andra sektorer där man inte utan vidare kan övervältra omsättningsskatten. Vad det blir eller inte blir, därom vågar jag inte ha någon uppfattning som är tillräckligt bestämd för att jag för det mycket respektabla bevillningsutskottet skulle vilja precisera någon summa.

I sitt anförande kom herr Hagberg också in på frågan om kompensationskraven och de kedjereaktioner som dessa kan utlösa. Han presenterade där en siffergymnastik — också återgiven i det akstykke som ligger på våra bänkar — som är både komplicerad och imponerande i sin teoretiska form. Jag hade när denna debatt inleddes med en remissdebatt i medkammaren tillfälle att diskutera detta med herr Hagbergs partiledare. I vilken mån man utifrån det antagandet att skatten kommer att utlösa kompensationer anser att skatten är inflationsdrivande, det är ju ändå i sista hand en fråga om vad det finns för utrymme för att ge kompensationer. Vi har för närvarande en uppåtgående konjunktur. Ekonomerna kallar den för en mängdkonjunktur, eftersom den kännetecknas av en ansvällning av produktionen, medan man ännu inte har registrerat någon motsvarighet i form av prisuppgång. Nu tror jag nog att priserna är ganska avgörande för vad företagarna kan betala. När det kring ett förhandlingsbord sitter förhandlare som känner till det här spelet, argumenterar de visserligen i allmänhet både slagkraftigt och energiskt för sina synpunkter, men förr eller senare kommer man fram till detta antingen — eller, där man från den ena sidan säger att så och så mycket kan man erbjuda, och där man på den andra sidan ställer sig frågan: Skall detta accepteras, eller skall vi driva det hela till en öppen konflikt?

Jag har nog som gammal facklig förhandlare en rätt bestämd erfarenhet av att, hur slagkraftigt man än har argumenterat i den stora, inledande öppningsdebatten, det ändå i sista hand är dessa grova och konkreta ting som är avgörande för vad man kan ta ut. Det är en synpunkt på kompensationsproblemet.

En annan är denna: Är det så säkert att man utan vidare skall acceptera den tanke som herr Hagberg för fram här i talarstolen, att om man får ett kompensationskrav är det bara att acceptera detta krav? Jag förmenar — och jag tror att åtskilliga inom mitt parti är beredda att följa mig i den argumentationen — att det finns så många punkter där man helt enkelt inte kan framföra kompensationskrav, om man vill bli tagen på allvar. Den omständigheten att vi beslutar oss för att de arbetande åldrarna skall flytta över en viss del av vad de producerar till våra folkpensionärer, den kan ju rimligen inte ges kompensation för. Om man skulle kräva något sådant skulle ju ens argumentering i varje fall bli åtskilligt skamfilad när den sätts in i sitt stora sammanhang. När vi inom det svenska folkhushållet säger oss att vi lever i en värld som kräver kraftiga offer för att vi skall kunna uppehålla vårt försvar som ett komplement till den självständiga neutralitetspolitik och utrikespolitik som vi vill föra, så skulle jag bli förvånad ifall någon från företagarsidan skulle säga: Naturligtvis skall du ha kompensation för det. Hur skall jag kunna kompensera mig för en utgift som vi måste ta därför att världen är vrång och hård?

Problemet är inte så enkelt, herr Hagberg, som jag till min stora förtret ser det presenterat dagligen och stundligen i skrift och särskilt i referat av vad som yttrats från talarstolar runt om i landet. Omsättningsskatten betyder kompensationskrav, säger man, kompensationen är det bara att hämta in, och när vi gjort detta, då har vi satt snurr på det hela. I själva verket är det inte så. Utrymmet för lönehöjningar beror på vad företagen kan ge, och vad de

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

kan ge blir beroende bl. a. av hur de bedömer konjunkturen, utvecklingen och de affärsmässiga möjligheterna. Vad vi här beslutar då det gäller omsättnings-skatten får i det avseendet en ytterst ringa betydelse.

Sedan återkom herr Hagberg till ett anförande som jag höll på Stockholms köpmansklubb, där jag tillät mig säga att denna skatteförstärkning innebär en engångslyftning för att vi därmed skall — jag minns mycket väl att jag utförde det vidare på detta sätt — ha möjligheter att klara statsfinanserna på ett rimligt och anständigt sätt under den tid man kan överblicka, låt mig säga fram till budgetåret 1963/64. Om herr Hagberg studerar betänkandet från den besparingsutredning, som har sysslat med de närmaste årens problem, så skall han finna att framför allt budgetåret 1960/61 väntas bli det ansträngda och besvärande avsnittet. Vi får visserligen kostnadsstegringar även senare på driftsidan, men ser jag det hela ur upplånings- eller inflationssynpunkt så finner jag att besparingsutredningen faktiskt redovisar en mindre reduktion när vi kommer längre fram, alltså mot slutet av den period utredningen har vågat fundera över och planera för. Jag anser mig således kunna hävda den uppfattningen, även om herr Hagberg inte vill tro mig, att får vi denna ordentliga skatteförstärkning och slipper överbud av olika slag från oppositionens sida, överbud som kan bli så besvärande att de bryter även en finansministers bästa föresatser, och är vi ense om att hjälpas åt i fortsättningen, att se på problemet med all den akt-samhet och sparsamhet som man bör tillämpa, då bör mitt besked om en engångslyftning vara ett sannolikt riktigt besked.

Herr Hagberg säger att procentsatsen sannolikt kommer att behöva höjas. Detta sägs även i utskottsutlåtandet, och det har återkommit i alla anföranden från oppositionen i dag. Ja, man skall ju akta sig för att ge Bragelöften, och jag trodde att man skulle slippa det med denna enligt herrarna chockartade skat-tehöjning, men skulle det olyckligtvis gå

som herrarna tror, får man väl komma igen vid det tillfället och angripa den som råkar vara finansminister då. Men det tjänar kanske inte så mycket till att spå om detta i förväg.

Sedan fortsätter herr Hagberg resone-manget och påstår att statliga och kommunala skatter för närvarande tar 40 procent av nationalinkomsten. Också det är en löslig argumentation som inte kan lämnas opåtalad. Inför en så enkel presentation måste folk komma till den uppfattningen att 40 procent av nationalinkomsten går, som herr Hagberg säger, till statliga och kommunala utgifter. Så är det ju inte. De direkta och indirekta skatterna samt olika avgifter på personliga inkomster uppgår till ett belopp av 14 miljarder, och det är inte några 40 procent av nationalinkomsten. Vidare får vi komma ihåg att det sker transfereringar, överföringar av stora belopp som staten tar in skattevägen. Det är i runt tal fyra miljarder som slussas tillbaka till medborgarna i form av folkpensioner, barnbidrag m. m. Under sådana förhållanden kan man inte framställa saken så enkelt, att stat och kommun tar det och det beloppet och därmed punkt. Staten tjänstgör som en för-medlare av pengarna för att på den vägen driva en solidaritetsbetonad politik, för att ge åldringarna en bättre försörjning och barnfamiljerna ett handtag. Man bör väl i anständighetens namn göra åtminstone *den* korrektionen när man presenterar sådana här siffror.

Jag vet inte om herr Hagberg har några barn i skolåldern — eftersom han är en distingerad man med de grå tinningarnas charm, är kanske barnen redan vuxna — men säkerligen har herr Hagberg en hel del partivänner med barn i skolåldern. Herr Svärd skakar på huvudet, men jag vägrar tro att medelåldern i högerpartiet är så hög att mitt antagande inte skulle vara riktigt! Och de som har sina barn i skolåldern tar ju emot statsbidrag i och med vårt aktiva statliga engagemang när det gäller att avlöna lärare, bygga skollokaler, ordna skolmåltider och mycket annat. Det är således inte bara via folkpensio-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ner och barnbidrag som finansministern förmedlar pengar tillbaka till folket — han får göra det även i många andra avseenden; jag har här bara givit ett exempel på förhållandet.

Jag skall inte uppehålla mig så mycket längre vid den frågan. Jag har bara med detta velat skjuta sönder åtminstone ett par av de väsentligaste felaktigheterna och galenskaperna i den här enkla presentationen, som tyvärr herr Hagberg inte är ensam om utan som också folkpartiledaren föll för i sitt anförande för svenska folket i radio och television för någon vecka sedan.

Herr Hagberg sade att vi numera i vårt land hade fått en sådan skattebelastning, att den av världen i övrigt — om jag fattade herr Hagberg rätt — beskådades med beundran. (Herr Hagberg: Nej, med förundran.) Ja, det kanske låter litet mera rimligt. Men jag vill då säga, att det kanske finns vissa andra ting, som världen beskådar inte bara med förundran utan kanske också med beundran. Jag kan nämna vårt sätt att ta hand om gamla människor här i landet, vårt bostadsbyggande, vår industri, vår arbetsmarknad och vårt sjukhusväsende, som är så ordnat att vem som helst får vård och behandling av världens skickligaste läkare, dessutom mat och logi, för en kostnad som sjukkassan betalar. Jag skulle tro att det inte bara väcker förundran utan även beundran. Den avgift man betalar till sjukkassan går inte på långa vägar upp till vad en enkel blindtarmsoperation kostar exempelvis i det land, från vilket högerns agitatorer många gånger tar sina praktiska exempel. Jag tror att världen också har både respekt och beundran för vår förmåga att sköta vårt försvar och för vår vilja att offra för det svenska försvaret, som vi själva betalar till sista öret, utan att be någon stormakt om pengar. Jag skulle också tro att världen hyser både förundran och beundran när det gäller forskningen och undervisningen här i landet. Det är inte så, herr Hagberg, att man bara kommer hit och blir förundrad över skattetrycket utan man har faktiskt anledning att göra

kommentarer även från den utgångspunkt, som jag här velat erinra om.

Herr Hagberg kom sedan in på den mera detaljbetonade frågan om omsättningsskattens olika avsnitt och betraktade det såsom ett, jag kan säga, anti-kulturellt utslag att omsättningsskatt är lagd på böcker. Herr Hagberg säger att endast var sjunde svensk läser böcker och att det är risk att det blir ännu färre, om vi skall betala fyra öre mer per krona för varje bok. Jag tror att herr Hagberg här gör sig skyldig till en felbedömning. Vi människor är så funtade att antingen läser vi böcker därför att vi tycker att det är intressant och roligt eller också har vi bara ett ringa och förstrött intresse av att läsa böcker. Det senare är tyvärr alltför vanligt, och tyvärr är det också så att vi i det senare fallet kanske läser böcker som inte är så särdeles kulturellt uppbyggande. För den som är bokälskare — såsom herr Hagberg vill lägga upp problemet — tror jag inte att det är avgörande, om han får betala 10 kronor eller 10 kronor och 40 öre för en bok. Jag kan nämna att denna argumentation framfördes till mig under den tid då ärendet förbereddes i departementet vid en uppvaktningsav en mycket imponerande församling av Sveriges största bokförläggare. Man talade då om skatt på det fria ordet, om en fördyring av det fria ordet och den kulturfara det skulle innebära att lägga omsättningsskatt på böckerna. Jag kunde faktiskt inte hålla tyst, utan jag gjorde det oförskämda påpekandet: Om herrarna lovar mig att inte göra business på det fria ordet, att inte göra affärer på er bokutgivning, utan är så altruistiska att ni inte tar mera betalt för boken än vad typografer och sättnare, papper och distribution kostar, skall jag hålla med er om att det är oanständigt att lägga skatt på böckerna. Jag måste säga att de faktiskt blev svarslösa, kanske helt enkelt därför att någon av dem på sin bokutgivningsverksamhet skaffat sig inte så få slantar i bakfickan.

Jag skall, herr talman, efter detta gå över till att bemöta herr Gustaf Elofsson, som ju i denna viktiga fråga gör

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

de en mycket intressant debut såsom gruppledare i kammaren. Han började med att säga att vi har de högsta skatterna i Europa. Han glömde emellertid att tala om att detta oaktat är han och hans partivänner införstådda med att skatten bör höjas med ytterligare 300 kronor om året, därest man råkar ha 12 000 kronor i årsinkomst. Man höjer skatten genom den höjda folkpensionsavgiften, genom att ta bort statsbidrag till sjukförsäkringen, genom budgetsaneringsavgiften, genom höjda indirekta skatter och genom justering av schablonavdragen. Man kommer på det sättet, med en försiktig beräkning, upp till precis dubbelt så mycket som den skattehöjning finansministern kommer till, om det är fråga om en man i detta inkomstläge som har låt mig säga två barn. Ja, vi skall naturligtvis inte ställa alltför stora anspråk på logik av en debuterande gruppledare. Det blir väl bättre så småningom.

Det vore naturligtvis frestande att haka fast vid ytterligare några lösryckta citat ur herr Elofssons i övrigt mycket väl sammanhållna anförande. Han sade: »Den enskilde får ju planera sina inkomster först, och så får han ta utgifterna sedan.» Ja, herr Elofsson, är centerpartiets utspel i folkpensionsfrågan innevarande år ett uttryck för den läran och den idén? Herr Elofsson har ju inte kunnat samla sina borgerliga bröder om det förslag som skulle finansiera den extra kostnaden för att förbättra folkpensionerna. Herr Elofsson är så ensam, han har ju ändå inte — jag skall gå till den senaste valsiffran — mer än 12,7 procent av det svenska folket bakom sig genom dess representation i andra kammaren. Han får inte något av de andra partierna med sig, men ändå talar han oförskräckt om att folkpensionärerna skall ha den här extra förstärkningen, vilket rimmar litet illa med de där moraliskt förmanade tongångarna med utgångspunkt ifrån den enskildes handel ochandel: skaffa dig först inkomster innan du tar på dig utgifterna.

Herr Elofsson säger vidare att man

kan spara mycket pengar på bostäder. Det är inget nytt när det kommer från herr Elofsson. Han har varit en trogen och mycket bestämd sparsamhetsivrare under alla de år jag har haft glädjen att lyssna på hans inlägg här i kammaren. Man kan spara på sjukförsäkringen. Men sedan kommer herr Elofsson över på den inkomstförstärkning han skall få genom att höja vissa skatter. Herr Einar Eriksson i Uppsala har ju karakteriserat herr Elofsson här i dag som en ormmänniska eller åtminstone sagt att han behöver vara en ormmänniska om han skall klara upp det dilemma han har försatt sig i. Hans yttre apparition är en dementi på att han skulle vara en ormmänniska, men han kan naturligtvis i fråga om sin argumentation prestera någonting av den konstarten. Herr Elofsson gjorde aktningstvårda försök ända tills riksdagsmannen herr Elofsson och Sveriges bränneriidskareförenings ordförande herr Elofsson i Kristianstad kom in på brännvinet och spriten. Då ville herr Elofsson inte ens i tankevärlden vara ormmänniska. Jag förstår honom, jag delar hans uppfattning på den punkten som på andra punkter när det gäller centerpartiets förslag om att skaffa pengar genom en utbyggnad av diverse skatter. Man vill på sprit, vin och tobak ta in 200 miljoner. Man vill attackera varuskatt, försäljningsskatt, brevporton, tippning, lotter o. s. v. Herr Elofsson säger att det nog går bra. Men på brännvinet blir det inte mera pengar, säger han. Herr Elofsson har så rätt i detta, men han skall tillämpa sin argumentation även på de övriga områdena, så blir han ännu mer rättvisande i sin beskrivning. Vi har gjort oss besväret att ta in yttrande från de fackkunniga myndigheter som sysslar med detta. Det är en ganska hård kritik dessa myndigheter sätter in emot centerpartiets förslag.

Som herr Elofsson har uppmärksammat har vi ju ett köpmotstånd när det gäller starkspriten. Kontrollstyrelsen som har mångårig erfarenhet av hur prishöjningar påverkar konsumtionens elasticitet, säger bl. a. följande: »Det förefal-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ler osannolikt att en ytterligare skattehöjning på spritdrycker innan ännu två år har hunnit förflyta sedan den senast föregående höjningen skulle medföra någon nämnvärd ökning av skatteintäkterna. Det synes tvärtom icke uteslutet att en ytterligare skattehöjning av den storleksordning som folkpartiet och centerpartiet har föreslagit kommer att få en negativ effekt, d. v. s. resultera i en sådan minskning i efterfrågan att skatteintäkten minskar.» I Danmark har man fått lära sig den läxan. Det har sagts att detta kan vara önskvärt ur nykterhetssynpunkt, men eftersom vi har samlats här i dag för att hjälpa till att skaffa pengar till statskassan är det ju malplacerat att satsa så hårt på dessa varuslag som man från centerpartiet och högern har gjort. Men kontrollstyrelsen går vidare och ser på centerpartiets förslag även när det gäller de övriga sortimenten inom varubeskattningen, choklad och konfektyrvaror t. ex. Vi har där för närvarande haft en skatt på 60 procent, som min företrädare i ämbetet gjorde ett försök att höja, med resultat att vi bland annat fick observera hur en fabrik i Alingsås slog igen och 1 000 människor blev arbetslösa, vilka vi hade rätt besvärligt att slussa över till andra områden. Där fick vi ganska snart återgå till den gamla skatten för att inte besvärligheterna skulle bli ännu mer påtagliga. Kontrollstyrelsen gör samma reflexion här och den skriver ned de förslag, som herr Elofsson och hans partivänner presterar, ifrån det antagandet om nya inkomster som de gör till i runt tal hälften. Det blir inga 200 miljoner på sprit, vin och tobak. Det blir möjligen hälften men inte mera. Det är 100 miljoner luft i den där inkomstförstärkningen; det blir bara en del av de inkomster på försäljningsskatt och varuskatt som centerpartiet här noterar sig till godo i den i och för sig aktningvärda strävan att sanera budgeten, som kommer att inflyta. Man skall ha detta klart för sig.

Vi har tagit in ett besked från Tips-tjänst för att se hur den senaste höjningen av radpriset har verkat, och vi

har tyvärr kunnat konstatera att även där är resultatet negativt. Vi har förlorat på den senaste höjningen, och skall man höja priset ännu mera så är det alldeles uppenbart att förlusten blir ytterligare markerad.

Jag skall kanske säga ytterligare några ord med anledning av att herr Elofsson tog upp frågan om centerpartiets förslag till **folkpensionsförstärkning**. I den argumentnöd som har präglat centerpartiets talesmän på den här punkten har de klamrat sig fast vid pensionsberedningens förslag och sagt att i detta lovade alla partier pensionärerna den höjning av folkpensionerna som centerpartiet nu föreslår — jag skall också i ärlighetens namn säga att även det kommunistiska partiet gör det. Centerpartiet är nu berett att hålla fast vid det löftet, men man talar inte om att pensionsberedningens förslag kompletterades med att de kommunala bostadstilläggen samtidigt skulle reduceras till hälften, och då blir det ju inte någon skillnad mellan centerpartiets förslag och det förslag som regeringen nu har annonserat i omsättningskattepropositionen.

Regeringen har sagt att en ensamstående pensionär bör ha en standardhöjning på 250 kronor 1960 och att han bör få nästa standardhöjning på 250 kronor 1962. På denna punkt har regeringen stöd av besparingsutredningen. Vidare skall pensionärerna få behålla sina kommunala bostadstillägg. Centerpartiet har bara talat om hälften av pensionsberedningens förslag, d. v. s. uraktlåtligt att tala om de kommunala bostadstilläggen. Jag utgår ifrån att centerpartiet inte vill attackera dem, och då innebär ju centerpartiets linje att man 1960 skulle ge ensamstående 350 kronor i stället för 250 kronor och 150 kronor i stället för 250 kronor år 1962. Vi är överens om slutmålet, skillnaden är bara den att centerpartiet vill göra en större höjning 1960 och vara försiktigare 1962. Regeringen anser däremot att höjningen bör vara jämn och pensionen höjas vartannat år fram till 1968.

Jag vill inte vara ofin och göra gäl-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

lande att den omständigheten att vi har en valrörelse på hösten 1960 skulle ha varit det avgörande för centerpartiets ställningstagande, men jag vill tillåta mig göra den erinran att 1960/61 torde vara det ur statsfinansiell synpunkt besvärligaste året som vi har att klara, efter vad jag kan se vid en blick på de fyra, fem år vi har närmast framför oss.

»Inför behovsprövning på hela det sociala området!» är ungefär herr Elofssons franka rekommendation. Om herr Elofsson har sina partivänner bakom sig därvidlag vet jag inte, men det kan tänkas. Man bör emellertid komma ihåg att vi på vissa avsnitt av de områden statsbudgeten omfattar har ett generellt stöd av alldeles speciella skäl. Behovsprövningen är alltid en komplicerad och svår fråga med tröskelproblem och en viss utbyggnad av byråkratien, men all right, man får ta dessa olägenheter om man kan tjäna pengar på det hela. Men när vi har vidtagit generella åtgärder på bostadspolitikens område i form av en garanterad ränta, så är ju motiveringen så enkel. Vi vill inte tillbaka till 1920- och 1930-talens våldsamma kastningar i bostadsproduktionen, då man startade byggena när räntan var låg och inte gjorde ett dugg när räntan var hög. Bostadsbyggandet är en sådan strategisk sektor för hela vår sysselsättningspolitik att det måste vara ett intresse att bostadsbyggarna kan räkna med att produktionskostnaderna, oavsett konjunktursvängningarna, i stort sett skall vara relativt stabila. Det är ett avgörande skäl till att vi har en subvention av bostadsproduktionen. Som herr Elofsson säger kommer subventionerna naturligtvis även dem till godo som har mycket pengar och som egentligen inte skulle behöva någon subvention, men man får ta den nackdelen för att vinna den stora och väsentliga fördel som jag här har berört.

Vi har samma förhållande på andra områden. Vi har tullar här i landet för svensk industriproduktions skydd som i runt tal uppgår till 12 procent, och vi har tullar till det svenska jordbrukets skydd som ligger mellan 40 och 42 pro-

cent. Skillnaden mellan dessa 12 procent och de 40 à 42 procenten kan, enkelt uttryckt, i pengar omräknas till i runt tal en miljard svenska kronor. Vi tar den subventionen till det svenska jordbruket helt enkelt därför att det finns andra motiv för den än det där, att en och annan storgodsägare får nytta av den. Detta kan inte tas till argument för att göra subventionen behovsprövad. Vi säger oss att jordbruket ännu inte mist sin väsentliga betydelse som försörjningskälla åt det svenska folkhushällets skafferi. Att stödja jordbruket har sina starka skäl ur beredskapssynpunkt. Därför lämnar vi det ett införskydd på 40 à 42 procent gentemot världsmarknadspriserna. Vi vill se jordbrukspolitiken på ett annat sätt än bara som en enkel subvention. Naturligtvis förhåller det sig så att åtskilliga jordbrukare som inte har samma behov av skydd som småbrukare och familj jordbrukare har nytta av detta. Det är ju klart att de större godsägarna som kostar på sig en semesterresa till Italien eller Spanien — i varje fall har jag träffat åtskilliga som gör det — inte skulle behöva samma skydd, men de får det emedan vi anser att det är rationellt och riktigt. Vi utformar bostadspolitik från samma utgångspunkter. Skulle ändå inte herr Elofsson i sin egenskap av jordbrukare och varm anhängare av det jordbruksskydd av generell karaktär som vi tillämpar och är ense om, kunna försöka tänka lite längre i fråga om den verksamhet som vi för på det bostadspolitiska området? Då behöver herr Elofsson inte vara så intensiv i sin kritik mot den förda bostadspolitik, som han har en benägenhet att vara.

Herr talman! Jag skall väl även något beröra herr Spetz' inlägg i denna debatt. Jag gjorde först den reflexionen att det måste vara något förunderligt med min omsättningsskatteproposition. Jag har alltid när jag med stort intresse lyssnat till herr Spetz' fått den uppfattningen att han är en mycket gedigen och stadig, sakkunnig och prosaisk representant för de bohuslänska fiskeri- och jordbruksintressena och att han dess-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

utom är en ovanligt skicklig man när det gäller skattekinseriets alla djungler. Det är jag den förste att erkänna. När jag emellertid kommer med omsättningsskatten visar herr Spetz en alldeles ny sida. Han mobiliserar den klassiska litteraturen för att argumentera till sitt försvar. Han talar om Bourbonerna, sådana de framträdde före 1789, och han går tillbaka till början av 1600-talet och citerar Shakespeares dramer. Nu tror ju herr Spetz, att jag med täta mellanrum skall komma tillbaka med nya förslag om procenthöjningar på omsättningsskattens område. Jag hoppas att han håller stilen, så att vi får avlyssna ytterligare litterära djuplodande analyser i anslutning till eventuella framtida skatteförslag.

Från detta kommer herr Spetz in på de mera skattepolitiska avsnitten: Varför skall vi ha kvar schablonavdragen i den direkta beskattningen? Han polemiserar mot herr Eriksson i Uppsala och säger att de egentligen är orättvisa, ty den inkomsttagare med hög inkomst får ett större avdrag än den med låg inkomst. Det är i och för sig riktigt, det kan ingen bestrida. Men jag tycker att han skall tänka sig för mycket noga innan han slopar schablonavdragen, helt enkelt emedan de är alldeles specifika löntagaravdrag. Jag tror jag vågar säga att det är få grupper i det svenska skattekollektivet som är så noggrant observerade i fråga om sina deklarationer och sin skatteplikt som just löntagarna. Dessa schablonavdrag innebär ju en skattelättnad för den löntagare som har tjänst därigenom att han får göra avdrag för utgifter i samband med tjänstens upprätthållande. Det är schablonavdrag för de försäkringar han har i sin egenkap av löntagare. Sådana försäkringar har ju för all del även företagaren, men jag tvekar inte att säga att schablonavdragen har en alldeles speciell karaktär av löntagaravdrag, och därför bör man tänka sig för noggrant, eftersom den gruppen, relativt betraktat, inte är särskilt gynnad i vår skattelagstiftning. Man bör därför tänka sig för ett par gånger,

innan man går till attack mot schablonavdragen.

Vidare kommer herr Spetz in på viktiga politiska principiella ställningstaganden. Han säger: Vilken fullmakt har regeringen att nu lägga på en omsättningsskatt, om den får som den önskar? Regeringen är ju i minoritet, och vi har ett val framför oss. Man borde, om jag fattade honom rätt, avvakta detta val innan man presenterade det nya inslag på beskattningens område som omsättningsskatten är. Menar verkligen herr Spetz att regeringen eller denna riksdag skulle vara oförmögen att handla med mindre att man först i en valrörelse har talat om vad man skall göra? Det kan ju komma situationer där man är tvingad att handla och där den sämsta politiken, den som man inte under några förhållanden skulle kunna stå till svars för inför svenska folket, vore att inte göra något alls. På detta sätt har enligt min mening riksdagens alla partier uppfattat själva den principiella problemställningen, eftersom alla fem partierna anser att man — utan att höra väljarna på hösten 1960 — skall åstadkomma en inkomstförstärkning eller budgetsanering, som håller sig kring drygt en miljard. Är den ena vägen så uppseendeväckande i förhållande till de andra vägarna, att den motiverar att man underställer den folkets prövning i val? Det kan den under inga förhållanden vara.

Herr Spetz har bakom sig 18 procent eller noga räknat 18,2 procent — jag går efter siffrorna vid det senaste andrakammarvalet — av den svenska väljaropinionen, och detta återspeglas i antalet folkpartiledamöter i andra kammaren. Man kan, menar herr Spetz, med 18,2 procent av väljaropinionen bakom sig lägga fram vissa förslag om hur budgeten skall saneras. Jag förmodar att herr Spetz anser att centerpartiet har samma rättighet att med 12,7 procent av väljaropinionen lägga fram sitt, hoppas jag, allvarligt menade förslag om hur budgeten skall saneras och stå för det, om riksdagen skulle följa centerpartiet. Jag utgår vidare från att herr Spetz

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

menar att högern med 19,5 procent av väljaropinionen bakom sig har rätt att lägga fram sitt förslag på riksdagens bord och att det inte kan vara något brott mot demokratin, om riksdagen följer det. Jag förmodar också att herr Spetz går så långt att han anser att de svenska kommunisterna med 3,4 procent av väljaropinionen bakom sig har rätt att lägga fram sitt förslag och att man om riksdagen — mirabile dictu — skulle anta det får acceptera detta. Men om socialdemokratien med 46,2 procent av väljarna bakom sig för fram ett förslag till budgetsanering, då är det ett brott mot demokratin, och om riksdagen antar förslaget är det nonchalans mot väljarna. Hur i Herrans namn skall man kunna finna någon logik och något sammanhang i det resonemanget?

Herr Spetz gick längre och använde sådana uttryck som att »trumfa igenom» omsättningsskatten. Jag föreställer mig rent objektivt att voteringsproceduren i denna fråga inte kommer att skilja sig från andra voteringsprocedurer. Det finns fem förslag om hur budgeten skall saneras. Herr Spetz har inte kunnat få sina borgerliga vänner med på sitt förslag. Även om det står fyra folkpartister bakom utskottsbetänkandet, är det ju mandatmässigt sett ett ganska skralt underbyggt utskottsbetänkande. Vi har följaktligen att konstatera att meningarna här är delade, även om behovet av budgetsanering i stort sett har accepterats. Jag skulle kunna vara näsvis och fråga: Har ni fört fram dessa förslag bara för läktaren och opinionen? Det vill jag inte tro. Ni har väl lagt fram förslagen därför att ni ansett att budgetläget krävt detta och därför att ni menat att det vore en väg att sanera budgeten, en väg som ni är beredda att svara för inför de svenska väljarna. Det betyder att den svenska riksdagen primärt är ense om att budgeten bör saneras med drygt en miljard, men det har inte gått att ena partierna om hur saneringen skall ske. Såsom herr Eriksson i Uppsala underströk är man inom oppositionen bara enig om att säga nej. Sedan är det slut med enigheten, sedan

seglar var och en i sin skuta, sedan sjunger var och en på sin vers.

Då frågar jag mig: Vore det inte en inkompetensförklaring gentemot svenska folket, om hela riksdagen deklarerar att det är nödvändigt att sanera budgeten men resultatet av det hela inte blir någonting alls, därför att vi inte kan komma överens? Det vore det sämsta av allt. Även om ni inte gillar regeringens förslag om omsättningsskatt, måste ni ogilla det perspektiv som innebär att regeringen och riksdagen sitter med armarna i kors och låter det hela barka i väg. Då är det väl inte så orimligt att säga sig att av de fem förslagen bör det förslag som samlat den ojämförligt största gruppen bakom sig vara det bärande i den inre kontrovers som vi har råkat in i.

Herr talman! Jag är rädd för att jag inte, hur frestande det än vore, kan fortsätta denna intressanta polemik med oppositionens talesmän. Med vad jag har sagt har jag emellertid velat bemöta de enligt min mening grävsta ofullständigheterna i de inlägg som herrarna har presterat och i kritiken av den skatt som vi i dag behandlar.

Jag skall allra sist säga att det självfallet inte är någon överraskning för regeringen att detta utomordentligt stora och invecklade förslag blir föremål för vissa justeringar när det går igenom utskottets skärseid. Justeringarna har gjorts av de tio ledamöter av utskottet som här framträder såsom reservanter. Det är väl genomtänkta justeringsförslag, och det finns följaktligen inga som helst delade meningar mellan regeringen och utskottsreservanterna på denna punkt.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få börja med att rätta till en liten felsägning, som jag gjorde mig skyldig till i fråga om en detalj i mitt förra anförande. Det gäller det förhållandet, att regeringen inte vill lämna någon som helst ersättning åt de cirka 200 000 skatteuppbördsmän, som man här utan vidare rekvirer-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

rar. Regeringen och de tio socialdemokratiska reservanterna anser ju, att det förhållandet, att dessa skatteuppbördsmän kan räkna viss ränta på de pengar som de sedermera skall inleverera till statsverket bör vara vinning nog. Jag tog ett konkret fall. En affärsman har en omsättning på 100 000 kronor och skall då inleverera 4 000 kronor. Dessa pengar löper med visst mindre belopp kontinuerligt. Jag gick ut ifrån att den ränta vederbörande affärsman skulle få på pengarna skulle bli ungefär 15 kronor om året. Jag tillade, att detta innebär en ersättning åt honom med 7:50 i månaden. Det var självfallet en felsägning — det är ju runt räknat blott 1:50 i månaden, som departementschefen anser, att skatteuppbördsmanen i detta sammanhang bör avlönas med, och inte med 7:50. Kammarens ledamöter förstår, att det just inte är med ledsnad som jag nödgas göra denna korrigerings av mitt föregående yttrande.

Jag vill emellertid begagna tillfället att i all vänskaplighet påpeka, att även herr statsrådet gjorde sig skyldig till en liten felsägning. Herr statsrådet säger, att högern och centerpartiet befinner sig på samma linje, när det gäller ianspråktagande av sprit och vin och tobak såsom skattekölla. Det var en felsägning; det är inte högern och centerpartiet, utan det är folkpartiet och centerpartiet som där är på en gemensam linje. Högern åtnjuter ju förmånen att i detta sammanhang befinna sig i sällskap med ingen mindre än herr statsrådet själv, och »tryggare kan ingen vara!»

Herr statsrådet har vidare argumenterat emot mig när det gäller den del av mitt anförande, där jag påpekat de skiftande argumenteringar, som regeringen har framfört för den här föreslagna beskattningen. Herr statsrådet säger, att dessa argumenteringar icke strider mot varandra — de kompletterar varandra. Men, herr statsråd, den argumentering, som förebars för omsättningskatten vid årsskiftet, var att den skulle vara så utomordentligt tilltalande att ha i en lågkonjunktur, präglad av ar-

betslöshet. Den argumentering, som nu framföres är att den skall vara utomordentligt bra att ha i en högkonjunktur. Kan detta anses innebära, att dessa argumenteringar kompletterar varandra? Såvitt jag förstår, måste de helt strida mot varandra.

Det verkliga förhållandet, herr statsråd, är ju att herr statsrådet redan vid årsskiftet var på det klara med att statsfinansernas tillstånd var sådant, att man för att klara budgeten, behövde ett belopp av ungefärligen denna storleksordning. Det är detta, som är sanningen. Vid den tidpunkten argumenterade man mot bakgrunden av arbetslösheten, nu argumenterar man mot bakgrunden av en högkonjunktur. Syftet är givetvis det samma; det är bara argumenteringarna som skiftar. Pengarna behövs för budgetbristen.

Vidare vände sig herr statsrådet mot mig, när jag talade om kedjereaktionerna i form av kompensationskrav etc., och han ansåg att sådana krav kan ställas, men att man ju inte kan ta mera än vad motparten kan betala. Självfallet icke! Men detta resonemang av herr statsrådet innebär ju, att han hoppas på att arbetsgivarna skall säga nej till eventuella kompensationskrav!

Slutligen hade jag i ett avsnitt av mitt anförande, där jag talade om omsättningskatten på böcker, nämnt att man tyvärr upptäckt att endast var sjunde svensk regelbundet läser böcker, och jag yttrade något i anslutning därtill. Men jag angav tydligt, att detta var ett citat av ett anförande, som ordföranden i Sveriges författarförening — en aktad socialdemokratisk ledamot av riksdagens andra kammare — höll på Bokens dag. Han underströk också böckernas priskänslighet, och det är känt att, om människorna skall dra in på någonting — som de tydligen här måste göra, då maten blir dyrare och husrum och kläder dyrare — så drar de in på det som vi brukar kalla kulturlivet, och detta torde också gälla böckerna. Detta förhållande klagjordes också av 1952 års bokutredning.

Till slut vågade jag framhålla, att »högskattereservatet Sverige lever sitt eget liv

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

— icke utan förundran beskådat av omvärlden». Herr statsrådet hade missuppfattat mig — han tyckte att jag använt ordet *beundran*. Uppmärksamrad på sitt misstag turnerade han senare det hela så, att han sade, att, om man hyste förundran beträffande Sverige i ett hänseende, hyste man kanske beundran för Sverige i andra hänseenden — i fråga om vår sociala standard etc. Jag vill ingalunda bestrida detta. Men så utropade herr statsrådet, att man hyste beundran även i det hänseendet, att vi hade världens främsta läkare. Detta är sant, men det är en sak som vi väl i varje fall inte har att tacka Kungl. Maj:ts regering för?

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om jag skall tacka herr Sträng för upphöjelsen av mig till »deputerad gruppledare». Jag är väl inte mer deputerad än övriga talare, som här har företrätt bevillningsutskottet. Men herr Sträng har kanske inte uppmärksammat, att gruppledarna kommer att säga sin mening senare i dag.

Jag vill först ta upp vad herr Sträng yttrade, då han kom in på folkpensionsfrågan. Han sade att det är det förhållandet, att det är valår 1960, som ligger bakom vårt förslag. Jag skulle vilja erinra herr Sträng om att vi år 1957 alla var överens om hur folkpensionen skulle höjas. Sedan tillsatte finansministern en besparingsutredning, som kom till det resultatet att man borde reducera den höjning av folkpensionen, som t. o. m. varit underställd en folkomröstning. När besparingsutredningen lagt fram sitt förslag, tillkännagav man i den socialdemokratiska pressen att regeringen inte ämnade följa utredningens förslag. Då kan det väl inte vara så farligt att vi inom centerpartiet vidhåller det tidigare förslaget, så att folkpensionärerna får den pension, som de har blivit utlovade. Det är anledningen till att vi föreslog en halv procents höjning av folkpensionsavgifterna.

Herr Sträng vände sig särskilt mot

detta förslag, men han hade tydligen inte anledning att säga något om folkpartiet på den punkten. Men har inte folkpartiet föreslagit en höjning med 1,5 procent?

Vidare vände sig finansministern mot att man hade anmärkt på att bidragsgivningen till bostadsbyggandet inte är behovsprövad och att man inte infört behovsprövning på det sociala området. Jag tror, herr finansminister, att vi inte kommer ifrån införandet av behovsprövning, om utgifterna fortsätter att stiga och inkomsterna inte följer med i motsvarande takt. Finansministern frågade i det sammanhanget, om vi inte borde behovspröva jordbrukets tullskydd. Industrien har ett tullskydd om 12 procent och jordbruket har — jag antecknade det inte — omkring 46 procent. Finansministern framhöll att detta tullskydd inte är behovsprövat utan gäller såväl storgodsägare som andra.

Jag vet inte vad det nya jordbruksavtalet innebär — det är nu undertecknat och skall senare godkännas — men jag tror att om vi jämför priserna på det svenska jordbrukets produkter med andra länders, så finner vi nog, att tullskyddet för det svenska jordbruket inte är större än andra länders. Jag vill inte här argumentera för att vi skall få billigare arbetskraft, så att vi kan framställa jordbruksprodukterna billigare. Det tycker jag skulle vara att gå ett steg bakåt. Låt oss i stället behålla de priser, som är avpassade efter den arbetslön, som motsvarar vad som presteras. Det är vad vi kräver.

Jag skall inte ta upp frågan om ökning av spritpriserna, ty på den punkten var finansministern och jag märkvärdigt nog överens. Jag håller nog med finansministern om att man inte kommer att få in det belopp som man beräknat vid en ökning av priset. Får finansministern in hälften, så får man vara glad. Jag har därför också uttalat, att jag inte accepterar den beräkning som gjorts på denna punkt.

Finansministern förklarade vidare att vi här i landet har världens skickligaste läkare. Vi kan bara lägga in oss på ett

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

sjukhus, där vi får mat och den bästa passning. Det är nog mycket riktigt. Men hur är det, herr finansminister, har inte centerpartiet kämpat för att även arbetsgivarna skall få samma rätt som arbetstagarna? Jag menar att vi inte bör inbilla oss, att alla människor har samma rätt i detta hänseende. Den enskilde arbetsgivaren får 3 kronor om dagen vid sjukdom men har att själv svara för övriga kostnader. Jag vill bara rätta till finansministern på den punkten, så att det inte blir något missförstånd.

Jag tror att läget är sådant, att oavsett om man önskar det eller inte får man sätta in besparingsåtgärder. För att minska trycket är det väl då bäst att inskränka stödåtgärderna åt sådana människor, som har möjlighet att klara sig själva, för att i stället i något större utsträckning hjälpa dem, som har det sämst. Det tror jag blir den linje, som vi alltmer tvingas att få slå in på.

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Spetz yttrade till mig före debatten, att han skulle komma att vara laddad med många spydigheter, som här skulle serveras. Han har infriat sitt löfte, som alltid, och skulle man med spydigheter kunna täcka budgetbristen, vore herr Spetz faktiskt en tillgång. Men när det nu verkligen gäller att täcka budgetbristen, blir det litet för svagt, ty hur gott folkpartiets alternativ än kan vara, så lider det av det felet, att det är för få som ställer sig bakom det. Det är dock — som finansministern nyss antydde — bara fyra ledamöter av bevillningsutskottet, som stöder förslaget. Jag förmodar att om man inte kunnat förmå de övriga borgerliga ledamöterna att ansluta sig till alternativet i utskottet, så lär det vara utsiktlöst att tänka sig att få några borgerliga ledamöter att gå med på förslaget här i kammaren.

Vi befinner oss då, ärade kammarledamöter, i den situationen, att om vi skall avvakta en majoritet för folkpartiets mycket väl utformade och för täckning givande förslag, då måste vi ju invänta nya val. Och ger valen samma re-

sultat som det sista, så blir väntan, herr Spetz, alldeles för lång.

Herr Spetz säger, att omsättningsskatten drabbar de svagaste, och han förväntar sig över att socialdemokraterna kan ställa sig bakom ett sådant förslag. Men snälla herr Spetz, hur ligger det då till med folkpartiets eget förslag beträffande folkpensionsavgifterna? De drabbar ju i än högre grad än omsättningsskatten just de små och medelstora inkomsterna, eftersom man ju inte tar ut några högre folkpensionsavgifter över 15 000 kronors inkomst. Jag frågar: Är detta ett prov på vad folkpartiet kallar en politik mot mitten?

Herr Spetz gjorde analyser av mitt inlägg i remissdebatten. Jag skall inte gå in vidare på den saken, men den som önskar kan ju roa sig med att göra jämförelser för de senaste åren och se vilka förslag folkpartiet lagt fram om inkomstminskningar och utgiftshöjningar. Man ser då överbud på åtskilliga hundra miljoner varje år. Det är alltså inte svårt att finna exempel på överbud.

Sedan säger herr Spetz, att oppositionen ändå inte är så kraftlös som jag försökt göra gällande. Vi kan ju ändå, säger han med emfas, störta regeringen! Det var något nytt, förstås! Den kraften kan ju endast utnyttjas i den händelse man anlitar herr Öhman och hans parti — och det är väl ändå kraftlöshet!

Herr Hagberg, som jag kanske inte behöver replikera så mycket, sade i sitt första anförande, att omsättningsskatten inte är någon »bot mot soten», den räcker inte till. Men hur är det då med de borgerliga partiernas alternativförslag? De ger ju en mindre inkomsttäckning än regeringens förslag. Räcker inte regeringens förslag till, kan inte heller de borgerliga alternativen räcka till. På samma sätt som herr Hagberg ställde den frågan till oss, om vi var beredda att höja omsättningsskatten med någon procent, ställer jag nu frågan till högern: Vad skall man tillgripa om inte högerns förslag räcker till? Skall då det andra barnbidraget ryka? Eller när det gäller folkpartiet — skall man ta ett ytterligare steg när det gäller att höja folk-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

pensionsavgiften? Räcker inte det ena, så räcker inte det andra, och det krävs alltså kompletterande förslag.

Talaren avbröts här av herr talman, som påpekade, att den jämlikt § 12 mom. 2 av kammarens ordningsstadga av herr talmannen medgivna tiden för kort genmäle nu vore av talaren överskriden.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall allra först be att få uttala min tacksamhet till finansministern — han är inte här just nu men det kanske kan bli framfört till honom — för de energiska försök han gjort att ena oppositionspartierna. Jag hoppas att det skall bära frukt!

Sedan vill jag bara påpeka, att min anmärkning gällde inte att regeringen har lagt fram detta förslag, utan min anmärkning riktade sig mot att regeringen inte på förhand hade träffat överenskommelse, eller jag vågar rent av säga inte *velat* träffa överenskommelse, och den anmärkningen kvarstår.

Jag skulle också vilja säga, att om jag får anledning att i framtiden diskutera med finansministern skall jag försöka få tag i några klassiska citat även då; jag hoppas att jag inte uttömt förrådet helt. Jag kanske kan få lov att nu använda ett mera modernt — eller åtminstone relativt modernt — citat, och jag citerar då följande vers ur en av socialdemokratiens kampsånger: »Vi under skatter digna ner.»

Herr Eriksson ansåg att oppositionen är svag, när den inte utan herr Öhmans hjälp kan störta regeringen. Ja, men detsamma gäller regeringen, ty den kan inte utan herr Öhmans hjälp sitta kvar! Så det ena tar väl ut det andra i det fallet.

Till sist, herr talman, är det alldeles klart att jag har den uppfattningen, att varje parti och varje grupp, ja, varje enskild riksdagsman har rättighet att på kammarens bord lägga fram de förslag de önskar. Jag förstår över huvud taget inte finansministerns argumentation i

det fallet. Om en grupp har 12 eller 18 eller 46 procent av rösterna måste ju rättigheten att lägga fram ett förslag ändå vara lika för alla grupper.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! När man har hört denna debatt och satt sig in i de olika partimotionerna måste man konstatera att det finns ett gemensamt drag i de borgerligas och i regeringens förslag. Enighet råder om att statens finanser har kommit i olag och att någonting måste göras åt den saken. Statskassan behöver förstärkning.

Enighet råder också om att det är de små och medelstora inkomsttagarna, som skall stå för de stora kostnader som nu är aktuella.

De borgerliga partierna vill ju höjda punktskatter, höjda folkpensionsavgifter, som verkar i samma riktning som en omsättningsskatt, drastiska nedskärningar i fråga om socialpolitiken och kulturpolitiken och inte minst i fråga om det statliga stödet åt bostadspolitiken. Hur mycket en vanlig inkomsttagare här i landet brandskattas med om något av dessa förslag går igenom är det naturligtvis svårt att exakt fastställa, men man torde utan vidare kunna säga, att i alla de fyra förslagen kommer det att röra sig om en summa av bortåt tusenlappen, som skall tas in. Jag tror att den beräkningen är ganska obestridlig.

Regeringsförslaget om oms innebär ungefär detsamma. För en barnfamilj innebär de 1 625 miljoner kronor, som finansministern skall ta ut, mellan 900 och 1 000 kronor per år. Ändå har de socialdemokratiska reservanterna i skrivningen i sitt utlåtande panna att säga: »Propositionens förslag innebär att förstärkningen av budgeten sker genom åtgärder som träffar rättvist och likformigt.» Jag måste fråga bevillningsutskottets socialdemokratiske talesman: Hur kan man påstå någonting dylikt? Det är väl ändå ett obestridligt faktum, att skatt på konsumtionen alltid hårdast drabbar dem som inte har större inkomster än vad som går åt för den dagliga livsföring-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

en, för mat, kläder, bostäder och allt vad därtill hör.

När man talar om den rättvisa, som omsförslaget skulle innebära, vill jag bara erinra om att enligt senaste statistik från vederbörande myndighet har över 62 procent av vårt svenska folk högst 10 000 kronor i årsinkomst, och det är en årsinkomst som med nuvarande prisläge åtminstone i större städer och tätorter praktiskt taget till sista öret går åt för den dagliga konsumtionen. Regeringsförslaget innebär att de beskattas på praktiskt taget hela inkomsten med 5 å 6 procent. Vi kan inte under några omständigheter karakterisera detta likt de socialdemokratiska reservanterna som åtgärder, som skulle drabba »rättvist och likformigt». Det är väl ändå skillnad mellan dem jag nu nämnt och folk som har mellan 40 000 och 50 000 eller mera i inkomst. De behöver inte konsumera hela sin inkomst. De konsumerar endast en del och de behöver väl mänskligt sett inte äta mer än de grovarbetare som tjänar 10 000 kronor.

Med dessa ord, herr talman, vill jag endast understryka att det är ett högst orättvist förslag som här kommer från regeringens sida. Därför har vi kommunister vänt oss emot såväl de borgerligas som regeringens förslag. Vi anser, vilket framgår av vår huvudmotion, att staten måste ha medel för att kunna bedriva en progressiv politik. Vi vill inte rasera ett dugg av den socialpolitiska byggnad som hela arbetarrörelsen, framför allt under de senaste åren, byggt upp. Vi vill vidare inte sätta småbrukarna i sämre läge än tidigare. Vi vill att 1960-talets stora ungdomsgenerationer skall få de bästa möjligheterna för en utbildning till de uppgifter, som de efter slutad skolgång ställs inför.

Vad vi är djupt oeniga med regeringen liksom med de borgerliga om är det sätt, på vilket man skall ta ut dessa medel. Vårt partis allmänna strävanden under alla år har varit att försöka genomdriva en demokratisering av hela vår skattepolitik. Vårt nuvarande skattesystem är ur den synpunkten inte i sin helhet godtagbart. Det är bara den stat-

liga skatten som är progressiv, under det att kommunalskatten som bekant är proportionell och därmed med särskild tyngd drabbar de små inkomsttagarna. Ännu mera odemokratiska anser vi de indirekta skatter vara, som redan nu uttas i form av punktskatter och som nu enligt regeringens mening skall kompletteras med en allmän omsättningsskatt. Jag vill erinra om att 1949 års skatteutredning i sitt betänkande tydligt sade ut, att det fortfarande var alldeles klart att de indirekta skatter, som dätogs ut i vårt land, tog en procentuellt större andel av de lägre än av de högre inkomsttagarnas inkomster. Och nu har vi betydligt högre indirekt beskattning än vi hade när detta skrevs.

Alltså, om det redan nu gällande skattesystemet inte är godtagbart från demokratisk synpunkt, så gäller detta i ännu högre grad beträffande den allmänna omsättningsskatt, som föreslås i propositionen. Man säger att den medför cirka 4,2 procents fördyring av praktiskt taget alla varor. Jag tror att man i realiteten får räkna med minst 5, kanske 6 procents fördyring, innan varan kommer i förbrukarens händer. Därtill kommer så den förhöjda energiskatten och därmed en ökning av priserna på eldningsolja, kol och koks. Allt detta skall läggas ovanpå redan existerande höga punktskatter, sådana skatter som bolagen, företagarna, över huvud taget icke betalar ett öre till.

Nu har regeringen i propositionen sagt att man har lagt in vissa »progressiva element», som det så vackert heter. Man har alltså försökt åstadkomma en viss progressivitet. Man syftar på höjningen av barnbidragen med 50 kronor om året samt höjningen av folkpensionerna med 80 kronor om året för äkta makar och 50 kronor för ensamstående. De sistnämnda höjningarna följer ju automatiskt av den lagstiftning vi har på området, i det att folkpensionerna som bekant är indexreglerade. Man förutsätter också en viss förbättring av arbetslöshetsunderstöden. Och så föreslår man en sänkning av den direkta beskattningen på inkomster upp till 30 000 å 40 000

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

kronor. Men också denna skattesänkning är så utformad att den gynnar de större inkomsttagarna. Om jag inte minns alldeles fel skall en person som har 9 000 kronor i inkomst — och det är ju nära 60 procent av folket som inte har mer än så — få 40 kronors sänkning av den direkta skatten. Men om man förtjänar 24 000 kronor om året, som vi riksdagsmän numera gör, vinner man 140 kronor. Jag tycker det är en underlig form av rättvisa att utarbeta nya skattetableller på detta sätt.

Också den föreslagna sänkningen av den direkta skatten vänder alltså, som någon har sagt, tyngden nedåt. Det är de små inkomsttagarna som får den minsta sänkningen och de stora som får den större sänkningen. Rättvisan borde väl bjuda att motsatsen skulle vara fallet.

Nu säger man här, att folkpensionärerna blir kompenserade genom de indextillägg som de automatiskt skall få. Ja, genomsnittligt är ju folkpensionen nu för två makar 3 920 kronor. Är det någon här i kammaren som vill säga, att de inte behöver 3 920 kronor för den dagliga livsföringen? Det vill inte jag säga, men även om jag räknar litet generöst och medger, att ett par makar bara konsumerar 80 procent av sin folkpension, så innebär detta ändå att ett folkpensionärspar skall erlägga över 130 kronor i omsättningsskatt, och indextillägget ger då inte mycket mera än halv kompensation för de prishöjande åtgärder som regeringsförslaget innebär.

Det är redan en mycket stark opinion mot omsättningsskatten ute i fackföreningarna, men också inom hyresgäst-rörelsen är stämningen praktiskt taget enhällig emot den höjning av boendekostnaderna, som fördyringen av eldningsolja, kol och koks kommer att innebära, och mot att man har gjort omsättningsskatten sådan att den också skall tas ut på alla de varor som en byggare behöver för att färdigställa ett hus. Att hyran skulle vara undantagen från beskattningen är bara ett talesätt. Beskattningen kommer på bränsletillägget, och för alla dem som flyttar in i hus byggda efter den 1 januari 1960 — om

nu förslaget går igenom — kommer hyror och boendekostnader att stiga. Därför är vi i likhet med hyresgäst-rörelsens representanter och många andra eniga om att förslaget till omsättningsskatt m. m. representerar en politik, som vänder sig emot den bostadssociala linje, som har kännetecknat byggnadsverksamheten under senare år, och medför att många av kostnadsskäl måste avstå från en rimlig utrymmesstandard. Därför anser vi att förslaget icke på något sätt kan betraktas som rättfärdigt.

Jag tillåter mig också att påpeka — något som likaså innebär betydande kostnadshöjningar — att enligt vad man nu beräknar kommer kommuner och landsting att belastas med mellan 80 och 100 miljoner kronor genom att allt de måste inköpa fördyras. Vem skall då betala det? Ja, de får inga pengar från himlen, utan det blir de vanliga skattebetalarna som får stå för denna kostnad i form av de kommunalskatter, vilka såsom jag tidigare sade ju är så konstruerade, att det blir de mindre och lägsta inkomsttagarna som får sitta emellan.

Vårt parti har lagt fram ett alternativ härtill. Vi är med på en politik, som innebär att man spar på statens utgifter, men vi är absolut inte med på att man gör besparingar, som dels lastar över statsutgifter på kommunerna — och därmed på skattebetalarna — och dels drabbar vår sociala och kulturella verksamhet. Vi har — något som tyvärr inte tagits upp i sammanhang med detta betänkande — föreslagit att man skall granska försvarshuvudtiteln. Vi har tidigare vid flera tillfällen föreslagit en grundlig utredning i syfte att bringa vårt försvar i samklang med den alliansfria utrikespolitik, som regeringen, centerpartiet och — i varje fall delvis — folkpartiet sade sig vara eniga om när vi diskuterade interpellationen om herr Hjalmarsons uteslutande ur vår FN-delegation. Där kunde vi göra stora besparingar. Statens driftsutgifter för försvaret har under endast de tre senaste åren stigit med de 900 miljoner kronor, vilka finansminister Sträng nu ivrigt försöker

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

uppbringa. Men det finns väl ingen som allvarligt vill hävda, att vårt lands internationella läge för närvarande är sämre än år 1956. Då pågick Englands och Frankrikes krig mot Egypten och det var verkligen fara för att ett allmänt krig skulle bryta ut. Nu föreligger ingen sådan risk. Vi borde alla kunna vara eniga om att det nu pågår en visserligen inte snabb, men dock påtaglig förbättring i de internationella relationerna. De styrande här i landet tycks dock vara blinda på bägge ögonen och fortsätter endast i de av den högsta militära ledningen upptrampade spåren.

Vi har emellertid som sagt denna gång varit mycket blygsamma i våra krav och endast yrkat att vi skall »kapa toppen», d. v. s. skära bort de 250 miljoner som ligger över de 3 000 miljonerna. Tror någon att vårt försvar på något sätt, även med den nuvarande organisationen, härigenom skulle försvagas? I varje fall tror inte jag det. Vi menar att frågan om uppgörelsen rörande försvaret måste rivas upp. Det är ju glädjande att en besparingsutredning tillsatts, och vi får se vart den kommer att leda. Den uppgörelse som nu gäller innebär ju, att vi i mitten av 1960-talet kommer att vara uppe i 4,5 miljarder under denna huvudtitel.

Vi är alltså förespråkare för vettiga besparingar inom statsutgifterna. Men vi är också för inkomstförstärkningar. Härvidlag har vi för det första föreslagit, att en översyn göres av förmögenhetsbeskattningen i Sverige, vilken tillhör de lägsta i världen bland jämförbara länder. Vad säger nu de socialdemokratiska reservanterna i utskottet om detta? Jo, de säger, att de förslag till ökad förmögenhetsbeskattning, som vi har lagt fram, är »realistiska och grundade på överdrivna förväntningar angående skatteutfallet».

Jag kan just undra varifrån man fått detta. Låt mig erinra om hur det för närvarande ligger till. Som alla vet är 80 000 kronor i förmögenhet helt skattefria, men enligt årets taxering uppgick den beskattningsbara förmögenheten till

29 600 000 000 kronor, låt oss säga i runt tal 30 000 miljoner.

Vad får vi ut i skatter av denna summa? Jo, staten fick 181,8 miljoner i förmögenhetsskatt efter en skattesats av 0,6 procent. Har man en beskattningsbar förmögenhet på 100 000 kronor betalar man i skatt endast 100 kronor, d. v. s. 0,1 procent. Har man 150 000 kronors förmögenhet betalar man 0,3 procent, på 200 000 kronor 0,5 procent och på 400 000 kronor 0,9 procent. Tycker ni verkligen att det är rimligt?

Finansministern yttrade häromdagen, att vårt förslag till förmögenhetsbeskattning skulle innebära konfiskation. Men vad skall man i så fall kalla att man tar ut mellan 25 och 30 procent i direkt skatt av en rätt vanlig inkomsttagare? Vi har föreslagit genomsnittligen 2 procents skatteuttag på förmögenheterna. Tycker någon här verkligen att det är att »konfiskera», att gå för långt?

Vad innebär vårt förslag? Om den beskattningsbara förmögenheten är 100 000 kronor skall man betala 160 kronor. Har man 150 000 kronor får man betala 1 160 kronor. Har man 200 000 får man betala 2 660 kronor. Har man 400 000 blir skatten 10 660 kronor. Och för miljonen skulle skatten bli 40 660 kronor; den summan anses kanske hög, men vi vet ju hur människor med sådana förmögenheter placerar sina pengar. Vill någon påstå att detta är att konfiskera? Kan en enda människa i detta land, där vi brandskattas så hårt på den direkta beskattningens område och nu blir utsatta för en ny beskattning, påstå någonting sådant? Jag har verkligen svårt att föreställa mig det.

Detta är vår första punkt, och den skulle lågt räknat ge statskassan 405 miljoner kronor. När man i reservationen säger att vi bygger på »grundade eller överdrivna förväntningar om skatteutfallet vill jag bara hänvisa till den senaste förmögenhetsstatistiken. Vår siffra är inte alls gripen ur luften, pengarna finns, och jag tror inte att vår beräkning är ogrundad eller bygger på någon särskild optimism.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Redan i januari signalerade finansministern i statsverkspropositionen att det skulle komma att behövas s. k. inkomstförstärkningar. Meningen var då att vi skulle få omsättningsskatt redan i mars eller april, men den starka opinionen från fackföreningsrörelsen, från vårt parti och från andra människor gjorde att man bordlade frågan till höstriksdagen. Ni måste då förklara hur riksdagen den 28 maj i år kunde besluta sänkning av bolagsskatten från 1960 med 250 miljoner, när man visste att det statsfinansiella läget var ansträngt. Vi kommunister gick emot förslaget och kanske ytterligare någon enkasta från annat parti.

Man säger att bolagsskatten var hög. Ja, häromdagen fick jag i mina händer en broschyr från Wallenbergs Skattebetalarnas förening — ibland får man trevliga saker därifrån också; tyvärr glömde jag stoppa den i min portfölj, men jag utgår från att samtliga ledamöter har fått broschyren. Den hette: »Skatterna i Sverige, Schweiz, Västtyskland och England.» Och vad säger man där om bolagsskatten? Ni vet kanske att man på borgerligt håll ofta talar om »det tyska undret», om Erhard som en förnämlig finansminister o. s. v. Kommer ni ihåg vad broschyren säger om bolagsskatten i Västtyskland? Jo, där betalar bolagen en vinstskatt på 58 procent, och vidare betalar de 1 procent på sin förmögenhet. Finns det någon rimlig motivering till att vi under sådana förhållanden skall sänka bolagsskatten till 40 procent och inte ta ut någon som helst förmögenhetsskatt av bolagen? Är det rimligt att i stället lägga bördorna på småfolket genom denna omsättningsskatt?

Vi visste i januari genom finansministerns finansplan, att staten kommit i ett svårt finansiellt läge. Men lika fullt gick man här i kammaren, mot kommunisternas röster, med på att uppskjuta det fulla ikraftträdandet av de skärpta bestämmelserna om lagervärdering. Det beräknas från mycket vederhäftigt håll, att lagerreserver till ett sammanlagt värde av 600 à 700 miljoner därigenom undandras beskattning nästa år. Den politiken

hade fullt borgerligt stöd, och det var påtryckningar från borgerligt håll som ledde till förslagen att sänka bolagsskatten och uppskjuta ikraftträdandet av den skärpta lagervärderingen. Är det inte motiverat — om man vill döma sakligt — att detta beslut korrigeras av höstriksdagen, så att det blir möjligt att redan 1960 beskatta de väldiga lager som finns framför allt i de stora företagen? Som ni vet är lagernedskrivningen en av de käraste skattegömmor bolagsherrarna har.

Vi har också tagit upp en annan tanke, som jag tycker är mycket enkel och som jag hoppas att utskottsreservanternas talesman kommer att instämma i. Vi har pekat på de väldiga kursstegringsvinster. Enbart på A-listan vid Stockholms fondbörs har aktieägarna sedan mars 1958 tillförts ett förmögenhetstillskott på cirka 5 miljarder kronor. Man säger ofta att det är fiktiva pengar. Nej vars, det är de stora bolagen och börsspekulanterna som har aktieportföljerna, inte småfolket, som har en eller två aktier. Det finns sammanlagt cirka 11 000 aktieägare i detta land. Vore det inte rimligt att här göra någonting? Jag vill erinra om att riksdagen någon gång i början på 40-talet beslöt att ta ut en engångsskatt på förmögenhet. Det beslutet blev aldrig effektivt. Motiveringen för beslutet var att förmögenheterna skulle slippa värnsskatt men ändå bidra till de anspänningar som kriget skulle medföra. Är det inte nu aktuellt, såsom vi föreslår, att ta ut en engångsskatt åtminstone på dessa 5 miljarder kronor? Vi har angivit 10 procent som en lämplig skattesats, men självfallet är vi beredda att diskutera siffran. En 10-procentig skatt på fondbörsstegringarna i Stockholm skulle, herr Eriksson, ge omkring 500 miljoner kronor. Tar vi alla aktier, kanske vi kommer upp i det dubbla beloppet beträffande kursstegringsvinster.

Vi har för det fjärde föreslagit att man äntligen på allvar skall ta itu också med en annan fråga, som flera utredningar har syslat med, nämligen hur man skall förfara med s. k. oförtjänt markvärdestegring. De som har bra belägna tom-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ter eller de som, utan egen förskyllan och värdighet, på grund av stadsplanering eller andra förhållanden kommer i ett bättre läge, gör därigenom vinster, som ibland uppgår till mycket stora belopp. Vore det inte i ett demokratiskt samhälle riktigt, att sådan oförtjänt markvärdestegring, som uppstår genom samhällets egna insatser, i stället kommer staten och kommunerna till godo?

Den senaste utredningen beträffande denna fråga ger ju praktiskt taget inte någonting. Jag tror att det var lika många yttranden och reservationer som det fanns ledamöter i utredningen. Men här kan väl regeringen ta ett initiativ, ty märkligare är inte frågan än att man kan lösa den på ett ur det allmännas synpunkt förmånligt sätt.

Detta är alltså de förslag, som vi från vårt håll har ställt. Låt oss då summera vad det skulle innebära, om riksdagen biträder dem — och det bör den göra med en sammanlagd arbetarmajoritet i båda kamrarna.

Våra förslag innebär självfallet — det sticker vi inte under stol med — mera skärpta förhållanden mellan arbetarrörelsen och de borgerliga partierna. Det alternativ till en omsättningsskatt, som vi föreslår, skulle alltså för nästa budgetår, förutom besparingen på militärbudgeten med 250 miljoner kronor, ge 405 miljoner kronor i höjd förmögenhetsskatt, och med dessa belopp täcker vi ju nära nog den uppgivna budgetbristen på 900 miljoner kronor. Men hela vår slutsumma stannar först vid 1 405 miljoner, och det innebär att man även skulle kunna höja barnbidragen i enlighet med regeringens förslag. Det senare skulle ju faktiskt innebära en standardhöjning och kostar som bekant 90 miljoner kronor. Vidare skulle vi kunna genomföra de föreslagna lättnaderna i familjebeskattningen, som kostar 40 miljoner kronor enligt de gjorda beräkningarna. Vi skulle också kunna genomföra den av regeringen förordade vinst- och förlustutjämnningen inom jordbruket, som beräknas till 25 miljoner kronor, och vi skulle kunna öka studie- stipendierna med 10 miljoner kronor. Slutligen skulle vi kunna genomföra de

föreslagna förbättringarna av arbetslöshetsförsäkringen för en summa av 10 miljoner kronor. Det blir sammanlagt 1 300 miljoner kronor, och då skulle herr Sträng för andra nyttiga ändamål ändå få 100 miljoner kronor över, som säkerligen behövs, inte minst för upprustningen på skolväsendets och den högre utbildningens område.

Jag har, herr talman, velat göra denna deklaration om hur vi kommunister ser på saken. Våra förslag finns i olika motioner, och jag skall sluta med att yrka bifall till motionerna nr 558, 559, 560, 561, 562 och 563 i denna kammare samt till motionerna nr 668, 669, 670, 671, 672 och 674 i andra kammaren.

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Öhman riktade en fråga till mig, som jag anser att jag bör besvara. Han frågade, om inte de socialdemokratiska reservanterna ändå måste anse att det är ett högst orättfärdigt förslag, som regeringen lägger fram om omsättningsskatten. Det är inte alls meningen att lasta över bördorna på de små inkomsttagarna och lämna de stora inkomsttagarna utanför. Herr Öhman uttryckte saken så, att konsumtionen väl inte kan vara större för den stora inkomsttagaren än för grovarbetaren. Jag hade tillfälle att i mitt inledningsanförande syssla ganska ingående med denna fråga, och om herr Öhman inte hade tillfälle att avlyssna detta, tvingas jag som svar bara hänvisa till vad jag då anförde.

Sedan vill jag passa på att säga, att någon eftergift till företagen har det ju inte varit fråga om när det gällde sänkningen av bolagsskatten. Den sänkningen genomfördes för att infria ett löfte som hade givits, nämligen att därest den obligatoriska pensionsförsäkringen skulle antas av riksdagen, så skulle samtidigt också den extra bolagsskatten sänkas. Hederligheten hos det socialdemokratiska partiet har man aldrig behövt betvivla, och följaktligen infriades detta löfte.

Beträffande kommunisternas motioner om förmögenhetsskatten har vi sagt oss, att utan föregående utredningar om verk-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ningarna av en höjning av förmögenhetsskatten kan någon sådan höjning inte företas. Eftersom jag tidigare har uttryckt en förhoppning om att finansministern skall göra allvar av sina antydningar om en stor skatteöversyn, faller det sig synnerligen naturligt att även förmögenhetsskatten tas upp i sammanhang, liksom även den kommunistiska propå att ta ut skatt på kursstegringsvinster. Man får då se om det finns tekniska förutsättningar för ett genomförande av dessa förslag.

Beträffande principen om indragande av tomtvärdstegringar till samhället är herr Öhman och jag helt överens. Jag bara beklagar att de utredningar som har företagits på det området har lett till ett så negativt resultat.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan i mångt och mycket instämma med herr Eriksson — det är bara en fråga, som föranleder mig att ta till orda. Herr Eriksson säger, att det inte var någon eftergift till de borgerliga, när man lovade dem att man skulle slopa den s. k. extra bolagsskatten i händelse tjänstepensionen genomfördes, utan att det bara var ett löfte, och att man inte behöver betvivla hederligheten hos socialdemokratien.

Men ett löfte, herr Eriksson, kan väl också vara en eftergift? Så är det i många fall.

Man införde den s. k. extra bolagsskatten som ett medel — som regeringen sade då — att hålla tillbaka konjunkturen. Man riskerade överkonjunktur. Nu upphävde man denna skatt i våras, men för närvarande befinner vi oss ju i en situation där vi har uppgående konjunkturen, och snart kanske vi får höra att konjunkturen måste dämpas. Vi har också hört att omsättningsskatten från början var avsedd som en solidaritetsskatt till förmån för de arbetslösa — det sade regeringen i januari, när vi hade arbetslöshet — men nu skall den vara ett medel i konjunkturdämpande syfte. Det finns inte mycket logik i detta.

Medan jag ändå har ordet skall jag

tillfoga ett par ord om omsättningsskatten i Norge. Den är i dag 10 procent. Man startade med 1 procent, och sedan har den som sagt stegrats till 10. Hur kommer det att gå här, om den nuvarande politiken fortsättes?

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Det är naturligtvis inte med några lustkänslor man går att diskutera och ta ställning till en skattefråga med den räckvidd det här gäller. Det är å andra sidan inte särskilt överraskande att vi har ställts inför tvånget att göra detta. De senaste årens statliga utgiftsutveckling — dels de beslut som vi har fattat om tungt vägande poster i budgeten, försvaret, folkpensionerna, undervisningen m. fl., dels den automatiska statliga utgiftsökningen — har gjort att utgifterna stegrats så mycket snabbare än inkomsterna. Denna tendens har blivit kraftigare markerad under den senaste tidens avmattning i konjunkturen. Ett exempel på de utgifter detta har fört med sig är att arbetslöshetskostnaderna har stegrats med åtskilliga hundra miljoner kronor.

Vi kan beskriva Sveriges situation i dag med orden »ett rikt land med dåliga statsfinanser», ett uttryck som tidigare använts om Amerikas Förenta stater. Samhällsekonomsikt är Sverige inne i en gynnsam period för närvarande. Arbetslösheten är ringa. Produktionen stiger i god takt och ligger i höst omkring 5 procent över fjolårsnivån. Handels- och bytesbalansen utvecklas gynnsamt. Exporten har stigande omfattning och balanserar väl en stor import. I halvtannat år har prisnivån legat fast. Ser man till hur svenska folket lever, måste man säga att dess levnadsvillkor är bland de bästa i världen efter en exempelöst snabb stegring av levnadsstandarden efter kriget.

Fran denna talarstol erinrades nyss om ett gammalt ord i en arbetarrörelsens kampsång, att »vi under skatter digna ned». Man kan väl ändå göra det tillägget, att det i så fall är på en hög nivå vi dignar!

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Det mörka inslaget i bilden är budgetläget och statsfinanserna. Det kan verkligen inte förnekas att den är mörk. Vi arbetar med betydande underskott i totalbudgeten och även i driftbudgeten. Perspektiven tyder på en ihållande försämring, om inte krafttag blir gjorda.

Den besparingsutredning som för några månader sedan avslutade sitt arbete har visat att vi har att vänta miljardunderskott under kommande år. Det är alldeles uppenbart att vi inte kan tolerera en sådan utveckling. Ett budgetunderskott på 3—4 miljarder om året och en däremot svarande statlig upplåning skulle helt enkelt bli en pistol, riktad mot den ekonomiska stabiliteten i vårt land och mot vårt framstegsarbete över huvud. I ett konjunkurläge som det nuvarande förstärks riskerna härav.

Både ur statsfinansiell och konjunkturpolitisk synpunkt är vi alltså tvingade att förstärka budgeten, minska statens upplåning och dämpa den väldiga kreditexpansion som nu pågår och som kan sägas vara den mest allvarliga faran i vårt ekonomiska liv. Avgörande för prisutvecklingen i vårt land blir hur vi kan bemästra detta efterfrågeöverskott, som hotar att växa sig allt större genom statsbudgeten.

Så långt råder enighet i debatten. Det är när vi börjar komma in på medlen att bemästra situationen meningarna går isär. Där har regeringen lagt fram sitt förslag om en allmän omsättningsskatt och funnit det vara bästa utvägen. Oppositionen har valt att höja andra skatter och avgifter jämte att minska en rad statliga utgiftsposter med tyngdpunkten förlagd till socialhuvudtiteln. Den gemensamma utgångspunkten för alternativet är att budgeten bör förstärkas med åtminstone en miljard.

Oppositionens motstånd mot en omsättningsskatt tycks främst vara dikterat av fruktan för att det gäller att öppna en ny inkomstkälla av permanent natur. Staten skulle bereda sig tillgång till en ny stor skattekraftsreserv, som man befarar skall öppna slussarna för nya statliga utgifter.

En första invändning mot detta argu-

ment är naturligtvis att pengarna skall användas för att täcka permanenta utgifter, som riksdagen har bestämt efter vanlig sorgfällig prövning.

Men här finns också, som jag ser det, en långsiktig linje att beakta i denna debatt. Det gäller inte bara att skaffa pengar till att täcka budgetgapet. Det gäller även att skapa resurser för fortsatt utbyggnad av samhället, främst i de centrala sektorer där nu råder brist eller påfallande eftersläpning. Av dessa sektorer kan nämnas undervisning, forskning, sjukvård och flera andra vårdgrenar, bostäder, vägar och andra kommunikationer, kraftförsörjning o. s. v.

Ideligen påminns vi om bristerna i dessa sektorer. Senast i förra veckan upphävdes ett par nya nödrop. Det gällde dels en varning för elkraftsransonering, dels krav på en stark upprustning av ungdomsvården för att bekämpa ungdomsbrottligheten. Dessa arbetsuppgifter kan endast lösas av det allmänna och de kräver stora resurser och stora pengar. Att skaffa de pengarna är verkligen inte — som det heter i en av oppositionens motioner — att »inkräkta på den enskildes frihetszon». Tvärtom kan det vara en förutsättning för att vidga denna frihetszon. Chansen till bättre undervisning och ny bostad för den enskilde, till bättre kommunikationer eller till bättre och tryggare energiförsörjning för företagen — allt detta är ofta en direkt och avgörande förutsättning för den enskilde eller för företaget till utveckling och framgång.

I själva verket är det just i dessa sektorer det råder slagsida i vårt samhälle. Jag behöver inte stå i kö för att köpa bil, radio, TV-apparat eller skor och kläder. Köerna ringlar i stället till gymnasier, yrkesskolor och realskolor, till bostadsförmedlingar, på vägarna och till poliklinikerna. Det är dessa sektorer av samhället som är underutvecklade i förhållande till behov och efterfrågan.

Just denna köbildning markerar den största svagheten i vårt nuvarande samhälle. Den vållar otrivsel, dämpar framstegstakten och hindrar mycken mänsklig lycka.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Att avhjälpa de bristerna är en central uppgift för statsmakterna. Den kan inte lösas utan att statens andel av den ekonomiska aktiviteten ökas. Det är inte fråga om doktriner, när man påpekar detta. Det är fråga om att skapa praktiska förutsättningar för samhällsarbete och fortsatta framsteg. Inte minst detta långsiktiga perspektiv hör till dagens skattedebatt.

Vi kan inte lösa de väntande uppgifterna med de metoder utskottsmajoriteten och den politiska opinionen föreslår. Att pruta sig fram går inte. De medel som kunde lösgöras härigenom förslår inte långt. Besparingsutredningen har i somras visat hur snäv den möjligheten är. Dess resultat är inte att förakta men är begränsade. Det kan visst vara lämpligt att man i ett samhälle, som ändras och utvecklas så snabbt som det svenska, då och då tar en överblick såsom besparingsutredningen gjort för att se efter om statens engagemang är väl avvägda eller om de behöver ändras på grund av samhällets och levnadsvillkorens förändring. Men vi kan inte gärna tänka oss att ta bort några bärande bjälklag i folkhemmet, inte vidta en social försämring av den typ oppositionen föreslår. Så länge vi har över två miljoner inkomsttagare som deklarerar en årlig inkomst som understiger 8 000 kronor måste vi avböja att angripa grundläggande inslag i det välfärds- och trygghetssystem som byggts upp. Jag är medveten om att siffran 2 miljoner hör tas med försiktighet. Däri ingår först och främst de flesta av landets folkpensionärer, där finns äldre människor med deltidsarbete, där finns ungdomar, som har den högsta konsumtionsnivån bland alla grupper i samhället. Jag är väl medveten om detta — men i siffran 2 miljoner rymms så mycket av knapphet och torftighet i den ekonomiska livsföringen att vi, som jag sade, inte bör angripa grundläggande inslag i det välfärds- och trygghetssystem som skapats.

Slutsatsen blir att den s. k. besparingslinjen inte utgör en realistisk eller godtagbar lösning. Den är till en del en ren övervällning på andra skatteformer. Men

först och främst innebär den en inkomstomfördelning till de mindre och medelstora inkomstgruppernas nackdel.

Man kan göra en del i och för sig välkomna och lämpliga besparingar enligt utredningens propåer, och sådana kommer väl efter hand att behandlas i statsverkspropositionen. Väsentligen tvingas vi emellertid att välja beskattningens väg för att lösa dagens budgetproblem och morgondagens väntande stora arbetsuppgifter. Därvid anvisas omsättningskatten av flera skäl som den klart lämpligaste.

Utskottsmajoriteten invänder mot omsättningsskatten, att den kan väntas vålla kostnadsinflation och starkt fördyra varupriserna, mycket mer än de 4,2 procent — eller 3 procent när det gäller de totala levnadskostnaderna — som skatten matematiskt skulle betyda. Man hävdar vidare att näringslivets konkurrensläge på utlandsmarknaden skulle starkt försvagas och att detta vore särskilt betänkligt inför de möjligheter som de hägrande gemensamma marknaderna innebär.

Sanningen att säga är detta antaganden och gissningar av det mest ogynnsamma slag. Ett antagande kan inte vederläggas, men det betyder inte att det är sant. Man kan, såsom det sagts här i dag, inte på förhand mäta eller med säkerhet bedöma vilka följder en omsättningsskatt får i prissystemet. Det beror på så många faktorer: det allmänna konjunkturläget, avsättnings- och prisförhållanden, konkurrensläge hemma och ute i världen, rationaliseringsmöjligheter, inverkan på löneavtalen och så vidare.

Självfallet kommer tanken på kompensation att kunna uppstå här och var. Men det är inte liktydigt med att den kan realiseras. Samhällsekonometiskt är ställt utom tvivel att svenska folket inte kan »kompensera sig» för en omsättningsskatt. Den är ett generellt uttaget pris för betalning av gemensamma utgifter. Vi kan sträva efter kompensation, men en allmän jakt på kompensation kan endast få ett resultat, nämligen en ny försämring av penningvärdet.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Det är värt att fästa uppmärksamheten på att kompensationsstanken inte under hösten spelat någon framträdande roll i den fackliga debatten om lönerörelsen. Risken för inflation skulle sannolikt vara betydligt större, om man inte effektivt kan minska budgetunderskottet och därmed reducera den statliga upplåningen.

Man måste här fråga: Vilken verkan skulle oppositionens egna förslag få i vårt ekonomiska och sociala liv? Skulle de inte vålla oro, kompensationsjakt och störningar i prisnivån? Det är ostridigt, att svaret måste bli ja. Inte heller oppositionen kan plocka fram en miljard på skonsamt sätt. I varierande grad vill de tre partierna bakom utskottsbetänkandet skaffa sin miljard genom höjda skatter och avgifter, försämring av en rad sociala reformer och ökning av vissa andra utgiftsposter.

Jag vågar hävda att det karakteristiska för de tre partiernas förslag är att de främst riktar sig mot de stora grupperna med små eller medelstora inkomster. I särklass står första barnbidragets slopande. Men även försämringen av bostadsstödet, sjukförsäkringen och övervältringen på kommunerna av vissa kostnader kommer att få hård verkan på de mindre inkomsttagarna. Enbart bostadskonstnaden skulle för vissa kategorier stiga med 200—300 kronor.

Tror någon på allvar att en sådan social försämring skulle kunna ske utan stark motreaktion? Det är i så fall en bläögd uppfattning. Säkerligen skulle en sådan politik också utlösa verkningar på prisnivån via löneavtalen. För de stora grupperna med små och medelstora inkomster skulle oppositionens förslag verka hårdare än omsättningsskatten, och framför allt skulle det verka mera orättvist. Regeringsförslaget har genom att föreslå en kombination av varuskatten med direkta skattelättnader och höjt barnbidrag försökt mildra verkningarna just för de grupper som har svagast bärkraft. Jag vågar dra slutsatsen, att utskottsmajoriteten har överbetonat nackdelarna av omsättningsskatten och un-

dervärderat olägenheterna av sina egna förslag.

Det ligger naturligtvis nära till hands att se en omsättningsskatt uteslutande som en negativ faktor. Men jag vill ändå erinra om att det finns en positiv sida också, nämligen det goda som kan utträttas med dessa nya resurser, de investeringar på centrala samhällsområden som kan ske och lägga grunden för nya framsteg.

En sida av detta problem förtjänar granskas med extra omsorg. Det gäller utskottsmajoritetens påstående, att omsättningsskatten kan befaras väsentligt försvaga vårt näringslivs konkurrenskraft i utlandet just när vi förbereder oss på att gå in i nya gemensamma marknader. Vi måste vara lyhörda för ett resonemang på den punkten. Frågan är, om dessa farhågor är grundade. I så fall skulle det vara oroande med tanke på vår framtida sysselsättning.

Utgångsläget för det svenska näringslivet måste i stort sett bedömas som tillfredsställande när vi nu går in i en sjustatsmarknad och hoppas, trots de dystra perspektiv som råder i dag, få anslutning även till sexstatsunionen. Produktionsapparaten i vårt land är tekniskt och organisatoriskt avancerad. Den är väl i nivå med det bästa i Europas industrinationer. Vi hävdar oss i konkurrensen, därom vittnar en ständigt ökad export. De stororder på ofta tiotals miljoner kronor som hemförs av svenska företag i hård internationell konkurrens, ger också belägg för vitalitet och konkurrenskraft. Att en fyraprocentig omsättningsskatt i avgörande grad skulle försämra näringslivets konkurrensförmåga har man inte anledning att tro, så mycket mindre som skatten mera riktar sig mot konsumtionen än mot företagar sidan.

Det har fällt ett ord i dag om »högskatte-reservatet Sverige». Jag vill beteckna detta som en våldsam överdrift. Den totala skattenivån i Västeuropas industriländer ligger i regel på 25—30 procent av bruttonationalprodukten. I Sverige är den cirka 30 procent. Den varie-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

rar endast med ett fåtal procent i de länder som brukar vara jämförliga i dessa sammanhang. Föreställningen att Sverige bland Västeuropas länder skulle ha en enastående särställning i fråga om den totala skattenivån är icke grundad.

Gäller det enbart företagsbeskattningen kan man ej heller hävda, att de svenska företagen är hårdare pressade av skatt än företagen i de länder vi främst konkurrerar med. I vissa avseenden är våra skattelagar betydligt mera generösa och gynnsamma för företagen, för deras utveckling och konsolidering. Om man ser till reglerna för avskrivning och lagervärdering och skattefri fondering av skilda slag är svensk företagsbeskattning ganska dräglig. Den har medverkat till att industrien i hög grad är självförsörjande med kapital. Åtminstone för storindustrin kan man säga att den är självförsörjande till tre fjärdedelar. För några år sedan skrev Financial Times att en brittisk företagare skulle vara glad att åtnjuta de regler för avskrivning och fondering som svensk skattelagstiftning innebär. Den sanningen står sig ganska gott ännu i dag. Jag vågar säga att omsättningsskatten icke i väsentlig grad kommer att förrycka denna bild. Skatten ingår som en faktor i ett företags förutsättningar, i dess möjligheter att konkurrera. Den är viktig i och för sig men dock av begränsad räckvidd, medan konkurrenskraften och utvecklingsmöjligheterna beror på en lång serie faktorer därutöver.

Det bör också uppmärksammas, som framgår av reservationen nr 1, att varuskatten icke avser att drabba förbrukningen av råvaror. De rörliga produktionskostnaderna påverkas inte nämnvärt. Vad som berörs av varuskatten blir huvudsakligen endast näringslivets konsumtion av varor för varaktiga investeringar. Skattens inverkan på kostnaderna för de tillverkade produkterna blir naturligtvis mer eller mindre märkbar, men i det stora hela torde den bli ganska ringa. Den del av investeringskostnaden som beror på varuskatten är naturligtvis också i vanlig ordning avdragsgill vid inkomstbeskattningen.

Det kan också erinras om att varuskatten inte läggs på exportvaror men väl på importvarorna. Vilken inverkan detta än får på den inhemska prisnivån, kommer det inte att medföra någon olägenhet för den svenska industriens konkurrenskraft på utlandsmarknaden.

Jag tror att det skulle vara mycket mer ödesdigert för det svenska näringslivet, om vi fortsatte att ha en svag budget och en statlig upplåning på 3 eller 4 miljarder om året. Varuskatten kan göra det möjligt att minska statens upplåning med över 1 miljard kronor om året. Detta innebär ett ökat utrymme för företagen på kapitalmarknaden, ger bättre chanser för deras expansionsplaner och strävan till rationalisering. Rimligen bör detta stärka deras ställning i den skärpta konkurrens, som de nya, vidgade marknaderna kan medföra.

Vi ser med tillförsikt och förväntan fram mot vad dessa större marknader kan ge i form av ökade möjligheter för vårt land och för de länder, som omfattas av dessa marknader. En omsättningsskatt av den utformning det här är fråga om kan inte i nämnvärd grad grumla dessa våra förväntningar.

Låt mig till sist, herr talman, säga några ord i en särskild fråga, som har tilldragit sig livligt intresse bland motionärerna. Jag skulle mycket gärna av flera skäl ha sett, att alla periodiska tryckta skrifter undantagits från beskattning, tidningar, tidskrifter och för den delen även böcker. När jag inte har förenat mig med dem som framställt yrkanden härom beror detta på den grundläggande princip, på vilken propositionen om varuskatten vilar. Huvudregeln är att beskattningen skall vara generell och omfatta alla varor. Undantag har i vissa fall skett av skattetekniska skäl eller andra skäl av samma välgående karaktär. Under sådana omständigheter är det undantaget som skall motiveras, icke det faktum att en vara beskattas.

Det är diskutabelt om man kan och bör åberopa tryckfrihetsrättsliga skäl för att begära skattefrihet för periodisk skrift när det gäller en *generell* varuskatt. När utredningen om direkt eller indirekt beskattning på sin tid förorda-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

de skattefrihet för periodisk skrift, var motiveringen icke tryckfrihetsrättslig utan skatteteknisk. Finansministern har med tanke på det skatteunderlag det här gäller — det rör sig om en årlig försäljning om 200 miljoner kronor för böcker och lika mycket för tidningar och tidskrifter, vilket skulle motsvara 16 miljoner kronor i skatteintäkter — förordat beskattning även på detta område. Av skattetekniska skäl har han gjort undantag för större delen av dagspressen.

Jag har inte kunnat godtaga den uppdelning som skett i propositionen av tidningarna i två grupper, varvid som bekant föreslogs, att en- och tvådagars-tidningar skulle beskattas, medan dagstidningar som utkommer flera gånger i veckan skulle vara skattefria. Jag är glad över att reservanterna nu föreslår att även en- och tvådagars-tidningar skall undantagas från beskattning, och att reservanterna vidare föreslår att man i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att frågan om de skattetekniska förutsättningarna för en utvidgad skattefrihet för tidskrifter prövas. Jag hoppas på en snar och positiv lösning, så att åtminstone alla tidskrifter med politiskt, religiöst, vetenskapligt och fackligt och ideellt syfte fritas från beskattning. Även om man måste vara livligt medveten om de tekniska svårigheterna och olägenheterna av att göra en sådan gränsdragning, bör det vara möjligt att komma fram på den vägen, så att skattefriheten kan utsträckas att omfatta all icke-kommersiell tidskriftspress.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vet att man kan göra gällande att det är en mycket allmän och intetsägande deklaration, om jag börjar med att understryka det ansvar, som vi från olika håll har för den eko-

nomiska situation som här föreligger. Jag gör det inte för att få säga en sådan allmän sanning. Jag gör det för att dra några allmänna slutsatser.

Jag vill anknyta till den principdiskussion, som här har förts om lämpligheten av att införa en omsättningsskatt och om dess verkningar. För min del har det förelegat ganska starka skäl, varför jag måste inta en klart negativ ståndpunkt. Jag skall något litet beröra anledningarna till det. Emellertid vill jag först understryka, att om vi alla har ett ansvar i detta läge, så måste detta ansvar så till vida vara differentierat, som det drabbar partierna och åsiktsriktningarna med hänsyn till det inflytande och den styrka som de har.

Vi inom de mindre partierna har blivit tillhållna att inte löpa ifrån vårt ansvar. Jag vågar skicka admonitionen tillbaka till det stora parti, som har majoritet i denna kammare och som har så stort inflytande också i andra kammaren. Det gäller här att fylla ett hål i budgeten, och det gäller att skaffa 1 000 miljoner kronor. Detta är, herr talman, såvitt jag kan förstå, en viktig punkt, där vi alla är eniga. Men här har från en hel del håll sagts, att om man inte får det hålet täckt precis med den metod och på det sätt på vilket man pekar, går man ifrån ansvaret. Jag undrar om det förfaringssättet är riktigt förebildligt för de mindre partier, som sällan helt och ibland inte ens delvis får sina synpunkter tillgodosedda, men som likväl vill försöka handla ansvarsmedvetet i sammanhanget. Jag kan inte undgå att understryka detta, ty jag anser att de, som i första hand bär den stora delen av ansvaret, också har skyldighet att föra det hela vidare, oavsett om de på en del punkter kanske inte skulle få det precis som de hade avsett.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som ibland också gör denna kammare en liten visit och ger oss del av sina synpunkter, gjorde en formulering, som jag fäste mig vid en smula. Han sade ungefär att han fann förslagen från oppositionens sida vara sådana och den kritik, som utövades mot

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

propositionen sådan, att han ville vara så ofin att erinra om att vi har en valrörelse år 1960. Ja, så känsliga att vi misstyccker påpekandet skall vi väl inte vara. Men det må tillåtas mig att erinra om en sak, som jag tycker borde vara litet ömtåligare, nämligen att vi hade flera val 1958, och att vi, så länge som valrörelserna pågick, inte hörde någonting om det hål i budgeten som var att förvänta och om de skattehöjningar som måste komma. Vi hörde ingenting om den saken, förrän valet var över.

Nu skall jag inte dra alltför hårda slutsatser på den punkten. Jag minns mycket väl att vi, när vi förra gången fick en omsättningsskatt, inte heller då hörde någonting om saken i valrörelsen men att förslaget kom så fort valet var över. Finansministern hette den gången Wigforss, och den regering vi hade var en samlingsregering. Men jag vill endast konstatera, att omsättningsskatt tycks vara någonting så ömtåligt, att man inte gärna vill dra in den i en valrörelse, utan man kommer gärna med den när valet är över. Varför gör man det? Ja, herr Möller berörde nyss en sak som jag tycker säger en hel del. Han berörde det förhållandet, att vi i vårt land har 2 miljoner skattebetalare med 8 000 kronors inkomst om året eller mindre och som — och i det fallet ger jag honom rätt — ofta lever under sådana förhållanden, att det kan talas om både knapphet och brist. Det är klart att omsättningsskatten avviker totalt från de principer om hänsyn till försörjningsbörd och skattekraft, som vi under så många år har försökt att tillämpa i svensk politik. Jag menar att det under sådana förhållanden kanske är naturligt att man är rädd för att ta upp frågan om omsättningsskatt i en valrörelse. Men det beror just på skattens karaktär, på de sociala skadeverkningarna av denna skatt, som gör det så svårt för människorna att fördrå den, att man spar den till mellanperioderna.

Det är klart att vi haft andra indirekta skatter. Vi har haft indirekt beskattning, som känts relativt hård, men den har ofta nog tillkommit av helt andra

skäl. Här gäller det att fylla ett hål i budgeten; det är rent statsfinansiella synpunkter som motiverar denna starka höjning av den indirekta beskattningen i denna form. Omsättningsskatten skiljer sig väsentligen från de punktskatter, som emellanåt har beslutats och som kommit att drabba vad som kallas mera umbärliga varor. Här är det — såsom herr Möller mycket riktigt påpekade — på det sättet, att man velat låta skatten drabba så generellt som möjligt, och därför drabbar den också alla de 2 miljoner skattebetalare, som har 8 000 kronor och mindre i beskattningsbar inkomst.

När statsrådet Sträng här tog upp frågan om det lämpliga eller olämpliga, det demokratiska eller oledigt demokratiska i att framlägga detta förslag, gjorde han några förenklingar, som inte är så vanliga i denna kammare. Han sade ungefär så här: »Ja, men varför skall inte vi få komma med förslag, vi som har så många anhängare? Då skulle ju de andra partierna med sina få anhängare inte ha bättre rätt än vi att komma med förslag.» Men det är en väsentlig skillnad mellan omsättningsskatten och de förslag som har framlagts från vissa andra partier, en åtskillnad i jämförelse med detta skatteförslag med dess svåra verkningar för människor som har det knappt och besvärligt. De kommer mycket litet att göras skadelösa genom de dämpare som införts i propositionen. Dessa berör endast en relativt liten del av de stora pengar som uttas.

Det har talats mycket om de skäl som kan ha legat till grund för detta förslag, och jag ansluter mig helt till den uppfattningen, att grundskälet är hålet, bristen i budgeten, som man vill täcka. Herr Möller sade ungefär så, att det är en god sida med regeringens oms-miljard, nämligen att den kan användas till goda ändamål. Men de andra partierna föreslår också sin miljard, som ju skall användas för samma ändamål. Jag skulle för övrigt tänka mig, att varifrån dessa pengar än kommer, är de redan disponerade för att täcka hålet i budgeten.

Jag återkommer till att den omsätt-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ningsskatt som i propositionen föreslagits medför synnerligen svåra skadeverkningar. Jag vill ställa detta i belysning av de penningkrävande beslut som fattats. I våras gav man tilläggspensioner till de bättre ställda löntagarna — de små får just ingenting annat än folkpensionerna. Likaså företog man i våras en skattesänkning för bolagen med 250 miljoner kronor, samtidigt som man förberedde framläggande av en skatt som alldeles särskilt drabbar just de små. Jag undrar om detta är förebildligt.

Det är av vad jag nu sagt klart, att jag icke kan biträda regeringens förslag, men vi vet hur läget är i denna kammare, och jag kommer därför så småningom att framlägga ett par förslag som närmast anknyter till den reservation som har avgivits av herr Eriksson m. fl.

Jag vill dock först en liten smula snudda vid de förslag som från andra håll framlagts. Det blir inte uttömmande, men det är inte heller nödvändigt i detta skede av debatten. Jag vill nu närmast beröra utskottets förslag.

Folkpartilinjen innebär bl. a. en så stor höjning av folkpensionsavgiften som med 1 1/2 procent. Andra, t. ex. centerpartiet, har föreslagit bara 1/2 procent, men jag konstaterar att centerpartiet räknar med ett helt annat belopp för folkpensioner under den kommande tiden. Folkpartiförslaget innebär faktiskt, att man genom folkpensionsavgifterna, som således drabbar inkomster intill 15 000 kronor, vill för budgetsaneringsändamål ta ut 200 miljoner. Jag bara konstaterar det och behöver inte kommentera.

På samma sätt har i folkpartiförslaget byggts på besparingsutredningens förslag om minskade bidrag till kommunerna för beskattningsändamål på 66 miljoner kronor. Så ansträngt som läget är för kommunerna vet vi, att detta kommer att innebära att kommunalskatterna måste höjas i ungefär samma mån som pengar tas från kommunerna. Någon skattelindring ger det icke, och kommunalskatten uttas som vi vet utan progression. Det är också en synpunkt som bör beaktas.

Jag vill gärna säga, att när jag nu tar upp vissa detaljer i högerns och folkpartiets förslag, sätter jag inte dem i relation till hela regeringsförslaget angående omsättningsskatten — det rör sig om helt andra belopp. Högern har försökt gå utöver den gräns som de bevilningsfria avdragen utgör genom förslaget om indragning av barnbidraget till första barnet. Jag skulle kunna förstå att man kan vilja gå långt, att man, som regeringen har gjort, kan säga att även de mindre inkomsttagarna bör vara med vid betalningen. Men varför har man just tagit sikte på barnfamiljerna? Om man hade velat komma ned litet längre i botten, hade det funnits en möjlighet att röra vid avdragen, men det har man inte gjort. Man har utvalt barnbidragen och därmed barnfamiljerna som särskilt objekt i det här fallet. Jag undrar om det är riktigt klok skattepolitik.

I fråga om centerpartiets förslag medger jag, att det liksom andra förslag innehåller punkter om vilka man kan vara tveksam, punkter till vilka man inte så gärna medverkar. Men liksom alla andra har centerpartiet måst söka få fram pengarna. Under sådana förhållanden får man finna sig i de olägenheter som är förenade därmed.

Finansministern påpekade att också vi hade påyrkat faktiska skattehöjningar, och han gjorde i sin polemik mot herr Elofsson ett nummer av saken. Jag kunde inte riktigt förstå varför finansministern, som kommer med så pass ordentligt tilltagna skattehöjningsförslag, skulle söka grandet i sin broders öga, när han har bjälken på så väsentligt mycket närmare håll.

Vidare vill jag stanna något vid budgetsaneringsavgiften. Man skall ta ut 280 miljoner kronor, därav en icke obetydlig del av bolagen. Jag konstaterar att detta naturligtvis är en skattehöjning, det är inte fråga om annat. När jag jämför den med det sätt, på vilket pensionsavgiften i vissa fall utnyttjas för budgetsaneringsändamål, när man vidare jämför den med sättet att välja ut barnfamiljerna som lämpliga beskattningsobjekt, förefaller det mig som om budgetsaneringsav-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

giften dock ganska väl skulle kunna försvaras. Den stannar vid de bevillningsfria avdragen, den rör ingenting därunder. De lägsta inkomsttagarna har således ingen olägenhet av den. Den följer också progressivt inkomstbeskattningen. Man har då frågat mig, varför vi inte har föreslagit en höjning av uttagningsprocenten. Ja, jag har bedömt saken så, att det är synnerligen tveksamt om det är rimligt att införa en omsättningskatt då man vet att procentsatsen kan höjas ganska lätt, om man en gång slagit in på den vägen. Det är beskattningspolitiskt värdefullt, att vi alla inser att den ordinarie inkomstbeskattningen nu har nått en sådan gräns, att man just inte på den ordinarie skattevägen kan gå högre. Under sådana förhållanden förefaller det mig väl motiverat att man har valt just linjen med en extraordinarie skatt, en skatt med ett så tungrott namn som budgetsaneringsavgift, för att riktigt poängtera dess provisoriska karaktär och avsikten att den endast skall fortvara en kortare tid.

Jag återkommer till vad jag nämnde angående det slutliga läge som jag tror kommer att uppstå här i kammaren. Jag föreställer mig att kammarens beslut kommer väsentligen att överensstämma med vad som föreslagits i herr Erikssons m. fl. reservation. Jag är bestämd motståndare till omsättningsskatten. Men jag vill i detta läge framföra ett par alternativa förslag i anknytning till denna reservation.

Ett antal kammarledamöter här har väckt ett förslag — det är motion 523 i denna kammare — där vi särskilt har tagit upp frågan om dels de avtalsreglerade livsmedlens beläggande med omsättningsskatt, dels också frågan om den tvångskommandering till skatteindrivning som man har velat pålägga näringslivet. Vi har i denna motion erinrat om att näringslivet redan förut har varit utsatt på samma sätt. Det stora exemplet är källskatteuppbörden. Likadant gör man här, man ålägger företagarna utan vidare denna uppgift. Vi vet hur ömtåligt det är på andra områden, hur man vill värna en arbetstagandes fri-

het, friheten att välja arbete och friheten att förhandla om ersättning för detta arbete. Ja, det tycks gälla för somliga. För företagarna tycks det inte finnas någon sådan frihet. Man helt enkelt ålägger dem och anför som tröstgrund att de kan ta ut ersättning av kunderna i den mån det är möjligt. Ja, det är en synpunkt som är bekväm för dem som slipper betala ut ersättningen, men jag betvivlar att det är riktigt att handla så.

Vi har i vår nyssnämnda motion tryckt på frågan om de avtalsreglerade livsmedlen. Det slöts i våras ett avtal, som gav det svenska jordbruket möjlighet att inom en viss ram taga ut ett pris. Det är avgränsat i botten och i taket men prisuttagningen bestämmas däremellan av köpmotståndet. Det blir avgörande för vilket pris som kan erhållas. Om man där skjuter in ett tillägg av 4, kanske 6 procent, måste detta innebära en direkt nedpressning av jordbrukarnas möjligheter, därest produktpriserna ligger, som avtalet avsett, just vid den gräns som bestämts av köpmotståndet. Ligger priset lägre försvårar skatten en prishöjning när en sådan blir möjlig. Jag konstaterar detta och framhåller att det svenska jordbruket icke är tillgodosett genom ett löfte om höjning av taket, ty det är så med det svenska jordbrukets priser, att de ganska sällan och endast i fråga om enskilda produkter verkligen ligger vid taket eller i närheten därav, utan det blir faktiskt köpmotståndet som avgör prissättningarna.

Jag har förut talat om de sociala olägenheterna av omsättningsskatten. Jag kan inte undgå att i detta sammanhang erinra om att de avtalsreglerade jordbruksprodukterna är billiga livsmedel, som betyder väldigt mycket just för dem som har det knappt. Under sådana förhållanden förefaller det som om även de sociala skälen skulle tala mycket starkt för att man inte där skall sätta in en prishöjande faktor. De billiga livsmedel som det här är fråga om bör därför enligt min uppfattning inte bli beskattade.

Herr talman! Jag ber att få göra ett yrkande i anledning av motionen I: 523

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

om ändrad lydelse av i proposition nr 162 avgivet förslag till förordning om allmän varuskatt. Det avser tillägg till förslagets 10 §, att en nionde punkt tillägges med följande lydelse:

9. Jordbruksprodukter vilkas priser regleras på grundval av mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation träffad överenskommelse.

Till detta ber jag att få föga ett yrkande om att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av kompletterande anvisningar för genomförande av ett beslut i överensstämmelse med mitt nyss gjorda yrkande under 10 §.

Men om man slår ett hål i den beräkning som gäller anskaffandet av ett erforderligt belopp, bör man givetvis också ägna en tanke åt hur detta hål skall fyllas. Nu har statens jordbruksnämnd gjort vissa beräkningar, som visar att skattebortfallet, om de prisreglerade jordbruksprodukterna göres fria från omsättningsskatten, rör sig om 70 miljoner kronor per procent. Det skulle betyda — det är här fråga om approximativa beräkningar — ett belopp mellan 200 och 300 miljoner kronor.

Därmed kommer jag tillbaka till det egenartade förhållandet att man i våras, samtidigt som man räknar med att ta ut så pass mycket av människor som har det svårt och besvärligt, ändå beslöt att vid årsskiftet 1959/60 sänka skatten för bolagen. Sänkningen av bolagsskatten med en femtedel från 50 till 40 procentenheter innebär ett inkomstbortfall för statsverket på mellan 200 och 300 miljoner kronor. Jag vill bringa detta i erinran. Jag behöver inte närmare ingå på de motiv som kunde ha talat för att man tidigare, under en hårdare konjunktur, ansåg sig böra ställa i utsikt att sänka bolagsskatten. Jag hänvisar bara i förbigående till konjunkturinstitutets översikt, varav det framgår att en konjunktururomsvängning vidtog under andra kvartalet i år. Därigenom har skälen för en sänkt bolagsskatt reducerats, och de torde kunna komma att reduceras ytterligare av den fortsatta utvecklingen.

Under sådana förhållanden hänvisar jag till den ställning som både regeringspartiet och centerpartiet tidigare intog, att man kunde dämpa en konjunkturutveckling, som inte kunde anses lämplig, just genom att pålägga en extra bolagsskatt, genom att höja bolagsskatten från 40 till 50 procent. Ännu hösten 1958 ansåg man på regeringspartiets sida att detta motiverade ett bibehållande av skatten, och man hänvisade till under vilka omständigheter man ansåg att den skulle kunna avvecklas. En möjlighet angavs vara att budgetläget skulle erbjuda möjligheter därtill. För närvarande erbjuder budgetläget inga sådana möjligheter, såvitt jag kan förstå. Tvärtom föreligger det ju svårigheter att få täckning för de utgifter som behövs. En skattesänkning är från den synpunkten sett icke rimlig. Man räknade också med ett annat alternativ, nämligen att man skulle komma i ett konjunkturläge, som vore så pass pressat att man skulle behöva genomföra lättnader för näringslivet. Nu konstaterar man att man måste lägga på en omsättningsskatt om 1 400 miljoner kronor, väsentligen just för att dämpa överkonjunkturen. Även den nämnda utvägen, som ställdes i utsikt av riksdagen förra hösten, föreligger således icke.

Herr Eriksson i Uppsala nämnde i en replik, att man hade avgivit ett löfte att avskaffa skatten såsom en kompensation till näringslivet för tilläggs pensioneringen. Ja, herr Eriksson och jag är överens om att beslutet om tilläggs pensioneringen, som trumfades igenom i våras, innebär en ganska hård påfrestning för näringslivet. Herr Eriksson menar att denna påfrestning skulle kompenseras genom en sänkning av bolagsskatten. Det är i fråga om detta sätt att ge kompensation som jag har en avvikande mening. Bland de företagare som jag känner till är det få som arbetar i aktiebolagsform. Det stora flertalet företagare bland hantverksare, jordbrukare, trädgårdsodlare o. s. v. får ingen del av den kompensation som aktiebolagen får. Men det ligger kanske en viss logik i detta; när man har beslutat att genomföra en tilläggs pensionering, som särskilt gagnar

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

de bättre ställda löntagarna, skall väl också kompensationen för kostnaderna lämnas till de företag som arbetar i aktiebolagsform och har de stora resurserna. — För min del kan jag inte dela den uppfattningen. Man får söka andra vägar för att kompensera särskilt den mindre företagsamheten för de svårigheter som här uppstår. Men den saken kanske jag får tillfälle att återkomma till en annan gång.

Jag ber emellertid, herr talman, att i anledning av motion I: 517 i första kammaren, åsyftande ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, avseende dess den 5 juni 1959 i förordning 295 fastställda lydelse, få föreslå följande ändrade lydelse:

10 §.

2 mom.: »Den statliga inkomstskatten utgör:

a) för svenska aktiebolag, svenska försäkringsanstalter som icke äro aktiebolag samt sådana utländska juridiska personer som ej beskattas enligt 1 mom.:

femtio procent av den beskattningsbara inkomsten i den mån skatten icke skall beräknas enligt c) här nedan;

..... livförsäkringsrörelse.»

Jag ber även att få föreslå ändrad lydelse av förordning med bestämmelser om beräkning av preliminär skatt åren 1960 och 1961 för aktiebolag m. fl.

Föreslagen lydelse:

§ 1.

»För andra ekonomiska föreningar än sambruksföreningar skall preliminär B-skatt, som eljest skolat beräknas enligt 13 § st. 1 uppbördsförordningen, för åren 1960 och 1961 utgå med belopp motsvarande den slutliga skatten enligt näst föregående års taxering, minskat med 20 procent av den däri ingående statliga inkomstskatten. annan författning.»

Förslaget innebär således icke någon ändring av förordningen angående beräkning av preliminärskatt för den del av de juridiska personerna, som berördes av mitt föregående förslag och icke skulle få ändrad beskattning.

Jag ber till sist att få understryka, att för min del är jag givetvis av den uppfattningen, att det vore lyckligast om man kunde komma fram till en lösning efter de linjer som centerpartiet föreslagit, i vilka också mina synpunkter angående bolagsbeskattningen i viss grad har tillgodosetts. Men det väsentliga är, att det budgetläge, i vilket vi nu befinner oss, klaras. Även om den åsiktsriktning, som är av avgörande betydelse för flertalet av de frågor som kommer upp här i riksdagen, i någon mån skulle råka ut för motigheter, så har denna riktning en sådan maktställning och en sådan andel i den uppkomna situationen, att man på det hållet inte kan springa ifrån sitt ansvar.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! När man har hört den senaste talarens alla förslag och ännu flera motiveringar till dessa, förvånar man sig inte över att det finns människor som tycker att politik är något mycket invecklat. Även den mest tränade politiker kan väl ha svårigheter att klara upp detta, och jag gratulerar herr talmannen om han kan det.

Jag skulle själv vilja göra några enkla reflexioner om åtminstone ett tema i denna diskussion, nämligen frågan om statens utgifter och inkomster och de debatter, som har förekommit om denna fråga. Under lång tid har ett ord ständigt återkommit i diskussionerna, nämligen ordet spara. Det är tydligen mycket populärt att tala om att vi skall spara. »Det är lättare och effektivare att spara än att öka skatterna.» Det låter bestickande. Jag tror dock att den stora allmänheten i alla dessa diskussioner om sparandet ibland gör vissa reflexioner.

Vi vet alltför väl, att de pengar som staten tar in, också går åt. De måste användas till något. Det måste vara någon eller några som har nytta av dem. Omvänt måste ju detta betyda, att om — som här föreslagits — staten på flera punkter minskar sina utgifter, någon i sin tur förlorar på detta. Det kan vara ett företag, det kan vara institutioner el-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ler myndigheter och det kan framför allt vara de enskilda människorna som drabbas. Det är inte staten som sådan utan alla de som nu fått del av de beviljade anslagen, vilka tvingas spara, om vi drar in på skatterna. Det är mot bakgrunden av detta, antar jag, självklara faktum, jag skulle vilja göra några små reflexioner omkring vad som här sägs.

Jag kanske dock först får sticka emellan med ett par ord till herr Hagberg. Han ironiserade litet över ordet inkomstförstärkning och utbrast: Låt oss ändå kalla det för vad det verkligen är! Är det en skatthöjning, skall vi kalla det för en skatthöjning. Jag ber att till alla delar få instämna med herr Hagberg på denna punkt. Jag vill emellertid samtidigt passa på att säga, att även om ordet inkomstförstärkning då och då används, så begagnar man sig faktiskt i det förslag som nu föreligger av ordet skatt. Det är ett förslag till varuskatt. Däremot kan man fråga sig, hur de lever, som lär detta. Vi kan se efter om högern kallar sina förslag för skatter.

Om man ser på dess alternativ, finner man att den största s. k. besparingsåtgärd, som högern lägger fram, innebär att man berövar barnfamiljerna det första barnbidraget. Vi vet alla att barnbidraget ersätter det gamla barnavdraget. Om vi nu tar bort ersättningen för barnavdragen, måste detta betyda en skatthöjning. Jag tycker att högern skulle kalla sitt förslag vid dess rätta namn. Barnfamiljerna drabbas här av en skatthöjning på 375 miljoner kronor.

Det har redan tidigare omvitnats att högern, utöver denna skatthöjning på nära 400 miljoner kronor, går till attack mot en hel rad andra ting, som har med barnen och barnfamiljerna att göra. Man föreslår således inskränkning i fråga om mödrahjälpen, ferieresorna för barn, husmoderssemestrar, bostadsstödet, studiebidrag, fria läroböcker, skolskjutsar, fritidsverksamhet, konsumentforskning o. s. v. Man föreslår vidare indragningar av bidrag för sjuka, arbetslösa och studerande och en hel del annat.

Herr Hagberg protesterade mot att herr Eriksson i Uppsala sade att högern

går in för en social nedskrotning och säger att socialbudgeten fortfarande är den högsta utgiftsposten i budgeten. Ja, vi får kalla det vad vi vill, men det faktum kvarstår, att de förslag som i dag från högerpartiets sida ligger på riksdagens bord innebär att den vanliga familjen får sin standard sänkt med omkring 1 200 kronor om året. Om man kallar det för nedskrotning eller inte, kan vara likgiltigt. Det är i varje fall ett oerhört ingrepp i genomsnittsfamiljens inkomstförhållanden. När högern talar om att staten — jag vill stryka under det ordet — skall spara, menar man ingenting annat än att den omtalade vardagsmänniskan får dra åt svängremmen.

Jag vill, herr talman, stanna en liten stund vid frågan om den s. k. vardagsmänniskan och staten. Det har under de senaste åren försiggått en rätt olustig propaganda i detta land när det gäller förhållandet mellan människorna och staten. Man söker på olika sätt att ställa människorna emot staten. Hur många gånger har vi inte hört uttrycket — att staten är den stora förmyndaren och att staten tar allt större del av människornas inkomster, givetvis utan att man talar om vad samma människor får igen genom staten. Man säger att staten lägger sig i privatlivet. Ja, staten målas ut som den stora busen, som är fientligt inställd mot både företagsamheten och produktionen, mot allt framåtskridande och över huvud taget mot de enskilda människornas frihet. Det är en propaganda som man skulle kunna nonchalera i dessa bilismens, televisionens och den allmänna standardhöjningens tider, om den inte vore så farlig som den är. Jag tror inte att någon av oss, som representerar ett demokratiskt parti, i längden kan ha nytta av en propaganda, som sätter invånarna i harnesk mot samhället. Jag har sagt att denna tendens är farlig, och den är farlig framför allt därför att den kan bidra till att minska människornas tilltro till det demokratiska samhällsskicket. Högern är nu tämligen ensam om denna propaganda, och jag hoppas att man även i fortsättningen skall kunna konstatera att så är fallet. De övriga par-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

tierna har inte gått så långt, men när det gäller frågan angående det s. k. sparandet är alla de tre borgerliga partierna i princip inne på precis samma linje. Folkpartiet föreslår en höjning av pensionsavgiften med 1,5 procent, som skulle ge 300 miljoner kronor. Det är inte heller någon skatthöjning, säger man, utan en avgift. Jag tycker emellertid att vi skall kalla även det för en skatt, eftersom det kommer på skattsedeln. Denna höjning med 1,5 procent betyder väl i runt tal detsamma som en ökning av den direkta skatten med 10 procent. Men det låter ju inte så vackert att tala om en skatthöjning, utan det låter betydligt bättre att tala om en avgift. Tar vi sedan förslagen om 110 miljoner på sjukförsäkringen och 70 miljoner på schablonavdragen, är det också sådant som kommer på skattsedeln; låt oss säga att dessa höjningar i stort sett representerar 5 procent. Vi är alltså bara på dessa tre poster uppe i en höjning av den statliga skatten på omkring 15 procent.

Herr Spetz frågade för en stund sedan, om socialdemokraterna har fullmakt att lägga fram förslaget om en allmän varuskatt. Jag skulle vilja fråga herr Spetz och folkpartiet: Har ni fullmakt att lägga fram ett skatthöjningsförslag på cirka 15 procent. Även om skatthöjningen inte slår igenom på samma rader i debetsedeln, märks den i varje fall på debetsedeln såsom pensionsavgift eller sjukförsäkringsavgift. Det kan ju hända att ni har fullmakt så länge procenten av skatthöjningen inte riktigt går upp till procenten av andelen i valmanskåren, alltså 15 respektive 18 procent.

Finansministern var också inne på frågan om fullmakten, och därefter kom herr Spetz tillbaka i en replik och frågade: Har vi inte rättighet att lägga fram våra förslag? Jag vill säga att visst har ni det, men förslagen kommer säkert i fortsättningen att tala för sig själva.

Även folkpartiet ställer förslag som innebär en väsentlig höjning av hyrorna. Samma ingrepp mot hyresnivån tas upp av centerpartiet, vilket också, som här redan nämnts, föreslår skatthöjningar. Men inte heller centerpartiet vill

tala om skatthöjningar — här heter det någonting annat, något som vi inte hört tidigare, nämligen saneringsavgift. I fråga om sjukförsäkringen gäller det ju också en »avgift». Man ställer förslag som går på omkring 400 miljoner, och alltsammans kommer på debetsedeln. Jag vill än en gång stryka under vad herr Hagberg sade: Kalla skatt för skatt, när det är skatt.

I denna debatt har en fråga ställts av herr Einar Eriksson i Uppsala. På tal om konsekvenserna av omsättningsskatten respektive de borgerliga partiernas alternativ frågade han: Tror ni att landets inkomsttagare kommer lindrigare undan enligt de borgerliga alternativen? Jag har inte hört något svar på den frågan från de borgerliga partiernas talesmän inom bevillningsutskottet. Och det är kanske naturligt — man har svårt att tala om den saken.

Som ett av argumenten mot varuskatten har man ständigt fört fram, att den leder till risk för kompensationskrav; argumentet framfördes nyss. Men jag vill i likhet med herr Möller bara säga: Tror någon att landets löntagare skulle stillatigande bevittna de oerhört stora indragningar som man från borgerligt håll vill genomföra, de förslag om skatteökningar som därmed i dag har lagts på riksdagens bord? Finns det över huvud taget någon risk för kompensationskrav, så är det på grund av de borgerligas alternativ och inte på grund av varuskatten. Om vi tar hänsyn till regeringens alla förslag, märk väl, tillsammans med de kompensationsåtgärder som också skall genomföras, kan vi först konstatera att resultatet blir en lättnad för alla ensamstående med hemmavarande barn. Resultatet blir en rejäl vinst för dessa grupper, som i dag ekonomiskt sett har det allra sämst ställt i vårt samhälle. De kommer inte att förlora utan tjäna på detta förslag, och jag skulle tro att det för åtminstone 90 procent av inkomsttagarna i landet kommer att bli avgjort bättre med regeringsförslaget än med de borgerliga alternativen. Dessutom kommer bördan att fördelas långt mera jämnt och rättvist enligt regeringsförsla-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

get. Att söka framställa saken på annat sätt genom att inte kalla förslagen för vad de egentligen innebär, det är ingenting annat än en medveten drift med människorna.

Det talas mycket om slöseri och bristande sparsamhetsvilja. Jag skulle vilja uppmana alla dem som för fram sådana argument att just i dessa dagar vända sig till de myndigheter och institutioner av olika slag, som vid förberedelserna till statsverkspropositionen sannerligen får veta av att det prutas.

När man känner till hur varje anslagspost nagelfares vid statbehandlingarna, då är det inte utan att i varje fall jag tänker på den huvudtitel som är tabu för oss alla i sparsamhetsdiskussionerna. Det finns en överenskommelse om försvarsutgifterna, och den skall hållas tills den utlöper. Men det må vara tillåtet att uttala en stilla förhoppning om att den nu tillsatta besparingsutredningen verkligen skall ge resultat. Dessutom vill jag uttala en stilla förhoppning om att det, när fjärde huvudtiteln nästa gång kommer upp till diskussion, skall befinnas nödvändigt att även denna stora utgiftspost blir föremål för en kritisk och framför allt nitisk granskning. Jag tycker för min del att det inte kan vara rimligt, att denna stora utgiftspost skall stå så att säga utanför all diskussion när det gäller att pruta på statens utgifter. Denna fråga är, herr talman, trots vad herr Öhman nyss sagt, inte aktuell i dagens diskussion. Man har anledning att beklaga detta och hoppas, att den så småningom skall bli aktuell, så att även denna post skall kunna inrymmas bland dem där åtgärder vidtages för att spara på statens utgifter.

Låt mig sluta med en liten reflexion. Det fanns en tid — den är inte särskilt avlägsen — då folk ibland frågade sig vilka skiljaktigheter det egentligen fanns mellan våra olika politiska partier. Det var på den tiden då partierna fullkomligt tävlade i reformiver och det var populärt att framstå som reformvän. Men det blev inte riktigt så helt med enigheten, när man skulle börja betala notan. Det är mycket populärt att ge förmåner

och lägga ut pengar — det är inte populärt att betala kostnaderna; den saken har mycket väl märkts i den politiska propagandan. Vi är nog alla här medskyldiga, som det ofta har sagts, och jag tror att vi alla är lika goda kålsuppare när det gäller valrörelsens rundhänta löften. Men regeringen har med sitt förslag tagit konsekvensen av det beslut som har fattats. De borgerligas alternativ kan inte karakteriseras på annat sätt än som ett försök att smita ifrån notan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande vill jag göra en reflexion. Då han gjorde gällande att det skulle vara några särskilt krångliga och invecklade förslag som jag framförde, berodde det naturligtvis på att han endast ägnat mig en mycket förströdd uppmärksamhet. Det vill jag inte klandra honom för, ty han satt ju och funderade på sitt anförande.

Emellertid vill jag bara slå fast att mina yrkanden var mycket enkla. Dels yrkade jag på att de prisreglerade jordbruksprodukterna skulle bli fria från skatt och dels yrkade jag — för att fylla det hål som kan uppkomma genom detta beslut — att man då också skall erhålla täckning genom att behålla bolagsskatten vid nuvarande höjd. — Det är i alla fall så att folket hemma i Uppland, där både herr Jansson och jag hör hemma, inte förstår att man skall sänka skatten för bolagen samtidigt som man lägger så pass hård skatt på andra. Herr Jansson säger att man skall kalla en skatt för en skatt. Ja visst skall man göra det. Det är inte farligt, men vi slår då fast att omsättningsskatten drabbar utgifter och inte inkomster. Omsättningsskatten tar ingen hänsyn till de bevilningsfria avdragen. Centerpartiets budgetplaneringsavgift gör halt inför de bevilningsfria avdragen. Den skiljer sig från andra förslag därigenom att den stiger progressivt uppåt. Allt eftersom inkomsterna stiger blir skatteuttaget större. Om man

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

kallar också denna skatt för skatt, så är det differens på åtskillnad, herr Jansson.

Herr Jansson har konstaterat att oppositionspartierna framlagt skatteförslag. Han har också kritiserat verkningarna av dessa förslag, som dock innebär täckning av budgetbristen. Hur kan man ovanpå detta vilja beskylla dem som framfört dessa förslag för att vilja smita ifrån att betala notan?

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jansson, jag har aldrig bestritt vare sig regeringens eller någon annans rätt att lägga fram förslag. Det sade jag i min replik till finansministern. Vad jag frågade om var huruvida regeringen ansåg sig ha fullmakt att genomtrumfa sitt förslag. Det är en helt annan sak, herr Jansson. I det avseendet anser jag att regeringen inte har någon fullmakt.

Herr JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara rikta ett par ord till herr Ferdinand Nilsson. Hans replik bekräftade bara ytterligare de reflexioner jag förut gjorde.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Jag förmodar att herr Jansson i viss utsträckning har talat på sitt partis vägnar. När han nu kommit in på frågan om pensionsavgiften skulle jag gärna vilja veta om man skall tolka hans uttalande på det sättet, att det icke är det socialdemokratiska partiets avsikt att, i enlighet med vad vi kommit överens om i allmänna pensionsberedningen och i särskilda utskottet, den 1 januari 1961 lägga fram förslag om en höjning av pensionsavgiften med en procent. Det har kanske en viss betydelse när man gör den bedömning som herr Jansson gjorde här av det förslag som framkommit ifrån folkpartiet.

Herr talman! Jag har vid remitttering- en av propositionerna betecknat det betydelsefulla avgörande som vi i dag står

inför som ett vägska! för socialdemokratien. Jag skulle därför, herr talman, än en gång vilja bringa några av de av mig tidigare framförda synpunkterna i denna sak i åtanke.

Jag ställer först den frågan: Är inte en regering med så pass bräckligt parlamentariskt underlag som den socialdemokratiska skyldig sig själv och landet att undersöka vilka förutsättningar som finns att skapa bredast möjliga parlamentariska majoritet för en sanering av statens finanser när nu alla är överens om att saneringen behövs och när alla i stort sett är överens, för det första om bristens storlek och för det andra om att en underbalansering av 1960/61 års budget inte kan tolereras.

Herr Spetz har tidigare i dag genom sitt påpekande om den 46-procentiga parlamentarismen satt fingret på den verkligt ömma punkten.

Det fanns många ute i landet som satte sina förhoppningar till bevillningsutskottet den här gången. De tre demokratiska oppositionspartierna hade lagt sina kort på bordet, och det var inga dåliga bud. Alla tre partierna var beredda att hjälpa till för att klara upp det kritiska budgetåret 1960/61. Alla tre föreslog — i stället för omsättningsskatt — stora besparingar och inkomstförstärkningar. Visserligen sammanföll inte förslagen, men det fanns paralleller och likheter, på vilka man skulle ha kunnat bygga en samlande lösning. Det är på socialdemokraterna ansvaret faller att inte i det föreliggande parlamentariska läget ha gripit den chansen i stället för lotten.

Herr Eriksson i Uppsala klagade här- omsistens i kammaren på den dåliga spellyckan i bevillningsutskottet. Lotten föll inte som han ville att den skulle. Det finns många — framför allt utanför det här huset — som undrar: Är det verkligen tillbörligt att spela krona och klave om Sveriges finanser? Det finns också många som frågar: Måste regeringen försätta sig i det läget att det blir kommunisterna som faller det slutliga avgöran- det? Herr Erikssons replik till herr Spetz i förmiddags var farlig för herr Eriks- son själv och det parti som han företrä-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

der. Det var en bumerang, som hårt träffar socialdemokratien. Det går inte, herr Eriksson, att förvända folks syn i den punkten! Ingenting belyser klarare regeringens beroende av kommunisterna än det som nu skall hända. Socialdemokratien kan endast regera med kommunisternas hjälp och dessutom på grund av att valsystemet och första kammarens eftersläpning förvandlar en minoritet i väljarkåren till en majoritet i riksdagen. Regeringen har inte folkmajoriteten bakom sig. Det förefaller tyvärr som om det långa maktinnehavet vant socialdemokraterna vid att diktera i stället för att resonera, fått dem att glömma det stora värdet av samförståndslösningar. Det ligger dock i demokratiens väsen att medansvaret för det som sker bör delas av så många som möjligt.

Jag lyssnade med intresse — som alltid — till herr Möller. Han karakteriserade Sverige som ett rikt land med dåliga statsfinanser. Jag har ingenting att invända mot denna karakteristik. Den är säkerligen riktig.

Vad jag saknade i herr Möllers anförande var ett försök till analys av orsakerna till att detta rika land fått dåliga finanser. Det är dock herr Möllers eget parti som stått för rusthållet under många år, och herr Möllers dom — ty man kan väl inte tolka hans uttalande annat än som en kritisk bedömning av det sätt på vilket statsfinanserna skötts — drabbar det socialdemokratiska partiet så mycket hårdare som den kommer från en man, på vars sansade omdöme det sätts värde på olika håll.

Vid remissen av propositionen ställde jag också den frågan om man skulle tolka finansministerns programmatiska uttalanden i hans diktamen till statsrådsprotokollet som en socialdemokratisk stridssignal. Jag skulle vilja upprepa frågan i dag, herr talman, eftersom regeringspartiets handläggning av de statsfinansiella frågorna — och herr Erikssons i Uppsala anförande i början av denna debatt liksom herr Möllers och nu senast herr Janssons — tyder på en medveten målsättning, på att man siktar mot en fortsatt stegring av den offent-

liga sektorns andel av nationalprodukten. Förhåller det sig på det viset är det mera förstäeligt att regeringen inte nämnvärt lagt sig vinn om att åvåga bringa den samverkan med de andra demokratiska partigrupperna som eljest i dagens läge borde ha varit en given sak.

Vi diskuterade förra gången både detta och individens frihet. I en ledare i Tidens oktobernummer hävdas »att den individuella friheten inte får bli ett självändamål på bekostnad av de många och stora behov som alltjämt måste tillgodoses genom gemensamma ansträngningar». Det är i sak precis detsamma som finansministern sagt i propositionen.

Vilken grad av ekonomisk frihet vill emellertid socialdemokraterna medge medborgarna nu och i framtiden? Jag påvisade vid remissdebatten att regeringens förslag innebär att skattebeläggningen på det svenska folket nästa år ökar med totalt minst 1 900 miljoner kronor. Jag ställde detta belopp mot den i propositionen omnämnda inflationsfria inkomstökningen för 1960 i form av löner samt jordbruks- och andra företagarinkomster på 1 720 miljoner kronor. Här kräver regeringen alltså mera än hela den inflationsfria inkomstökning under nästa år, som framräknats i propositionen såsom trolig. När det gäller 1960 vågar väl alltså ingen påstå att — om socialdemokraterna får råda — den individuella friheten kommer att få hävda sig på de s. k. kollektiva ansträngningarnas bekostnad. Tvärtom! I allra högsta grad tvärtom. När medborgarna i gemen, d. v. s. arbetare, tjänstemän, företagare, hemmens kvinnor o. s. v., vid årets slut räknar över vad de individuella ansträngningarna materiellt gett till resultat — sedan skatterna avräknats — då har de att hämta styrka och kraft att fortsätta sina mödor ur herr Strängs diktamen till statsrådsprotokollet: »En progressiv samhällssyn med ansvar för de gemensamma uppgifter vi har oss förelagda är icke förenlig med en negativ attityd till samhällets behov av erforderliga ekonomiska resurser.»

Är man verkligen negativ och inte pro-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

gressiv när man påstår att det inte kan vara en klok, vettig, ekonomiskt riktig, framstegsfrämjande politik att år efter år, ibland med en häftig knyck som i år, ibland mera mjukt rucka och på grund av skatteinkomsternas automatik pressa upp den offentliga sektorns andel av nationalinkomsten. 40 procent blir det nu, 45 ett annat år. Det bär ständigt, ständigt uppåt.

Var finns gränsen för denna till synes omätliga aptit hos de styrande? Och var ligger den tolerabla gränsen i ett samhälle som bygger på fri marknadshushållning? Detta är inte fråga om avvägning mellan direkt eller indirekt beskattning, som i viss utsträckning blivit aktuell genom propositionen. Det är frågan om den totala skattebelastningen och dess inverkan på det enskilda sparandet, de privata investeringarna, företagens konkurrenskraft, produktionsutvecklingen och sysselsättningen.

Visst kan man som finansministern gjort skjuta denna problemställning åt sidan. Men jag är övertygad om att många av de realistiskt inställda och samvetsgranna ekonomerna inom det socialdemokratiska partiet utanför regeringen är på det klara med problemets verkliga och allvarliga natur. Då man lyssnade till finansministern här i dag när han kom in på denna sak, fick man det bestämda intrycket att han i princip vill utveckla finansdepartementet till hela svenska folkets intressekontor, där vi får avlämna våra inkomster och efter central bedömning får tilldelning för tillgodoseende av våra vitala behov.

De framlagda skatteförslagen har aktualiserat frågan om prisutvecklingen under nästa år. Reservanterna i bevillningsutskottet tassar som katter på hett plåttak, när man kommer in på prisstabiliteten. Ty snabbt som tanken lämnar de frågan och undviker nogsamt att uttala någon som helst egen uppfattning om vad som kommer att hända med det svenska kostnadsläget nästa år, för den händelse de finanspolitiska åtgärder som de själva förordar genomföres. Det är en flykt undan verkligheten.

Herr Möller gjorde sig skyldig till pre-

cis samma flykt, men företagen kan inte fly undan den kalla verkligheten. Det räknas i dag i tusen och tusen sinom tusen svenska företag på vad kostnadshöjningarna troligen blir nästa år. Inte lär det gå att kompensera dessa höjda kostnader utan prisstegringar.

Reservanterna skulle ha kunnat vidga perspektivet på prisutvecklingen genom att återge ett referat ur konjunkturinstitutets höstrapport, där effekten av de föreslagna varuskatterna underkastas en föga uppmuntrade granskning. Institutet varnar i sina slutord för en intern inflation som kan medföra en för stor åderlåtning av den svenska valuta-reserven. Och en sådan har vi inte råd med. Vi har faktiskt inte råd med separata prisstegringar i Sverige, om den allmänna prisnivån i de västerländska industrisamhällena samtidigt förblir stabil.

Den stora skiljelinjen i fråga om den allmänna ekonomiska politiken går uppenbarligen i dag mellan socialdemokraterna å ena sidan och de tre demokratiska oppositionspartierna å den andra. Ännu för något år sedan var man på socialdemokratiskt håll lyhörd i fråga om viss återhållsamhet med statsutgifterna. Men sedan dess har en markant frontförändring ägt rum.

Är det möjligen — jag antydde detta i remissdebatten — nya amerikanska doktriner som vunnit resonans inom det ledande socialdemokratiska skiktet här i Sverige? Det vore i så fall olyckligt.

Oppositionens eniga upplutning kring besparingslinjen innebär att oppositionen vill sanera statens affärer utan att gripa till en omsättningsskatt, vilken i dagens läge med största visshet kommer att dra med sig ekonomiska biverkningar, vars slutliga konsekvenser för svensk ekonomi och svenskt näringsliv inte kan överblickas.

Högern, centerpartiet och folkpartiet är vidare eniga i den uppfattningen att målet måste vara att åstadkomma en allmän skattelindring, när vi äntligen lyckats bemästra 1960/61 års utgiftspuckel. Det allvarliga ekonomiska läget — en följd av regeringens ryckiga och planlösa dispositioner — har lett oppositio-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

nen fram till denna samfällda bedömning av de väsentligaste huvudlinjerna i ett ovillkorligen nödvändigt saneringsprogram. Jag är, herr talman, benägen att för egen del registrera som ett politiskt faktum av inte ringa betydelse denna för oppositionens värderingar gemensamma nämnare.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Den svenska riksdagen är en försiktig institution som inte gärna fattar sina beslut utan grundliga utredningar och noggranna överväganden. Torts detta har vi vid flera tillfällen kommit i en situation som gett oss stora bekymmer när det gäller att skaffa fram tillräckligt med pengar till statskassan. Man måste i detta fall lasta regeringen för att den inte tillräckligt planerat för framtiden, och vi har också i våra framställningar yrkat på en långsiktig planering, så att man inte helt plötsligt står inför sådana oerhörda problem som att anskaffa en miljard eller en och en halv miljard till statskassan, såsom nu är fallet.

Motiveringen för den föreslagna omsättningsskatten är till övervägande del, synes det mig, behovet att skaffa pengar, men man har också försökt att konstruera en konjunkturpolitisk motivering. Det gäller såväl finansministern som herr Eriksson tidigare i dag. Herr Sträng talade om att det råder en påtagligt uppgående konjunktur, och herr Eriksson sade att man behövde omsättningsskatten i första hand för att dämpa en överhettad ekonomisk situation.

Jag finner detta rätt egendomligt, om jag ser på vad som har sagts t. ex. i konjunkturinstitutets rapporter. Man talar där om att Förenata staterna — som alltid är en viktig faktor att räkna med — har liksom hela världsekonomin gått in i en allmän uppgångskonjunktur, men man börjar redan i Amerika skymta slutet på den. För USA:s del väntar man således inte någon fortsatt uppgång, utan tvärtom — högkonjunktoren håller på att ta slut.

Konjunkturinstitutet säger vidare:

»Anmärkningsvärt är, mot bakgrunden av erfarenheterna sedan andra världskriget, att uppgångsprocessen tillsvidare fortgår vid en genomgående mycket stabil prisnivå. Några internationella inflationstendenser kan än så länge icke skönjas.» Om detta nu är riktigt, vilket jag förmodar att det är, skulle vi ställa till en högst egen inflation i vårt land — trots att vi är rädda för inflationstendenser — eftersom det enligt konjunkturinstitutet inte föreligger risk för att det skall komma in en inflation från annat håll. Det har till och med varit ett så pass stabilt läge — framhålles det vidare i konjunkturinstitutets rapport — att centralbankernas politik under 1958 överallt gick ut på att sänka räntorna och slopa de kvantitativa kreditregleringarna så långt de kunde. Så stabil var alltså prisnivån.

Konjunkturinstitutet säger om konsumtionen och sparandet, att enligt institutets beräkningar har den privata konsumtionen, räknad i fasta priser, ökat med drygt 2 1/2 procent mellan första halvåret 1958 och 1959. En prisstegring på konsumtionsvaror med drygt 1/2 procent har samtidigt ägt rum. Det är alltså en mycket ringa prisstegring.

I dag har finansministern vidare tagit upp konjunkturpolitiska synpunkter, som jag finner rätt anmärkningsvärda. Han sade att det krävs en viss intellektuell tankeanstängning för att förstå dem. Han förväntar en viss risk för inflation men samtidigt en arbetslöshet som kan bli ganska besvärande. Våra erfarenheter av inflation har hittills visat att den bl. a. kännetecknas av överysselsättning, och jag förmodar att så kommer att bli fallet igen. Men i stället räknar finansministern med att det samtidigt kan inträffa en stark arbetslöshet. Det är detta som finansministern försöker förklara för oss. Jag tror inte att den där tankeanstängningen som han talade om räcker till för att förstå detta. Jag kan inte undgå att påminna finansministern om en professor som skrev en mycket lärd avhandling. Efter den första genomläsningen sade han: »Det är bara Vår Herre och jag som förstår

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

den.» Efter andra genomläsningen tillade han med en suck: »Nu är det bara Vår Herre som förstår avhandlingen.» Det är mycket motstridande att föra ett resonemang om arbetslöshet samtidigt med en överhettad konjunktur.

Jag finner således, att konjunktursynpunkterna snarast talar emot att vi inför en omsättningsskatt. En sådan kan innebära en risk för att vi åstadkommer en inflation. Då kommer vi fram till en av de frågor som diskuterats så mycket i dag, nämligen de kompensationskrav som kommer att framställas.

Också i det fallet är det intressanta synpunkter som konjunkturinstitutet har framfört — jag vet att de har rönt en viss kritik. Synpunkterna gäller vilket utrymme för lönehöjningar som skulle komma att finnas. Institutet säger: »Det torde dock vara uppenbart att med den uppläggning av den ekonomiska politiken som kommit till uttryck i framläggandet av omsättningsskattepropositionen m. m., är en ovanligt blygsam utveckling av penninglönerna nödvändig om icke bara efterfråge- utan även kostnadsinflation skall undgås.» Man går till och med så långt att man ställer »frågan om icke rent av en prolongation av 1959 års löneavtal är nödvändig om kostnads- mässig inflation skall undgås vid ovan nämnda uppläggning av den ekonomiska politiken». Det är en mycket pessimistisk prognos om vad som är möjligt att ta ut i form av höjda löner.

Det kan väl inte gärna undgås att Landsorganisationen och TCO — jag är inte den som klandrar dem — i de lönerörelser som de har framför sig söker få en viss kompensation för höjningen av levnadskostnaderna. När man framställt sina krav torde man ha haft i åtanke att man skall få någon kompensation för den höjning av levnadskostnaderna som nu kommer på grund av omsättningsskatten. Herr Eriksson har frågat, om inte en sådan kompensation kommer till stånd även vid ett genomförande av oppositionspartiernas förslag. Jag vill säga att jag inte tror att man kan framföra kompensationskrav i en avtalsförhandling med riktigt samma

tyngd genom att göra gällande att nu har avgifterna för tipskupongerna stigit med fem öre, nu har cigaretterna blivit två öre dyrare, nu har lotterna stigit två kronor eller puder och smink o. s. v. stigit i pris. Men jag undrar hur det egentligen kommer att bli om priserna på livsmedel och kläder — även på arbetskläder — kommer att stiga. Jag vill säga att sådana argument ändå har en viss vikt vid förhandlingar i motsats till de fördyringar, som skulle bli följden av de förslag som vi har lagt fram.

Jag konstaterar alltså att genomförandet av en omsättningsskatt kan komma att medföra krav på ytterligare kompensation, vilket kan skapa risk för att man driver på en inhemsk inflation, som sannolikt inte kan väntas få någon motsvarighet i andra länder.

Man har klandrat oss inom oppositionen. Vårt alternativ är man inte förtjust i. Jag måste säga att finansministern använde ovanligt starka bröstoner i dag när han kritiserade det förslag vi lagt fram. Det är litet ovanligt i denna kammar. Men det var hårda ord som fölls om oppositionens förslag, inte minst centerpartiets.

Herr Eriksson talade till att börja med om att det nu gällde att diskutera två system. Han gjorde gällande att det förekommit beskyllningar om att socialdemokraterna skulle vilja inrätta ett halvt kommunistiskt samhälle. Jag vet inte varför herr Eriksson talade om ett halvt kommunistiskt samhälle, om det var med tanke på herr Öhman och dennes parti och på möjligheten att få hjälp därifrån eller om det skedde därför att man i Sovjetunionen, kommunismens hemland, har så stora indirekta skatter. I varje fall har från vår sida inte talats om skapandet av ett halvt kommunistiskt samhälle genom införandet av en omsättningsskatt.

Jag tyckte nog att herr Eriksson lade i dagen en rätt antikverad uppfattning då han talade om de båda systemen. Hans resonemang gällde den tid då vi saknade en oerhört viktig faktor i vårt land, nämligen tryggheten. Från vår sida har vi uppställt det idealet att vi

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

skall skapa trygghet på alla områden, och därutöver skall vi ge frihet. Jag undrar om herr Eriksson menar att det ligger något fel häri.

I första hand skall jag nu något beröra vårt förslag i jämförelse med de övriga förslag som lagts fram. Det är då en synpunkt som jag tycker är särskilt anmärkningsvärd. Det är den rättvisesynpunkt som man tagit upp i dag. Man vill verkligen från socialdemokraternas sida hävda att deras förslag är så rättvist jämfört med de andra förslagen. För att ta en del av problemet och tala om hur man skall skaffa inkomster skulle det alltså vara rättvist att lägga fyra procents omsättningsskatt på bröd, potatis, mjölk och andra livsmedel. Men det skulle vara något av en orättvisa att lägga två öres ny skatt på cigaretter och andra ting, som vi tycker är ganska umbärliga. Jag får säga att det är en ganska märklig uppfattning om vad som egentligen är rättvisa eller inte är rättvisa.

I ett annat sammanhang talade herr Möller om köerna. Jag tror inte att han nämnde något om penninglotteriköerna. Vi hade tänkt oss att man skulle lägga på en tvåkrona på lotterna. Att den saken skulle vara så förfärligt orättvis har jag svårt att förstå.

Man kan inte komma ifrån att omsättningsskatten skulle komma att drabba ganska orättvist hur man än utformar den. När det gäller livsmedlen är det en sak, som måste observeras och som inte är så behaglig. Här har uppgjorts ett jordbruksavtal, där man kommit fram till vissa priser. Man har då hela tiden varit rädd för att konsumenterna inte kan betala mera. Genom omsättningsskatten kommer man nu att ta ut ytterligare fyra procent. Det kan ifrågasättas om detta står i fullständig överensstämmelse med det jordbruksavtal som nu träffats efter så många förhandlingar.

Jag kan alltså inte komma ifrån att det förslag som förts fram från centerpartiets sida inte är behäftat med orättvisor, utan det är mycket mer välgrundat än förslaget om omsättningsskatt.

Det har i diskussionen gjorts gällan-

de att man inte kan få in ökade inkomster genom en höjning av spritpriserna och kanske inte heller genom de övriga åtgärder som vi föreslagit. Jag vill då först säga att den uppfattning som framförts av herr Elofsson är dennes personliga uppfattning. Inom partiet har vi räknat med att intäkterna skall komma att uppgå till de belopp, som angetts i vårt förslag.

Jag medger att det föreligger svårigheter att få in mera pengar på spritdryckerna, men jag tror att det går beträffande vinet. Då man inte gärna kan rubba relationerna i skattehänseende mellan sprit och vin måste man höja skatten på sprit lika mycket. Jag är i detta fall inne helt på samma linje som herr Spetz. Såsom nykterhetsman ser jag bara med glädje om det blir en konsumtionsminskning, och om vi får in lika mycket pengar genom en skattehöjning har en sådan ändå haft en välgörande inverkan. Herr Sträng sade att det förekom så liten konsumtion av starksprit, men det var väl en felsägning från hans sida, ty starksprit är ju 96-procentig sprit; han menar väl spritdrycker.

Det är emellertid andra saker, som man har förbigått och som man inte vill tala så mycket om. Låt oss tänka på cigarettkonsumtionen! Jag ringde för några timmar sedan till Tobaksmonopolet och fick reda på konsumtionsutvecklingen. Från januari månad t. o. m. oktober månad detta år har cigarettkonsumtionen totalt stigit med ungefär 4 1/2 procent. Från år 1957 till och med år 1958 har ökningen uppgått till närmare 6 procent. Det gör sålunda på dessa två år mer än en 10-procentig stegring av cigarettkonsumtionen till förfång för folks ekonomi och hälsa. Jag förstår att den intensiva, säljande och insmickrande reklam som Tobaksmonopolet bedriver — jag förmodar med regeringens gillande — har givit resultat. Men vi från vår sida anser att det skulle vara mycket välbehövligt ur ekonomisk och hälso-synpunkt om skatten på cigaretter höjdes med denna tvåöring.

Utskottet har beträffande vårt förslag sagt, att det genom den budgetsanerings-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

avgift, som vi föreslagit, delvis blir ett återtagande av beslutet om slopande av den extra bolagsskatten på 10 procent. Men det finns en väsentlig skillnad. Här gäller det en skatt på 2 procent och dessutom en tidsbestämd skatt på två år. Vi kunde ju inte få något besked från regeringens sida om när man skulle slopa den extra bolagsskatten.

Finansministern redovisade tipsmedlen och sade, att den sista höjningen av avgifterna på detta område inte gav några större inkomster. Med anledning därav vill jag tillrättalägga en sak beträffande skatten på spritdryckerna. Förra gången vi höjde priset på spritdryckerna, fick vi inte en minskning av inkomsterna — fastän man ofta hör detta påstås. Det verkliga förhållandet var att vi inte fick den höjning som man kalkylerat med.

Det är ytterligare en sak som jag skulle vilja ta upp. Det gäller något som förekommit i halvkvädna visor från flera håll. Jag vill på denna punkt ha ett mycket bestämt svar från socialdemokraterna. Jag vill fråga, i vilket avseende centerpartiet varit negativt i fråga om socialpolitiken. Man har här talat om hela oppositionen gemensamt, och herr Eriksson använde mycket hårda ord och talade om att vi ville »skrota ned socialpolitiken». Vad är detta för någonting? Jag hoppas att denna debatt inte kommer att sluta utan att herr Eriksson, herr finansministern och herr Möller m. fl. i konkreta exempel anger i vilket avseende centerpartiet varit negativt på socialpolitikens område. Vi har inte föreslagit att det första barnbidraget skulle tas bort. Herrarna kan studera hur det gick till när barnbidragen genomfördes, och ni skall då finna att det i ert eget parti fanns flera som inte var så fullständigt positiva år 1944, när vi hade att behandla motioner om dessa barnbidrag.

Nu skall jag, herr talman, inte överskrida den tidpunkt, då middagspausen skall börja. Jag har framfört några synpunkter på denna omsättningsskatt och måste sluta med att säga att det hörts mycket säkra toner från det socialde-

mokratiska partiet om omsättningsskattens förträfflighet. Men vi vet mycket väl att det rätt stor tveksamhet, om denna skatt över huvud taget skulle läggas fram. Landsorganisationen gjorde ju till en början motstånd, men detta har sedan ändrats. Ser vi emellertid litet bakom kulisserna, kan vi finna, att det kanske inte rätt så stor säkerhet som kommit till uttryck i dagens anföranden från socialdemokraternas sida.

Jag konstaterar slutligen att omsättningsskatten är konjunkturpolitiskt riskbetonad, att den inte är rättvis och att den är onödig, ty det finns möjligheter att ta in motsvarande belopp på andra vägar som är mycket mera tilltalande och som inte har de olägenheter omsättningsskatten har.

Med detta ber jag, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som tidigare framställt av herr Gustaf Elofsson.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 327, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297).

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 328, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalen den 27 september 1956 mellan Sverige och Norge samt den 21 juli 1958 mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.57.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Torsdagen den 26 november eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående beviljningsutskottets betänkande nr 60.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Det finns ju inte så många av kammarens ledamöter här ännu och jag saknar flera av tidigare talare som jag skulle vilja vända mig till, men jag får väl ändå säga några ord. Visserligen har jag redan haft tillfälle att vid remissdebatten i detta ärende mera utförligt framlägga min allmänna syn på statens ekonomiska ställning och speciellt på frågan om att få en sanering av budgeten till stånd. Under dagens lopp har också herr Hagberg på ett som vanligt mycket förtjänstfullt sätt utvecklat vårt partis ställning till denna fråga speciellt sådan den har tett sig från utskottets horisont. Det finns därför knappast någon möjlighet att vid detta laget säga någonting som inte är sagt förut, och som kammaren nog har kunnat komma underfund med hör jag inte till dem som tycker att det är roligt att tala för talandets egen skull — jag önskar gärna att jag har någonting att bidra med.

Jag har nu egentligen intet annat att hålla mig till än några reflexioner kring den debatt, som har förts under dagens lopp. Jag lyssnade då med särskild uppmärksamhet till herr Eriksson i Uppsala, som förde huvudreservanternas talan. Jag förvånade mig något över att han, som jag alltid tycker brukar vara eftertänksam med vad han säger, var så överdriven i sina uttryck som när han försökte förklara vår ställning såsom en återgång till de ekonomiska

krafternas fria spel och fullkomlig frihet från ansvar för medborgarna, som det hette. Detta tror ju inte herr Eriksson själv på. Herr Eriksson vet mycket väl att vi är angelägna om att ifrån våra utgångspunkter betjäna samhället på det bästa sätt, och att det kan föreligga olika meningar om vilket som är det bästa sättet är en sak som vi får acceptera. Jag accepterar att så är förhållandet från er sida, och jag väntar samma respekt för vår del.

Jag måste ge det erkännandet åt herr Möller, att han på ett mera affektfritt sätt beskrev skiljaktigheterna mellan våra ståndpunkter och föreföll på ett helt annat sätt medveten om att vi verkligen befinner oss i en allvarlig situation.

Herr Hagberg har redan bemött herr Erikssons uttalanden i den här vägen. Jag vill endast tillägga, att vi bör uppfattas på det sättet att vi i allt väsentligt fortfarande medverkar i socialpolitiken, som har kunnat bedrivas i allsköns samförstånd här under decennier, men att vi menar att vi måste modifiera oss med hänsyn till utvecklingen. Vi anser att utvecklingen nu har nått en punkt, där vissa bidrag inte längre har samma fog för sig som tidigare. De leder till ett bytande av pengar människor emellan, som är föga effektivt och leder till snedvridning i olika riktningar. Den stora massan av människor har inte behov av dessa former av stöd på samma sätt som de hade vid den tidpunkt när de kom till. Den allmänna standardförbättringen och den allmänna standardutjämningen har lett till ett sådant resultat. Någon rasering av socialpolitiken som det har påståtts är det inte fråga om. Även för oss är socialbudgeten större än någon annan post i vår riksstat.

Vi har den alldeles bestämda övertygelsen att i det läge, där vi nu befinner oss, är den väg vi anvisat till lösning ur alla synpunkter att föredraga framför den som regeringen presenterar, även

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ur deras synpunkt, som skulle komma att drabbas av de minskningar av bidrag som skulle bli en följd av våra förslag.

När man beskriver vad följden skulle bli för barnfamiljerna om första barnbidraget tas bort, eller över huvud taget vad följden skulle bli av att olika bidrag skulle försvinna eller minskas, så talar man om det som om det endast vore fråga om att ta ifrån vederbörande detta och att intet annat skulle ske. Det är dock ett val vi står inför — vi har att gå antingen denna väg eller att införa en omsättningsskatt med de verkningar denna skatt för med sig. Vi menar att det faktiskt kan räknas ut i de enskilda fallen, att resultatet av det första alternativet är att föredraga ur den enskildes synpunkt, nämligen att icke höja skattetrycket utan att människor i viss utsträckning får avstå från bidrag. Jag kan fullkomligt uppriktigt säga att om jag vore en barnafader i inkomstklassen 12 000 à 15 000 kronor så skulle jag med min kännedom om förhållandena inte ett ögonblick tveka om att ur min egen personliga synpunkt sett välja vägen att avstå från det första barnbidraget för att därigenom kunna vinna de fördelar, som denna metod i stort representerar i förhållande till metoden med omsättningsskatt och vad därtill hör. Det gäller framför allt de olika framtidsperspektiv som öppnar sig i de båda fallen.

Jag försökte i remissdebatten ge uttryck åt, att vägen med minskade statsutgifter har en helt annan effektivitet när det gäller att sanera vår ekonomi än vad en ökning av skattetrycket i detta läge har. Drar jag in utgifter för statens räkning blir det en omedelbar och ovillkorlig inverkan, lägger jag på en skatt och menar, att denna skatt skall leda till en motsvarande inskränkning i samhället i övrigt, har jag inga som helst garantier för detta. Jag kan mycket väl tänka mig, att folk kommer att fortsätta med att försöka hålla sin standard trots denna omsättningsskatt. Man kan ju ha besparingar att ta av innan man böjer sig för konsekvenserna av denna skatt. Det blir ingen omedelbar verkan, utan

vi kan räkna med att det under hela första halvåret nästa år eller ännu längre blir en eftersläpning innan denna skattepåлага leder till en inskränkning. Skatten har därför inte den effekt, när det gäller att hålla balansen mellan den offentliga och den enskilda sektorn, som skulle ha uppkommit om man hade gått vägen att direkt minska statens utgifter. Det gör att inflationsrisken är en helt annan med skattevägen än vad den skulle vara på den andra vägen.

För att komma tillbaka till barnfamiljen bör man också tänka på, när man nu gör den här jämförelsen, att en barnfamilj har fördel av barnbidrag till första barnet endast under ett visst antal år, till dess detta barn uppnår 16 års ålder. Skatten däremot står ju kvar. Man får betala i fortsättningen under sin återstående livstid den skatt, som betingas av att barnbidrag utgår till andra barnfamiljer. Allting är så inflädat i vartannat, att när man tar hänsyn till alla dessa olika faktorer kommer man faktiskt till att vår väg är att föredraga.

Det är nu inte vår mening, att vi skall behöva stå kvar i detta läge. Vi erkänner, att utgångsläget innebär att vi tar detta konto mer i anspråk än andra konton, men vår mening är att när en sanering åstadkommits med hjälp av besparing av statsutgifterna och vi har kommit i balans, skall det mycket snart visa sig, att skatteinkomsterna växer på ett sådant sätt, att vi bör få möjlighet att snart nog skrida till skattesänkningar. Då kommer barnfamiljerna att vara i prioritet för skattelindring. Det anser vi vara den rätta konsekvensen av att barnfamiljerna har större försörjningsbörda än andra.

Herr Eriksson visar sig fullkomligt oförstående för vårt tal om risken av att öka statens makt. Han behandlade staten närmast som om staten vore en snäll farbror, som alla kunde vara tacksamma för, en jultomte som sörjer för stort och smått. Detta tal visade att herr Eriksson är alldeles utanför den ideologiska diskussion som förs på olika håll i världen. Den har pågått länge i England, där de yngre socialdemokraterna har sysslat

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

med denna fråga — Grossmann bl. a. har i flera sammanhang varnat för statlig maktkoncentration. Och vad har hänt med socialdemokratiska partiet i Tyskland? Där har man blivit på det klara med att det inte går att fortsätta att ständigt öka området för statlig maktutövning. Det leder till konsekvenser som man inte vill ta.

Detta resonemang är alltså ingenting som vi är ensamma om, utan det ligger i tiden på grund av gjorda erfarenheter.

Vi är, som herr Hagberg erinrade om, uppe i en offentlig sektor på 40 procent, vilket innebär att den privata sektorn motsvarar 60 procent. Det går inte att bara fortsätta att i denna raska takt låta utvecklingen pågå, ty då kan vi inte upprätthålla det samhällsskick, som vi för närvarande har med en fri marknadshushållning. Man kan inte räkna med att en fri marknadshushållning skall kunna fungera på ett nöjaktigt sätt när den undan för undan blir trängd tillbaka av den offentliga sektorn. Som det nu är skall vårt privata näringsliv väsentligen svara för inkomsterna i samhället. Det gäller då framför allt att se till att det med den marknadshushållning, som vi alltjämt har kvar, blir möjligt för näringslivet att bära denna börda. Där finns en gräns, där vi inte längre kan räkna med att bevara vår nuvarande samhällsform. Det må då vara naturligt, att man kan tala om att vi är på väg in i ett halvkommunistiskt samhälle. Till sist måste man ju tillgripa den utväg som man tillgripit österut, att det blir staten som tar hand om alltsammans. Då finns det ju inget annat alternativ. På den vägen kan man också klara situationen men hur?

Det är ju detta, som vi väl allihop här är överens om att be Gud bevara oss ifrån. Då åligger det oss också att vara vaksamma på den risk, som här föreligger, och att inte överskrida den gräns, där vi råkar i fara i detta avseende.

Herr Eriksson sade att statsfinanserna är sunda. Jag trodde inte att herr Eriksson var så till den grad anspråkslös, att han ville beteckna vårt nuvarande läge som sunt. I det hänseendet kan

jag nästan helt instämma i den beskrivning av läget som herr Möller gav när han redovisade hur pass dåligt det var ställt med statsfinanserna, vilka risker som är förbundna därmed och hur nödvändigt det är att verkligen få en ändring till stånd, låt vara att han sedan bestämt uttalade sig för en annan väg att åstadkomma denna ändring än den som jag vill rekommendera.

Jag var inne på denna fråga även i samband med remissdebatten. Vi måste göra klart för oss att vi inte får någon sanering av statsfinanserna ens genom den väldiga skattechöjning som nu är föreslagen, den största skattechöjning vi någonsin har haft här i landet, eller 1 625 miljoner på ett bräde. Man har inte ens den tillfredsställelsen att kunna säga sig att vi i och med denna åtgärd har klarat och sanerat statsfinanserna, utan trots skattechöjningen får vi ju på samma gång ett större underskott i budgeten än vi någonsin har haft. Lånebehovet blir i denna begynnande högkonjunktur dubbelt så stort som under de år då vi hade den lätta depressionen. Detta ökade lånebehov och denna stora skattechöjning exploderar nu på en gång. Är detta inte ett uttryck för en under lång tid uppsamlad kris? Och märk väl, att vi från vårt håll sedan årtal tillbaka har varnat härför, något som man dock har slagit bort ända tills föregående års val var över.

Man har försökt att beteckna den nu aktuella omsättningsskatten såsom något slags konjunkturinstrument. Den var inte konjunkturbetingad vid tiden för valet i fjol — i den konjunkturen passade den inte — men nu skulle alltså konjunkturen göra den lämplig. Herr Möller var emellertid karl nog att göra rent hus med detta resonemang och säga, att det är uppenbart att dessa pengar helt enkelt behövs för permanenta behov, som staten har tagit på sig, och att det hela inte har ett skvatt med konjunkturen att göra. Om vi bara kan komma ifrån talet om samband med konjunkturen har vi lättare att föra resonemanget med varandra.

Jag vill i detta sammanhang säga, att

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

vårt motstånd mot omsättningsskatten icke är av principiell natur. Det är inte betingat av att vi skulle anse att en omsättningsskatt under alla förhållanden är någonting som man inte kan använda. Men vi anser att det läge, vari vi nu befinner oss, kännetecknas av ett skatte-tryck, som är så högt att det inte tål att höjas mera, och det är därför vi vänder oss mot omsättningsskatten.

Dessutom, och mera i teorien, talar man om en omsättningsskatt som skall kunna användas i konjunkturstyrande syfte. Jag vill inte förneka att det kan ligga någonting i detta, men förutsättningen härför är att omsättningsskatten icke används för täckande av permanenta utgiftsbehov, ty då är den ju fastlåst. För att kunna använda den i konjunkturstyrande syfte måste man kunna hantera den på det sättet, att man sätter in den i en högkonjunktur och tar bort den när man kommer in i en lågkonjunktur. Det kan man inte göra om den är nödvändig för att täcka permanenta utgifter i budgeten.

Visst kan man alltså tänka sig, menar jag, en medverkan från vår sida till en omsättningsskatt i ett annat läge. Och i den mån det skulle bli en omfördelning — som det väl i viss utsträckning blir också nu — mellan direkt och indirekt skatt i någon lämplig proportion, så är detta en annan sak än att nu med en gång öka skattetrycket med detta stora belopp. Det är detta som är orsaken till vårt bestämda motstånd.

Jag vet inte hur herr Sträng ser på detta med permanenten. Han sade i förmiddagsdebatten någonting om att han hoppades att vi, när vi kommer till år 1963, skall kunna klara oss »på ett anständigt sätt» — precis så föll orden. Får jag härav dra slutsatsen, att finansministern faktiskt erkänner att det sätt, på vilket vi klarar den nu närmast föreliggande situationen, inte är ett anständigt sätt, eller får jag tolka det så, att finansministern menar att vi kan avskaffa omsättningsskatten år 1963? Jag vet inte hur jag skall förstå hans uttalande, att vi inte förrän år 1963 skall

kunna klara det hela på »ett anständigt sätt».

På sista tiden har det ju faktiskt tillkommit en ny omständighet — vi visste att den skulle komma, men jag har anledning att föra in den i resonemanget i dag. Jag syftar på att vi nu sedan någon vecka tillbaka har en överenskommelse om ett frihandelsområde, där Sverige ingår. Varje gång vi har diskuterat frågan om frihandelssträvandena har jag sökt framhålla den nödvändiga konsekvensen av dessa, nämligen att vi anpassar vår ekonomiska politik till de ändrade förhållandena. Jag måste tyvärr säga, att jag inte kan tänka mig en ogynnsammare situation för att så att säga embarkera detta fartyg än den som nu tillskapas genom införandet av omsättningsskatten. Det gäller ju i alla fall en betydande höjning av prisläget i landet med en enda gång, och den kommer inte att stanna vid de fyra procenten, utan det finns kumulativa faktorer som gör att det i vissa sammanhang kan bli betydligt mer än så.

Jag är fullt medveten om att exportvarorna är undantagna, men det är inte liktydigt med att dessa vid prissättningen kommer att bli oberoende av omsättningsskatten, eftersom denna skall utgå på investeringar och därigenom påverkar exportindustrien. För allt som har med fabriker, maskiner och dylikt att göra skall ju även exportindustrien betala skatt. Den fördyring av varorna, som detta kommer att medföra, kan vi inte räkna med att ta igen i vår utrikeshandel, emedan vi, åtminstone sådant som läget för närvarande är, måste konstatera att vi har en stabiliserad omvärld, där huvudmålet för strävandena inom den ekonomiska politiken är att bevara stabiliteten. Därför kan vi inte som under 50-talet lättvindigt räkna med att våra konkurrenter på andra håll är ungefär lika vårdslösa som vi med pengarna. Vi befinner oss nu i ett läge, där prishöjningar på våra exportvaror måste försvåra möjligheterna att följa med i den skärpta konkurrens, som vi nu går in i.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

En skrivelse har inlämnats till bevillningsutskottet från Industriförbundet, i vilken man berör detta förhållande. Där åberopar man en utredning, som nyligen gjorts inom OEEC och vari man just har varit inne på frågan, vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda när det gäller en omsättningsskatt för att exporten inte skall bli lidande. Man har konstaterat att omsättningsskatten icke skall gälla råvaror — och det skall ju inte heller vår göra — den skall icke gälla energien — det gör däremot vår — den får vidare inte gälla kapitalvaror och den får inte vara kumulativ. Hos oss blir den ju kumulativ — kanske inte direkt inom exportindustrin, men inom andra industrier, där man får betala omsättningsskatt både på investeringarna och på de varor som säljs. Härigenom får man en kumulativ effekt.

Man fastslår i denna utredning, att om något av dessa element är för handen, måste man räkna med en hämmande inverkan på produktivitet och konkurrensförmåga.

Industriförbundet har exemplifierat detta med ett konkret fall. Det gäller Oxelösunds järnverk, som nu byggs ut och om något år skall sätta i gång med tillverkning av grovplåt. Priserna på grovplåt är helt och hållet betingade av världsmarknadspriserna. Investeringarna kommer genom omsättningsskatten att fördyras med 5 miljoner och energiskatten betingar årligen 3 miljoner mer än förut.

Företaget måste svälta in dessa kostnader. I vilket fall som helst leder det nu till en motsvarande inskränkning i tillgången på medel för självfinansiering av utgifter.

Detta är bara ett enda konkret exempel, som i och för sig kanske inte säger så mycket, men när massor av liknande fall summeras ihop, kan det bli en stor sak. Jag måste säga, att jag nästan blir rörd, när jag konstaterar vilket obegränsat förtroende man i alla fall hyser för det privata näringslivet när det gäller att klara upp alla de käppar i hjulet, som den ekonomiska politiken under årens lopp har satt för näringslivets ut-

veckling. Jag har också den föreställningen, att det är mycket skickligt folk som arbetar i näringslivet, och att de kommer att göra det bästa av en besvärlig situation.

Vad beträffar vårt alternativ förelåg det ju i våras ett förslag ifrån oss, i vilket vi kunde visa upp, att om man hade följt våra rekommendationer så hade det blivit ett överskott på driftbudgeten och en väsentlig nedsättning av lånebudgeten. Nu har ju det enligt min mening beklagliga uppskovet gjort, att vi nu i slutet av november håller på att diskutera hur vi skall kunna få balans i den för innevarande år gällande rikstatsen — ett i och för sig fullständigt orimligt förhållande.

Finansministern uttalade i sin proposition, att det var mycket lyckosamt att man hade fått detta rådrum, men jag anser att det är alldeles tvärtom. Genom att hälften av löpande budgetår hunnit förlöpa, står det nu inte heller i vår makt att komma med ett förslag som innebär full täckning av driftbudgeten. Vårt underskott är dock mindre än regeringens. Regeringen har ett hål i driftbudgeten på 600 miljoner att jämföras med vår siffra för underskottet på 300 å 400 miljoner. Men vi anser självfallet inte, att detta är tillfredsställande och vi anser att den lånebudget, som vi nu står inför, innefattar stora risker för penningvärdet.

Jag nämnde siffran 2,5 miljarder såsom varande det belopp, som vi har att låna upp under halvåret den 1 juli i år till den 1 januari nästa år. Det angavs när den siffran presenterades, att den var beräknad under förutsättning att återbetalningen av för mycket erlagd skatt skulle gälla ett belopp av 850 miljoner. Jag har nu hört sägas att detta belopp stigit till 1 050 miljoner, d. v. s. 200 miljoner mer, och det skulle innebära att siffran 2,5 miljarder kommer att stiga med ytterligare 200 miljoner.

Vad det innebär i fråga om likvidisering av marknaden, då de pengarna inte kan hämtas på det rätta stället utan får lov att mer eller mindre fabriceras, det behöver jag kanske inte gå närmare in

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

på. Jag kunde med tillfredsställelse konstatera, att herr Möller var fullt medveten även om denna risk. Det är framförallt detta som hotar penningvärdet, och att tro att man skall kunna mota den risken med de åtgärder som här föreslås, det anser jag mycket optimistiskt.

Det sägs att inte heller vi kunnat stå för vår utfästelse att avveckla krisen utan skattehöjning. Men då har man inte observerat det förhållandet, att vi inte begär större skattehöjning än 110 miljoner i fråga om tobak och sprit, ungefär i överensstämmelse med finansministerns linje. Vi har varit med om det beloppet därför att det motsvarar de kostnader som i stort sett kommer att bli förbundna med sänkningen i början på nästa år av skatterna för yrkesverksamma gifta kvinnor och ensamstående mödrar samt med förlustutjämnningen, förslag som finansministern har annonserat och som vi avser att biträda; under sådana förhållanden anser vi oss kunna vara med om att höja åtminstone priset på sprit och tobak lika mycket som skulle ske med hjälp av omsättningskatten. Vi kan då också med allt fog säga, att vi inte därmed har höjt det samlade skattetrycket. Våra besparingar uppgår ju till 80 procent av vad vi har yrkat.

Vi har föreslagit en halv procents höjning av folkpensionsavgiften, och jag tycker att det mer än väl motiveras av att vi från och med den 1 juli nästa år skall genomföra förbättringar i de vanliga folkpensionsbeloppen med 200 miljoner och vidare skall höja beloppen till änkor och barn med 55 respektive 80 miljoner. Det är således fråga om utgiftsökningar med bortåt 350 miljoner, som vi biträder. Om man då ett halvår i förskott tar ut en halv procents högre folkpensionsavgift, alltså 100 miljoner räknat från den 1 januari, så tycker vi att det är rimligt. Meningen är ju att man från och med den 1 januari 1961 skall gå vidare på denna väg, enligt de intentioner som vi från början har varit någorlunda ense om.

Centerpartiet torde stå åtminstone 200 miljoner över oss. Huruvida man har

täckning för detta i sin budget skall jag inte yttra mig om, men jag vill understrika att inte mindre än 885 miljoner i centerpartiets budget innebär skatteökningar. Nettobesparingen blir inte mer än 100 miljoner eller något sådant, om jag drar ifrån de 200 miljoner som höjningen av folkpensionen lågt räknat kommer att kosta centerpartiet i ytterligare utgifter.

Vi har således inte gjort något avsteg från principen, att vi icke vill medverka till en höjning av det totala skattetrycket.

Med hänsyn till att man dragit löje över de borgerliga på grund av splittningen vill jag till sist bara säga, att jag gärna hade önskat att enigheten kunnat vara större. Men å andra sidan skall man inte underskatta vad som är gemensamt i de alternativ som nu föreligger. Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Aastrup tidigare under debatten yttrat om att förutsättningarna är betydligt gynnsammare nu att komma över till en gemensam linje än de varit förut. Jag vill inte försvåra en sådan lycklig utveckling genom att säga att den skett genom att man undan för undan jämkat sig närmare vår ståndpunkt, då vi hävdade att situationen är sådan att den bör korrigeras i första hand genom besparingar och inte genom skattehöjningar; man har ju undan för undan varit med om att plocka in besparingskrav som vi tidigare varit ensamma om. Jag hoppas och tror på en sådan utveckling och att det skall bli möjligt att åstadkomma ett samlat borgerligt alternativ.

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ewerlöf ansåg att jag tidigare här i dag hade onödigt spetsat till mina uttalanden. Jag skall gärna medge det, men jag kan säga att det skett under den förutsättningen att jag icke hade nöjet att föra denna debatt enbart med herr Ewerlöf. I så fall hade jag inte behövt formulera uttrycken på det sätt som skett utan jag hade säkerligen med hänsyn till den respekt, som jag har för

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

herr Ewerlöf, använt andra uttryckssätt. Jag kan emellertid försäkra herr Ewerlöf, att deras innebörd skulle ha varit precis densamma, och det är väl naturligt, herr Ewerlöf, eftersom vi har så vitt skilda upfattningar när det gäller de politiska bedömandena. Vi ser ju samhällspolitiken, både när det gäller den utveckling som har skett och när det gäller den utveckling som vi strävar efter, från så olika utgångspunkter.

Herr Ewerlöf säger att jag betydligt underskattat högerns förslag ur den enskilda familjens synpunkt; högerförslaget skulle enligt herr Ewerlöfs mening vara betydligt mildare än förslaget om omsättningsskatt. Om så skulle vara fallet, måste herr Ewerlöf utgå ifrån att förslaget till omsättningsskatt innebär dynamit i prisbildningen — omsättningsskatten måste vara inflationsdrivande och därför komma att så förändra köpkraften, att högerns förslag skulle komma att framstå som lindrigare.

Om, herr talman, såsom herr Ewerlöf säger, en omsättningsskatt a priori leder till en inflation, är väl bedömningen riktig. Jag har emellertid efter bästa förmåga försökt att bevisa motsatsen. Jag är nu inte på något sätt ekonom av facket och har inte alls några pretentioner på att kunna göra de rätta värderingarna, utan jag tvingas att lyssna på andra, som jag förutsätter har bättre kunskaper på området. När det gäller denna fråga har jag inte varit alldeles ointresserad av vad professor Carsten Welinder har skrivit i ett nummer av Ekonomisk Revy i år. Han säger där följande, som jag ber att få citera: »Farhågorna för att en oms, som blott användes till att minska statens upplåningsbehov, skall leda till inflation är minst sagt överdrivna. Antingen leder den blott till en prishöjning, som skulle kommit under alla förhållanden och det sannolikt än starkare, eller också till en prishöjning av engångsnatur.»

Nu skall man väl aldrig svära på en ekonoms ord, men åtminstone så vitt jag förstår är det i detta fall en ekonom av facket, som har kunnat bedöma situationen på detta sätt.

Vidare säger herr Ewerlöf att jag skul-

le vara alldeles isolerad från de tankegångar, som rör den mycket viktiga frågan om maktens koncentration till stat och samhälle. Tvärtom, herr Ewerlöf, jag är synnerligen intresserad av alla diskussioner som förs i denna fråga. Jag vågar också försäkra, herr Ewerlöf, att den svenska socialdemokratien är synnerligen angelägen om att genom sin egen medverkan öka samhällets inflytande på det sättet att medborgarna åtar sig betydande kostnader för gemensamma ändamål och att man i en sådan process också försöker att bevara den enskilda människans frihet och inte träder hennes frihetssfär för nära.

Sedan står jag faktiskt, herr Ewerlöf, för mitt uttalande att statens finanser är sunda. Jag utgår från att statens skuldbörda ändå står i ett ganska gynnsamt förhållande till vår nationalinkomst. Eftersom statsskulden har varit förorsakad av statens produktiva arrangemang kan man mycket väl säga att statens finanser, i jämförelse med andra länders, är sunda.

Vad jag vänder mig alldeles speciellt emot är den fruktansvärda dramatiseringen av det statsfinansiella läget. Så länge man rör sig på det rent propagandistiska fältet, är det naturligt att man använder starka ord när det gäller att beskriva det statsfinansiella läget. Men jag understryker vad jag tidigare sagt: skall man sakligt bedöma läget, är en dramatisering onödig. Svårigheterna är nog stora ändå.

Herr MÖLLER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Aastrup har tidigare i dag ställt en fråga, bland annat riktad till mig, och den löd: Hur vill ni förklara att statsfinanserna för närvarande är så svaga?

Det har redan anförts en rad skäl för den saken, och jag kan i all korthet bidra med min enkla förklaring. Den är att partierna under senare år har visat en optimism så stark och en reformvillighet så ivrig, att den har lett riksdagen till beslut som ökat utgifterna snabbare än vad inkomsterna har vuxit.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Alla partier har därvidlag mer eller mindre bidragit, högern i mindre grad under senare år genom sin avvisande hållning mot vissa inslag i familjepolitiken.

Jag skall taga ett exempel, som är mycket eklatant, på något som verkligen har spelat rollen av en tungviktare under senare tid, nämligen folkpensionen. I fråga om den har det rått något som väl kan betecknas som en auktion. Detta har också drivit folkpartiet till att i dag på kammarens bord lägga fram ett förslag, som innebär höjning av folkpensionsavgiften med 300 miljoner kronor redan instundande nyår.

På liknande sätt kan många exempel anföras på hur partierna jagat fram beslut, som man inte haft täckning för, vilket försvagat statsfinanserna. Jag säger inte att vi i och för sig har några skäl att ångra dessa beslut till innehållet, men vi kanske måste sätta ett frågetecken i fråga om tidtabellen.

Det frågades om det är en speciell målsättning för socialdemokratien att till varje pris öka statens andel av nationalinkomsten, och det undrades om socialdemokraterna därvidlag dikterades av vissa USA-doktriner. Jag vet inte vad därmed åsyftas, möjligen är det den amerikanske nationalekonomen Galbraith som återigen spökar.

Låt mig då säga att det här inte är fråga om doktriner. Det är inte något självändamål, utan kravet att lösa väsentliga arbetsuppgifter som tränger sig på, kravet att avhjälpa brister och eftersläpningar i fråga om undervisning, en rad vårdgrenar, bostäder, kommunikationer o. s. v.

Hur vill herrar Aastrup och Ewerlöf lösa dessa uppgifter — inte bara att täcka budgetgapet i dag utan även väntande framtida uppgifter? Tror ni er verkligen på allvar kunna lösa dem med de metoder som framlagts i era alternativ? Jag tror det absolut inte. Jag tror att det är riktigare att vi erkänner att om vi vill lösa dessa uppgifter, som måste betecknas som permanenta, måste de också lösas genom att skaffa permanenta inkomstkällor. Oppositionens alternativ

räcker icke ens för att skapa betryggande budgetbalans, långt mindre att lösa de uppgifter som tränger på.

Herr Torsten Bengtson frågade: På vad sätt har centerpartiet varit negativt inställt till socialpolitiken? Ja, vi har ett dokument framför oss, där vi kan inhämta att centerpartiet nu vill försvaga bostadsstödet med 200 miljoner kronor på ett bräde. Försvaga är kanske ett alltför svagt ord i sammanhanget — man skulle kunna använda ordet *rasera*. Vidare ingår också i partiets plan en minskning av sjukförsäkringsbidraget med 100 miljoner. Detta kallar jag en politik som är mycket oroande för det sociala trygghetssystem vi byggt upp.

Till herr Ewerlöf skulle jag vilka säga: jag tror det är grundfalskt att det är lättast att slopa det första barnbidraget. I vårt land arbetar för närvarande kvinnorna i 40 procent av alla äktenskap. Man har alltså två inkomster i äktenskapet. När det första barnet kommer faller den ena inkomsten bort, och samtidigt inträffar en stark utgiftsstegring. Det är alltså en dubbel ekonomisk belastning som kommer till, och i den situationen är det brutalt att slopa första barnbidraget.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra två invändningar mot vad herr Möller sade. Han förklarade — och det är riktigt: jag har många gånger sagt det själv — att vi helt enkelt har tagit på oss uppgifter som vi inte har råd med; vi har inte sett till att vi haft inkomster i motsvarande utsträckning.

Men herr Möller använde hela tiden uttrycket »partierna». Jag tycker att den som har det främsta ansvaret kommer bort på det sättet, ty det främsta ansvaret är regeringens. Det är på regeringens förslag och i form av kungliga propositioner, som de olika utgifterna har hopats i sådan mängd att ekvationen inte har gått ihop.

Det är väl ändå ganska naturligt att partierna som sådana — det gäller även oss — i viss utsträckning litar till det

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

material som Kungl. Maj:t lägger fram, och anses det från det hållet att det är möjligt att kosta på sig det ena och det andra, så leder det till att partierna blir mera efterlätna. Jag har förebrått vår finansminister flera gånger för att han sört för vad han inte trott sig kunna få majoritet för. Men om finansministern slagit näven i bordet långt tidigare och lagt fram förslag av restriktiv natur, är jag övertygad om att majoriteten skulle ha följt honom. Det är väsentligen på regeringen som ansvaret vilar.

Herr Möller säger vidare: Hur vill herr Ewerlöf göra med de här andra angelägna sakerna, forskning och allt annat som skall till? Ja, vad vill vi göra? Hittills har vi redovisat linjer som är minst lika givande ur statsbudgetens synpunkt som er egen. För innevarande år har jag nyss talat om, att vi har 200 miljoner kronor mindre i budgetbrist än vad regeringen har i sin budget. Nästa år vet vi ju inte så mycket om ännu, men vi har schematiskt visat upp att vi kan gå minst lika långt som regeringen gör på sin väg.

Menar då herr Möller, att i och med att ni har infört en omsättningsskatt så har ni löst problemet därför att det sedan bara är att gå vidare och höja den undan för undan, allteftersom det behövs för att klara av utgifterna? Det är riktigt att vi inte har någon sådan automatiskt verkande åtgärd att ta till. Vad vi har hänvisat till är att om vi inte höjer skatterna, skulle detta ha gynnsamma återverkningar på skatternas sätt att flyta in. Vi skulle då snart nog ha betydligt ökade skatteinkomster utan att behöva höja skatterna, och sedan skulle vi med stigande skatteunderlag och stigande skatteinkomster kunna klara utgifterna. Som sagt: tills vidare har vi siffermässigt ungefär samma utgångsläge.

Herr BENGTSO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för att herr Möller åtminstone försökte ge ett exempel på fall, där centerpartiet skulle ha varit negativt i fråga om socialpoli-

tiken. Men jag måste säga att det inte var något vidare lyckat exempel han drog fram. Han talade om bostadspolitiken och menade att vi på det området skulle ha varit negativa. Man kan då fråga sig, hur stor del av bostadspolitiken som herr Möller anser vara av social natur, och man kan också fråga sig, hur det förhåller sig med socialdemokratiens positiva inställning till bostadspolitiken. Socialdemokraterna har ju också varit med om att avskaffa vissa subventioner på det området. Man kan väl alltså göra gällande att vi därvidlag sitter i samma båt, herr Möller. Jag tror inte att man i det sammanhanget skall kunna finna några exempel på negativism i socialpolitiken från centerpartiets sida.

Sedan ber jag er observera att de besparingar i samband med sjukförsäkringen, som vi velat vara med om, inte gäller de sjuka människornas ersättningar, utan de friska människornas avgifter jämte en del andra saker som inte heller direkt berör de sjuka.

Herr Möller har alltså intet på något sätt kunnat bevisa att centerpartiet varit negativt när det gällt socialpolitiken. Min fråga kvarstår fortfarande obesvarad.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Eftersom herr Aastrup inte tycks vara inne i kammaren just nu får jag kanske ta mig friheten att knyta några reflexioner till vad herr Möller här anförde. Jag kan fatta mig mycket kort, eftersom jag tycker att herr Ewerlöf i stort sett har sagt vad som behöver sägas.

När herr Möller gör gällande att partierna visat en alltför stor optimism, är det mycket möjligt att han har rätt. Men man kan då fråga, vem som har förlätt dem till det. Herr Möller skall väl ändå inte försöka komma ifrån att regeringen har det främsta ansvaret för planeringen av statsfinanserna. Det är obestriddigt. Det är regeringen som har det största ansvaret för att vi för nästa budgetår får en så väldig utgiftspuckel.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Vad beträffar det förslag till höjning av folkpensionsavgifterna, som framförts från vårt håll, är det väl ganska naturligt att man föreslår en sådan höjning just det år, då folkpensionerna väsentligen höjes. Det ligger ju ingenting egendomligt i det.

Jag övergår sedan till den mera allmänna diskussion som har förts här. Man måste ju fråga sig, om alla de nuvarande statsutgifterna är nödvändiga statsutgifter. Det verkar alldeles som om regeringen — och herr Möller gjorde detsamma — hade glömt bort t. ex. de förslag som den nyligen arbetande besparingsutredningen kom med. Den utredningen menade i varje fall inte att alla statsutgifterna var nödvändiga, utan ansåg att de kunde kapas ganska avsevärt. Och det finns mycket mera att göra i den vägen. Det kan emellertid tänkas att hela det resonemang, som herr Möller fört och som, mycket mer extremt, herr Einar Eriksson fört i dag är uttryck för — såsom herr Eriksson också flera gånger framhöll — en helt annan syn på de grundläggande problemen. Det skulle alltså stå ett slags strid mellan olika politiska system.

När herr Eriksson tidigare här i dag sade att han och hans meningsfränder omöjligt kunde övertygas om att utvidgningen av statens uppgifter skulle begränsa den enskildes frihet så vill jag säga att jag snart börjar tro att han verkligen menar allvar med ett så befängt uttalande. Jag kan i det sammanhanget anknyta till vad herr Ewerlöf nyss yttrade. Det är ganska egendomligt hur man på det sättet kan befria sig själv från att ta ställning till den problematik som allvarligt diskuteras inte bara i vårt land utan — kanske med ännu större skärpa och iver — även i andra länder. Man kunde väl i varje fall erkänna så mycket som att den statliga maktkoncentrationen är ett problem med sina återverkningar på marknadsekonomin och därmed även på den enskildes frihet. Fullföljs det resonemang, som finansministern fört i sin proposition, som herr Eriksson fört här i debatten

och som herr Möller nyss var inne på, fastän i mera modest form, kan jag inte se att man kan sätta någon gräns för statens skattekrav, utan då går utvecklingen bara mot att staten i allt större utsträckning tar hand om medborgarnas inkomster. Det är bara så svårt att då förstå, varför man över huvud taget ibland försöker ge ett intryck av att man vill ta spjörn mot statsutgifternas ständiga stegring. Det resonemang man förger ju intryck av att hela den »stora» strategien i politiken pekar i en helt annan riktning.

Jag skall sedan, herr talman, be att få ta upp några detaljfrågor. Jag skall göra det mycket kortfattat med hänsyn till att talarlistan är lång och det mesta väl redan är sagt.

Det är en sak jag anser ha en betydande principiell räckvidd, även om dess ekonomiska betydelse i och för sig inte får överdrivas, och det är frågan, om samhället rimligen kan ålägga vissa bestämda medborgargrupper särskilda arbetsuppgifter utan ersättning. Vi möter ju det problemet när det gäller frågan om uppbörden av den föreslagna varuskatten. Man kan inte jämföra ifrågavarande skyldighet med självdeklarationen, ty det åligger *varje* svensk medborgare och inkomsttagare att avge en sådan. Man kan inte jämställa den med värnplikten, ty i princip har varje vuxen manlig medborgare den skyldigheten. Här vill man helt enkelt genom ett riksdagsbeslut bestämma att en viss avgränsad medborgargrupp skall utföra ett betydande arbete åt staten utan ersättning. Kan man göra på det sättet? Är det förenligt med rimlighet och rättvisa? Jag tror inte att ett sådant beslut går att försvara ur några som helst principiella synpunkter.

En annan sak som jag bara vill peka på utan att vidare utveckla den gäller de kontrollsvårigheter som kommer att uppstå i detta sammanhang när det gäller hela floran av samköps- och inköpsföreningar, vilka verkligen ofta är ganska konturlösa och inte så lätta att få grepp på. Jag föreställer mig, att om man

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

skall kunna komma åt den saken med denna skattelagstiftning, får man bygga ut kontrollapparaten ganska väsentligt.

Låt mig slutligen säga några ord, utan närmare argumentering, gentemot de klara retroaktivitetsbestämmelserna, som den föreslagna lagen innehåller. De socialdemokratiska reservanterna har visserligen i någon mån lindrat det ursprungliga förslaget på denna punkt, men fortfarande återstår en del av de bestämmelser, som innebär, att det i vissa fall kommer att föreligga skattskyldighet efter avtal av visst slag, som träffades vid den tidpunkt, när ingen — annat än ryktesvis — kunde veta att regeringen hade planer på att framlägga detta förslag. Skall man skattlägga saker här i landet, får man väl göra det på sådant sätt, att medborgarna har klart för sig att skattskyldighet föreligger och har möjligheter att utforma sina göranden och låtanden därefter. Det tycker jag är ett rimligt krav.

Det har också ställts yrkanden i denna riktning, yrkanden som jag inte skall aterupprepa men som går ut på att man skall justera regeringsförslaget på dessa punkter så, att det blir mera rimligt och bättre överensstämmer med svenska riksdagens traditioner på beskattningsområdet.

Herr talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Det är faktiskt ett par inlägg i det sista avsnittet av denna debatt, som gör att jag känner mig manad att ett ögonblick ta kammarens tid i anspråk.

Jag vänder mig intuitivt mot herr Bengtsons sätt att argumentera, när han säger: Vi är ju ändå i fortsättningen lika socialt medvetna som några andra. Vi vill inte försämra för de sjuka; när vi vill försämra sjukförsäkringen, är det inte de sjuka, som skall betala härför.

Det måste vara en underlig tankeförvirring hos herr Bengtson, när han

framför ett sådant argument. Det är inte på det sättet, att Andersson är den sjuke personen och Pettersson den friska personen och att man inte riktar sig mot Andersson, som är sjuk och som det är synd om. I stället är det så att både Andersson och Pettersson kan vara friska och sjuka och de liksom övriga betalar för den hjälp, som erhålles vid sjukdom, under den tid de är friska. Så enkel är den saken.

När man därför attackerar sjukförsäkringen, som man gör ifrån centerpatiets sida, kan det inte bortresoneras, att man kräver av oss allesammans, oavsett om vi är sjuka eller friska, en extra kontribution av ungefär 30 kronor per år.

Herr Ewerlöf har i sitt anförande ställt vissa frågor, som kanske tarvar ett svar. När jag kom in och tog plats i bänken i kammaren, hade jag en känsla av att herr Ewerlöf gjorde gällande, att han, om han nu skulle vara i den lyckliga belägenheten att vara barnafar, faktiskt hellre skulle acceptera högerns förslag än en omsättningsskatt med alla de konsekvenser den för med sig.

Det är väl ändå obestriddigt, att om man sätter sig ner och räknar över barnafaderns utgifter i anledning av de olika skatteförslagen, så kommer man till följande resultat när det gäller högerns förslag. Jag antar att det är två barn i familjen — det är ju en rätt vanlig familjetyp — och att barnafadern har 12 000 kronor i årsinkomst. Då får han en höjd folkpensionsskatt — officiellt kallas det avgift — på ungefär 40 kronor. Han får en försäkring av sjukförsäkringen, som belöper sig till omkring 60 kronor, på sin skattsedel. Han får den höjda punktskatten på vin, sprit och tobak — jag redovisar nu hela förslaget — som rör sig om 30—35 kronor. Vidare slopar man skolfrukosten och är stramare i fråga om statsbidragen till skolböckerna. En enkel beräkning av värdet för skolfrukosten och skolböckerna torde ge vid handen, att dessa kostnader kan uppskattas till ett par hundra kronor per år, om det är en tvåbarnsfamilj som har barn i skolan. Det kostar något att hålla dem med lunch, och om herr

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Ewerlöf sätter sig ner och funderar över hur många dagar de äter i skolan, tror jag inte att herr Ewerlöf finansierar kostnaderna för två barn med en lägre avgift än 200 kronor, därest han själv skall hålla dem med skolfrukost alla dagarna. Herr Ewerlöf vill vidare slopa barnbidragen, som motsvarar 400 kronor. Bara dessa saker medför en belastning på 730 kronor för herr Ewerlöf i hans tänkta egenskap av barnafader för två barn.

Är det sedan så, att herr Ewerlöf, vilket är vanligt bland barnfamiljerna, antingen har ett eget hem, som han fick under 40- eller 50-talet, eller hyr en bostad, som är byggd vid samma tid, betyder det enligt högerns förslag att han för 40-talshusen måste acceptera en hyresstegring på lägst 150 och högst 200 kronor, och för 50-talshusen lägst 225 och högst 325 kronor per år. Märk väl att det är under 40- och 50-talen, som vi byggt det stora antalet lägenheter här i landet. Det har varit ett intensivt bostadsbyggande och i dessa lägenheter sitter det i allmänhet barnfamiljer. Det verifieras också av en utredning, som gjorts av bostadsstyrelsen och som redovisas i dess remissyttrande till besparingsutredningen. Högerns förslag betyder dessutom, att även de som flyttar in i de alldeles nya husen och är eller blir barnafäder får vidkännas en mycket kraftig hyresstegring.

Ser jag på hur högerns besparingsförslag ter sig gent emot egnahemsägaren finner jag följande. Har han byggt sitt egnahem under 1940-talet, blir det en ökad årskostnad på 160 kronor, har han byggt under 1950 och 1951 blir kostnadsökningen 230 kronor per år, har han byggt under 1952 blir det 200 kronor och har han byggt efter 1952 blir det 300 kronor i årskostnadsökning. Om jag till de tidigare nämnda åtgärderna — som jag kallar direkta skattehöjningar även om herr Ewerlöf kallar dem besparingar — lägger bostadskostnaden för den händelse familjen bor i ett 40- eller 50-talshus, vilket är plausibelt, kommer jag upp i en merutgift på 1 000 kro-

nor per år med högerns förslag i det ämne vi i dag debatterar.

Om jag gör motsvarande jämförelse med det förslag som regeringen framlagt finner jag att vederbörande får dels en skattesänkning, dels en hundralapp tillbaka i ökat barnbidrag. Med de här utgångspunkterna, som jag menar att vi rimligtvis bör hålla oss till — en fyra procentig omsättningskatt med vissa frilagda områden, såsom hyror och annat, och i runt tal två tredjedelar av inkomsten som går till konsumtion — kan det medföra en treprocentig fördyring av konsumtionen, men inte mera. Därmed blir ju utgifterna för denne barnafader väsentligt mindre. De är här framräknade till en så blygsam summa som 375 kronor per år. Jag har själv inte räknat ut den summan, men jag har från andra utgångspunkter kommit till ungefär samma resultat, och jag och mina medarbetare är alltså överens om denna siffersammansättning.

Jag förstår således inte herr Ewerlöfs tal när han i egenskap av barnafader skulle föredraga högerns förslag — om det nu är fråga om en barnafader i de vanliga inkomstlägena. Däremot är ju skillnaden mellan de båda förslagen ganska betydlig, när man kommer upp till de högre inkomsterna. Om det är en inkomsttagare, som tjänar 50 000 kronor, betyder Ewerlöfs och högerns linje fortfarande drygt 1 000 kronor i merkostnad. Folkpensionsavgiften blir inte högre, den blir faktiskt litet lägre för den som har 50 000 kronor än för den som har 12 000 kronor, sjukförsäkringsavgiften höjs med ungefär samma belopp, punktskatterna blir litet dyrare för 50 000-kronorsmannen — inte så litet, det blir en hundralapp i stället för 35 kronor — skolfrukostarna och barnbidragen är desamma, men i stort sett slår högerns linjer lika hårt för den som har 10 000—12 000 kronor som för den som har 50 000—60 000 kronor.

Det är dock den väsentliga skillnaden, att den som har 50 000 eller 60 000 kronor i årsinkomst har en helt annan konsumtion än den som tjänar 10 000 eller

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

12 000 kronor. Därför ställer sig regeringens förslag dyrare för den förre. Han äter och dricker och klär sig dyrare och har en massa utgifter, som är betingade av att han har råd med dem, och han får betala omsättningsskatt på den större konsumtionen.

När därför herr Ewerlöfs förslag är likadant i stort sett för låga och höga inkomsttagare, föreligger enligt regeringens förslag den skillnaden att 12 000-kronorsmannen med de två barnen slipper undan med 150 kronor, medan 50 000-kronorsmannen får betala 850—900 kronor. De här siffrorna ger ju också belägg för hur oriktigt det är att säga, att omsättningsskatten skulle vända »den tunga änden nedåt», som det brukar heta. Omsättningsskatten är en direkt spegelbild av vederbörandes konsumtion, och om man, såsom skett i regeringens förslag, kompletterar omsättningsskatten med vissa sociala inslag — skattesänkningar för vanliga inkomsttagargrupper och högre barnbidrag — får omsättningsskatten en ganska påtagligt progressiv prägel, vilket framgick av min sifferjämförelse.

Sedan tyckte jag nog att herr Ewerlöf i en replik till herr Möller avfärdade ett viktigt problem litet för enkelt. Herr Ewerlöf är — det säger jag allvarligt menat — en kunnig man när det gäller de ting, som vi diskuterar i dag, men jag fick faktiskt det intrycket av herr Ewerlöfs inlägg, att han nu skulle ha lagt sig ombord med den uppfattningen, att de pengar som regeringen begär skall man ha för att klara utgifterna — punkt och slut. Att prata konjunkturpolitik i sammanhanget är mer eller mindre strunt, tycks han anse.

Så är det ju ändå inte. Vi behöver de här pengarna för att sanera budgeten, men vi behöver dem också ur konjunkturpolitisk synpunkt. Skulle en förödande depression gå över detta land, skulle pessimism och fatalism prägla hela det svenska näringslivets verksamhet och skulle man inte ta till vara arbetskraft eller kapital eller andra resurser, inte skulle jag i det ögonblicket, om jag vore finansminister, komma och be-

svära riksdagen och säga: nu måste de här pengarna a priori in, därför att vi behöver dem för att balansera budgeten. Jag kunde vara mycket mera tolerant i fråga om upplåningen än vad jag anser mig kunna vara i dag med de konjunkturperspektiv vi har framför oss. Man får ju inte alldeles så att säga göra rent bord med vad jag tror att vi ändå i mera seriösa sammanhang var eniga om, nämligen att graden av upplåning och graden av aktivitet från statens sida — såsom den tar sig uttryck i upplåning av pengar ute i marknaden — får anpassas till konjunkturläget. Nu har vi den situationen, att vi har en klart uppåtgående konjunktur, och jag vill därför inte ta på mitt ansvar att presentera en upplåning som tangerar 3 miljarder. Jag tror att den skulle vara inflationsdrivande. Det är båda argumenten som gäller, herr Ewerlöf, och se inte bort från det sista argumentet, om vi skall vara något så när moderna i vår allmänna debatt om ekonomi och konjukturer!

Sedan ställde herr Ewerlöf en fråga till mig. Han var fundersam över mitt inlägg här tidigare under middagen och sade, att finansministern gav uttryck för att man år 1963 skulle kunna klara budgeten på ett anständigt sätt. Betyder det att budgeten blir oanständigt klarad fram till 1963? Jag sade detta i sammanhang med kraven på en redovisning av en mera långsiktig planering, och på denna punkt har vi inte mycket annat att hålla i än vad finansdepartementet och besparingsutredningen har redovisat i sina, jag skall gärna erkänna det, mycket bristfälliga prognoser. Men de visar, att om man kan få ett engångslyft på drygt en miljard och sedan iakttar all erforderlig sparsamhet och inte blir utsatt för alltför halsbrytande överbud i den politiska hanteringen, talar det mesta för att budgetläget inte försämrats utan snarare förbättrats när man kommer fram till 1963 och 1964. Av detta kan nog herr Ewerlöf dra de slutsatserna, att man med en förbättring av budgeten på en dryg miljard enligt mitt förmenande bör kunna servera en anständig budget och fortsätta att servera en anständig

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

budget ända fram till 1963 och 1964. Detta var egentligen innebörden av mitt uttalande här före middagsrasten.

Sedan har från ett par håll anförts, att vi väl ändå bör betänka att det svenska näringslivet nu står inför en delvis ny situation. Det är fråga om sjustatssamarbetet och den alltmera påträngande internationella integrationen på det ekonomiska området. Kan det då vara lämpligt — jag tror att herr Ewerlöf använde uttrycket: Kan man tänka sig en mera ogynnsam start än att lassa en omsättningsskatt ombord när man seglar i dessa farvatten?

Ja, denna omsättningsskatt är ju så konstruerad, att den i grova drag faller med två tredjedelar på konsumenterna och med en tredjedel på företagen. Men å andra sidan har ju företagen ändå behandlats väl från samhällets sida. Vi får ju se behandlingen av företagen i samband med alla övriga åtgärder — det må vara bolagsbeskattning, lagervärderingsregler, avskrivningsregler för maskiner, bestämmelser om investeringsfonder och mycket annat. Den svenska företagsamheten är — jag har sagt det många gånger tidigare — i det avseendet inte handikappad när den går ut i den internationella konkurrensen.

Man är inte heller handikappad på detta speciella område när det gäller en varubeskattning. Vi kommer att slå följe med följande nationer på sjustatsmarknaden, nämligen Norge, där man för närvarande har en varubeskattning på ungefär 10 å 11 procent. Vi kommer att slå följe med Danmark, där det visserligen inte uttas någon allmän varuskatt men där det finns en partihandelsskatt på vissa områden och speciella varuskatter, framför allt på bilar och en del andra varor. Denna beskattning är väsentligt mycket hårdare än den vi har i vårt land. Rent allmänt är den indirekta varubeskattningen både i Norge och Danmark relativt hårdare än i Sverige.

Vi kommer att slå följe med England, där man har en partihandelsskatt, som omfattar de väsentliga delarna av handeln. Denna skatt, som egentligen inte drabbar livsmedel, bränslen, byggnads-

material, investeringsvaror för jordbruk och industri samt exportvaror, är mycket kännbar för konsumenterna. Den enkelska varubeskattningen ger i runt tal ett belopp av 7 1/2 miljard i svenska kronor räknat.

Vi kommer att få följe med Schweiz i sjustatssamarbetet. Där utgår en partihandelsskatt, som har karaktären av en allmän omsättningsskatt i partihandeln och som omfattar flertalet varor, även investeringsvaror. De så många gånger beprisade och kloka schweizarna har inte dragit sig för att beskatta investeringsvarorna. Även vissa tjänster beskattas där hårdare än hos oss. Skattesatserna är högre än hos oss, och man tar in en fjärdedel av förbundsstatens skatteintäkter genom denna allmänna omsättningsskatt i Schweiz.

Vi får sällskap med Österrike, som tillämpar en kaskadskatt, en typ av omsättningsskatt där skatten uttas i varje led. Procentsatsen är ganska imponerande. Genom denna omsättningsskatt tar man in 30 procent av statens intäkter.

Det kan tänkas att sjustatsområdet utvecklas att omfatta även sexstatsområdet. Då kommer Västtyskland i förgrunden. Man har där en typ av kaskadskatt, som för närvarande är så pass hög, att den motsvarar 10—14 procent av konsumtionspriserna. Vi har vidare Frankrike, där man har något som kallas flerledsskatt på varor och tjänster, vilken skatt uttas i varje led. Skattesatsen är ända upp till 19—24 procent av priset. Man tar där in ungefär en tredjedel av de samlade statsinkomsterna genom denna allmänna omsättningsskatt. Italien — ett annat av sexstatsländerna — tillämpar samma typ av kaskadskatt i varje led. Man tar där in en fjärdedel av statsinkomsterna genom omsättningsskatten. Belgien har en kaskadskatt, som ger en tredjedel av statsinkomsterna, och Nederländerna har en flerledsomsättningsskatt, som ger en fjärdedel av statens inkomster.

Av dessa 7 + 6 stater kommer vi omedelbart i kontakt med 6. Vi hoppas kunna komma i kontakt med de övriga 6 länderna längre fram, ju förr desto

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

bättre. Bland dessa 13 länder är det bara Portugal, som inte har en omsättningskatt. Jag är emellertid inte övertygad om att det svenska näringslivet behöver darra i knäveckan för Portugal, när man skall ut och slåss på den internationella marknaden.

Herr Ewerlöf yttrade vidare, att just detta att man lägger omsättningsskatten på industrien är det som är det besvärliga. Herr Ewerlöf tog som ett talande exempel, att när det gäller Oxelösunds järnverk, kommer investeringsfonderna att belastas med 5 extra miljoner, och därutöver kommer 3 miljoner årligen i form av energiskatt. I den mån järnverket kommer att utnyttja elektrisk ström blir man inte beroende av den beskattning som nu föreslås. Elektrisk energi är nämligen fritagen från denna skatt. I den mån kol, koks eller olja användes, blir den nya skatten däremot en belastning. Jag besökte Oxelösund för en tid sedan, och jag konstaterade då att järnverket är i väsentlig utsträckning färdigställt och alltså inte kommer att drabbas av en omsättningsskatt. Det som återstår att göra blir belagt med omsättningsskatt. Herr Ewerlöf har nu via Industriförbundet fått reda på att merbelastningen kommer att röra sig omkring 5 miljoner kronor. Om jag inte minns alldeles fel, uppgår hela investeringskostnaden för detta väldiga järnverk i Oxelösund till cirka 500 miljoner kronor. Jämfört med denna stora investering är dessa 5 miljoner kronor inte så skräckinjagande. Vill herr Ewerlöf skrämma oss med några speciella objekt, föreslår jag därför att han väljer ut något annat än Oxelösunds järnverk. I varje fall skrämmer han inte mig med denna jämförelse, som jag nu tillät mig göra.

Herr Ewerlöf kom sedan in på frågan om det mycket aktuella upplåningsbehovet med hänsyn till årets skatteåterbäring. Vi skall ju under december återleverera till Sveriges medborgare bortåt miljarden. Emellertid skall Sveriges medborgare under de fyra första månaderna av 1960 betala tillbaka 700 miljoner i form av kvarskatt. Saldot är följaktligen 300 miljoner. Jag tror att det

bör finnas tekniska möjligheter att klara det rent kredit- och penningmässiga problemet. När man alltså talar om detta skatteproblem, så gäller det ett problem om 300 miljoner kronor. Vi betalar ut 1 000 miljoner och får tillbaka 700 miljoner. Även 300 miljoner är mycket pengar, men det är nog inte alldeles omöjligt, med de resurser kreditmarknaden i dag ändå disponerar över, att tillfredsställa detta statliga lånebehov. Man bör följaktligen lämna en något fullständigare redovisning, när man tar upp frågan om skatteåterbäringen som en extra belastning om 1 000 miljoner kronor under december månad.

Sedan vill jag erinra herr Ewerlöf om en sak. Jag har ju haft nöjet — ett inte alla gånger helt odelat nöje — att såsom finansminister svara för budget och ekonomi här i kammaren. Jag är tillräckligt minnesgod för att påminna mig den krigsdans, som herr Ewerlöf och hans partivänner liksom folkpartiets företrädare etablerade i de båda kamrarna, när vi för några år sedan ansåg att den svenska statsbudgeten var god och relativt rikligt späckad. Det vore orätt mot herr Ewerlöf att säga att han förför på detta sätt — här i kammaren är ju både tongångar och åthävor i debatterna mer seriösa än i medkammaren — men både i andra kammaren och vid agitationen ute i bygderna gjorde sig herr Ewerlöfs partivänner skyldiga till våldsamma överdrifter i fråga om den tvångsskattning av svenska folket, som den socialdemokratiska finansministern tillät sig. Med frenesi hävdades ifrån de dåvarande oppositionspartierna högern och folkpartiet, hur nödvändigt det var med snabba och radikala skattesänkningar.

Vad var det då som närmast aktualiserades från herr Ewerlöfs och hans partivänners sida och även från folkpartiets sida? Det var sänkning av den direkta statsskatten, det var sänkning av bolagsskatten, det var sloandet av allmänna investeringsavdrag, det var vissa sparstimulerande skatteavdrag, det var slopande av kvarlåtenskapsskatten, det var fråga om en sänkt fordonsskatt, det

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

var nej till energiskatt, det var höjda skatteavdrag och det var slopande respektive sänkning av bilaccisen.

En summering av folkpartiets skatte-sänkingskrav år 1955 visar ett belopp av över en miljard. Det var noga räknat 1 024 miljoner. Högern var egendomligt nog litet försiktigare då och stannade vid 975 miljoner. År 1956 repeterades hela denna vers på nytt. Då bjöd man från folkpartiets sida skattesänkningar på 1 173 miljoner. Den gången var högern värre och krävde skattesänkningar på 1 370 miljoner kronor. År 1957 började något av eftertankens kränka blekhet att göra sig gällande. Då stannade båda partierna vid samma »blygsamma» anspråk på skattesänkningar, nämligen vid 850 miljoner kronor. Man bör ha detta och även vad som har hänt tidigare klart för sig, när man nu försöker spika regeringen vid skampålen och säga: Hur illa har ni inte skött det här eftersom vi är i den situation vi är i dag! Jag tror att kammaren kan vittna om att jag har kämpat hårt för att bibehålla de inkomster som staten haft. Jag kämpade hårt för och hade glädjen att lyckas avvärja angreppet ifrån herr Ewerlöf och herr Ohlon, som då företrädde folkpartiet i denna kammare, när de attackerade och ville ta ifrån staten de inkomster den hade. Lyckligtvis för högern och folkpartiet räckte vid det tillfället mina ansträngningar till för att rädda vad som var erforderligt för att situationen inte skulle bli ännu mera besvärlig än vad den är i dag.

Allra sist vill jag svara herr Hanson, då han talade om den orättvisa som skulle ske i och med att de som skall leverera in skatten inte får någon ersättning härför. Detta har ju bemötts tidigare här i dag, men jag skulle ändå vilja komplettera argumenten med att säga, att vi har pålagt företagarna hela det administrativa besvär och bestyr som det innebär att inleverera den direkta skatten. Här är det endast fråga om att göra ett överslag varannan månad beträffande omsättningens storlek och så räkna 4 procent på den och inleverera beloppet till skattemyndigheterna. Det

kan naturligtvis bli något mera besvär i början, men det är en engångshistoria. Sedan tror jag att det hela kommer att flyta relativt bra, utan att man kan tala om någon alldeles specifik arbetsbelastning. Vi kan helt enkelt inte acceptera den tanken, att våra svenska handlande, industriföretag, grossister eller vad det kan vara skall bli något slags avlönade skattetjänstemän, ty då bjuder konsekvensen att man går den vägen helt och fullt ut även när det gäller den direkta beskattningen, och det vet jag inte om det tidigare har ställts några direkta anspråk på. Jag vet att det i denna debatt har anförts andra skäl, räntegottgörelser för företagen, fri prissättning och mycket annat, som gör att man väl ändå kommer att kunna räkna med att vederbörande får ett sulagemang för sitt arbete.

Jag vill emellertid sluta med att göra en distinktion. De företagare som tidigare pålagts arbetet att inleverera den direkta skatten till skattemyndigheterna är därest de icke fullgör sina uppgifter till och med utsatta för risken att bli straffade av samhället, i svåra fall även med fängelsestraff. I detta fall har man självfallet inte velat kopiera den kungörelsen för dessa företagare. De är skyldiga att inleverera skatten. Det kan ske indrivning hos dem, men någon egentlig straffpåföljd innehåller inte kungörelsetexten. Denna distinktion beträffande samhällets, för att använda herr Hansons uttryck, oavlönade skatteindrivare kan ha sitt intresse när man gör denna lilla jämförelse.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! De socialdemokratiska ledamöter som har talat tidigare här har det tydligen svårt, då de kastat fram påståendet om att centerpartiet skulle vara negativt i socialpolitiskt avseende. Nu har emellertid finansministern skyndat till hjälp och sagt att när centerpartiet föreslår att den friska arbetsföra människan åläggs att betala 8 öre om dagen eller 30 kronor om året i ökade sjukförsäkringsavgifter, tyder detta på en nega-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

tiv socialpolitisk inställning hos centerpartiet. Det skulle vara intressant att av nuvarande finansministern, förre socialministern, få höra en definition angående vad som egentligen är socialpolitik. Denne herr Andersson, som kunde bli sjuk, får ju inte någonting sämre, herr finansminister, genom det förslag som centerpartiet har lagt fram. Han får, när han är frisk och arbetsför, erlægga denna högre avgift, men jag tror att det är en vansklighets sak, om statsrådet Sträng försöker att motivera på detta sätt, ty vi kan nog leta fram andra tillfällen, då socialdemokratien velat lägga på högre avgifter i något avseende än vi velat.

Det andra vi har föreslagit är att fonderna hos sjukkassorna inte skall vara så stora, och jag kan inte heller förstå vem som skulle lida av detta. Eller är det verkligen meningen att fonderna skall stiga som de gjort nu? Man måste säga, att det är ett bra sökt exempel som dragits fram i detta fall för att bevisa att vi skulle vara negativa i socialpolitiskt avseende.

Däremot är det tydligen socialpolitiskt försvarbart, att även den fattigaste, som kanske inte ens betalar skatt och som inte har några barn, får betala omsättningsskatt på bröd, smör, mjölk o. s. v. enligt det förslag som är framlagt från herr Strängs sida.

Statsrådet Sträng talade beträffande folkpensionerna om de stora kostnader som vårt förslag skulle medföra och sade att vi inte beaktat de kommunala bostadstilläggen. Den frågan skall ju utredas, och dessutom har vi inte från vår sida lagt fram någon siffra på hur stor höjningen skulle bli. Det är ett hypotetiskt resonemang, om man tar det direkt som socialpolitiska kommittén föreslog.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern har fullkomligt dränkt mig i siffror, och det är alltså svårt att föra diskussioner med utgångspunkt från siffror.

Jag vill börja med vad han sade angående omsättningsskatten i alla dessa län-

der, inte bara sjustatsmarknadens län-der, utan också sexstatsmarknadens. Jag förstår inte alls vad det har för betydelse i detta sammanhang. Vi har inget intresse av att jämföra den omsättningsskatt som kan gälla i dessa olika länder. Skall man jämföra skattetrycket, får man ta reda på alla faktorer som betingar detta.

Vad som däremot är ostridigt i den nu rådande situationen är, att under förutsättning att stabilitet bevaras i dessa andra länder, om således ingen prisstegring sker där, så förskjuter vi nu vårt prisläge uppåt med dessa 4 procent. Det blir en fördyring över hela linjen, och vi får en försämring av vårt utgångsläge när det gäller att konkurrera på världsmarknaden. Vi kommer då ut på världsmarknaden med sämre förutsättningar än vi haft intill den stund när denna omsättningsskatt trätt i kraft. Det är detta som ger mig anledning att säga, att det är olyckligt att behöva starta arbetet i den gemensamma marknaden med att självant höja vår egen prisnivå, samtidigt som vi har all anledning att räkna med att prisnivån i alla de andra länderna och följaktligen också på världsmarknaden kommer att vara bevarad. Det enda man kan visa med alla dessa siffror är alltså att det relativa förhållandet blir försämrat för oss, något annat kan man inte visa, och i det sammanhanget har jag inget intresse av hur det är med omsättningsskatten på andra håll.

Värre är det med exemplet som finansministern gav på verkningarna för tolv tusen kronors familjen. Jag hade mycket svårt att följa hans siffror, det var så många fakta. Han utgick dock från en omsättningsskatt på 150 kronor. Det skulle innebära att denna familj icke använde mera för omsättningsskattepliktiga varor än 3 750 kronor om året, och jag kan inte förstå hur det skall kunna gå ihop. Beloppet bör ju vara av en helt annan storleksordning. Tyvärr är jag inte försedd med motsvarande siffermaterial, men jag har sett ett sådant som gick ut på, att under förutsättning att vi under nästa år kan räkna med en pen-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ningvärdeförsämring på 2,5 procent — som för övrigt kan tyckas inte vara det värsta perspektiv man har att räkna med — skulle rent penningmässigt borttagandet av barnbidraget vara likvärdigt med omsättningsskattealternativet.

Jag vet inte hur finansministern ser saken, om han är nog optimistisk att tro att han skall kunna bevara penningvärdet. Han tycks vilja låta påskina att hans budget är restriktiv. Men vad är det som sker, herr finansminister? Vi har ju inte bara skattehöjningen, utan vi har en upplåning, som är den största som vi har haft under något år. Jag har redovisat 2,5 miljarder för det halvår som nu löper, och enligt den uppgift som lämnats och som bekräftats av finansministern skulle det snarast bli 2,7 miljarder. Nu säger visserligen finansministern, att det under nästa år kommer att inflyta 700 miljoner i kvarskatt, och det är som om han menade, att det går lott om lott. Det blir bara 300 miljoner mera som betalas tillbaka än som kommer in. Men det är inte nog med detta, utan enligt de uppgifter vi hittills har fått ifrån riksgäldskontoret räknar man mot vanligheten med att under halvåret den 1 januari till 1 juli 1960 kommer ingen återbetalning att ske på den upplåning som äger rum under nu löpande halvår. Vi skulle alltså den 1 juli gå ut med en belastning i fråga om upplåningen på 2,7 miljarder. Jag vågar inte stå för denna siffra. Jag bara säger att det är det besked vi har fått om förhandskalkylen. Och denna upplåning är ju mer än dubbelt så stor som under de närmast föregående två åren, då vi hade en depression.

Vi är nu tillbaka i samma resonemang som i remissdebatten. Hur kan finansministern betrakta ett upplåningsbehov på 2,7 miljarder såsom på något sätt konjunkturpassat? Jag trodde verkligen att jag i remissdebatten till sist hade lyckats få finansministern att erkänna, att en upplåning av denna storleksordning i det konjunkturläge där vi befinner oss icke är tolerabel. Jag vidhåller min uppfattning på den punkten och likaså — det behöver vi inte disku-

tera tillsammans, ty det känner vi till lika bra bägge — på den punkt som gäller riskerna med den likvidisering av marknaden som nu sker genom den stora upplåningen fram till jul.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag är ledsen, om jag i mitt föregående anförande dränkte kammarens värderade ledamot herr Ewerlöf i sifferuppgifter, men det var väl ändå inte alldeles omotiverat, eftersom herr Ewerlöf tog upp frågan hur vi skall kunna klara oss i det europeiska ekonomiska samarbetet, om vi inför en allmän omsättningsskatt. Ja, de andra får klara sig med en allmän varubeskattning som är högre än den som här föreslås. Då kan herr Ewerlöf säga, att det ju inte är det som är det avgörande, utan vad som är avgörande är givetvis det totala skattetrycket. För att inte bli beskylld att dränka herr Ewerlöf ännu en gång i siffror vill jag säga som så, att om man gör en skala över det totala skattetrycket enligt OEEC:s senaste statistik för de europeiska länderna, så kommer Sverige att ligga ungefär i mitten av denna. Både Västtyskland, Frankrike, Österrike och Norge ligger högre. Efter dem kommer Sverige, England och Holland på ungefär samma nivå när det gäller den totala beskattningen.

Sedan är det kanske inte så lätt att utan vidare acceptera det påstående jag nu framkastar, att regeringens omsättningsskatteförslag skulle betyda 150 kronor för en barnfamilj med två barn. Men det må vara mig tillåtet att utveckla detta ett ögonblick. Familjen får två barnbidrag, alltså för närvarande 800 kronor. Mannen tjänar 12 000 kronor. Det blir sammanlagt 12 800 kronor. Hans skatt, beräknad efter gängse skatteskalor och en kommunal utdebitering motsvarande medelutdebiteringen på 3-ort inklusive folkpensionerings- och sjukförsäkringsavgifter, blir 2 357 kronor. Hans disponibla inkomst blir 10 440 kronor, vilket betyder att de nya varuskattorna kommer att belasta honom med ungefär 320 kronor. Därav får han dock tillbaka

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

100 kronor i höjda barnbidrag och 65 kronor i direkt skattesänkning. Kvar blir alltså 155 kronor. Så enkel var den räkneoperationen.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr finansministern uppehöll sig vid det av herr Ewerlöf nämnda exemplet på hur omsättningsskatten kommer att träffa ett företag som Oxelösunds järnverk och ansåg sig i varje fall i någon mån berättigad att bagatellisera betydelsen av detta exempel. Herr statsrådet meddelade, att han för någon tid sedan hade besökt denna stora anläggning och då konstaterat att den, såvitt han kunde finna, i allt väsentligt var färdigställd och således endast i begränsad omfattning skulle komma att träffas av den allmänna omsättningsskatten. Är det så att herr statsrådet önskar exempel av annan art, skulle jag kunna tillhandahålla sådana. Jag skulle kunna erinra om Götaverkens beslutade, mycket omfattande investeringar, som beräknas till 150 miljoner kronor under åren 1959—1962. Dessa investeringar kommer i varje fall att träffas av omsättningsskatten, inte sant?

Vidare skulle jag vilja erinra om AB Volvos påbörjade nya personvagnsfabrik i Torslanda till en kostnad av 160 miljoner kronor. Även den torde komma att träffas av omsättningsskatten.

Jag kanske också skulle kunna få säga ett ord om de stora utbyggnader, som för närvarande pågår inom pappers- och massaindustrien och bakom vilka bland många andra åtskilliga tusental av landets enskilda skogsägare står. Dessa stora företag, som ju är av eminent betydelse för vår export och därmed för våra valutainkomster, kommer ju också att träffas av omsättningsskatten.

Så ytterligare ett påpekande. Investeringarna träffas alltså av varuskatten; det är ingen som bestrider den saken. Men, herr statsråd, måste då inte detta förhållande, att investeringarna fördyras av omsättningsskatten, från kapitalförsörjningssynpunkt jämföras med en

minskning av tillgången på för nyinvestering disponibla vinstmedel? Det är väl dock så? Redan varuskattens införande kan därför — det tror jag, att jag är berättigad att säga — till största delen komma att eliminera den förbättring av industriens kapitalförsörjning, som skulle blivit en följd av den extra bolagsskattens avveckling från och med år 1960, en avveckling som enligt finansministern tillkommit såsom en kompensation för avgifterna till tilläggs pensioneringen.

Man har från industriens sida räknat ut — och jag har inte sett, att den uppgiften har blivit vederlagd — att varuskattens belastning på den egentliga industriens investeringar kommer att uppgå till 120 à 135 miljoner kronor per år. Den extra bolagsskattens slopande kan enligt en på 1958 års vinstförhållanden grundad beräkning väntas medföra en årlig skattelättnad för den egentliga industrien med cirka 150 miljoner kronor. Följaktligen tar det ena ungefär ut det andra, och belastningen blir ungefär densamma som förut.

Slutligen framhöll herr statsrådet på tal om lånebehovet, att vi nu i december månad har en utbetalning av överskjutande preliminär skatt på cirka en miljard, men han menade, att vi måste ta i betraktande att vi i vår får en inbetalning av kvarstående skatt med 700 miljoner, saldo 300 miljoner. Detta är riktigt, men, herr statsråd, även dessa 300 miljoner måste ju täckas. Herr finansministern erinrar sig helt säkert att lånebehovet hittills i allt väsentligt sedan många år tillbaka har varit förlagt till budgetårets första hälft, alltså kalenderårets andra hälft. Vi har sällan eller aldrig behövt låna under budgetårets andra hälft, utan tvärtom har statens inkomster då varit sådana att man har kunnat göra avbetalningar på statsskulden. Men jag skulle vilja fråga, hur herr statsrådet bedömer utsikterna att nästa vår över huvud taget göra någon avbetalning på statsskulden på hittills praktiserat sätt. Såvitt jag förstår, är detta uteslutet med hänsyn till den situation, som nu föreligger.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr Talman! I anledning av herr Hagbergs sista fråga kan jag icke stå till tjänst med någon så pass grundad prognos, att jag vill presentera den inför kammaren. Jag tror inte att någon kan yttra sig om detta, helt enkelt därför att vi ju — som herr Hagberg vet lika väl som jag — har blivit korrigerad av verkligheten i våra upplåningsprognoser tidigare. Det är möjligt att det kan ske även i vår. Jag är visst medveten om att vi under innevarande år har en hög upplåning, men jag tror inte att konjunkturtrenden innevarande vinter, låt mig säga i januari, februari och mars månader, kommer att bli så märkbart uppgående, att upplåningen kan stämplas såsom inflationsfarlig.

Jag tillät mig under vårens ekonomiska debatt att i andra kammarens talarstol säga, att jag vore mera tillfredsställd om denna omsättningsskatt, som annonserades redan i januari månad i år, hade kunnat beslutas innan värriksdagen åtskildes, men eftersom man ifrån två av oppositionspartierna ansåg det vara lämpligast att vänta och få ett mera bastant underlag för konjunkturbedömningen, tillät jag mig säga att även jag i det läget skulle kunna finna mig i att vänta till hösten.

Jag vill vidare säga till herr Hagberg, att ni har en förskräcklig otur med alla era valda industriexempel på hur illa varuskatten slår. När Oxelösund inte gick bra, tog herr Hagberg upp Göta-verken och Volvo och talade om deras hundramiljonersinvesteringar. Men båda dessa investeringar har en särskild skattepreferens, ty dessa företag fick i våras tillstånd av Kungl. Maj:t att utnyttja långtidsinvesteringsfonderna, vilket innebär att de skattefritt får göra avsättningar till fonder åren 1960 och 1961 och samtidigt använda dessa skattefria pengar i sina investeringar. Vi bedömde dessa båda investeringsprojekt såsom för näringslivet och svenskt samhällsliv och export så väsentliga, att vi i våras accepterade denna specifika preferens, som för företagen är långt mer värdefull än som behövs för att upp-

våga nackdelen av en fyraprocentig omsättningsskatt. Ni kan tala med Assar Gabrielsson, som sitter som ordförande i båda bolagsstyrelserna. Han kommer att ge mig rätt i vad jag här säger.

Så kommer herr Hagberg slutligen över till att det också är en hel del industrier inom träförädlingsbranschen som nu planerar investeringar, vilka kommer att drabbas av skatten. Ja, det gör de, men jag tror att företagen gör dessa investeringar, väl medvetna om den risk som föreligger, att de måste verkställas under en fyraprocentig skattebelastning på investeringarna. Det skulle förvåna mig om inte företagen allvarligt hade kalkylerat med den risken. Att de detta oaktat gör investeringarna måste innebära att de bedömer dessa såsom riktiga, räntabla och bärkraftiga trots en eventuell omsättningsskatt.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beundrar i hög grad finansministerns minnesgodhet, som gör det möjligt för honom att komma ihåg siffrorna från år 1955 och framöver. För min del har jag inte haft tillfälle att kontrollera siffrorna, därför är mitt minne betydligt sämre. Jag har ingen anledning att betvivla att siffrorna är riktiga. Men vad hade hänt om riksdagen hade följt folkpartiets eller högerens förslag till skattesänkningar åren 1955, 1956 och 1957? Ja, förmodligen hade den statliga sektorn för konsumtion och investeringar fått lov att bli mindre än den nu har blivit. Om man skall sätta tro till vad nationalekonomerna har sagt, är ju så att säga boven i dramat — det sades redan i remissdebatten — just expansionen av den statliga sektorn. Det är den som drivit på inflationstendenserna i vårt samhälle. Denna skattesänkning hade kanske, herr finansminister, varit i hög grad nyttig. Jag tillät mig en gång säga — jag kommer inte ihåg vilket år, men det var till finansministerns företrädare — så här: Vi har inte råd att låta bli att sänka skatten. Jag tror att den satsen håller än i dag.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

När jag nu har ordet, skulle jag verkligen vilja be att få svar på min fråga till finansministern: Anser finansministern att de inkomsttagare, som har en inkomst understigande 5 000 kronor, har någon skattekraft?

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag kanske skulle ställa en motfråga till herr Spetz: Vilken grupp av inkomsttagare har en inkomst under 4 000 à 5 000 kronor? Vi brukar ju tala om att jordbruksarbetarna är en lågavlönad arbetstagargrupp — jag känner denna grupp rätt väl från min tidigare verksamhet — men herr Spetz får ju ungefär fördubbla det där beloppet, om han skall få ett rätt uttryck för vad en traktorförare har i dag. En skogsarbetare har tidigare betraktats som en mycket lågt avlönad arbetare. Herr Spetz får även i detta fall ta det dubbla beloppet, om han skall få en något så när riktig bild av vad en skogsarbetare har i inkomst. När man talar om dessa inkomsttagare som har 4 000 à 5 000 kronor, har jag många gånger frågat mig: Vilka är det? Vi börjar nu få ett visst grepp över den saken genom en undersökning, som publicerats under de senaste veckorna, en undersökning som skall föras vidare. Det har visat sig vara gifta kvinnor med tillfälligt arbete och halvtidsanställda, vidare är det jordbrukarsöner, jordbrukardöttrar och företagsöner, som får denna lön av sina föräldrar men som självfallet också har vissa möjligheter till naturaförmåner, som förklarar den låga lönen.

Nu skall vi emellertid göra en intensivundersökning för att se vilken typ av människor som har dessa låga inkomster. Men så mycket kan jag säga, att om herr Spetz tar ut en fysiskt och psykiskt fullgod arbetare, som har arbete året runt — han behöver inte vara yrkeslärd — korresponderar inte de löner denne arbetare har med de löner som herr Spetz nu nämnde. Det gäller här en speciell typ av människor, och man kan inte ta dem som exempel när

man talar om skattekraft och skattebörd i allmänhet.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr finansministern ville försvara åtgärden att pålägga en viss medborgargrupp skyldigheten att sköta skatteuppbörden utan ersättning, med hänvisning till att detta redan sker när det gäller källskatteuppbörden. Det är nog riktigt, men det går ju ändå inte att förenkla hela proceduren till den grad som finansministern gjorde. Man får nästan den uppfattningen, att finansministern inte läst sitt eget förslag. Man kan inte bara summera ned en eller två månaders försäljning och sedan räkna ut 4 procent på den summan och leverera in beloppet. Det finns ju undantag från skattskyldigheten. Detta gör att man inte kan slå ihop kassorna, utan man måste hela tiden hålla dem isär, och det medför ett ganska avsevärt merarbete. Vidare är det ju inte heller bara fråga om att inleverera pengarna till statsverket. Priserna skall ju också räknas om, och allt detta innebär ett betydande merarbete.

Att försvara denna sak genom att säga, att man förut utan ersättning har lagt merarbete på dessa medborgargrupper, är en argumentation som inte bär särskilt långt. Man kan fråga sig: Hur långt skall man gå innan man sätter stopp när det gäller att utnyttja vissa medborgargrupper för uppgifter, som det egentligen borde vara statsverkets skyldighet att stå för och inte bara en bestämd grupp medborgare?

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag skulle vilja svara herr Hanson på följande sätt. Jag kan räkna upp undantagen. Kan herr Hanson göra det? Är herr Hanson beredd att ställa sig i bänken och räkna upp undantagen? Det bör han väl vara, eftersom han talar om att undantagen spelar en så stor roll. Jag skall emellertid stå till tjänst och här räkna upp dem. Det

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

är jordbruksvaror som utsäde, fröer och gödselmedel, konserverings- och betningsmedel, växtskyddsmedel, skogsplanter, skogsfröer och planter av icke-perenna växter. Det är vidare jord, sand, grus och sten i obearbetat eller krossat skick, levande djur, fartyg på minst 20 registerton, flygmaskiner och krigsmateriel, läkemedel som säljs enligt recept, fastigheter, arvoden till läkare och vissa hygieniska tjänster. Skall det medföra några komplikationer, som kan föranleda sådana indignerade inlägg som herr Hanson nyss kostade på sig? Jag tror att det i praktiken är ganska enkelt att särskilja dessa undantag, ty de förs i en speciell handel och inte i vanliga butiker.

Dessutom tillät jag mig säga att det blir mera arbete initialmässigt sett, men när det arbetet är gjort, är redovisningen förhållandevis enkel och inte särskilt tidsödande.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag fråga: Menar finansministern verkligen, att traktorskötare och skogsarbetare tjänar dubbelt så mycket som de deklarerar och taxeras för? Skall jag verkligen uppfatta honom på det viset? I så fall är det ju en verkligt häpnadsväckande upplysning som finansministern lämnar.

Finansministern undrade om jag trodde att en psykiskt och fysiskt frisk person skulle kunna undgå, om jag så får säga, att tjäna mer än 5 000 kronor per år. Nej, det tror jag inte, men vi har i vårt land en mycket stor grupp människor som inte är andligen eller kroppsligen fullt friska men som får lov att leva på den lilla inkomst de kan förvärva. Det kan vara äldre personer, som har ett litet kapital, eller det kan vara människor — den som varit taxeringsnämndsordförande vet det — som av en eller annan anledning är enstöringar eller som hyser en viss arbetsskräck. De nöjer sig med en mycket låg inkomst och lever på den. Man kan inte på något sätt betrakta dem som vare sig invalider eller sinnesslöa. Men de kommer att drabbas av denna skattebörd.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag vet inte vart herr Spetz vill komma när han talar om deklARATIONERNA. Men när herr Spetz frågar: »Tänker inte finansministern på dem som tjänar 4 000 eller 5 000 kronor», så vill jag säga att det inte finns några friska och fullgoda arbetare, det må vara lantarbetare, skogsarbetare eller andra, som har arbete året runt och förtjänar 4 000 eller 5 000 kronor. Jag vet att de tjänar 8 000 eller 9 000 kronor; det kan man f. ö. konstatera med hjälp av socialstyrelsens lönestatistik och lantarbetarnas avtal. Om herr Spetz som ledamot av hemortens taxeringsnämnd har hittat någon som har deklarerat för en inkomst på 4 000 eller 5 000 kronor, så är det något speciellt med den personen. Då har han inte haft fast anställning och arbete året runt, det försäkrar jag herr Spetz, eller också är det något annat fel på honom.

Då säger herr Spetz: »Det finns ju massor av människor som är sjuka andligen och kroppsligen.» Det vet jag också, men skattepolitiken har väl aldrig anpassats efter dem, utan de är ju föremål för samhällets omsorger på det socialpolitiska området.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att finansministern inte känner till de verkliga förhållandena ute på landsbygden. Vi har ju en inkomststatistik, som direkt i siffror visar hur många människor i vårt land som har en inkomst mindre än 2 000 kronor och mindre än 5 000 kronor, och det rör sig om över miljonen. Vi skall inte endast tänka på friska och arbetsdugliga människor i sin bästa ålder, ty det är inte bara sådana som får betala omsättningskatten. Det får även de allra fattigaste, när de skall köpa sina livsmedel, ett par trätöfflor eller något annat lika enkelt i klädväg. De kommer att få betala omsättningskatt för allt sådant.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag är nästan generad över att fortsätta denna diskussion läng-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

re. Men herr Spetz har ju i dag avslöjat sig som Shakespearekännare, och man drar sig kanske till minnes den gamla sentensen: »Upp flyga orden, tanken stilla står; ord förutan tanke aldrig himlen når.»

Det lönar sig inte att diskutera med herr Spetz. När jag gång på gång försöker klara ut vad jag menar, kommer herr Spetz efteråt upp och talar om något helt annat, och då är ju diskussionen rätt meningslös.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Från näringslivets sida har man vid åtskilliga tillfällen klagat över att vi här i landet har en så hög konsumtion, att vi lever över våra tillgångar eller i varje fall är på gränsen till att leva över tillgångarna. Samtidigt har det klagats över att de åtgärder, som företagits i inflationsbekämpande syfte, varit ensidigt inriktade mot företagar-sidan, t. ex. investeringsavgiften och den extra bolagsskatten. Även om dessa påståenden varit en sanning med modifikation, kan man inte helt bortse från de skäl som anförts.

När finansministern denna gång, dels för att täcka ett budgetunderskott, dels för att på ett tidigt stadium stoppa upp tendenser till en för hög samhällstemperatur, angriper i huvudsak konsumtionen, så hade man därför anledning tro att de, som i detta hus gäller för att vara näringslivets representanter, skulle visa upp ett belåtet ansikte. Man har ju dock från det hållet erkänt, att det finns en bristande balans i statens ekonomi på omkring en miljard kronor och att något måste göras för att täppa till detta hål. Det belåtna ansiktet uteblev emellertid, och detta trots att företagsamheten på sista tiden fått en lättnad med något hundratal miljoner kronor genom slopandet av investeringsavgiften och dubbla beloppet genom sänkningen av bolagsskatten och trots att den föreslagna varuskatten väl måste anses vara en effektiv broms på den konsumtion, som för dagen hotar att ta en alltför stor del av vår gemensamma kaka till förfång

för sparandet eller med andra ord investeringsverksamheten.

Man kanske kan beklaga att finansministern inte kunnat undanta hela investeringssidan från beskattning, men inkomstbortfallet för staten hade vid en dylik åtgärd blivit så betydande, att beskattningen av den privata konsumtionen i så fall hade måst höjas med en tredjedel. Man måste också ha klart för sig, att allt vad som innefattas i investeringsvaror inte används till att bygga upp vårt näringsliv med, utan att detta endast är en liten del, kanske den mindre delen, och vidare att konsumtionen inte rimligtvis bör få bära hela bördan för att reda upp statens finanser.

Med så mycket större tillfredsställelse kan man konstatera, att näringslivets råvaror undantagits från beskattning liksom exportvarorna. Vårt konkurrensläge utåt skulle därför, såvitt jag förstår, icke försämrats i någon högre grad; det skulle påverka endast av skatten på investeringsvaror och energiskattens höjning. Vad beträffar kompensationskravens genomslag på priserna på näringslivets produkter har ju den frågan tidigare tillräckligt mycket behandlats här i dag, varför jag inte nu behöver ta upp tiden med ytterligare argumentering. Då ju skatt även skall utgå på importerade varor, kommer vårt näringsliv inte heller när det gäller hemmamarknaden i någon mer oförmånlig ställning.

Vad som däremot är ägnat att inge vissa farhågor är att de undantag, som gjorts i propositionen av skattetekniska och andra skäl, kan träffa produktions-sätten olika och medföra att en viss vara, framställd på ett visst sätt, beskattas, medan samma vara, framställd på ett annat sätt, till en del blir obeskattad. Ett typiskt exempel härpå är trähusen. Ett trähus, uppfört av lösvirke på byggnadsplatsen, beskattas ej mer än till materialet, medan ett fabriksstillverkat färdigt trähus skulle beskattas även i fråga om vissa arbetslöner för vägkonstruktioner och dylikt. De som står bakom reservation nr 1 har observerat detta förhållande och föreslår en schablon-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

regel, enligt vilken blott 70 procent av det färdiga trähusets försäljningssumma skall vara skattepliktiga. Enligt mitt förmenande är detta en reducering som väl tillgodoser branschens berättigade krav. Anledningen till en sådan ändring av propositionen är utöver rättvisekravet den lätthet, med vilken avgränsningen av beskattningsområdet kunnat ske.

Det är beklagligt, att en sådan avgränsning inte kan ske på betongfabrikernas område. Betong som blandas på byggnadsplatsen kommer ej att beskattas för den del som omfattar grus och sand, vatten eller arbete, medan fabriksmässigt tillverkad betong beskattas i sin helhet. Man kan hysa farhågor för att produktionen genom beskattningen skulle snedvridas, att klockan skulle ställas tillbaka så att produktionen återgick till den mindre rationella tillverkningsmetoden på byggnadsplatsen. Men då man inte gärna kan frita betongfabrikernas eller cementgjuteriernas hela produktion av rör, prydnadsartiklar, trädgårdsarbeten och dylikt, står man, såsom reservanterna framhållit, i detta fall inför så svåra gränsdragningsproblem, att man för dagen har svårt att göra några ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. Det kan väl också antas att den tillverkningsprocedur, som här visat sig vara den mest rationella, inte kommer att påverkas av den lilla kostnadsförskjutning som blir en följd av beskattningen. Skulle detta antagande visa sig felaktigt, förutsätter jag emellertid att problemet tas upp till förnyad prövning.

Herr Hagberg har i dag frågat reservanterna, varför de inte också beträffande betongfabrikerna föreslagit en schablonregel av samma slag som när det gäller trähusen, och han undrade vad det är för skattetekniska problem som skulle lägga hinder i vägen härför. Utan att formellt vara med i reservanternas skara — jag har dock varit med vid utformningen av reservationen — tar jag mig friheten att svara herr Hagberg. Svaret på hans fråga kan nästan utläsas ur den lilla skrift som finns utlagd på våra bänkar. På s. 3 och 4 förelår herr Hagberg att vederbörande fab-

riker skall hänföras till konsumenter och alltså bara betala skatt för skattebelagt material. Men, herr Hagberg, då uppstår ju en snedbelastning åt det andra hållet! Då slipper ju fabrikererna undan beskattningen av arbetslönerna för inredningarna, medan de som bygger huset på byggnadsplatsen får betala den skatten. Samma förhållande skulle uppstå i fråga om betongfabrikernas tillverkning av rör och dylikt. Jag tror att snedbelastningen bleve minst lika stor, om man följde herr Hagbergs förslag, och jag tror man kan säga att nog finns här svåra gränsdragningsproblem.

Vad beträffar ett undantagande av matvaror, vilket yrkats av herr Ferdinand Nilsson, kan anföras att de matvaror, som enligt herr Nilssons egen motion rymmes inom statens jordbruksnämnds prisreglerade område, har ett sådant värde, att inkomstbortfallet skulle uppgå till inte mindre än 280 miljoner kronor. Bara ett undantagande av ägg, potatis, mjölk, gräddor och smör samt margarin skulle kosta nära 100 miljoner kronor. Var skall de pengarna tas igen? Herr Nilsson har förklarat att de pengarna skall tas igen genom att bolagsskatten förblir oförändrad, men om det förslaget står herr Nilsson ensam. Ingen är med honom på den punkten utom kommunisterna. En bättre metod förefaller det mig vara att kompensera dem som behöver det bäst i enlighet med propositionens förslag.

Fullständigt orimligt skulle det enligt mitt förmenande vara att frita egna uttag ur rörelse eller jordbruk, allra helst som man i detta avsnitt har en sammankoppling med inkomsttaxeringen, varför det tekniska förfarandet lätt kan klaras.

Att sedan ändå en del smärre belopp undantas från varuskatten hänger ju samman med att det i dessa fall skulle kosta lika mycket att indriva skatten som själva skattebeloppet uppgår till.

Låt mig också säga några ord om ersättningen till de skattskyldiga för upphörden. Naturligtvis står det klart att räntegottgörelsen på 7,5 miljoner kronor inte täcker kostnaden för hela ar-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

betet. Jag ber emellertid att få citera vad utskottsreservanterna säger på s. 109 i betänkandet: »Det normala är att företagaren täcker sina omkostnader genom prissättningen. Vad som åsyftas i motionerna är i verkligheten icke att staten skall gottgöra företagaren de av varuskatten föranledda kostnaderna utan att dessa kostnader inte skall belasta varupriserna. Enligt utskottets mening är det knappast förenligt med principen om fri konkurrens och fri prisbildning att staten på antytt sätt ingriper i prissättningen.» Jag tror att en sådan ersättning blir mera rättvis än ersättning efter den metod som herr Hagberg m. fl. rekommenderar i den skrift som här finns utlagd.

I herr Hagbergs m. fl. förslag talas om att reservanterna har en bristande förståelse för faktiska förhållanden och frågornas juridiska karaktär. Jag är ingen jurist, men låt mig ändå helt stillsamt invända att handlandena i författningens mening är skattskyldiga och inte skatteuppbördsmän. Om herr Hagbergs m. fl. förslag till ersättningar skulle gå igenom, hur skall då de tusentals skattskyldiga hantverkare och andra bete sig, som ändå inte får någon ersättning? De som har en skattepliktig omsättning understigande 4 000 kronor varannan månad får ju ändå ingenting. Om de skall täcka in sig genom ökade priser, är ju principen bruten, och då kan naturligtvis även andra täcka in sig.

Herr talman! Med det sagda har jag velat ansluta mig till den reservation som vid detta betänkande är avlämnad av herr Ericsson i Kinna m. fl.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag stod så långt ifrån ensam att jag tvärtom var upptagen av ett samtal, vilket gjorde att jag inte helt uppfattade herr Wårnbergs anmärkning. Enligt den redogörelse jag har fått skulde herr Wårnberg ha ogillat det yrkande, som har ställts i en motion av åtta ledamöter av kammaren, om att undan-

tag skulle göras för de prisreglerade jordbruksprodukterna. Är det riktigt?

Jag vill erinra herr Wårnberg om att det faktiskt föreligger en möjlighet för täckning härför, och jag gjorde också ett yrkande i överensstämmelse därmed. Jag framhöll nämligen att om vi lät bli att sänka bolagsskatten så skulle statskassan tillföras ett belopp av mellan 200 och 300 miljoner kronor, d. v. s. ungefär det belopp som enligt jordbruksnämndens beräkningar skulle bortfalla, om undantag medgives för omsskatten för de genom avtal prisreglerade jordbruksprodukterna. Beräkningarna är approximativa i båda fallen, både i fråga om bolagsskatten och i fråga om skatten på dessa produkter, men beloppen torde klaffa på ett ungefär. Det har yrkats en hel del undantag, och jag undrar om inte herr Wårnberg skulle kunna medge, att de yrkanden som jag framställt klaffar ganska hyggligt.

Herr WÅRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Ferdinand Nilsson säger, att han har yrkat att man skall täcka det inkomstbortfall som blir följd, därest undantag medgives för de prisreglerade jordbruksprodukterna, genom att vidmakthålla bolagsskatten sådan som den tidigare varit. Det konstaterade jag i mitt anförande, men jag konstaterade också, att medan det var åtta ledamöter av kammaren som ville frita jordbruksprodukterna från omsättningsskatt, så var det *en* kammarledamot som ville höja bolagsskatten.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Wårnberg skall vara obekymrad. Får vi bifall till det första yrkandet, skall vi nog se till att vi klarar det andra också.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! I denna debatt angående Kungl. Maj:ts förslag till inrättande

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

av en allmän varubeskattning skulle jag endast vilja säga några ord i anslutning till motion nr 581 i denna kammare och 699 i andra kammaren. Vi har där yrkat att, därest en allmän varubeskattning skall införas enligt proposition nr 162, böcker måtte undantagas från beskattning.

Skälen för detta yrkande ligger både på det principiella och det praktiska planet. För odlandet av de kulturella intressena är boken, det skrivna och tryckta ordet, vårt främsta medel. Så har det varit tiderna igenom allt från dödahavsruellarna fram till vår tids kommersiella bokdistribution. Bokutgivningens har ju i dag en relativt stor omfattning. Begränsningar och hinder finnes dock, bl. a. däri att vi som underlag har ett relativt litet språkområde. Ett annat hinder är också att så många människor lever utanför böckernas värld, den värld som enligt Bo Bergman i »Från den långa resan», är inlevelsen och upplevelsen av det verkliga livet. I direktiven för bokutredningen framhölls att var tredje svensk var utanför böckernas värld. Varför? Brist på läslust, outvecklade kulturella intressen. Det skall inte dessa människor klandras för, däremot är de att beklaga, att de av olika anledningar går miste om vad böckerna kan ge, har att ge. I bokutredningen framhölls att bokkonsumtionen framför allt är en prisfråga. Finansministern hade en annan syn på detta här i kammaren i dag och menade att fyra öre per krona gjorde varken till eller från för bokvännerna, de som köper böcker. Det gäller kanske finansministern, kanske också oss andra som är bokvänner och har ett behov av böcker.

Men finansministern hade också en annan motivering för omsättningsskatt på böcker, nämligen att en del bokförläggare tjänar pengar. Om de avstod från att göra detta skulle också finansministern avstå från omsättningsskatt. Jag måste säga att jag blev förvånad, när jag hörde den argumenteringen. Den innebär att om bokförläggarna tjänar på kulturen så är det ett motiv för finansministern att beskatta kulturen, fördy-

ra bokförsörjningen. Nej, problemet är för dem, som inte betraktar den egna boken som hörande till vad man oundgängligen behöver, en intressefråga men också en ekonomisk fråga. Mot bakgrunden av vad bokutredningen anfört är det naturligt att så är förhållandet.

Att dessa slutsatser är riktiga bevisas inte minst av förlagens glädjande intresse för utgivande av billiga böcker, av värdefull litteratur till lågt pris. Efterfrågan på dessa böcker har också varit stor. Det är ytterligare ett belägg för att bokutredningens slutsatser i prisfrågan är giltiga. Tyvärr är det många omständigheter som gör att nya böcker inte har dessa låga priser. Små upplagor och begränsad efterfrågan spelar här bland annat in.

Mot bakgrunden av vad jag här har sagt kan det inte vara riktigt att beskatta böckerna och bokutgivningen genom en allmän varubeskattning.

Enligt internationellt vedertagna linjer, för vilka bland annat UNESCO är förespråkare, har man också sökt hålla bokutgivningen utanför varubeskattning. Så är förhållandet, enligt uppgift, i bland annat England, Holland och Finland. Till detta skall också läggas att boken är och kommer att förbli — oavsett radio, television och film, som är svåra och allvarliga konkurrenter om bokintresset — vårt främsta kulturmedel.

Dagens och morgondagens samhälle utmärkes av stora tekniska framsteg, av att de nya kraftkällor som står till vårt förfogande ger oss nya materiella möjligheter. Men det innebär också allt större krav på utbildning, att allt längre tid tillbringas på skolbänken. Det är inte bara fråga om en lång grundutbildning, det är också fråga om efterutbildning, vidareutbildning och specialistutbildning liksom om omskolning. Vårt skolväsende, våra undervisningsmöjligheter utbygges för att vi skall kunna möta dessa ökade krav på skolning. I all denna verksamhet intar boken en central plats och får en allt större betydelse. Man kan väl inte komma ifrån, att medan vi söker utbygga våra ut-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

bildningsresurser, kommer dessa strävanden att försvåras genom att boken — källan till kunskapsinhämtandet — belägges med omsättningsskatt.

Visst kan det sägas att 4 procent betyder så litet i detta fall. Men det är ju inte bara böckerna som höjs i pris. Det blir också en allmän kostnadsstegring över hela linjen. Många av de studerande, ja, praktiskt taget samtliga, har bekymmer för sin ekonomi under studietiden. Varje kostnadsstegring är ett hinder, ett försvärande moment för att nå det mål som ligger i deras och samhällets intresse, d. v. s. att ge och få utbildning och undervisning.

Men det är inte endast den enskilde som drabbas av detta. De offentliga institutionerna på bokens område allt ifrån det lilla studiecirkelbiblioteket, skol- och kommunbiblioteken, centralbiblioteken och upp till våra riksbibliotek får sin möjligheter till åter- och nyanskaffning av böcker beskurna, såvida inte anslagen höjs i motsvarande grad. Och det är inte bara på detta område som stat och kommun råkar illa ut. Skolböckerna liksom undervisningsmaterielen stiger också i pris.

Av det sagda torde framgå att varuskatten på böcker, på kultur- och skolarbetets viktigaste redskap, får allvarliga återverkningar på en lång rad områden. Det är detta, herr talman, som gör att jag motionsvis tillåtit mig att yrka på att böcker skall undantas från en allmän varubeskattning.

Behandlingen i bevillningsutskottet av Kungl. Maj:ts förslag till en allmän varuskatt har lett till att detta framföres i form av en reservation till riksdagen. Enär detta är resultatet av fru Fortunas utslag och utgången i riksdagen är oviss, tvingas jag att säga ett par ord om behandlingen av min motion i avslutning till reservation nr 1 av herr Ericsson i Kinna m. fl. Reservanterna konstaterar att det skulle leda till svår- bemastrade gränsdragningsproblem samt därmed följande redovisnings- och kontrolltekniska olägenheter om böcker skulle undantas från en allmän varuskatt.

Vad gränsdragningsproblemet beträffar finns det ett vedertaget begrepp om vad som avses med böcker. Övriga svårigheter är inte större än att riksskatte- nämnden med den erfarenhet man där har vid behov kan utforma anvisningar till vägledning.

Herr talman! Därest reservation nr 1, avgiven av herr Ericsson i Kinna m. fl., blir riksdagens beslut, hemställas om

att riksdagen i anledning av motionerna nr I: 581 och II: 699 måtte besluta att böcker måtte undantas från en allmän varuskatt

samt att därför 10 § 1 mom. 7) måtte erhålla följande lydelse:

Böcker, allmänna nyhetstidningar, så ock periodiskt utgivna medlemsblad, personaltidningar och liknande publikationer, dock endast i den mån dessa publikationer tillhandahålles utan särskild avgift.

Herr talman! Jag ber att få ställa detta yrkande.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Från centerpartiets sida har yrkats avslag på den allmänna varuskatten, och i detta yrkande vill jag instämma.

I en motion nr 587 i denna kammare och 692 i andra kammaren har vi från centerpartiets sida hemställt att riksdagen, därest propositionen nr 162 om allmän varuskatt icke skulle avslås, måtte besluta att byggnadsvaror samt investeringar i hantverk, industri, jordbruk, skogsbruk, handel, fiske, trädgårdsodling etc. måtte undantagas från skatteplikt. I denna fråga vill jag anföra följande.

Om omsättningsskatteförslaget skulle vinna kammarens bifall i enlighet med reservation 1, uppstår — såsom tidigare nämnts — en kraftig pålaga för näringslivet. I många fall kommer detta att leda till en dubbelbeskattning. Maskiner, transportmedel och redskap som näringslivet behöver ha och köper för användning som produktionsmedel — för att framställa varor och nyttigheter — kommer att beskattas. En sådan skatt

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

kommer givetvis att fördyra produkterna. Jag skall i det här sammanhanget ta fram ett exempel. Om en åkare köper en ny lastbil, får han betala omsättningsskatt på denna. Därtill kommer, om regeringens förslag om höjd bensinskatt vinner kammarens bifall, ett ökat bensinpris av 5 öre per liter. För dessa ökade kostnader måste givetvis åkaren erhålla kompensation för att han skall kunna fortsätta att driva sin rörelse. Varorna fördyras sedan genom de ökade transportkostnaderna. I det anförda exemplet blir det landsbygdens folk med de långa avstånden som drabbas hårdast. Jag skulle kunna ta flera exempel, men med hänsyn till den sena timmen skall jag avstå härifrån. Man kan i alla fall lätt räkna ut, att de svenska företagens konkurrensmöjligheter kommer att försämrast. Ser man på den förkortade arbetstiden och på skyldigheten för arbetsgivarna att erlagga pensionsavgifter m. m., tycker man nog att det blir väl mycket på en gång. Det finns väl en viss gräns för hur långt man kan gå.

Enligt min mening bör således investeringsvarorna — produktionsmedlen — inte beläggas med omsättningsskatt, därest en sådan skulle beslutas. Vissa varor är som sig bör undantagna från omsättningsskatt. Om man vill vara konsekvent bör således investeringsvarorna i likhet med råvarorna undantas från beskattning. Genom en sådan lättnad — som vi föreslagit — skulle näringslivet inte bli ytterligare tyngt av omsättningsskatten.

Här har tidigare talats om en hel del storföretag, och som exempel har tagits Volvo m. fl. Dessa företag torde ha avsevärt större möjligheter än våra småföretagare att klara en omsättningsskatt. Jag tycker att småföretagarnas svårigheter i samband med omsättningsskatten blivit alltför litet poängterade. De får ju sämre möjligheter i konkurrenshänseende, om omsättningsskatten går igenom. Men om man läser propositionen kan man se att bland andra statens pris- och kartellnämnd ansett det vara riktigt att fritaga investeringsvarorna

från omsättningsskatt. Då en sådan befrielse givetvis är förenad med en del tekniska svårigheter, kan vi motionärer ansluta oss till det förslag om restitutionsförfarande för investeringsvaror som är upptaget bland »Yrkanden om skrivelser till Kungl. Maj:t» under 10 § s. 10 i det »Ändringsförslag i ärende ang. Kungl. Maj:ts proposition nr 162 med förslag till förordning om allmän varuskatt m. m.», varom herr Hagberg i debattens början framställt yrkande.

Herr Ewerlöf är inte inne i kammaren nu, men jag vill säga, att han enligt mitt förmenande gjorde sig skyldig till ett misstag. Han sade, att våra besparingar inte uppgick till mer än 100 miljoner kronor. Antingen har han sagt fel, eller också har han läst våra motioner dåligt, ty det är ju så att våra besparingar uppgår till 400 miljoner kronor.

Beträffande propositionen nr 163 om allmän energiskatt vill jag bara säga några ord.

Vi har från centerpartiets sida yrkat avslag på regeringens förslag om höjning av energiskatten med 5 öre per liter. Denna belastning för människorna i glesbygderna kan vi inte vara med om. Skulle emellertid riksdagen besluta här om, har vi i motion 593 i första kammaren och 705 i andra kammaren yrkat att de delar av näringslivet till vilka restitution av särskild skatt å bensin och motorsprit utgår, må erhålla restitution av tillfällig energiskatt i enlighet med tidigare gällande system. Principen har ju varit och bör väl också vara att bensin och motorsprit bör av sådana förbrukare som det här är fråga om kunna få inköpas utan extra pålagor. Till yrkandet i denna fråga återkommer jag senare.

Jag skall, herr talman, med hänsyn till den sena timmen sätta punkt här.

Herr ASPLING (s):

Herr talman! Av dagens debatt har det ganska tydligt framgått i vilken hög grad principiella åsiktsdifferenser döljer sig bakom diskussionen om varube-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

skattningen. Jag skulle i detta mitt anförande vilja stanna vid tre punkter, som jag anser har betydelse, då vi nu har att ta ställning till bevillningsutskottets betänkande nr 60.

För det första anser jag det angeläget att man inte sätter likhetstecken mellan vad jag skulle vilja kalla vår realekonomi och statsfinanserna. Det finns väl ingen som vill förneka att det allmänna ekonomiska läget är tillfredsställande. Vi kommer sannolikt att för detta år få registrera en produktionsstegring på cirka fyra procent. Icke minst vår aktiva arbetsmarknadspolitik har medfört att när vi nu för några dagar sedan fick motta arbetsmarknadsstyrelsens statistik för mitten av november fann vi att arbetslösheten var obetydligt högre än i oktober, medan vi i fjol vid samma tid hade 17 000 fler arbetslösa än nu. Trots detta måste uppgiften under vintern vara att genom aktiva insatser motverka alla tendenser till en ökad arbetslöshet. Vår utrikeshandel företer också en gynnsam tendens, och över huvud taget tycks inom näringslivet råda en allmän optimism och framtidstro. Våra resurser är sålunda under utveckling, och våra växande tillgångar ger inte anledning till en revision av det som har byggts upp. Att söka vrida klockan tillbaka må vara högern förbehållet. Det är emellertid förvånande — vilket jag gärna vill understryka — att såväl folkpartiet som centerpartiet i sina förslag uppenbart närmast sig högerens ståndpunkter.

Låt mig alltså, herr talman, konstatera att vi realekonomiskt har anledning att hösten 1959 med tillförsikt se på framtiden, och jag anser att vi också har anledning att slå vakt om de reformer som skapats och som i hög grad givit vårt land en framskjuten plats bland världens nationer när det gäller den sociala omvårdnaden och tryggheten över huvud taget för människorna.

Det finns i proposition nr 162 ett avsnitt som jag tycker tar fasta på något centralt i denna debatt. Det sägs där att en generell varubeskattning av den storlek och utformning regeringen föresla-

git skapar de nödvändiga förutsättningarna för en fortsatt framgångsrik verksamhet på för samhällslivet grundläggande avsnitt. De kollektiva uppgifterna, så som de framträder i bl. a. kraftutbyggande, vägbyggande, undervisning och forskning, olika vårdområden, hjälp till eftersatta minoriteter, standardförbättring för folkpensionärerna och behållande av den försvarskraft som utgör underlaget för vår neutralitetspolitik, får inte eftersättas. Skall en sådan förklaring bli mer än tomma ord måste vi självfallet också ta de ekonomiska konsekvenserna härav. En progressiv samhällssyn med ansvar för de gemensamma uppgifter vi har oss förelagda är icke förenlig med en negativ attityd till samhällets behov av erforderliga ekonomiska resurser. Från den grunduppfattningen bör det statsfinansiella problemet i dag angripas.

Det föreligger ju en allmän enighet om att en inkomstförstärkning är nödvändig. På den punkten har oppositionen accepterat det faktiska budgetläget, och detta är ganska naturligt, eftersom de utgifter, som beslutats och som vi även i denna kammare kommer att besluta inom den närmaste tiden, i hög grad kommer att fastställas i enighetens tecken. Frågan gäller då valet av metoder och det sätt på vilket inkomstförstärkningen lämpligen bör ske. Vi har stannat för en allmän varubeskattning, och detta av många skäl. Vi har haft en sådan tidigare i vårt land, och det är kanske i dag lättare att räkna upp de länder som icke har en liknande beskattningsform, än de länder som har den. Det är lätt att konstatera att vi vid en jämförelse med andra länder har bland de allra lägsta indirekta skatterna. De uppgår till endast cirka 10 procent av bruttonationalprodukten. Även från principiella synpunkter tror jag tiden kan vara inne för en viss förskjutning när det gäller fördelningen av våra skatter. Det är därför förvånande att läsa oppositionens förslag och alternativ. Man presenterar från det hållet egentligen en ganska traditionell katalog över åtgärder som i realiteten inte

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

innebär annat än ökade skattebördor, försämrade sociala förmåner och högre bostadskostnader för människor med låga och medelstora inkomster.

Jag berörde, herr talman, frågan om vår realekonomi. Som läget nu tecknar sig tycks vi ganska säkert få räkna med en uppåtående konjunktur. Vi har självfallet anledning att notera detta med tillfredsställelse. Full sysselsättning, arbete åt alla, är för socialdemokratien en så central fråga att alla våra ansträngningar alltid måste vara inriktade på att söka garantera en tryggad arbetstillgång för alla. Arbetslöshet leder alltid till ett oekonomiskt utnyttjande av våra resurser lika väl som den för den enskilde medför ekonomiska svårigheter och väl också något av en personlig tragedi — nämligen att inte få fylla en uppgift i samhällslivet. Trots de goda konjunkturerna kommer säkerligen arbetsmarknadspolitiken att under en stor del av 1960-talet få lov att ha en hög prioritet vid våra ekonomiska och politiska avväganden. Endast det faktum att befolkningsutvecklingen medför ett årligt nettotillskott till arbetsmarknaden av cirka 25 000 unga människor säger oss tillräckligt vad det kan komma att gälla beträffande aktiva insatser för att icke minst trygga utbildning och arbete åt de nu snabbt ökande generationerna i arbetsför ålder.

Men goda konjukturer och full sysselsättning har också en annan sida. Trycket på vår ekonomi, risken för en inflationistisk utveckling anmäler sig alltid som ett allvarligt hot. Vi har därför all anledning att i god tid skapa den beredskap som är nödvändig för att kunna motverka tendenserna till en inflationistisk utveckling. De åtgärder som härvid kan bli erforderliga bör i god tid planeras. Även i detta avseende är det vår bestämda uppfattning att varubeskattningen kan utgöra ett sådant instrument, en broms mot inflation, utan att vi därmed behöver kasta över bord reformer och trygghetsanordningar, som för de breda folklagren är av väsentlig betydelse.

Om jag sålunda, herr talman, konsta-

terar att vår realekonomi är god, att den planering som föreligger beträffande en inkomstförstärkning också kommer att vara ett både verksamt och nödvändigt instrument för att tygla en kanhända i en nära framtid för stark konjunkturutveckling, kan jag härefter övergå till den andra punkten i mitt anförande, nämligen det budgetläge som föranlett förslaget om införande av en varuskatt.

Vi vet att redan nästa år kommer såvitt jag förstår i enighetens tecken väsentliga utgiftsstegringar att beslutas. Det gäller bl. a. närmare 400 miljoner kronor för en förbättring av folkpensioneringen, höjda ålderspensioner, höjda änkepensioner och höjda barnpensioner, för att nu nämna några väsentliga ting. Regering och riksdag har vidare att ta ställning till myndigheternas anslagskrav för nästa år. Även om hårda prutningar kommer att företas föreligger så många och så väsentliga uppgifter, att vi icke kan undgå att fatta beslut om ökade utgifter. Jag vill hänvisa till de eftersatta behov som föreligger inom anstaltsvården, sjukvården, undervisningen i vidaste bemärkelse, vägväsendet samt säkerligen också fortsatta utgifter för att motverka arbetslösheten.

Det finns anledning att konstatera att kanske hälften av varubeskattningen kommer att slukas av förbättrade folkpensioner och arbetslöshetsanslag. Som jag ser det, herr talman, har vi således att bestämma oss om vi skall effektuera de redan nu fattade besluten om kommande utgifter, utgifter som jag föreställer mig att vi också kommer att fatta beslut om i hög grad i enighetens tecken. Att för att kunna klara den uppgiften behöva väsentligt sänka standarden för mindre och medelstora inkomsttagare, för barnfamiljer och andra grupper har jag redan sagt att det icke finns någon som helst anledning till. Det föreliggande förslaget innesluter ju inte endast pålagor. Det innebär en förstärkning av barnbidragen, indextillägg åt folkpensionärerna och en sänkning av den direkta skatten för flertalet medborgare. Det företer så långt jag kan bedöma en så rättvis avvägning av bör-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

dorna, som varit möjlig att i nuvarande läge åstadkomma.

Det får icke bli fråga om att övervält-ra bördorna i huvudsaklig del på barnfamiljerna och de mindre bärkraftiga folkgrupperna i vårt land. Socialdemokratien och den fackliga rörelsen kommer att bestämt motsätta sig en dylik lösning av budgetkrisen.

Låt mig avslutningsvis, herr talman, med några ord beröra den tredje fråga, som jag anser borde belysas i den debatt vi för här i dag. Det pågår — framför allt från högerns och folkpartiets sida — en agitation som jag betraktar som högst tvivelaktig. Att söka sätta samhället — det må gälla stat eller kommun — i något slags motsatsställning till den enskilda människan måste från demokratiska synpunkter vara någonting i hög grad tveksamt, för att inte säga tvivelaktigt. Jag har mycket svårt, herr talman, att över huvud taget förstå det resonemang som vi har hört i denna kammare även denna dag om de risker den enskilda människan skulle löpa för den händelse vi ger samhället de ökade resurser, som är nödvändiga för att kunna förbättra och bygga ut en rad olika — låt mig gärna kalla det för närvarande underförsörjda — områden. Herr Aastrup exempelvis har liksom andra talare från hans parti och från högern i mörka färger målat de risker den enskilda människans frihet löper om regeringens förslag skulle realiserar. Jag har redan sagt att jag har mycket svårt att förstå detta resonemang. Man skule vilja fråga dessa partiers talare, om de verkligen tror att exempelvis individen riskerar få sin frihet kringskuren om den sociala tryggheten byggs ut. Blir exempelvis folkpensionärerna mindre fria därför att deras standard förbättras? Blir de bostadslösa mindre fria därför att de får möjlighet att flytta in i en modern bostad? Blir de arbetslösa mindre fria därför att arbete beredes dem? Blir det unga släktet mindre fritt och får det mindre möjligheter till en fri personlighetsdaning om dess skol- och utbildningsmöjligheter förbättras? Blir de sju-

ka och invalidiserade mindre fria därför att vi bygger ut sjukhusen och förbättrar sjukvården? Nej, verkligheten har visat att i takt med den ökade standardstegringen har människornas frihet ökat, deras möjligheter att fritt få utveckla sina anslag och intressen har under senare decennier blivit helt anorlunda än i det gamla samhället, som i hög grad präglades av högerns och folkpartiets politik.

Det finns en annan sida av detta frihetsresonemang som jag gärna skulle vilja belysa med några ord. Man säger: Det går inte att ständigt öka statens makt — då kommer människornas frihet i klämma. Då kan vi inte upprätthålla vårt nuvarande samhällssystem. Nu är det väl för det första på det viset att i de mera utvecklade industristaterna har samhället i större utsträckning än tidigare fått lov att sörja för och ta på sig nya utgifter, ökat ansvar för individen, för människornas trivsel och trygghet än tidigare. Våra kommunalmän kan säkerligen vittna härom. Högermän och folkpartister har utan tvekan under många år i kommuner, städer och landsting varit med om utgiftsstegringar, som avsett att förbättra medborgarnas livsbetingelser i olika avseenden och därmed självfallet givit samhället större inflytande eller makt, som man nu påstår.

Hur det förhåller sig med denna sak har jag sökt belysa med några exempel, men det finns också en annan sida jag skulle vilja beröra. Vi lever i ett demokratiskt samhälle. Vartannat år har Sveriges folk möjlighet att i allmänna val tillkännage sin uppfattning hur man vill ha samhället ordnat. Man har möjlighet att då ge de partier sitt stöd, som vill skära ned samhällets utgifter och därmed också den standard vi byggt upp. När man hör representanter för högern och folkpartiet tala om samhällets ökade makt får man en känsla av att det här skulle pågå i lönnedom ett försök att beskära individens frihet. Det är ju inte på det sättet. I vårt demokratiska samhälle är det väljarna som avgör politikens utformning, och vill

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

högern och folkpartiet söka få till stånd en annan tingens ordning har de att söka vinna väljarnas flertal för att kunna genomföra detta.

Herr talman, även om vi står inför en valrörelse tämligen snart borde man besinna vikten av att låta fakta tala, ge upplysning om var i verkligheten skillinjerna går och om vad det ena eller andra alternativet kommer att kosta de enskilda människorna. Vi önskar medverka härtil, men vi är också fast beslutna att genom praktiska åtgärder inte bara lösa dagens statsfinansiella svårigheter utan också skapa garantier för att framstegspolitikerna förblir riktmärket för utvecklingen framdeles i vårt land.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till kammarens överläggningar i dag, och jag undrar om inte oppositionen gjort sig skyldig till ett missförstånd. Det förefaller mig nämligen som om ordet oms av många talare här tolkats som initialbokstäverna till orden »omgång med Sträng», och frågan är om inte vid denna tidpunkt på kvällen oppositionen fått nog och fått sitt lystmäte av omgången.

Jag begärde emellertid inte ordet för att säga detta till dessa kanske missförstådda talare utan fastmera för att ge ett erkännande till finansministern för den följdriktighet och den hårdhet varmed han har gripit sig an saneringsarbetet. Jag har haft tillfälle att under många år verka i en organisation som praktiskt taget under hela efterkrigstiden har tillstyrkt de olika socialreformer som sänts ut på remiss, men jag har också varit med om att man vid alla dessa remisser har fogat det tillägget att viktigt för genomförandet är att statsutgifter balanseras av stigande statsinkomster och att man således förhindrar en för de svenska konsumenterna ödesdiger inflationistisk utveckling.

Dagens debatt, eller rättare sagt oppositionen, bygger på tvenne sammanhörande temata. Det ena är att öka statsinkomsterna, det andra att förhind-

ra en inflatorisk utveckling. Jag vågar säga att vid det här laget vet det svenska folket vad det betyder om inflatoriska tendenser inte tvingas under kontroll. Då rubbas hörnstenarna i vår ekonomi. Det är en gammal sanning, den är framförd på många håll, och jag tror alla numera är överens om den. På löntagarsidan accepterar man sambandet mellan löner och produktion, och man vet att hur spiralen priser—löner än skruvas uppåt blir likväl till sist alltid löntagarsidan och konsumentensidans förlorande part. Inflation är ett ekonomiskt vågspel som kan sätta inte bara oss själva utan också våra exportmarknader i gungning. Som det internationella handelssamarbetet i Europa gestaltat sig och nu gestaltar sig har riskerna vid en svensk särutveckling ökat. I detta läge behöver vi förvisso balans i den statliga budgeten, lika väl som vi måste ge akt på näringslivets möjligheter.

Så långt syns mig bilden av nuläget helt klar. Vi har att stå för våra löften, och vi måste undvika att »kritsa» i vår budget. Men det, herr talman, som bland annat kommit mig att begära ordet är några reflexioner över det som i propositionen rubriceras »långtidsperspektivet». Visserligen förebådar finansministern härunder en senare redovisning av sin inställning till besparingsutredningens förslag om en långsiktig budgetplanering, men bakgrunden till de aktuella behoven av statlig inkomstförstärkning är sådan att jag tycker att spørsmålet bör bringas i åtanke vid detta tillfälle.

Den statliga budgeten beslutas för ett år i taget. Så långt sig göra låter grundas visserligen dessa årliga beslut på en framtidsbedömning. Men just till följd av ettårstekniken påverkas man i räkning mot en i dubbel mening kortsiktig bedömning.

Finansministern själv erinrar med all rätt om den osäkerhet som måste vidläda uppskattningar av statens inkomster och utgifter på längre sikt. Han understryker hur vanskligt det är att få en fast bedömningsgrund för konjunkturutsikterna och sådana oförutsedda utgifts-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

behov som erfarenhetsmässigt alltid framträder. Men, säger han, »därtill kommer den principiella svårigheten att statsutgifternas fortsatta utveckling är beroende av statsmakternas årliga beslut». Det är på denna punkt jag tror att vi bör och kan eftersträva ett bättre sakernas läge.

Det finns i själva verket — synes det mig — goda skäl för att våra budgetbeslut bör ges räckvidd över längre tidrymd än tolv månader. I stor utsträckning är vi redan nu hänvisade till beslut med verkan långt in i framtiden, men ett system som tvingar riksdagen att på förhand inta sina positioner i en rad delfrågor är inte väl utformat. För att våra beslut skall få starkare förankring i verkligheten borde de träffas först sedan en konsekvent tillämpad totalbedömning skett. Vår nuvarande arbetsmetodik däremot skapar i sig själv risker för en felbedömning och därmed en snedbelastning av våra resurser.

Det är min uppfattning att mycket vore vunnit om riksdagen toge ställning till statsverkets möjligheter och behov under en längre period än ett år. Härigenom skulle nämligen inte bara dess egna beslut påverkas. En sådan långtidsplanering skulle även få stor betydelse för landets ekonomiska liv i dess helhet. Vem vet om vi inte skulle få starkare vind i seglen under färd mot högre välstånd. En mer gripbar framtid spänner ju förväntningarna och därmed krafterna hos folket.

Var dessa synpunkter ett ärende av betydelse, kan jag emellertid inte underlåta att ta upp ett par andra tankar som är naturliga för den i näringslivet selsatte. Om jag säger att det gäller integriteten i de beslut som riksdagen en gång fattat, så an knyter jag därmed till aktuella sammanhang.

Inom näringslivet har man ju som bekant alltid möjlighet att väga ändamålsenligheten i skilda kostnadsposter mot varandra och även snabbt ompröva en gång träffade dispositioner. Jag vill inte påstå att riksdagens motsvarande möjligheter är enbart teoretiska, men det po-

litiska livet visar ej sällan en lösning vid gamla ståndpunkter som kan vara till förfång för helheten.

Jag nämner inte detta för att i kritisk mening ta upp vare sig socialpolitiken eller försvarsutgifterna, låt vara att man om den förra väl kan säga att den måhända inte i allo är ett resultat av fulländade avvägningar mellan skilda behov och om de senare att de stämmer alltmer till eftertanke också i en värld som vår. Jag tror i själva verket att den som talar för sänkta skatter genom pressning av de statliga utgifterna hänger sig åt illusioner. Härför talar ju inte minst internationella erfarenheter. Välfärdssamhällena, eller låt mig kalla dem överflödssamhällena, är ju alltså i sin första, unga utvecklingsfas. Måttet på vår sociala trygghet är ännu blott försett med bottenkyla. Jag har inte nämnt om detta för att förorda en upprivning av fattade beslut, snarare för att påminna om att också gamla frågor ständigt kräver sin lösning på nytt. Vi kommer helt säkert inte ifrån att snabbt få ta upp nya kostnadskrävande åtgärder till prövning.

Jag har inte heller erinrat om detta för att ansluta mig till dem som leker med tanken på att springa från fattade beslut. Vad jag sagt har en principiell innebörd för framtiden. Allteftersom vårt välstånd ökar anser jag att kraven på omprövning av gamla ståndpunkter och avvägningar växer sig starkare. Man kan, som sagt, erinra om hur redan gamla frågor kräver nya lösningar. Ett gott exempel bjuder just nu familjepolitiken. Vi kommer helt visst inte ifrån att inom en näraliggande framtid ta upp denna till omprövning trots de nu lagda förslagen om höjda barnbidrag och uppmjukande sambeskattningsregler. Bevisen härför kan göras mycket konkreta. Jag inskränker mig till att hänvisa till födelsetalen som redan nu borde ge anledning till en debatt liknande den vi hade under 1930-talet och dess kris i befolkningsfrågan. Några möjligheter till minskning av statsutgifterna är det verkligen svårt att skönja under

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

överskådlig tid framöver för den som vill behålla uppnådd social balans och ett effektivt arbetande samhälle.

Trots att kanske tillfället inte är oportunt vill jag säga att jag har ett intryck av att de frostiga vindar som blåser mot familjepolitiken måste mötas med någon form av motaktioner som tår upp frosten och skapar vär även för familjepolitikens förkämpar. I stället för att minska barnbidragen är jag djärv nog att hävda att vi bör gå vidare i aktiv familjepolitik. Vi bör överväga om det reaktionära tillbakagångstänkandet icke bör mötas med, låt mig säga, en väckelserörelse för aktiv familjepolitik, kanske i stil med den som makarna Myhrdal bedrev under 1930-talet. Under debatten om tilläggs pensionerna i denna kammare framhölls att kostnaderna för desamma på ett orättvist sätt skulle komma att drabba den unga generationen, vilken dels skulle få bära kostnaderna för de åldrande medborgarna, dels naturligtvis även sina egna avgifter. I denna kammare deklarerade en talesman för de unga att man med glädje påtog sig denna belastning. Jag frågar: Skulle icke den nu producerande åldrande generationen genom en stark aktiv familjepolitik kunna vara med om att bära bördor även för de yngre? En sådan samhällssyn skulle otvivelaktigt kunna bli en solidaritetsbrygga mellan äldre och yngre.

Med det sagda har jag, herr talman, indirekt tagit ställning till förmån för det av finansministern framlagda förslaget till allmän varuskatt. Vi har trots allt i våra strävanden att nå en skälig levnadsstandard hunnit så långt att denna indirekta, icke progressiva skatt, sedan den kompletterats med det föreslagna stödet för de särskilt drabbade medborgargrupperna, icke kan betecknas såsom en social orättvisa.

Jag kan även tillägga att det i nu föreliggande situation kan vara av ett visst intresse att hänvisa till ett yttrande från remissen av förslaget om varuskatt, vilket jag var med om att signera för jämnt två år sedan. Där skrevs följande: »Styrelsen önskar med hänvis-

ning till vad som anförts i sammanfattningen

tillstyrka införandet av en allmän varuskatt, om statens medelsbehov skulle påfordra detta, dock under förutsättning, att beskattningen kommer att omfatta i princip hela varuområdet och att undantag från beskattningen stadgas endast då detta är absolut ofrånkomligt för att undvika beskattning i flera led;

tillstyrka en sådan allmän avvägning mellan direkt och indirekt beskattning, att den totala skattebördan inte förskjutes till de mindre och minst bemedlade inkomsttagarnas nackdel;

tillstyrka kompensatoriska åtgärder för de mest utsatta konsumenterna och särskilt en höjning av barnbidragen;

förorda den allmänna varuskattens upptagande i detaljhandelsledet och vid annan försäljning direkt till konsumenterna.»

Herr talman, jag förmodar att jag med denna deklaration klargjort hur jag kommer att rösta.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Under debattens gång har en mängd olika grupper i samhället passerat revy, liksom för övrigt också enskilda personer, som det ju måste bli under en sådan här debatt. Vi har hört talas om herr Strängs dilemma, om barnfamiljerna och skattebetalarna i allmänhet samt inte minst om alla dem, som förr i världen frös och svalt och som numera tack vare den allsmäktiga regeringen fått ett folkhem att trivas i, vilket vi självfallet alla är glada åt. Herr Aspling hävdade i sitt inlägg efter känt mönster att socialdemokraterna och den nuvarande regeringen var alla goda gävors givare, medan forna tiders elände bar högerns och folkpartiets stämpel. Minsta historiska studier skulle dock kunna säga herr Aspling att det i alla fall var de gamla liberalerna som bröt ned klassamhällets värsta skrankor och rörde väg för det nya som sedan kommit, och detta långt innan herr Aspling var född, och jag med för den delen. Men det finns ju möjlighet att läsa innantill härom i skrifterna.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Jag skulle, herr talman, be att få återkomma till omsättningsskatten och till dem som kanske kommer att få de värsta bekymren av det beslut regeringspartiet vill att vi i morgon skall fatta, nämligen husmödrarna, vilka ju utgör den största gruppen av konsumenter och om vilka vi inte hört ett ord i dagens debatt. De borde i alla fall få vara med i bilden i det protokoll som från de här dagarna dock går till historien. Jag skall be att få fylla ut denna lucka, även om den anses obetydlig.

Det tillhör livets realiteter, att det i en familj oftast är mannen som betalar skatten och hustrun som står för inköpen. Hon har hand om familjens kassa. När nu regeringen skall täcka sitt budgetgap inte med direkta utan med indirekta skatter, alltså med en omsättningsskatt, blir det ju hustrun, som har hand om hushållspengarna, vilken får den direkta påfrestningen av denna skatt. Varken herrarna inom eller utom riksdagen lär väl öka hennes kassa för att omsen nu blir en verklighet. Husmödrarna får klara sig med samma summa som tidigare, trots att allt blivit dyrare.

Hur kommer då husmödrarna, den största konsumentgruppen i landet, att reagera inför omsen? Ja, herr Sträng tycks resonera på det sättet, att tål de det, så tål de det. Det var en säregen ekonomisk filosofi som finansministern använde i debatten nyss om omsättningsskatt på böcker. Läser folk över huvud taget böcker, sade han, så läser de böcker, även om priserna stiger. Då måste finansministern anse detsamma också om andra varor. Vill man ha en kastrull, så köper man den även om priserna stiger. Eller står böckerna i någon sorts särklass, är det en lyxartikel som svenska folket mycket väl kan undvara?

Ingen kan begära att husmödrarna med glad tacksamhet skall ta emot en skatt som fördyrar varorna, i synnerhet livsmedlen. Även om barnfamiljerna får den kompensation, som höjningen av barnbidraget med 12:50 i kvartalet utgör, blir det många hundralappar som dessa familjer får ge ut i och med om-

sättningsskattens införande. Det blir sannerligen svårt för dem att få pengarna att räcka till.

För konsumenterna borde en synlig skatt vara det riktigaste, alltså att man skiljer grundpriset och skatten åt, ty då finns det bättre möjligheter än med en »inbakad» skatt att jämföra priserna. Vi talar ständigt och jämt om prismedvetande och litat mer och mer på att husmödrarna skall tillägna sig ett sådant. Men ett »inbakande» av skatten i priserna kan omöjligen bidra till att öka konsumenternas prismedvetande, vilket onekligen är en mycket viktig faktor i ett system med fri konkurrens. Om man har en synlig skatt kan konsumenterna i alla fall klart se vilket pris en vara betingar och hur mycket staten tar ut i skatt. Detta system räddar också köpmännen från misstanken att höja priserna onödigt mycket för att få större vinster.

Nu menar tydligen finansministern och regeringspartiet att affärsmännen får göra som de vill. Systemet är sådant att det möjliggör olika metoder för detaljisterna. Det är dem opåtagat att lägga mer omsättningsskatt på en vara och låta andra varor gå praktiskt taget fria. Den ena varan får med andra ord balansera den andra, men den förvirring som detta kan skapa för konsumenterna förefaller inte ha tagits med i beräkningen. På en och samma vara kan alltså den ene detaljisten lägga 8 procent och den andre 2 procent. Låt mig ta ett åskådningsexempel. I ett fönster kan det ligga en kostym som kostar 250 kronor. Exakt samma kostym i nästa skyltfönster kan kosta 265 kronor. Hur mycket av summan som är skatt vet inte kunden, och i vilken summa den är inarbetad vet han heller inte. Det gatlopp som kunderna borde löpa med anledning av skatten — märk väl med anledning av skatten! — borde de få ägna åt ett bättre ändamål. Strävan bör väl vara att varje vara bär sin egen skatt, liksom all strävan numera går ut på att varje vara skall bära sitt eget pris. Det är inte bra att laborera med olika oms på samma vara. Det förnuftigaste

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

från konsumentens synpunkt måste vara ett system sådant som man använder t. ex. i Kanada och i Förenta staterna. Där får man veta priset på varan utan skatt, och denna uppgift återfinns på prislappen. När kunden kommer till kassan läggs »omsen» på. Det är något rejält med detta. I Kanada, där man har två å tre procents omsättningsskatt, annonserar affärsmännen alltid, i tidningarna och i övrigt, grundpriset. Det system som här i landet kommer att tillämpas kommer säkerligen att skapa nya irriteringsmoment, för att inte tala om det priskrig som kan bryta ut och som varken köpmännen eller konsumenterna har fördel av.

Att skatten inarbetas i priset leder naturligtvis till att konsumenterna märker den mindre och mindre och till slut blir vana. Det är naturligtvis det herr Sträng önskar. Han hoppas att de inte kommer att märka nästa procent heller.

Principen att köpmännen skall ha ersättning för arbetet med omsen förefaller mig riktig. Att omsen kräver extra arbetskraft är uppenbart. Att driva in skatt åt staten är inte alltid så billigt, och skatteindrivare är ju vad detaljhandlarna här skall bli.

Vem skall då betala dem för detta? Om köpmännen själva skall betala lägger de kostnaderna på varorna och vältrar därmed över kostnaderna på konsumenterna. Då stiger priserna på varorna ännu mer, vilket i varje fall inte ligger i konsumenternas intresse.

Detta bör i största möjliga utsträckning undvikas, och därför vore det enda riktiga att handelsmän finge ersättning av det allmänna för det ökade arbete som de får i och med varuskatten. Den ersättning som har föreslagits förefaller inte oblyg utan mycket skäligen. Ingen behöver bli så indignerad som herr Sträng för en stund sedan för att köpmännen bör få denna ersättning. Man kan ju göra en jämförelse t. ex. med en fackförening. Jag skulle vilja se hur en fackförening skulle reagera om dess medlemmar ålades att utan ersättning utföra ett motsvarande merarbete för staten.

Till en av de motioner som är väckta i samband med omsättningsskatten skulle jag också vilja knyta några reflexioner. Det gäller omsättningsskatten på tidningar, tidskrifter och böcker. Propositionen föreslog som bekant omsättningsskatt på dagliga tidningar och tidskrifter som det inte utgår särskild avgift för. Utskottet har utvidgat skattefriheten till att omfatta även nyhetstidningar som utkommer endast en eller två gånger i veckan. Dessutom vill man ha en undersökning av de skattetekniska förutsättningarna för att också undantaga vissa tidskrifter med politiskt, religiöst, vetenskapligt, fackligt eller annat ideellt syfte. Allt detta är gott och väl, men den stora upplagan av tidskrifter och böcker vill utskottet ha omsättningsskatt på.

Det förefaller egendomligt att just nyhetsvärdet skall beteckna det kritstreck som skall dras. Är det så mycket viktigare att sprida nyheter fort än att bilda opinion i ett demokratiskt samhälle, att det ena inte skall beläggas med skatt men det andra beskattas? Opinionsbildande samt oerhört viktiga i upplysningens och folkuppfostrans tjänst är onekligen en rad av våra tidskrifter. De är helt enkelt ovärderliga som opinionsbildare, och jag skulle tro att de för stora läsekretsar betyder väl så mycket som de dagliga tidningarna genom att samtidigt sprida faktiska kunskaper och hjälpa människorna inte bara att få veta nyheter utan också att få veta hur de skall utnyttja dem. Det förefaller som om de som har skrivit propositionen levde i den föreställningen att det endast finns tidskrifter av den typ som brukar ligga framme hos herrfrisören och som på vissa håll brukar kallas »damtidningar för herrar». Dem skall man klämma åt! Det finns, som jag redan har nämnt, åtskilliga tidskrifter som har en betydligt viktigare uppgift i samhället. Från tryckfrihetssynpunkt lär det också vara problematiskt med införandet av denna extra skatt under fredstid, eftersom det med rätta kan kallas att hindra den fria opinionsbildningen och försvåra för människorna att köpa tidskrif-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ter och böcker. Samma synpunkter som jag här har fört fram i fråga om tidskrifterna kan man också lägga i fråga om det oerhört stora värdet av att människor kan köpa böcker utan alltför betungande ekonomiska uppoffringar. Samtidigt som UNESCO har drivit det därhän att man i de flesta länder får införa böcker tullfritt, lägger Sverige skatt på böckerna inom det egna landet. Det är verkligen en egendomlig politik. England, Holland, Schweiz och Finland har omsättningsskatt, men dessa länder har gjort undantag för böcker. Sverige har inte råd att göra vad det lilla Finland har gjort. Det är mycket betecknande. Om det gällde någon större summa skulle man till nöds kunna förstå regeringens och utskottets lust att omslägga böcker och tidskrifter, men det gäller inte här många miljoner av en summa på 1,5 miljarder kronor.

I denna fråga är det svårare än i någon annan som har med omsättningsskatten att göra att följa herr Möller. Han påstår att skattetekniska skäl varit avgörande för att inte undanta tidskrifter och böcker från omsättningsskatt. Varför skall det vara skattetekniskt lättare att göra undantag för dags- och nyhetstidningar, som kommer ut en dag i veckan? Det har man ju i alla fall gjort. Varför kan inte en veckotidning som också kommer ut en gång i veckan lika gärna gå in under undantagen? Skall det vara skattetekniskt svårare att låta just den förbli utan omsättningsskatt? Det verkar oerhört godtyckligt, liksom, herr talman, mycket i denna lag på mig verkar godtyckligt.

Herr LARSSON, SIGFRID, (cp):

Herr talman! Jag förmodar att mina fåtaliga åhörare ursäktar att jag inte upprepar alla de skäl som talar emot en allmän varuskatt. Jag inskränker mig till att ansluta mig till den uppfattningen att en allmän varuskatt i dagens läge, bland annat med tanke på att vi har ett skattetryck i fråga om direkta skatter som väl är ett världsrekord, inte är den lämpligaste metoden att komma till rätta med de statsfinansiella svårigheterna.

Av allt att döma kommer emellertid denna kammare i morgon att besluta om införandet av en allmän varuskatt från den 1 januari 1960, och efter vad jag har läst i en kvällstidning kommer riksdagen vid den gemensamma voteringen på tisdag att bifalla förslaget. Det är mot bakgrunden av den möjligheten som man från oppositionens sida framlagt förslag om en del ändringar i den allmänna varuskatten, som den utformats i proposition nr 162.

I motionsparet I: 588 och II: 688 framföres ett sådant ändringsförslag, och jag vill helt kort belysa anledningen till att vi väckt denna motion och ange några av de skäl som vi anser talar för att den av oss föreslagna ändringen bör bifallas av riksdagen.

Vi yrkar i motionen att tekniska och kulturella hjälpmedel som av handikappade och lytesskadade används i rehabiliterings- eller terapeutiskt syfte, såsom olika slag av invalidfordon och invalidvagnar, rullstolar, proteser, hörapparater, talböcker etc., bör undantas från skatteplikt. Vi motiverar vårt förslag med att läkemedel är fria från varuskatt. Vi anser att det är ganska självklart och logiskt att även andra medel än egentlig medicin men som användes i samma syfte, nämligen rehabiliterings- eller terapeutiskt syfte, bör vara fria från varuskatt. Vi finner det orimligt att lägga sten på börda för handikappade och lytesskadade genom att fördyra sådana tekniska och kulturella hjälpmedel, som dessa människor måste ha tillgång till för att kunna föra en dräglig tillvaro, ting som vi, som har den oskattbara förmånen att vara friska, inte behöver och därför inte har några utgifter för.

Mer behöver väl inte sägas för att belysa det ur humanitär synpunkt självklart berättigade i att inte försvåra eller försämra tillvaron för medmänniskor som drabbats av olycka.

Det är därför närmast beklämmande att i reservation I, där motionen avvisas, finna följande passus: Undantag från skatteplikt skall »inte anknytas till viss köpkategori utan gälla generellt oavsett

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

köparens ställning». Vad som menas med »oavsett köparens ställning» är inte närmare utsagt, men antagligen avser man köparens ekonomiska situation. I detta fall anser jag, tvärt emot vad som säges i nämnda reservation, att det är just en viss köparkategori som skall undantagas från skatt på de varor som är av intresse och värde enbart för denna köparkategori, nämligen handikappade och lytesskadade, likaväl som kategorien på annat sätt sjuka slipper skatt på medicin.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till förslaget att terapeutiska och kulturella hjälpmedel för handikappade och lytesskadade undantages från allmän varuskatt.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Den fråga som vi har ägnat dagens debatt var föremål för ett ganska omfattande meningsutbyte redan i samband med remissen till utskott, och jag hade tillfälle att liksom många andra yttra mig i den debatten.

Jag fäste mig den gången vid att herr Ewerlöf uttalade förundran över att jag, enligt hans mening, tog så lätt på de bekymmer som redovisades i anknytning till förslaget beträffande omsättningsskatt, alltså bekymmer för statens svårigheter med finanserna. Förmodligen beror det på att jag inte i likhet med herr Ewerlöf — och såvitt man skall döma av debatten i dag också herr Hagberg — givit uttryck för bekymmer å svenska folkets vägnar, som svenska folket i gemen inte känner på samma sätt, om man över huvud taget känner några bekymmer.

Vi har tidigare gjort erfarenheter som tyder på att det alltid blir opposition, oavsett vilken skattefråga som är på tal. Skatterna är inte populära, vilken nivå skattetrycket än har. Tittar man exempelvis på bondeståndets protokoll för ett par hundra år sedan, kan man där läsa om representanternas bekymmer över att komma till hembygden och nödgas berättla för sina valmän om de nya

pålagor som blivit lagda på folket. Men vi har väl också kunnat konstatera att svenska medborgare i allmänhet inte är långsinta när det gäller sådana här frågor — sedan en åtgärd väl blivit beslutad anpassar sig folk ganska lätt till den nya ordningen.

Herr Hagberg uttalade för sin del något som jag antecknade på följande sätt — jag är inte alldeles säker på att jag uppfattade yttrandet riktigt, eftersom akustiken i salen inte är så god att man alltid med säkerhet kan från min plats höra vad som sägs i talarstolen, men jag skrev att herr Hagberg yttrade: »Sverige lever sitt eget liv i högskattsfären och är föremål för omvärldens förundran.» Jag tror att finansminister Sträng redan har sagt att folk helt naturligt känner såväl förundran som beundran inför vad som händer och sker i vårt land. Det är möjligt att man uttalar förvåning över vårt skattetryck, men man känner också beundran över vad vi orkat med under åren sedan krigsslutet framför allt på det sociala fältet.

Jag tror inte heller att man utan vidare kan göra jämförelser mellan skattetrycket i olika länder och därvid endast ta hänsyn till redovisade direkta och indirekta skatter. Det är inte så att rubrikerna över de redovisade siffrorna alltid täcker samma ting. Här har redan tidigare påpekats att de sociala utgifterna i andra länder många gånger inte går över budgeten utan i mycket stor utsträckning finansieras genom direkt inbetalning eller utbetalning från arbetsgivarnas sida. Så är förhållandet i Tyskland och i stor utsträckning även i Frankrike. En mycket avsevärd del av de sociala utgifter som staten har påtagit sig i vårt land går i andra länder inte över budgeten. Därför kan man inte få någon riktig bild av skattetrycket genom att bara tala om skatternas höjd — man måste också ha reda på vad som redovisas under skatterubriken och vad folket får i utbyte för de skatter som betalas. Vi skall inte glömma bort att det i vår skattebudget är flera miljarder — jag tror att finansministern tidi-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

gare i dag nämnde att det är inte mindre än fyra miljarder — som tas in i form av skatter till staten men som sedermera betalas ut igen till de mindre bemedlade i samhället. Alla dessa pengar är ju inte statliga utgifter i vanlig mening utan omfördelningskostnader, såsom jag framhöll redan under remissdebatten i denna fråga; de har inte samma karaktär som vanliga statsutgifter.

Herr Hagberg uttalade också, såvitt jag kunde förstå, en stor tillfredsställelse över att det nu förelåg en borgerlig enighet i viktiga avseenden. Jag skall gärna erkänna att man vid läsningen av bevillningsutskottets betänkande får en känsla att det ligger någonting av tyngd i vad som är skrivet; men allt eftersom man fortsätter läsningen blir man på det klara med att det, som de borgerliga partierna är djupt oeniga om, gäller ännu viktigare ting. Man demonstrerar en enighet, som avser det rent negativa, nämligen om ett avslag på propositionen om allmän varuskatt, men samtidigt demonstrerar man sin oenighet om de positiva åtgärder som skulle komma i stället. Det finns ju ingen samling omkring det, som utgör utfyllnaden till utskottets yrkande — det har folkpartiet ensamt fått lov att stå för, medan de andra borgerliga partierna har känt ett behov av att redovisa sin egen mening. Då blir man onekligen betänksam.

Herr Spetz har uttalat sin — jag kanske får säga så — indignation över att socialdemokraterna, som inte representerar mer än något över 46 procent av väljarna, skall trumfa igenom ett beslut om omsättningsskatten med stöd av en majoritet i första kammaren; i andra kammaren, som tidigare har varit den tongivande framför allt i politiskt avseende, har de inte majoritet. Det är klart att sådana synpunkter kan framföras, men man blir ju inte övertygad om att det ligger någon större kraft i en sådan argumentering, om man samtidigt betänker att de tre borgerliga partierna representerar respektive 13, 18 och 19 procent av väljarkåren men var för sig gör anspråk på att på något sätt få sin

mening uttryckt i ett riksdagsbeslut. Vi har ju ännu inte funnit former för en sådan differentierad demokrati som skulle medge att exempelvis socialdemokraterna bestämde till 46 procent, centern till omkring 13, folkpartiet till 18 och högern till 19 procent. Det är ju inte möjligt.

När nu samtliga partier synes vara överens om att det behövs en förstärkning av statens inkomster — högern vill klara en del genom besparingar, som det heter, men accepterar i varje fall i viss utsträckning en förstärkning på inkomstsidan — så kan man ju inte bara acceptera det negativa i den borgerliga inställningen, genom att avslå hela förslaget och räkna med att allt klarar upp sig. Det finns ingen möjlighet att acceptera ett sådant beslut. För att klara de nuvarande svårigheterna krävs ett positivt beslut, och såvitt jag förstår finns det ingenting att anmärka mot ett genomförande av en allmän varuskatt, om det kan skapas en majoritet för förslaget.

Det är väl ganska självklart att företrädarna för de olika förslagen försöker framställa sina egna propåer såsom de mest fördelaktiga. Även kommunisterna har rätt att framföra sina meningar och att göra gällande, att deras förslag ur arbetarnas och småfolkets synpunkt skulle vara det bästa, eftersom det ju går ut på att inkomstförstärkningen skulle tas från dem som har det bäst ställt i samhället. Av herr Öhmans anförande framgick tydligt att det är mycket lätt att påyrka skattehöjningar, när man är på det klara med att dessa inte berör några intressen som står en själv nära, och om man inte behöver ta någon hänsyn till huruvida det ligger någon realitet bakom ens förslag. Det är mycket enkelt att säga att 250 miljoner kronor kan sparas på försvaret. Man kan kräva att ytterligare 400 miljoner kronor tas ut i förmögenhetsskatt utan att beröra det förhållandet att förslaget, såsom har påpekats, innebär en konfiskation av förmögenheter, visserligen inte på en gång, men i form av ett slags avbetalning. Vi kan nämligen utgå ifrån

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

att avkastningen på det relativt stora förmögenhetsvärde, som finns i landet, inte täcker den förmögenhetsskatt, som kommunisterna föreslår, plus den vanliga beskattningen av avkastningen. Det måste leda till en konfiskation, även om denna tar sin tid. Det skulle som sagt bli ett slags avbetalningssystem eller en konfiskation i intervaller.

Kommunisterna har också föreslagit att man retroaktivt för två år skulle beskatta värdestegringen eller kursvinsterna på aktier, vilket värde uppskattas till 5 miljarder kronor. Jag har inte brytt mig om att försöka ta reda på om den uppskattningen är riktig. En sak är jag i varje fall på det klara med, nämligen att det inte är fråga om 5 miljarder kronor i vinster, utan att summan avser börsvärdestegringen. Tidigare har realisationsvinster beskattats, även sådana realisationsvinster som uppkommer vid försäljning av aktier, om aktierna inte innehafts i minst 5 år. Skatten har då överensstämmt med den vanliga skatteskalen för dem som gjort vinsterna. Men här är det fråga om att uppskatta värdestegringen av aktierna sådan denna kan utläsas i börskurserna. Det är emellertid inte alla aktieägare som har gjort någon verklig vinst, och det är inte alldeles säkert, utan snarare knappast troligt, att de nuvarande aktievärdena kommer att stå sig för alla de aktier som under den senaste perioden har ökat i värde.

Jag tror att inte ens kommunisterna själva tycker att det ligger någon realitet bakom deras förslag på den här punkten. De verkliga realisationsvinsterna blir beskattade enligt sedvanliga regler. Att beskatta den värdestegring, som samtidigt har uppkommit för aktier som inte sålts, är hittills i varje fall någonting som icke har varit aktuellt. I förmögenhetshänseende kommer däremot aktieinnehavet att följa värdestegringen, och förmögenhetsbeskattningen utgår på det nya värdet.

Det har i dag talats om det oriktiga i att ålägga dem, som nu skall ta ut omsättningsskatten, skyldighet att redovisa den utan att få ersättning för besvä-

ret. Finansministern har talat om att vi har lagt en ännu större börda på dem som har skyldighet att ta ut och redovisa källskatten. Den skall nämligen redovisas individuellt, medan beträffande omsättningsskatten ingenting hindrar vederbörande företagare eller affärsman att ordna på det sättet, att han redovisar omsättningsskatten totalt på den omsättning som är föremål för beskattning. Han måste då företaga sådana åtgärder att han frångår den icke omsättningsbeskattade delen av försäljningen, men det kan väl inte vara förenat med så stora svårigheter.

Jag har i dag fått reda på att omsättningsskattebeslutet redan är så gott som säkrat — inte av tidningspressen, utan på helt andra vägar. En firma i Stockholm, som har kontokunder, har nämligen redan nu sänt ut ett meddelande till dessa kunder att de skall betala räkningarna före den 1 januari, ty efter detta datum nödgas firman ta ut ett tillägg av 4,8 procent på det kvarstående beloppet i anledning av omsättningsskatten. Det har talats om att procentsatsen i verkligheten blir 4,2. Följaktligen räknar den här firman med att behöva 0,6 procent för att täcka sina egna kostnader i samband med omsättningsskattens införande.

Att firman dessutom skulle ha särskild ersättning skulle väl vara oriktigt. Men är det inte på det sättet möjligen, att i resonemangen om omsättningsskatten och de med en sådan skatt förenade tekniska svårigheterna har uppmärksamats just den omständigheten, att de redovisningsskyldiga skulle kunna få betalt två gånger — dels av kunden, som skall betala skatten, och dels av staten, som sedermera skall få den redovisad till sig. Det finns inga möjligheter att kontrollera detta, och jag förmodar att det blir många som har möjlighet — och många som begagnar möjligheten — att ta ut ersättning för sitt besvär av kunden, inte bara till det belopp de behöver utan också en bit därutöver.

Jag tror, herr talman, att jag kan begränsa mitt inlägg i debatten avsevärt, eftersom jag den här gången har förmå-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

nen att komma näst sist på talarlistan — för dagen i varje fall — och därför i mångt och mycket kan ansluta mig till det som redan har blivit sagt av samma slag som det jag skulle ha sagt om jag hade börjat i andra änden av listan.

Jag kan inte se att något av de alternativ som vi har tillfälle att i dag diskutera är bättre än omsättningsskatten. Samtliga förslag har skattekaraktär, och omsättningsskatten är faktiskt den som för de lägre inkomsttagarna trots allt är förmånligast. Den är förmånligast för barnfamiljerna, och den är alldeles säkert förmånligast för inkomsttagare ganska högt upp på skatteskalen, om jämförelse skall göras med de olika borgerliga förslagen till lösning av det problem som vi onekligen har i dag beträffande statens finanser.

Tillåt mig bara påpeka ytterligare en sak, som herr Ewerlöf har fört på tal både i dag och vid det tillfälle då vi tidigare debatterade den här frågan, nämligen riksgäldskontorets beräkningar över lånebehovet för innevarande budgetår. I dessa beräkningar har sagts att lånebehovet kommer att bli 2,5 miljarder, och den summan kommer att vara nådd redan vid årsskiftet 1959/60. Under tidigare år har vi som sitter i riksgäldsfullmäktige kunnat konstatera, att lånebehovet under *första* delen av budgetåret alltid varit mycket stort. Man har lånat upp under första hälften av budgetåret ett större belopp än totalresultatet för hela budgetåret, eftersom senare delen — alltså första halvåret på det nya kalenderåret — alltid givit möjlighet till återbetalning av åtskilliga hundratals miljoner — under föregående budgetår 800 eller 900 miljoner. En sådan återbetalning skulle alltså inte kunna äga rum under första halvdelens av 1960; riksgäldskontoret har i varje fall inte räknat med någon sådan återbetalning. Men detta uttalande från riksgäldskontorets sida vilar sannolikt inte på egna beräkningar, utan det återförs nog till de beräkningar som har redovisats i samband med framläggandet av förslaget om allmän varuskatt. Det är de finansiella beräkningar, som där

gjorts över utfallet av budgetåret, som slutar på ett upplåningsbehov av 2,5 miljarder, och jag förmodar att det är detta som riksgäldskontoret har tagit fasta på.

Huruvida beräkningen kommer att bli med verkligheten överensstämmande vet jag ingenting om i dag, men jag tror att vi i fullmäktige uttalat vår förvåning över att det skulle behöva bli på det sättet, att man under året — även om omsättningsskatten träder i kraft och man hinner redovisa ett par inbetalningsepidoder — ändå skulle få en försämring, som skulle motsvara så mycket som någonting på 800 miljoner kronor i minskad återbetalning och trots att cirka 400 miljoner kronor inlevererats i omsättningsskatt. Vi tyckte själva att det verkade något pessimistiskt, men det är möjligt att beräkningarna, sådana de redovisats, är riktiga. Då är troligen sådana faktorer med i spelet, som vi inte haft möjlighet att genomskåda.

Herr talman! Jag skall inte fresta kammarrens ledamöter ytterligare. Jag vill bara än en gång understryka att jag betraktar förslaget om en allmän varuskatt såsom det bästa av de alternativ vi har att välja på. Något positivt beslut i fråga om de tre borgerliga förslagen kan inte förväntas, och då kan vi inte göra någonting annat än att anta förslaget om allmän varuskatt. Jag kan vidare säga, att jag inte alls tror att den kommer att vålla så stora svårigheter och bekymmer som herr Ewerlöf och herr Hagberg här har gjort sig till tolk för.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets ordinarie borgerliga ledamöter har i olika anföranden belyst den allmänna varuskatten från principiella synpunkter och vidrört en del av de följder som ett genomförande kommer att få inom olika detaljområden.

Trots detta, trots den sena timmen och trots att så få ledamöter är närvarande, skall jag ta mig friheten att försöka klargöra, vilka verkningar varu-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

skatten kommer att få inom det område där jag har min verksamhet, nämligen byggnadsindustrin.

Om jag då i första hand tänker på bostadsproduktionen, förefaller det mig vara i hög grad anmärkningsvärt, att man skall beskatta en produkt, vars pris redan förut är så högt, att det allmänna måst göra och väl får fortsätta att göra stora uppoffringar för att hålla kostnaderna på en något så när rimlig nivå. Om man har den intentionen, att bostadskostnaderna skall hållas på en rimlig nivå, blir väl följden att staten får öka sina subventioner, d. v. s. vad staten tar med den ena handen får den lämna tillbaka med den andra.

Hur mycket den allmänna varuskatten kommer att öka kostnaderna för en bostadsfastighet, därom kan man självfallet tvista, men jag tror inte att man gör sig skyldig till några större överdrifter och felbedömningar, om man för följande resonemang.

Jag utgår ifrån att produktionskostnaden för en bostadslägenhet för närvarande är 600 kronor per kvadratmeter lägenhetsyta. Hela denna produktionskostnad blir dock inte skattebelagd. De arbetslöner som utgår på arbetsplatsen, de arvoden som utges till arkitekter, konsulter och övriga, räntor och kreditavgifter m. m. är helt befriade från varuskatt. Om jag är riktigt generös kan jag ju anta, att hälften av produktionskostnaden blir beskattad och hälften slipper skatt. Det vill med andra ord säga att 300 kronor av de 600 kronorna beskattas efter fyra procent, vilket gör 12 kronor per kvadratmeter lägenhetsyta.

Jag kan vidare utgå ifrån att medelstorleken på de lägenheter som för närvarande produceras ligger vid minst 60 kvadratmeter. Då blir produktionskostnaden för en sådan lägenhet 36 000 kronor, och den ökade kostnaden blir 720 kronor, d. v. s. två procent på den nuvarande kostnaden.

Den totala produktionen av lägenheter uppgår för närvarande till bortåt 70 000 lägenheter, men jag räknar i min kalkyl med 60 000. Då blir det en sam-

manlagd produktionskostnad av 2 160 miljoner kronor. Denna siffra är uppenbarligen för låg — jag har sett siffror som är betydligt högre — och jag uppskattar alltså, att den allmänna varuskattens inverkan på bostadsproduktionen förorsakar en ökad kostnad av 50 miljoner kronor.

Men det är inte nog med detta. Under lång tid har man inom byggnadsindustrin försökt att rationalisera för att pressa ned de som synnerligen höga ansedda byggnadskostnaderna, en process som särskilt under det senaste decenniet tagit sig uttryck i att på fabriker färdigställa olika byggnadselement i avsikt att minska det rent manuella arbetet ute på byggnadsplatserna.

Nu inträffar det i hög grad anmärkningsvärda, att dessa rationaliseringssträvanden motverkas genom den här föreslagna varuskatten, alldenstund dessa rationaliseringssträvanden skall beläggas med varuskatt. Att motverka detta genom att till byggnadsplatserna återföra utförandet av dessa detaljer, tror jag inte kommer att lyckas i någon större utsträckning. Då blir slutresultatet inte något annat än att det uppstår den ökade kostnad, som jag förut har försökt att med siffror ange.

Men det är inte bara bostadsproduktionen, som kommer att drabbas av ökade kostnader, utan även produktionen av byggnader för handel och industri. Här har förut i dag diskuterats vilka verkningar förslaget i den delen kan få, och jag fick nog av finansministerns uttalande den uppfattningen, att han försökte bagatellisera dessa verkningar. Men jag utgår ifrån att uppgifter, som är lämnade av Sveriges industriförbund, är riktiga och att jag skall kunna lita på dessa uppgifter. Av desamma framgår att Industriförbundet för sin del beräknar varuskattens inverkan på den totala industriinvesteringen, d. v. s. inte bara byggnaderna utan även maskinerna, till 120 å 135 miljoner kronor. På så sätt får ju finansministern snabbt tillbaka de skattepengar, som han i våras så generöst avstod ifrån genom att sänka bolagsskatten från 50 till 40 pro-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

cent — jag har sett uppgifter om att detta skattebortfall beräknas till 150 miljoner kronor. Finansministern har följaktligen praktiskt taget täckning för denna skattesänkning.

Men hur går det för näringslivet? Ja, detta har att förränta och amortera den ökade kostnaden, vilket höjer produktionskostnaderna. I den mån det går att övervältra höjningen på konsumenterna, blir det en prisstegring, men går inte detta, minskas företagets vinster. Detta sätter spår efter sig i företagets deklarationer.

Det har här i dag från alla håll omvittnats, att den verkliga anledningen till att vi har de nuvarande finansiella svårigheterna är att vi iklätt oss utgifter i sådan omfattning, att inkomsterna inte räcker till. När en enskild person eller en firma kommer i den situationen, är vederbörande tvungen att se till att debet och kredit går ihop genom att försöka öka sina inkomster eller genom att sänka sina utgifter eller genom en kombination av bådadera.

Om man nu skulle försöka sig på att överföra denna enkla regel på statens affärer, kan man tyvärr konstatera vid läsning av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, att några större möjligheter att minska statens utgifter inte förefinns. Den som tvivlar på detta påstående skulle jag vilja rekommendera att läsa vad finansministern har skrivit om möjligheterna att hålla utgifterna nere för budgetåret 1960/61.

När det alltså inte har gått att i någon större utsträckning hålla utgifterna nere, har finansministern varit tvungen att skaffa ökade inkomster. Av hans redogörelse framgår, att han anser den nu-

varande direkta beskattningen vara så hög, att ytterligare medel inte kan erhållas på denna väg. Inte heller torde möjligheterna vara stora att tillföra statskassan så särskilt mycket när det gäller punktskatterna. I den situationen har finansministern måst övervinna socialdemokraternas motvilja mot indirekt beskattning och föreslår nu denna omsättningsskatt.

De tre borgerliga oppositionspartierna har i stället för omsättningsskatt sökt att på olika sätt klara av uppgiften att åvägabringa balans i budgeten. Det har skett genom en kombination av inkomstökningar och besparingar, olika för de olika partierna. Jag som under en ganska lång tid arbetat inom en kommunal församling, där alla partier brukade enas i sådana situationer, är den förste att beklaga att någon enighet inte gått att åvägabringa inom oppositionen. Men om de socialdemokratiska talarna inte förtröttas i att påtala den borgerliga oenigheten, tror jag för min del att detta verksamt kommer att bidra till åvägabringandet av en borgerlig enighet.

Jag ber, herr talman, att få instämma i alla de yrkanden, som herr Hagberg har framställt.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts, på framställning av herr talman, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 23.43.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Fredagen den 27 november

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om befrivelse från deltagande i riksdagsarbetet under tiden 30/11—12/12. Anledningen är att jag under nämnda tid skall deltaga i Fria Fackföreningsinternationalens kongress i egenskap av dess ordförande. Kongressen äger rum i Bryssel.

Stockholm den 26 november 1959

Arne Geijer

Den begärda ledigheten beviljades.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Under gårdagens debatt redovisades olika skäl från oppositionen för avslag på Kungl. Maj:ts förslag om införande av en allmän varuskatt, och något nytt torde icke kunna tillföras debatten. Centerpartiet har anvisat vägar dels genom besparingar, dels genom inkomstförstärkningar för att åstadkomma balans i budgeten, förutsatt att ett slöseri med statens medel inte fortsätter. Jag vill endast här personligen deklarerera att jag finner dessa förslag väl avvägda för det stora flertalet människor i detta land.

Många i detta land har försökt sig på att driva industri, handel eller annat näringsfång. Flera har misslyckats, och

då kan man fråga efter anledningen därtill. I de flesta fall har det berott på att konkurrensen i näringslivet varit hård icke enbart mellan enskild företagsamhet och statlig verksamhet, utan främst inom den enskilda sektorn av näringslivet. Endast den mest företagsamme och skötsamme har därför kunnat klara sig. Härvid har väl den, som själv haft att inte enbart delta i produktivt arbete utan som haft att på sin minimala fritid klara av alla av statsmakterna ålagda uppgifter och avgiftsbetalningar m. m., kommit mest i kläm. När det gäller denna grupp av företagare är det ytterligare några omständigheter som gör att den blir mindre konkurrenskraftig gentemot andra grupper. Det gäller kanske här främst kapital- och skattefrågorna.

Av dessa och flera andra orsaker är lönsamheten inom småföretagsamheten mindre än inom storindustrin. Detta har bl. a. fått till resultat att många anställda inom denna grupp tillhör låglöneklassen. Vi beklagar det själva, och vi anser att statsmakterna på grund härav borde vidta åtgärder för en förstärkning av konkurrenskraften i stället för att pålägga ytterligare bördor, ty det är nog så, ärade kammarledamöter, att omsättningsskatten till syvende og sist — trots de resonemang som här förts av regeringspartiet — kommer att drabba icke enbart låglönegrupperna utan jämväl mindre företag inom industri, handel och hantverk hårdare än andra grupper i samhället. Jag vågar påstå att flertalet av dessa säkerligen inte har någon möjlighet att skaffa sig kompensation vare sig genom löneökningar eller genom höjningar av priserna.

Då omsättningsskatten genom sin konstruktion även drabbar investeringar, uppstår här orättvisor inom olika delar av näringslivet. Alla vet vi att småföretagsamheten oftast får utbygga sin industri etappvis. Den har brist på eget

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

kapital och inte några möjligheter till att låna långfristigt kapital. Ofta händer då att företagaren får inställa investeringarna och inte kan planlägga verksamheten. Alla känner vi väl till att en investering, som det ena året gjorts i nybyggnader och ombyggnader, ett annat år fått raseras. Den investering som kan planläggas under trygga ekonomiska förutsättningar har alltid visat sig vara mest räntabel och ändamålsenlig.

Det skulle vara mycket att säga om frågan hur omsättningsskatten påverkar konkurrensförhållandet inom olika näringar. Men då denna fråga debatterades så mycket under gårdagen skall jag bara ta ett enda exempel just inom byggnadsbranschen. Inom mitt län kostar en kubikmeter betong från en betongstation cirka 60 kronor. Finansministern får då i skatt kronor 2:50, om byggmästaren köper denna vara från en betongstation. Men om byggmästaren, som behöver denna betong, återgår till det tidigare mindre rationella sättet och blandar den på arbetsplatsen, kommer finansministern endast att få in kronor 1:25 i skatt. Den rationalisering av byggnadsverksamheten som har skett utgör således en fin skattekölla för staten. Men vad de företagare, som investerat i betongstationer och försökt att rationalisera byggnadsverksamheten, säger, när de på en enda gång får sitt konkurrensförhållande ändrat, är lätt att förstå.

Ersättningsfrågan debatterades också mycket ingående, och jag skall därför inskränka mig till att säga att jag anser att vanlig anständighet bjuder att staten här lämnar skälig gottgörelse. Regeringen har påpekat att man tidigare ålagt företagarna att indriva den direkta skatten, och därför borde inte heller nu någon ersättning behöva utgå. Jag måste protestera och säga att med ett sådant resonemang kan man ju lägga på näringslivet vilka pålagor som helst. Jag behöver inte här repetera den gamla historien om bonden, som lassade krakstör och sade: »Drar du den, så drar du den.» Det skulle vara orättvist att påstå annat än att omsättningsskatten kommer att drabba alla grupper i sam-

hället. Både stora och små företagare och små och stora inkomsttagare får säkerligen sin beskärda del, men skatten kommer — som jag tidigare påpekat — att drabba något olika. Det är småföretagarna inom gruppen industri, handel och hantverk som befinner sig i det sämsta läget. Man kan fråga sig om inte dessa grupper i samhället oftast blir eftersatta. Det kanske beror på att de inte har bakom sig den starka organisation som andra grupper har. Det är min personliga uppfattning, och jag vet inte om den är riktig. Men nog låter regeringen ofta tala med sig, bara man har en mäktig organisation bakom sig. Det är kanske någonting för småföretagarna att tänka på.

Till slut, herr talman, vill jag i detta korta inlägg bara protestera mot de uttalanden som under gårdagen gjordes från regeringspartiets sida om att vi inom centerpartiet skulle medverka till ett raserande av den sociala tryggheten. Det är nonsens och ingenting annat. Alla våra förslag till besparingar och inkomstförstärkningar visar motsatsen.

Herr talman! Med det anförda hemställer jag om bifall till de yrkanden som under gårdagen ställdes av herr Elofsson i Vä.

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER**:

Herr talman! Jag vill endast göra ett kort meddelande före den votering, som jag föreställer mig att första kammaren går till om någon timme.

Den hittills förda debatten har visat en stark splittring emellan de olika politiska partierna om hur den nuvarande statsfinansiella situationen skall behandlas. Alla tycks emellertid vara överens om att det är önskvärt, för att inte säga nödvändigt, att en bättre balans skapas mellan statens utgifter och statens inkomster i syfte att därigenom åstadkomma ett minskat lånebehov från statens sida.

Partierna har framlagt olika förslag. Regeringen har framlagt ett förslag för att lösa denna situation, vilket enligt vår

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

mening innebär att de nödvändiga uppoffringarna fördelas så rättvist som möjligt på hela folket, så att vi med gemensamma ansträngningar skall komma ut ur de nuvarande svårigheterna.

De olika oppositionspartierna har framlagt sina förslag som har varit föremål för ingående diskussioner under gårdagen. Jag vill endast konstatera att när regeringen har prövat de fyra oppositionspartiernas olika förslag har den icke ansett någotdera av dem uppfylla kravet på en jämn och rättvis fördelning av de bördor, som vi enligt vår uppfattning gemensamt skall bära.

Vi befinner oss i ett läge där de politiska partierna har låst fast sig i sina positioner, en fastläsning som är desto allvarligare som det parlamentariska läget är så instabilt. Tillsammans disponerar de tre borgerliga partierna 184 röster i den gemensamma voteringen. Socialdemokraterna disponerar 189. Gentemot den borgerliga oppositionen kan alltså socialdemokratien få sitt förslag genomfört. Skulle däremot de sju kommunisterna lägga sina röster på den borgerliga sidan, så är därmed en majoritet skapad mot regeringens förslag.

Det framgick av mina korta antydningar nyss att regeringen anser varken högerens, centerpartiets, folkpartiets eller kommunisternas förslag uppfylla de krav som den nuvarande situationen ställer på oss. Under sådana förhållanden är regeringen icke villig att effektuera någotdera av dessa förslag. Regeringen anser det emellertid vara en olycka för landet, om — i ett läge då alla fem partierna är överens om att en kassaförstärkning behövs — ingenting blir gjort för att åstadkomma denna inkomstförbättring och därmed minskning av den statliga upplåningen. Regeringen är därför icke heller beredd att ta ansvaret för en utveckling, då ingenting blir gjort, utan kommer, om omröstningen går regeringen emot, att ställa sina platser till förfogande.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det är onekligen i visst avseende att hamna i en oväntad situa-

tion då man kommer upp i talarstolen omedelbart sedan den regeringschef, som jag hoppas snart inte längre skall vara regeringschef, har lämnat sitt meddelande att han icke tänker vara regeringschef om han inte får det som han vill. Emellertid är ju inte statsministerns meddelande särskilt sensationellt. Vi har sedan de interna partiförhandlingarnas tid hela tiden vetat att den socialdemokratiska regeringen har låst sig. Den har låst sig vid den största skattehöjning som har föreslagits i vårt land i fredstid.

Det hade otvivelaktigt — det är min bestämda känsla — funnits möjligheter att nå någonting som ändå hade kunnat likna en uppgörelse, om regeringen hade gått till partiförhandlingarna obunden och beredd att diskutera de sakfrågor som visserligen dess egen politik har skapat och aktualiserat men som ju är sakfrågor också för oppositionen.

Så har emellertid inte varit fallet. Statsministern och hans finansminister har redan från första stund konfronterat de övriga demokratiska partierna med ett färdigt förslag, som man av psykologiska skäl har kallat en inkomstförstärkning för statsverket men som i praktiken har varit och är ett färdigt förslag om våldsamma skatteökningar. Därmed var redan från början möjligheterna till en samförståndslösning upprivna. Denna regeringens låsta position gjorde förhandlingarna till en formalitet och ingenting annat. Det är fortsättningen av denna formalitetspolitik som nu i dag här har presenterats i form av en av statsministern ställd kabinetsfråga.

Låt mig bara säga att det är angeläget att slå fast att ministären Erlander ställer kabinetsfråga på en omsättningsskatt som skulle belasta människorna i detta land med ett belopp på 1 625 miljoner kronor. Detta är realiteterna. Det är alltså de problem som regeringen antingen vill ha lösta på sitt sätt eller också vill slippa ifrån att lösa.

Jag erinrar i detta sammanhang också om att den statsfinansiella kris som slutar i detta väldiga anspråk har samma regering ända in i det sista förkla-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

rat vara icke existerande. Så sent som för ett år sedan förklarade finansministern att han inte kunde tänka sig att det fanns någon källa till oro. Under den tid då den statsfinansiella krisen växte fram var regeringen angelägen om att tala om någonting annat.

Det är, herr talman, dessa kommentarer jag har velat göra. Jag vill också göra det tillägget att när statsministern räknar sina röster i den gemensamma voteringen räknar han bland dem in röster vilkas mandat från valmännen är nio år gamla. Statsministern ger dessa för nio år sedan lämnade mandat samma vikt och tyngd som det resultat vilket framkom i förra årets val. Det är, herr talman, en av de mera utpräglade beklännelser till förstakammarparlamentarism, som vi på mycket länge har upplevt.

Jag förmodar också att det i första kammaren finns en betryggande majoritet för regeringen, en betryggande majoritet mot det som ur socialdemokratisk synpunkt tydligen framstår som en äventyrlighet, nämligen ett regeringskifte. För mig är ett regeringskifte ett rätt naturligt fenomen i en parlamentarisk demokrati, men det är en uppfattning som tydligen är passerad av tiden.

Herr talman! Denna betryggande majoritet måste väl emellertid gälla den avgörande frågan, frågan om regeringen skall få sin stora omsättningsskatt eller inte. Den måste väl gälla de 1 625 miljoner kronorna. Den kan väl inte gälla förslaget till allmän varubeskattning i alla dess detaljer? Jag förmodar att statsministerns kabinetsfråga inte gäller varje paragraf.

Detta ger mig anledning att till slut ta upp en speciell frågeställning, nämligen huruvida tryckt skrift, eller närmare bestämt tidning eller tidskrift, skall göras till föremål för omsättningsskatt eller inte. Såvitt jag kan förstå finns det där två möjligheter: antingen beläggs man alla tidningar och tidskrifter med omsättningsskatt eller också undantar man alla tidningar och tidskrifter.

Finansministern har varit angelägen om att inte välja någon av de båda möjligheter som föreligger och har därför i sitt lagförslag åstadkommit en märklig formulering och en märklig definition om undantag från omsättningsskatten. Men jag skall vara uppriktig nog att säga att finansministerns definition på denna punkt är långt bättre än den reservanternas i bevillningsutskottet har kommit fram till. Även om den objektiva grund som finns i lagförslaget för skatteplikts fastställande är diskutabel, så är det ändå en objektiv grund. Vad bevillningsutskottet däremot har tänkt sig är att man inte bara skall sätta sig mellan två stolar; man skall flytta stolarna så långt ifrån varandra som möjligt. Man skall med andra ord enligt reservanternas i bevillningsutskottet fastställa skatteplikten efter rent skönsmässiga bedömningar, som i praktiken är omöjliga att göra.

Vad som skall avgöra huruvida en publikation skall vara skattepliktig eller inte är om den är av dagspresskaraktär, om den är en allmän nyhetstidning. Det bestämmande är följaktligen begreppet nyhet och nyhetstidning. Men vad som är en nyhet för den ene är inte en nyhet för den andre. För utrikesnämndens ledamöter var det en nyhet att herr Chrustjov skulle komma till Sverige; för statsministern var det en indiskretion. Det finns inte någon möjlighet att få en konsekvent tolkning av detta begrepp. Därför är det totalt orimligt att fastställa skatteplikten med den utgångspunkten. Jag är fullkomligt övertygad om att därest myndigheterna vänder sig till Svenska tidningsutgivareföreningen och ber denna fixera vad som är nyhetstidning och inte, så kommer tidningsutgivareföreningen att vägra, därför att den helt enkelt inte kan göra den distinktion man begär av den. Jag är fullkomligt övertygad om att därest man vänder sig till Svenska journalistförbundet, kommer man att få precis samma svar.

Resultatet av den skrivning som här föreligger är alltså att man konstituerar en fullkomligt omöjlig situation, man konstruerar en författning som in-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

te går att tolka, därför att den inte är avsedd att tolkas. Nu har man dessutom föreställt sig att riksskattenämnden skall avgöra vilka publikationer som skall vara skattefria och vilka som skall vara beskattade. Riksskattenämnden är en högst aktningvärd institution. Den består av en generaldirektör, ett kammarrättsråd, en landskamrerare, en taxeringsintendent, en taxeringsrevisor, en direktör och ett f. d. kammarrättsråd. Personligen är jag övertygad om att alla dessa herrar vet allting om vilka skatteavdrag fysisk person har rätt att göra respektive vilka han inte har rätt att göra. Men jag tillägger att vad riksskattenämnden inte vet om tidningar, det är verkligen värt att veta. Är det, ärade kammarmedamöter, rimligt att man överlämnar avgörandet på ett så ömtåligt område som detta till en institution, som saknar alla förutsättningar för att falla detta avgörande?

Jag kan exemplifiera med ett enda fall. Den mycket framstående teaterrecensenten P. G. Peterson blir skattefri, inte personligen men för sina teaterrecensioner om de trycks i Aftonbladet. Men om teaterrecensionerna trycks i Vecko-Journalen är de skattepliktiga. Den mycket framstående Kar de Mummas kåserier blir skattefria — jag avser inte att med det uttrycket föra tankarna till svagdricka — i bokstavlig bemärkelse om de publiceras i Svenska Dagbladet men skattebelägges om de publiceras i någon skrift som riksskattenämnden med sin expertis förklarar vara av icke allmän nyhetskaraktär.

Herr talman! Jag tillåter mig att fråga dem som har för avsikt att förhindra regeringskris i denna kammare, om de inte skulle förena denna sin förkärlek för ministären Erlander med att inta en förnuftig ståndpunkt när det gäller omsättningskatten på tidningar och tidsskrifter.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag vill inledningsvis be kammaren om tillgift om mitt anförande blir rapsodiskt och huvudsakligen

innehåller några allmänna reflexioner över paradoxer i dagens och gårdagens ekonomiska debatt.

Herr Boheman förnöjde härom dagen i utrikesdebatten kammaren med att läsa upp en fingerad rapport av ett sändebud från ett fjärran land, som skulle skildra den svenska utrikesdebatten. Det var otvivelaktigt mycket roande, även om den som troget och med beundran under många år har läst herr Bohemans aktstycken inte kan underlåta den reflexionen, att herr Boheman är ännu bättre när han är hemma på bortaplan än när han är borta på hemmaplan. Men jag kan få tillåta mig att stjäla inledningen av herr Bohemans idé och föreställa mig att detta sändebud från ett fjärran land på sin första dag i Sverige beger sig till riksdagshuset för att åhöra den ekonomiska debatten. Han vet således ingenting om landet förut. Jag tror att han efter två dagars troget sittande på riksdagsläktaren skulle ha fått en bild av jämmer och elände, av kris, av staten på ruinens brant, av olidliga bördor och av dystra framtidsperspektiv. För att kunna karakterisera läget — tänkte jag nyss — kunde han nästan nöja sig med att skicka hem en bandinspelning av herr Svärds anförande, ty även den som inte kan ett ord av svenska språket måste ju av den ödesmättade tonen i herr Svärds anförande få intryck av att det är verklig fara på färde.

Men om han nu skulle gå hem för att skriva sin rapport — jag förutsätter då att han kan komma fram trots trängseln av bilar på riksdagshusplanen — och om han ville komplettera sin rapport med några faktiska uppgifter, som han kunde hämta i olika sammanhang, om den svenska ekonomien, då skulle han upptäcka att Sverige är ett land som har ökat sin samlade produktion med över 50 procent sedan kriget, som förmodligen har det högsta bostadsbyggandet i världen och som över huvud taget karakteriseras av en starkt dynamisk expansion och framstegstro inom alla befolkningsgrupper. Han skulle upptäcka att detta icke är en fattig nation utan en av världens rikaste nationer. Han

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

kanske då skulle nedlägga pennan i stum förundran över detta samhälle och över den debatt som har förts, och det skulle inte bli någon rapport hem. Han kunde inte gärna veta det som är paradoxen, nämligen att oppositionen för att få sting i sina angrepp mot regeringen måste söka skapa och vidmakthålla något av illusionen av den svenska fattigdomen, medan alla innerst inne vet att det politiska problem som vi står inför i dag och under den framtid som vi kan överblicka är hur vi skall använda och fördela det växande välståndet och hur vi skall se till att detta välstånd växer så snabbt som möjligt.

Fördelningsproblemet är det första av de problem som jag här något skall beröra. Man har diskuterat detta spörsmål ganska mycket i kammaren under dessa två dagar, problemet om fördelningen mellan den offentliga och den privata sektorn, mellan den enskilde och samhället, mellan privat konsumtion och generella insatser.

Här kommer jag till paradoxen nummer två. Socialdemokratien har sin starkaste förankring i de stora grupperna av lägre och medelstora inkomsttagare, det är självklart. Dessa grupper har stora legitima och trängande konsumtionsbehov. De vet i allmänhet precis hur de skulle kunna använda en inkomstökning, d. v. s. det marginella värdet av en ökad konsumtion är för dem mycket högt. Likväl är socialdemokratien det parti som starkare än andra företräder den offentliga sektorns krav och understriker behovet av gemensamma insatser.

Högern å andra sidan är uppenbarligen det parti som har den starkaste förankringen i de högsta och högre inkomstgrupperna. Det är grupper som redan i dag har en mycket hög konsumtion, relativt sett. Det marginella värdet av en ytterligare ökad konsumtion är alltså för dessa grupper relativt ringa. Likväl är högern det parti som starkare än andra företräder den privata sektorn och den privata konsumtionens ökning.

Låt mig ett ögonblick uppehålla mig

vid denna paradox och vid de motiveringar som har lett fram till de ställningstaganden och värderingar som uppenbarligen finns.

När det gäller socialdemokratien kan man väl skildra läget å ena sidan från allmänna synpunkter enligt den modell som den amerikanske ekonomen Galbraith har lagt upp och som har berörts även i denna kammare. Han skildrar det amerikanska samhället som ett enormt rikt samhälle, flödande av privata konsumtionsvaror, så flödande att det privata näringslivet får allt svårare att packa på människorna varor som de egentligen inte vill ha och därför måste använda en alltmera mördande reklam; i dagens läge kostar denna väl ungefär 12 miljarder dollar, d. v. s. 60 miljarder kronor eller ungefär detsamma som hela den svenska nationalprodukten. Å andra sidan kan vi se på Amerika som det fattiga samhället med stora slumområden, brist på 160 000 lärare och 200 000 klassrum, brist på sjukvård och vägar och många sådana ting, ett samhälle där gränsen mellan överflöd och brist sammanfaller med gränsen mellan den offentliga och den privata sektorn och där detta förhållande kan förklaras med utgångspunkt i en privatkapitalistisk ideologi, som säger att allt som det privata näringslivet producerar är framsteg, dynamik och frihet, oavsett om det är ansiktsvatten och seriemagasin, medan allt det som staten producerar karakteriseras som tvång, byråkrati och förmynderskap, även om det är skolor och sjukhus.

Galbraith skildrar ibland Sverige som ett föregångsland. Ser vi realistiskt på det svenska samhället skall vi finna att vi åter så pass hyggligt att Folksam får ordna ett hälsoår. Vi klär oss rätt hyggligt. Vi köper 150 000 bilar och 500 000 televisionsapparater. Vi använder 100 miljoner kronor till veckotidningar och 500 miljoner kronor till utlandsresor. Samtidigt kan man dock konstatera att det är köer till skolorna, till bostäderna, till sjukhusens polikliniker, att det råder brister på vårdområdena och när det gäller sådana ting som vatten, av-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

lopp och vägar o. s. v. Med utgångspunkt från dessa fakta kan man bygga upp ett rent förnuftsmässigt resonemang, i vilket man säger, att vi måste ägna oss åt de områden, där man kan konstatera de mest påtagliga bristerna. Då får man heller inte vara rädd för samhälls-ingripanden.

Samma resonemang kan föras från den enskilde medborgarens horisont. Den enskilde löntagaren är naturligtvis intresserad av att öka sin privata konsumtion. Men det är vissa saker som han värderar ännu högre. Vilka är nu dessa? Jo, han är angelägen om att behålla sin sysselsättning. Han vill ha arbete, och han vet att det ytterst endast är samhället som kan garantera detta. Han är rädd om sin sociala trygghet, som han vet kräver samhällets garantier, och han är rädd om vad man skulle kunna kalla sina vidgade möjligheter. Vad är nu detta? Jo, i och med att man har fått en högre inkomstnivå och ett större mått av trygghet när det gäller sysselsättningen och de sociala förhållandena, kan man också börja begära mera för egen del. Då begär man bättre bostäder, bättre utbildning och bättre sjukvård, och den enskilde medborgaren vet att dessa krav för honom själv och för hans familj endast kan förverkligas om samhället träder in och gör insatser för att skaffa fram de nödvändiga resurserna för allt detta. Av dessa skäl är han intresserad av samhället. Detta är de motiv, som leder socialdemokratien till att verka för en ökad offentlig sektor, trots att man vet att konsumtionsbehoven är stora. Vad som kan te sig som en motsättning till den enskilde medborgarens behov är ju i själva verket ett medel för samhället att skapa nyttigheter och konsumtionsmöjligheter. Det är en fråga om vem som skall konsumera och vad man skall konsumera.

Vilken inställning har högern, den privata konsumtionens och den enskilda bestämmanderättens vapendragare framför andra, till detta? Ja, för att komma underfund härmed måste vi ytterligare utveckla detta med den privata konsumtionen och den privata självbestäm-

manderätten. Om man ordentligt studerar det förslag som högern har lagt fram, kan man inte underlåta att göra den kommentaren att det är ett ytterligt kärvt förslag för de vanliga familjerna. I går fick vi veta att högerförslaget för en barnfamilj med 12 000 kronor i årlig inkomst skulle betyda ökade utgifter på drygt 1 000 kronor. För en sådan familj är högerns förslag alltså synnerligen kärvt.

Det är lika obestridligt att de högre inkomsttagarna i högerförslaget kommer mycket lindrigt undan, eftersom högerns förslag om ändring av sjukförsäkringen och ändring av bostadsstödet inte drabbar dessa grupper. Det är möjligt att de höjda spritskatterna och barnbidragsindragningen även för dem blir en belastning, men den blir relativt måttlig.

Man tycker ju att detta är en mycket orättvis politik, men man kan ändå undersöka av vad skäl högern lagt fram sådana här förslag. Låt oss ta sjukförsäkringen, som är ett synnerligen belysande exempel. Vad säger högerförslaget? Jo, att en vanlig frisk och stark människa skall kunna klara sig sju dagar utan bidrag från staten. Objektivt sett kunde man ju tycka att detta är riktigt. De flesta människor har några besparingar eller skulle kunna låna av vänner och klara sig under denna vecka, även om det vore en svår belastning. Det är dock intressant att konstatera att denna belastning endast drabbar en viss del av folket. Om man skulle göra det tankeexperimentet att man ginge ut till de högre statstjänstemännen och sade samma sak till dem, skulle detta tas mycket illa upp. Om man gick till de svenska universiteten och sade, att från och med nu får alla professorer en minskning av sin månadslön med en fjärdedel om de råkar bli sjuka en vecka, skulle detta vara som att montera in en tidsinställd bomb i våra ärevärdiga lärosäten, och jag skulle vara övertygad om att en mängd företrädare för denna grupp skulle säga att detta vore ett hot mot den akademiska friheten. Eller om man skulle gå till en direktör för ett

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

stort bolag och säga till honom: »Nu har du varit borta en vecka och haft snuva, så nu drar vi av en fjärdedel på din månadslön», skulle det uppfattas som ett verkligt barockt förslag. »Sån't gör man inte» — för sådana. Egentligen är detta ologiskt därför att den marginella belastningen av en försämrad sjukförsäkring måste vara mycket större för låga inkomsttagare än för höga. De högre inkomsttagarna måste ha lättare att klara sig en vecka utan inkomster. Men jag tror att problemet ligger på ett annat plan, som har med mera djupgående värderingar att göra.

Högerns resonemang om sjukförsäkringen kan sammanfattas på följande sätt: Förutsatt att man tillhör de socialgrupper som traditionellt ej haft lön under sjukdom bör man kunna klara sig en vecka utan inkomst om man blir sjuk, annars ej. Därmed är också sagt att högerns attack mot sjukförsäkringen icke kan logiskt förklaras på annat sätt än som en återklang av det gamla klassamhällets värderingar, sega som gummi arabicum.

Låt mig ta samma problematik när det gäller barnbidragen. Här säger högern att två unga, friska och starka människor skall väl kunna fostra ett barn utan statsbidrag. För oss alla andra verkar detta resonemang rent nonsens, därför att vi ser barnbidraget som vad det är: en skatterabatt, som alltid har funnits i Sverige och som finns i varje civiliserat land. Jag tror att om barnbidraget hade varit konstruerat som en skatterabatt, som ett direkt avdrag på skattsedeln, hade detta besynnerliga påhitt att genomföra en särskild skatteökning för barnfamiljerna aldrig kunnat gro i en högerhjärna. Varför har den då grott? Ja, då får man ge sig in på de diffusa värderingarnas område och säga ungefär så här: För vissa grupper ligger det emotion i ordet bidrag. Jag har träffat människor av högermodell som anser det vara socialt deklasserande att behöva traska i väg till posten och ställa sig i kö med en anvisning, göra en underskrift och få en stämpel av en postfröken och sedan få ut hundra kronor

att gå hem med. Detta innebär nämligen att man skall behöva säga till sig själv: jag har kvitterat ut ett statsbidrag. Den emotion kan vinna spelrum därför att detta statsbidrag inte ter sig såsom särskilt trängande för vissa. Man vet av personlig erfarenhet inte om och på vad sätt man skulle sänka sin standard om barnbidraget droges in. Jag kan inte peka ut den speciella skallra som vi har inköpt med hjälp av barnbidraget, men jag har träffat oerhört många unga familjer, för vilka barnbidraget representerat ett mycket stort frihetsvärde och som ser fram mot den dag då barnbidraget kommer, därför att det skapar möjligheter att gå ut och köpa saker och ting till barnen.

Nå, därmed får man väl något av förklaringen till högerns ståndpunkt. Eftersom det marginella värdet av barnbidraget för högerns kärntrupper är relativt ringa, finns det möjligheter att mobilisera den emotionella aversionen mot staten och statsbidragen som ett motiv för att avskaffa barnbidragen. Och återigen är vi tillbaka till en punkt, där det icke är fråga om ett förnuftsmässigt resonemang utan om diffusa värderingar från ett gammalt samhälles tid.

Jag skulle kunna fortsätta med ytterligare exempel, men de nu givna kan räcka. Det betyder emellertid att denna skenbara paradox, där socialdemokratien företräder den offentliga sektorn, trots att just bland socialdemokratiens väljare finns de stora konsumtionsbehoven, och där högern företräder den privata konsumtionen, trots att bland dess kärntrupper finns ett relativt ringa behov av konsumtion, upplöser sig i en ganska enkel intressekonflikt om vem som skall ha möjlighet att konsumera och i någon mån vad. Det betyder vidare att högerns politik rent värderingsmässigt är ett uttryck för det gamla klassamhället rediviva. Jag kan inte se annat, men jag tror att högern inte önskar detta. Jag är övertygad om att flertalet högermän gärna skulle vilja att vi alla vore en stor, glad och lycklig familj av rosiga vardagsmänniskor, men man har drabbats av de omedvetna och under-

Förordningsförslag om allmän varus katt, m. m.

medvetna värderingarnas martyrium, och det har lett fram till en politik som har denna klasskaraktär.

Här kunde man stanna, men det vore ändå orättvist även mot högern, därför att det finns naturligtvis en ideologisk överbyggnad på detta, och jag skulle vilja säga att den är av två slag.

Det ena är att man säger att en ojämn inkomstfördelning — det har alltid varit det konservativa motivet — stimulerar till sparsamhet och arbetsamhet och därmed en högre kapitalbildning och en högre produktion. Det skulle alltså vara ett samhällsintresse och på längre sikt även ett intresse för de lägre inkomsttagarna. Det skulle alltså ligga i deras eget intresse att ha en ojämn inkomstfördelning. Detta resonemang finns på ett fascinerande sätt i de resonemang som föres från högern när det gäller barnbidraget. Man säger: Det finns inga i samhället som har så stort intresse av stabila pengar som barnfamiljerna. Alltså måste de också bidra till att skapa dessa stabila pengar, och således kan vi ta bort ett barnbidrag. Men varför skulle barnfamiljerna vara speciellt intresserade av stabila pengar? Ja, det måste rimligen bero på att de lever i en pressad ekonomisk situation. Och då borde den slutsatsen rimligen vara att vi speciellt skall se till att deras ekonomiska situation blir lättare. Men högerns slutsats är den rakt omvända, nämligen att vi skall göra det ekonomiskt besvärligare för barnfamiljerna för att de skall slippa att på annat sätt få det ekonomiskt lika svårt. Ideologien är alltså, att det egentligen sker i deras eget intresse.

Nå, denna den ojämna inkomstfördelningens ideologi skall jag inte närmare på in på. Jag vill endast påpeka att produktionsökningen aldrig har varit så stark som från och med den tid då vi fick en jämnare inkomstfördelning. Kapitalbildningen har heller aldrig varit så hög som under tiden sedan vi fick en jämnare inkomstfördelning. Kapitalbildningen torde dessutom vara högst i de europeiska länder som har den jämnaste inkomstfördelningen. Därför tror

jag att högerns ideologi på den punkten är sakligt felaktig.

Högerns andra ideologiska överbyggnad är påståendet om staten som en fara; vi måste undvika att staten får mer inflytande och makt, vi måste begränsa statens makt. Jag tror att den ideologier är fullkomligt ärligt menad. Det märkliga är bara att den svenska högern konkret är ett parti, som medvetet och behårt har drivit fram just ökade statsutgifter. Vi har lärt oss av alla besparingsutredningar att det finns två tungviktare i budgeten, den ena försvaret, den andra folkpensionerna. Högern har varit det parti som krävt ökade försvarsutgifter, av äkta försvarsintresse; och högern var det enda parti som uttryckte något missnöje med försvarsuppgörelsens kostnadsram, som ansågs för snäv. Högern var också det första parti som inledde budgivningen beträffande folkpensionerna, alltså bröt sig ut med ett bud om en rund och hög summa i stället för att acceptera den tidigare linjen, att folkpensionerna skulle följa standardutvecklingen. När det gäller dessa två stora poster i budgeten har högern i vissa avgörande skeden varit hårt pådrivande och alltså oundvikligen drivit fram högre statsutgifter.

Herr Ewerlöf talade i går om att det finns en strömning i tiden, som går i den riktningen att statens möjligheter skall begränsas. Det ligger en hel del i detta, men ett karakteristiskt drag i tidens politiska utveckling är också att konservatismen överallt i Europa, för att överleva som politisk rörelse, har måst acceptera ett samhälle med oavlåtligt växande statsutgifter. Konservatismen har gjort detta under många årtiovor och reverenser för vördade skuggor från ett gammalt samhälle; och det har skett med en symboliskt knuten näve mot busen staten, som ett alibi, som ett försök att frälsa sin själ och sitt samvete. Men man har i alla fall varit med om ökade statsutgifter, steg för steg, år efter år — och man kommer att tvingas fortsätta på den vägen.

Högerns angrepp mot socialdemokra-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

tien på den punkten är dömda att slå slint. Vi kan inte uppfatta staten som den metafysiska uppenbarelse högern gärna vill göra den till. För oss är samhället — vare sig det gäller stat, kommun eller landsting — ett instrument för medborgarna att förverkliga sina önskingar, ett instrument för vissa operativa funktioner, som icke kan fullgöras på annat sätt. Vi kan inte av ideologiska skäl, av rädsla för staten, avstå från att rusta upp sinnessjukvården, utveckla forskningen eller bygga ut och förbättra vägnätet. Sådana uppgifter måste ses rent funktionellt. Och riktar vi blicken framåt mot de krav som utvecklingen kommer att ställa på samhället, så tror jag att det är en oerhörd myt när högern söker göra gällande att människorna blir allt mindre beroende av varandra i ett samhälle där inkomsterna stiger och välståndet ökar. Jag tror tvärtom att utvecklingen kommer att ställa allt högre krav på samverkan för att lösa uppgifter som inte kan lösas på annat sätt. Förnekar man detta, så förnekar man enligt min mening också våra möjligheter att skapa ett bättre samhälle och driva en progressiv politik.

Men även om vår uppfattning i dessa stycken grundar sig på förnuftsskäl så finns det naturligtvis också hos oss en ideologisk underton, en underton som innebär att samverkan och solidaritet för oss är positiva värden i samhällets uppbyggnad. Vi är övertygade om behovet av mänsklig gemenskap i samhällets uppbyggnad. Vill man vara högstämmd, kan man säga att i denna ideologiska underton finns drömmen om ett rättfärdigt samhälle som drivkraft för det politiska arbetet. Det är den undertonen som driver oss in i 1960-talets problematik; och det är med hjälp av den undertonen vi skall forma 1960-talets politik.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är djupt beklagligt att min röst är så beskaffad, att den gör herr Palme medveten om det öde som väntar honom. Men åt detta finns ingen-

ting att göra — jag är urståndsatt att lägga mig till med den gymnasiala gällhet i tonläget som gör herr Palmes framträdanden så fascinerande; naturligtvis jämte hans påtagliga förmåga att läsa amerikanska essäer och att ur Statistisk årsbok hämta de uppgifter som passar honom.

Det finns ingen anledning för mig att här diskutera herr Galbraith. För att vända på en gammal historia, så har jag vid ett tillfälle redan fört den diskussionen här i kammaren, med herr Erlander själv. Jag har sedermera träffat herr Galbraith och funnit att han är någonting så märkvärdigt som en Förenta staternas *begåvade* Olof Palme.

Naturligtvis är det djupt smickrande för denna kammare med hänsyn till dess ålderssammansättning att herr Palme tar fel på den och en socialdemokratisk ungdomsklubb, men detta förstäneliga lilla misstag ledde herr Palme kanske en aning för långt. Det ledde honom till att predika klasskampens evangelium ungefär som jag hörde det predikas av Rickard Lindström och hans jämnåriga för ett antal år sedan, då herr Palme ännu inte var den han nu är. Att predika klasskampens evangelium i vårt moderna samhälle har sina sidor. En sådan predikan får en särskild air av överklighet över sig när predikanten är förste kanslisekreterare i Kungl. Maj:ts kansli.

Herr Palme har också i dag väckt till liv Karl Marx. Han har fört resonemanget om den ideologiska överbyggnaden och allt detta som jag trodde var avklarad före sekelskiftet. Karl Marx är ju nu avskaffad i Västtyskland, och jag får kanske rikta den frågan till statsministern om avsikten är att avskaffa honom också i Sverige eller om han här skall gå ett nytt liv till mötes. Detta om de mera allmänna ting som herr Palme berört.

När herr Palme gav sin skildring av nuläget i svensk politik beskrev han högerpartiets allmänna uselhet, dess oförmåga till konsekvent tänkande och till konsekventa värderingar. Det är för oss mycket smickrande att bli beskrivna på det viset, när det är herr Palme som beskriver.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Jag skall bara tillåta mig att säga honom att skillnaden mellan socialdemokratien i nuläget och oss är den att vi försöker tala om vad vi vill, socialdemokraterna försöker tala om vad de inte vill. Det upplystes här i går om att socialdemokraterna belastar barnfamiljerna med 150 kronor per år — tror jag det var. Det finns en miljon barnfamiljer i landet. Detta ger alltså den socialdemokratiska regeringen 150 miljoner. Men, herr finansminister, den skall ju ha 1 200 miljoner! Var tar ni de återstående 1 050 miljonerna ifrån? Det är tydligen inte nödvändigt att tala om detta.

Det farliga med ett isberg är ju inte den del man ser över vattenytan. Det farliga med ett isberg är den del som finns under vattenytan. Socialdemokratisk ekonomisk politik är tydligen något slags syntetiskt isberg, konstruerat av kungl. finansdepartementet.

Högerlinjen är kärv. Ja, visst är den kärv. Det har vi aldrig ett ögonblick dolt. Vi har hela tiden sagt att vi ställer mycket bestämda krav, man kan t. o. m. säga hårda krav, på människor av olika slag. Vi gör det därför att vi har en regering som har ställt till det så att det är nödvändigt för oss att ställa dessa krav. Vi gör det därför att det är den enda möjligheten att ge människorna det som jag i motsats till herr Palme tror att de sätter värde på, nämligen pengar som behåller sitt värde, chans till stigande arbetsförtjänster och chans till att i en värld av konkurrens behålla sin sysselsättning. Detta förutsätter att offer göres. Det är uppenbarligen socialdemokraternas rättighet att ha en rakt motsatt uppfattning, men de skulle vinna i ansende och respekt om de alldeles klart och tydligt lade fram denna uppfattning. Om man har en politik att tala om, så talar man om den politiken. Man begränsar sig inte till att tala om motståndarnas politik, och det är kanske — mot bakgrunden av vad som förekom här i går i herr finansministerns tappning och mot bakgrunden av vad som har förekommit här i dag i herr Palmes intermezzo — det hårdaste betyg åt so-

cialdemokratisk politik som över huvud taget kan ges.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag står inför den svårigheten att herr Svärds anförande i och för sig inte innehöll tillräckligt mycket stoff för att kunna fylla en hel treminutersreplik med ett bemötande. Jag kommer därför att fatta mig mycket kort.

Herr Svärd uppehöll sig till en icke ringa del av sitt anförande vid frågan om min ålder. Det var den delen av herr Svärds anförande som var sakligt korrekt och underbyggd. Jag vill på den punkten bara trösta herr Svärd, för vilken detta tydligen är ett bekymmer, att ungdom tillhör de ting som övergår med åren.

Jag ansågs predika klasskampens evangelium. Detta är mycket intressant. Så snart man träffar en högerman och vågar ta upp till diskussion problematiken om fördelningen i samhället och huruvida det finns ett skäl att ytterligare överväga möjligheten till en inkomstutjämning, får man till svar att detta är att predika klasskampens evangelium.

Det enda jag tog upp var det enkla förhållandet att ett genomförande av högerförslaget skulle vara till stor nackdel för mindre inkomsttagare, medan däremot högre och framför allt de högsta inkomstgrupperna skulle lämna rätt opåverkad. Jag var vänlig nog att tro att högern måhända inte medvetet har eftersträvat en sådan effekt utan har letts fram därtill av den omständigheten att högern sitter så segt kvar i det gamla klassamhällets värderingar, som vi dess bättre har kommit ifrån. Den förhoppning vi hyser är att högern skall kunna frigöra sig från dessa värderingar och att vi skall kunna ägna oss åt att ta bort de klassgränser som fortfarande finns i samhället, exempelvis på utbildningens område, och att ta bort de orättvisor i samhället som inte nödvändigtvis är av klasskaraktär men som ändå i dag framstår som stora brister.

Jag vill som slutord bara citera en ar-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

tikel i senaste numret av Svensk Tidskrift av en holländare, som jag har läst förut men som här måste ha kommit in som en verklig katt bland hermelinerna. Denne holländare — Pieter Geyl heter han — säger bl. a.: »Utan tvivel kommer demokratiseringsprocessen och avskaffandet av orättvisorna — ett mål som ännu långtifrån är uppnått — att fortsätta att uppröra en del grupper som fortfarande har större möjligheter än andra att göra sig hörda.»

Det är klart att vi kan stå ut med att höra herr Svärd, men vi behöver inte nödvändigtvis rätta oss efter honom.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara fästa kammarens uppmärksamhet på den uttömmande, konkreta, koncisa och klara sammanfattning av socialdemokratisk politik som herr Palme nyss gjorde. Han lyckades undgå att över huvud taget nämna detta fenomen i sinnevärlden, och det måste ju betyda att socialdemokratisk politik för herr Palme helt enkelt inte existerar.

Sedan har man ju skäl att gratulera herr Palme till att han läst inte mindre än två artiklar i Svensk Tidskrift, en från 1956, som han har vidarebefordrat till hans excellens herr statsministern, och en från 1959. Jag skulle vilja föreslå att herr Palme oftare läste tidskriften. Jag skulle vilja föreslå honom att han tänkte igenom vad ordet demokratisering betyder och inte bara utgick ifrån att ordet demokratisering och ordet socialisering är synonyma begrepp, ty det är de inte.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att göra mig skyldig till samma inkonsekvens som herr Svärd, nämligen att använda mitt anförande i denna kammar för att förklara denna såsom en nullitet och såsom någonting som man inte har att räkna med i politiska sammanhang. Jag förvånar mig mycket över de resonemang som då och då förs i denna kammar, där man liksom vill un-

derkänna kammarens kapacitet, och jag tycker att det är onödigt att kammarens ledamöter i alltför stor utsträckning ägnar sig åt denna gymnastik.

Jag begärde ordet närmast för att tala för en motion som jag har väckt. Jag vill dock, herr talman, innan jag går in på denna, gärna knyta an till något som herr Svärd sade, då han försökte framställa saken så, att valet här skulle stå mellan å ena sidan den privata konsumtionen och den näringsgivande produktionen och å andra sidan de statliga investeringarna och de statliga utgifterna över huvud taget.

Jag hade nöjet att delta i en konferens, där man behandlade det läge som det svenska näringslivet befinner sig i, och mitt bestående intryck av de överläggningar som där fördes är att ingen har tvivlat på att förslaget till omsättningskatt är tillkommet med det bestämda syftet att förhindra att staten går ut på lånemarknaden för att konkurrera med industrien och näringslivet om investeringsmedel. Jag kan inte finna att det ligger någon motsättning i att man på den statliga sektorn föreslår inkomstförstärkningar skattevägen och att man samtidigt behöver en förstärkning av vårt näringslivs investeringsmedel, utan jag ser dessa båda ting som två skott på samma gren.

När det gäller frågan om på vilket sätt det föreliggande problemet skall lösas vill jag fästa kammarens uppmärksamhet vid att man från ganska betydande tjänstemannagrupper sida i skilda sammanhang offentligen har deklarerat, att om det är så att behov föreligger — och därom kan ju meningarna vara delade — av skattehöjande åtgärder, så är den form som regeringen har valt en form som man hälsar med tillfredsställelse, därför att den fyller två ganska väsentliga krav. Det ena kravet är att det sättes stopp för den nivellerings som sker i fråga om de faktiska lönerna, den faktiska standarden, genom en ökning av progressiviteten i beskattningen. Det kan då kanske vara tillåtet att ett litet ögonblick dröja vid vad denna för med sig på arbetsmarknaden.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Vi har när det gäller lönebildningen områden, där avståndet mellan lägsta och högsta lön kan vara avståndet mellan låt mig säga 8 000 och 70 000 kronor. Det kan kanske i och för sig synas socialt riktigt och betingat att göra den distansen så liten som möjligt. Men när man betänker att mellan de två punkterna skall ligga tiotusentals andra löntagare som skall ha befordringsmöjligheter och andra möjligheter att bli premierade för sina insatser, så förstår man att man inte enbart kan föra diskussionen med ledning av den högsta och den lägsta lönen. Här kommer man in på problemet om på vad sätt man kan stimulera till en effektiv arbetsinsats och därmed till en givande företagsamhet — det gäller både statens och andras verksamhet — genom att ge utrymme för vissa ansträngningar, vidareutbildning av kvalifikationer, förvärvade inom eller utom arbetet, och naturligtvis för uthållighet och ihärdighet i själva arbetet.

Detta gör att man inte i längden kan föra en lönepolitik, som inte tar hänsyn till vilka de reella standardskillnaderna blir, utan man måste föra denna lönepolitik mot bakgrunden av vad vederbörande i verkligheten får behålla av sin inkomst. Progressiviteten i den direkta beskattningen har vissa fördelar — jag skall inte bestrida det — den kan tjäna som en utjämning mellan inkomsterna för dem, som är dömda att vara verksamma inom dåligt givande näringsfång, och dem som har turen eller lyckan att vara verksamma inom mera givande sådana.

Man kan inte driva progressiviteten för långt, och jag har därför kommit till den uppfattningen, att omsättningsskatten ur denna synpunkt är att hälsa med tillfredsställelse.

Man kan tillägga att det av skäl, som jag inte skall gå in på, har bestämt en klar orättvisa mellan löntagare och andra inkomsttagare, vilken betydligt är skattebortfall, som kunnat förekomma, fått bäras av löntagarna i inte ringa grad. Genom omsättningsskatten får man ett skattesystem, menar jag, som gör det möjligt att ta ut skatt av i varje fall alla

de inkomsttagare, som sedan ger ut sina pengar, medan det finns inkomsttagare, som vi i dag av olika skäl inte får den skatteprestation av som är rimlig med hänsyn till deras reella inkomster.

Ur den synpunkten fyller omsättningsskatten också tekniskt en välgörande uppgift när det gäller att skapa rättvisa mellan löntagarna och vissa övriga grupper.

Får jag sedan, herr talman, eftersom jag har förstått att man inte önskar någon längre debatt, när vi kommit fram till den 1 december, säga några ord om motion nr 520, som visserligen inte anknyter till den på dagens föredragningslista upptagna propositionen utan till proposition nr 164 med förslag till förordning angående ändrad lydelse av förordningen om statlig inkomstskatt.

Jag har tillåtit mig att i denna motion föreslå en sådan ändring, att man skulle utforma skalan för den statliga inkomstskatten så, att någon verklig höjning av skattesatsen inte inträder i förhållande till nuvarande nivå. Jag vet att mitt yrkande kommer att medföra minskade skatteintäkter på mellan 45 och 50 miljoner kronor. Men inte desto mindre anser jag, att propositionen skulle bli lidande av att få behålla den skönhetsfläck den nu har. Jag syftar på att man — jämsides med att man nu går över till en omsättningsskatt och jämsides med konstaterandet, att det föreligger en hög progressiv nivå — skulle öka marginalskatten för ensamstående inkomsttagare i området mellan 14 500 och 16 000 kronor liksom för makar med 23 500—39 500 i årsinkomst. Det är inte välbetänkt att göra det. Jag anser det vara riktigt när man nu går över till en annan skatteform, att man inte skall behöva räkna med att jämsides med eventuellt höjd omsättningsskatt ständigt få en skärpning av marginalskatten i så relativt — jag betonar relativt — låga inkomstlägen som det här faktiskt är fråga om, samtidigt som de grupper, som hamnar i dessa inkomstlägen, tenderar att bli allt större.

Jag kommer, herr talman, och det var mitt egentliga ärende, att när denna mo-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

tion tillsammans med vederbörande proposition ställs under beslut i kammaren att kort och gott yrka på återremiss av motionen till bevillningsutskottet för utarbetandet av den ändring av skatteskalorna, som är betingad av det yrkande som motionen innehåller i sin kläm.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Kammaren sakbehandling av dagens och gårdagens fråga är nu avslutad, och jag ämnar inte förlänga debatten i det avseendet. Men här har behandlats ett frågekomplex av en storleksordning och en dignitet som gjort att det ställts kabinetsfråga. Vi vet att meningar för och emot finns ute i landet samt att avgörandet emotses med ett utomordentligt stort intresse.

Det är inte den sakliga behandlingen här i kammaren, som jag alltså ämnar förlänga, men, herr talman, det må vara tillåtet för en kammarens ledamot utanför utskottskretsen att få säga några ord angående procedurproblemet. Jag önskar därmed inte riva upp ett nytt debattavsnitt, men jag har ändå velat markera att det sätt på vilket bevillningsutskottet redovisat detta stora problemkomplex inför kamrarna är något enastående. Man har valt arbetslinjer som innebär att väl hälften av arbetsmaterialet inte blivit utskottsbehandlat. Hela den motionsskörd, som är anknuten till propositionerna, är inte behandlad. Man har måst tillgripa improvisationer, som man inte känt till förut i kamrarnas arbete, när det gällt att skapa möjligheter för kamrarnas ledamöter att ta ställning efter sin övertygelse.

Över huvud taget är det väl så, att vi inte på sedvanligt sätt i kamrarna haft möjlighet att följa detaljproblemets lösning på det sätt som vi varit vana vid. Jag har velat markera detta och uttala min förvåning över det inträffade. Men jag understryker ännu en gång, att jag icke tror att det skulle vara befruktande om med detta upprevas ett nytt debattavsnitt — jag har endast, herr talman, velat anföra detta till kammarens protokoll.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Den deklaration, som statsministern här avgav för en stund sedan, måste jag beteckna som tillrättalagd historieskrivning.

Folkpartiet gick till regeringsförhandlingarna med obundna händer, och vi var villiga att diskutera en samförstånds lösning under en väsentlig förutsättning, nämligen att vi fick börja med att fastställa vilka nedskärningar som kunde göras på utgiftssidan för att jämte inkomstförstärkningar åstadkomma en balanseerad driftbudget för år 1960/61.

Vi kunde vid dessa förhandlingar konstatera, att regeringen stelbent höll fast vid finansministerns älsklingstanke sedan våren, nämligen en allmän varuskatt. Det fanns icke något utrymme för en samförstånds lösning i regeringens inställning. Regeringen ville ha sin skatt. Och regeringen ville diktera villkoren för oppositionen i fråga om den nödvändiga sanering av statsfinanserna, för vilkas kritiska tillstånd regeringen bär det avgörande ansvaret.

Jag framhöll redan i går, då det inte fanns någon på regeringsbanken här i kammaren, att de tre oppositionspartiernas förslag uppvisar paralleller och likheter, som skulle ha kunnat skapa underlag för en lösning med en bred parlamentarisk majoritet. Socialdemokraterna föredrog i bevillningsutskottet lotten och i kamrarna stödet av kommunisterna.

Herr Palmes anförande här i dag har med all evidens blottat riktigheten av vad jag redan i går antydde, nämligen att regeringskretsen bedömer skattefrågorna inte enbart sakligt, utan utifrån importerade amerikanska doktriner. Och om inte annat så har dessa två dagars debatt avslöjat socialdemokraternas verkliga avsikter med sin enorma skattehöjning på i runt tal 1900 miljoner kronor.

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Debatten är slut, och vi går att votera om de olika förslagen.

Jag ber då att få till protokollet anteckna, att jag i de förestående voteringar-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

na kommer att avstå. Detta sker enligt överenskommelse mellan de fyra demokratiska partierna om utjämning av röststyrkan, om någon eller några ledamöter icke kan delta. Jag utkwitterar således herr Sandler, som icke är närvarande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna betänkandet gjorda hemställan. I fråga om författningsförslagen under punkterna A 1 och B 3 a, fortsatte herr talmannen, komme propositioner att framställas paragrafvis, samt där så erfordrades moment- och punktvis, med ikraftträdandebestämmelser, ingress och rubrik sist. Propositionsordningen i sin helhet framginge av en till kammarens ledamöter utdelad stencilerad sammanställning över de yrkanden, som förekommit.

Punkten A 1

Förslaget till förordning om allmän varuskatt

1 §

I fråga om denna paragraf, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels med bifall till utskottets hemställan att paragrafen skulle avslås, dels ock med bifall till den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen att paragrafen skulle godkännas.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på avslag å samt vidare på godkännande av paragrafen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på avslag å paragrafen, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår 1 § i det i bevillningsutskottets betänkande nr 60 under punkten A 1 behandlade förslaget till förordning om allmän varuskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 77.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr *Hedström* och herr *Nilsson, Ferdinand*, anmälde, att de röstat fel vid den nu företagna voteringen. Herr *Hedström* hade avsett att rösta nej men hade av misstag röstat för ja-propositionen, medan herr *Nilsson, Ferdinand*, avsett att rösta ja men hade han å den elektriska omröstningstavlan felaktigt angivits såsom frånvarande.

2—9 §§ samt 10 § 1 mom. 1—6

Godkändes med den lydelse, som förordats i den av herr *Ericsson* i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

10 § 1 mom. 7

I avseende å förevarande stadgande, yttrade herr talmannen, hade yrkats 1:o) att detsamma skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr *Ericsson* i Kinna m. fl. vid betänkandet fogade reservationen; 2:o), av herr *Hagberg*, att stadgandet skulle godkännas med viss i det tryckta ändringsförslaget angiven lydelse; samt 3:o), av herr *Carlsson, Eric*, att riksdagen i anledning av motionerna I: 581 och II: 699 måtte besluta, att förevarande stadgande skulle erhålla följande lydelse: »*Böcker*, allmänna nyhetstidningar, så ock periodiskt utgivna medlemsblad, personaltidningar och liknande publikationer, dock endast i den mån dessa publikationer tillhandahållas utan särskild avgift.»

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till det under 1:o) här ovan upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Hagbergs yrkande.

Herr *Carlsson, Eric*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 10 § 1 mom. 7 i det förslag till förordning om allmän varuskatt, vilket behandlats i bevillningsutskottets betänkande nr 60, antager det förslag, som under överläggningen framställt av herr Hagberg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag till lydelse av nämnda stadgande, vilket under överläggningen framställt av herr Eric Carlsson.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 30.

Därjämte hade 68 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 10 § 1 mom. 7 i förslaget till förordning om allmän varuskatt med den lydelse som föreslås i den vid bevillningsutskottets betänkande nr 60 fogade reservationen av herr Ericsson i Kinna m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes stadgandet med den lydelse, som under överläggningen föreslagits av herr Hagberg.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 50.

Därjämte hade 19 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

10 § 1 mom. 8

Godkändes med den lydelse som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

10 § 1 mom. 9

Herr talmannen anförde att under överläggningen yrkats, av herr *Nilsson, Ferdinand*, att riksdagen i anledning av motionen I: 523 måtte besluta, att till 10 § 1 mom. skulle fogas en punkt 9, så lydande:

»9. Jordbruksprodukter vilkas priser regleras på grundval av mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation träffad överenskommelse.»

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av det föreslagna stadgandet samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talman-
nen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår att till 10 § 1 mom. i förslaget till förordning om allmän varuskatt fogas en punkt 9 med den lydelse som under överläggningen föreslagits av herr Ferdinand Nilsson, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det föreslagna stadgandet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

10 § 2 mom.

Beträffande nu ifrågavarande moment, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. avgivna reservationen, dels ock, av herr *Hagberg*, i enlighet med det tryckta ändringsförslaget, att momentet skulle utgå.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på momentets godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 10 § 2 mom. i förslaget till förordning om allmän varuskatt med den lydelse som föreslås i den vid bevillningsutskottets betänkan-

de nr 60 fogade reservationen av herr Ericsson i Kinna m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes herr *Hagbergs* under överläggningen framställda yrkande, att momentet skall utgå.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom upprensning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 66.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

11 §

Godkändes med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

12 § 1 mom.

Rörande detta moment, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, dels ock, av herr *Hagberg*, att momentet skulle godkännas med viss i det tryckta ändringsförslaget angiven lydelse.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på momentets godkännande enligt herr Ericssons i Kinna m. fl. reservation vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition.

Den, som godkänner 12 § 1 mom. i förslaget till förordning om allmän va-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ruskatt med den lydelse som föreslås i den vid bevillningsutskottets betänkande nr 60 fogade reservationen av herr Ericsson i Kinna m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes momentet med den lydelse som under överläggningen föreslagits av herr Hagberg.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 68.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

12 § 2 mom.

Godkändes med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

12 § 3 mom.

Beträffande detta moment, anförde nu herr talmannen, hade yrkats *dels* godkännande av det förslag, som innefattades i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, vilket förslag innebure, att till 12 § skulle fogas ett 3 mom. med den lydelse, reservationen visade, *dels ock*, av herr *Hagberg*, i enlighet med det tryckta ändringsförslaget, att reservanternas förslag till lydelse av förevarande moment skulle avslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av det i herr Ericssons i Kinna m. fl. reservation framlagda förslaget samt vidare därpå att momentet skulle avslås; och för-

klarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på reservationens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner att till 12 § i förslaget till förordning om allmän varuskatt fogas ett 3 mom. med den lydelse som föreslås i den vid bevillningsutskottets betänkande nr 60 fogade reservationen av herr Ericsson i Kinna m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås momentet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 67.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

13 §

I fråga om förevarande paragraf, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats *dels* att densamma skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, *dels ock*, av herr *Hagberg*, att paragrafen skulle godkännas med viss i det tryckta ändringsförslaget angiven lydelse.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

propositionen på paragrafens godkännande enligt den av herr Ericsson i Kinna m. fl. anförda reservationen vara med övervägande ja besvarad.

14—45 §§

Godkändes med den lydelse, som förordats i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

46 § 1 och 2 mom.

I avseende å nu förevarande moment, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att desamma skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, dels ock, av herr Hagberg, att momenten skulle godkännas med viss i det tryckta ändringsförslaget angiven lydelse.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på momentens godkännande med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. avgivna reservationen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 46 § 1 och 2 mom. i förslaget till förordning om allmän varuskatt med den lydelse som föreslås i den vid bevillningsutskottets betänkande nr 60 fogade reservationen av herr Ericsson i Kinna m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes momenten med den lydelse som under överläggningen föreslagits av herr Hagberg.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 68.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

46 § 3 mom., 47 och 48 §§

Godkändes med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

49 §

Beträffande denna paragraf, anförde herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, dels ock, av herr Hagberg, att paragrafen skulle erhålla viss i det tryckta ändringsförslaget angiven lydelse. Herr Hagbergs yrkande torde dock, fortsatte herr talmannen, få anses hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut.

På härefter gjord proposition godkändes paragrafen med den lydelse, som föreslagits i herr Ericssons i Kinna m. fl. reservation.

50—84 §§

Godkändes med den lydelse, som förordats i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Anvisningarna

I fråga om anvisningarna, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, dels ock, av herr Hagberg, att anvisningarna till 10, 12 och 13 §§ skulle erhålla viss i det tryckta ändringsförslaget angiven lydelse. Herr Hagbergs yrkande torde dock, anförde vidare herr talmannen, få an-

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

ses hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut.

På gjord proposition godkändes anvisningarna med den lydelse, som förordats i herr Ericssons i Kinna m. fl. reservation.

Ikraftträdandebestämmelserna

I fråga om dessa bestämmelser, yttrade herr talmannen, hade yrkats 1:o), av herr *Hagberg*, att det nu förevarande betänkandet skulle såvitt avsåge ikraftträdandebestämmelserna till nu ifrågavarande författningsförslag visas åter till utskottet; 2:o), av herr *Eriksson*, att bestämmelserna skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Hagberg*, att riksdagen skulle, där est yrkandet om återremiss icke bifölles, godkänna förevarande bestämmelser med i det tryckta ändringsförslaget angiven lydelse; samt 4:o), av herr *Öhman*, att ifrågavarande bestämmelser skulle antagas med den ändrade lydelse, som föreslagits i motionerna I:563 och II:674.

I anledning av föreliggande yrkanden, anförde vidare herr talmannen, komme propositioner att framställas först särskilt angående det av herr *Hagberg* gjorda återremissyrkandet samt därefter särskilt beträffande de övriga yrkandena.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, dels på bifall till det framställda återremissyrkandet, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till återremissyrkandet, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller det under överläggningen av herr *Hagberg* framställda yrkandet om återremiss av bevillningsutskottets betänkande nr 60 såvitt avser

ikraftträdandebestämmelserna till förevarande författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås yrkandet om återremiss.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 76.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner å de under 2:o), 3:o) och 4:o) här ovan upptagna yrkandena och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr *Erikssons* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Öhman* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Hagbergs* yrkande.

Herr *Öhman* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående lydelsen av ikraftträdandebestämmelserna till förevarande författningsförslag antager det

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

förslag, som under överläggningen framställdes av herr Hagberg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det förslag till lydelse av nämnda bestämmelser, vilket under överläggningen framställdes av herr Öhman.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner ikraftträdandebestämmelserna i förslaget till förordning om allmän varuskatt med den lydelse som föreslås i den vid bevillningsutskottets betänkande nr 60 fogade reservationen av herr Ericsson i Kinna m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda bestämmelser med den lydelse som under överläggningen föreslagits av herr Hagberg.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ingressen och rubriken

Godkändes med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Punkterna A 2 och A 3

Godkändes med den lydelse, som förordats i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Övriga med utskottets hemställda under punkten A sammanhängande förslag

Herr talmannen yttrade, att under överläggningen framställdes sex olika yrkanden avseende *skrivelser till Kungl. Maj:t i frågor berörande den allmänna varuskatten*. Propositioner komme nu, fortsatte herr talmannen, att ställas särskilt beträffande vart och ett av dessa yrkanden.

Till en början gjordes rörande det förslag om en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t, vilket framställdes under punkten A 4 i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. avgivna reservationen, propositioner, först på bifall till detta förslag samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter gjorde herr talmannen angående ett av herr Hagberg i enlighet med det tryckta ändringsförslaget framställt yrkande avseende *bestämmelser om viss restitution av varuskatt* propositioner, först på bifall till detta yrkande samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till nämnda yrkande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Eriksson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller det under överläggningen av herr Hagberg framställda yrkandet avseende bestämmelser om viss restitution av varuskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 78.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen be- träffande ett av herr *Hagberg* enligt det tryckta ändringsförslaget framställt yr- kande avseende *undantagande från all- män varuskatt av vissa fartyg* propo- sitioner, först på bifall till nämnda yr- kande samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, efter att ha va upprepat propositionen på bifall till herr *Hagbergs* yrkande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i an- ledning varav uppsattes samt efter gi- ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller det under överlägg- ningen av herr *Hagberg* framställda yr- kandet avseende undantagande från all- män varuskatt av vissa fartyg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en bör- jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-pro- positionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 79.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå gjorde herr talmannen rörande ett av herr *Hagberg* enligt det tryckta ändringsförslaget framställt yrkande av- seende *undantagande från skatteplikt av vissa tekniska och kulturella hjälpmedel* propositioner, först på bifall till detta yrkande samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till nämnda yrkande, sig anse denna propo- sition vara med övervägande ja besva- rad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i an- ledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en om- röstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller det under överlägg- ningen av herr *Hagberg* framställda yr- kandet avseende undantagande från skat- teplikt av vissa tekniska och kulturella hjälpmedel, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en bör- jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-pro- positionen.

Då emellertd herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 76.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen angå- ende ett av herr *Hagberg* i enlighet med det tryckta ändringsförslaget framställt yrkande avseende förslag om *ersättning till skattskyldiga för arbete med upp-*

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

börd och redovisning av skatt propositioner, först på bifall till nämnda yrkande samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till detta yrkande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller det under överläggningen av herr *Hagberg* framställda yrkande som avser förslag om ersättning till skattskyldiga för arbete med uppbörd och redovisning av skatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 78.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare hade, anförde herr talmannen, under överläggningen framställts ett yrkande av herr *Nilsson*, *Ferdinand*, om en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t om utfärdande av vissa kompletterande anvisningar. Detta yrkande torde dock, fortsatte herr talmannen, få anses hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut.

Punkten B (avseende andra, i utskottets hemställan, reservationerna och det tryckta ändringsförslaget upptagna förslag till förstärkning av statens inkomster än om allmän varuskatt).

Punkten B 1

Förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 24 maj 1957 angående skatt å spritdrycker och vin

Vidkommande denna punkt, anförde herr talmannen, hade yrkats 1:o) att det av utskottet framlagda förordningsförslaget skulle godkännas; 2:o) att den av herr *Ericsson* i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen skulle godkännas, vilket yrkande innebure avslag å varje dylikt förordningsförslag; samt 3:o) att kammaren skulle antaga det i herr *Hagbergs* m. fl. reservation införda förordningsförslaget.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av herr *Ericssons* i Kinna m. fl. reservation vara med övervägande ja besvarad.

Punkten B 2

Förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 11 juni 1943 angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror

Beträffande denna punkt, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att det av utskottet förordade lagförslaget skulle godkännas; 2:o) att den av herr *Ericsson* i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen skulle godkännas, vilket yrkande innebure avslag å varje dylikt ändringsförslag; 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet anförda reservationen; samt 4:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av herr *Ericssons* i Kinna m. fl. reservation vara med övervägande ja besvarad.

Punkten B 3 a

Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.**33 §**

Angående denna paragraf, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas med av utskottet förordad lydelse; 2:o) att kammaren skulle i vad avsåge nämnda paragraf godkänna såväl den av herr Ericsson i Kinna m. fl. som den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet anförda reservationen, vilket yrkande innebure avslag å varje ändring av denna paragraf; samt 3:o) att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

46 § 2 mom.

Rörande detta moment, yttrade herr talmannen, hade yrkats *dels* att densamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, *dels ock* att kammaren skulle godkänna den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, vilken reservation i denna del överensstämde med såväl den av herr Hagberg m. fl. som den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid betänkandet anförda reservationen. (Det sistnämnda yrkandet innebure avslag å den föreslagna ändringen av ifrågavarande moment.)

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på godkännande av herr Ericssons i Kinna m. fl. reservation vara med övervägande ja besvarad.

50 § 2 och 3 mom.

Angående förevarande moment, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats *dels* att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, vilket yrkande överensstämde med den av herr Gustaf Elofsson m. fl. anförda reservationen, *dels ock* att kammaren skulle godkänna den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, vil-

ken i denna del överensstämde med herr Hagbergs m. fl. reservation. (Sistnämnda yrkande innebure avslag å föreslagen ändring av nämnda moment.)

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på godkännande av herr Ericssons i Kinna m. fl. reservation vara med övervägande ja besvarad.

51 §

I fråga om denna paragraf, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats *dels* att densamma skulle godkännas med av utskottet förordad ändring, vilket yrkande överensstämde med det förslag, som framlagts i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, *dels ock* att kammaren skulle godkänna den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet anförda reservationen, vilken i denna del överensstämde med herr Hagbergs m. fl. vid betänkandet avgivna reservation. (Sistnämnda yrkande innebure avslag å den föreslagna ändringen.)

Härefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på godkännande av herr Ericssons i Kinna m. fl. reservation vara med övervägande ja besvarad.

I kraftträdande bestämmelserna, ingresen och rubriken

I avseende härå, anförde herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets förslag skulle godkännas; 2:o) att kammaren skulle godkänna såväl den av herr Ericsson i Kinna m. fl. som den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, vilket yrkande innebure avslag å förevarande delar av lagförslaget; samt 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid betänkandet anförda reservationen. Herr talmannen yttrade vidare, att yrkandena under 1:o) och 3:o) torde få anses hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut.

På gjord proposition bifölls härefter det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet.

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.**Punkterna B 3 b, B 3 c och B 3 d**

Herr talmannen yttrade, att beträffande var och en av förevarande punkter hade yrkats *dels* bifall till utskottets förslag, vilket i berörda punkter överensstämde med de förslag, som innefattades i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, *dels ock* godkännande av den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet anförda reservationen, vilken i dessa delar överensstämde med herr Hagbergs m. fl. reservation. (Sistnämnda yrkande innebure avslag å framlagda förordningsförslag.)

På särskilda propositioner beslöt kammaren i avseende å envar av förevarande punkter att godkänna den av herr Ericsson i Kinna m. fl. avgivna reservationen.

Punkten B 3 e

Beträffande denna punkt, anförde nu herr talmannen, hade yrkats *dels* att utskottets hemställan skulle bifallas, *dels ock* att kammaren skulle godkänna den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, vilken i denna del överensstämde med såväl den av herr Hagberg m. fl. som den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid betänkandet anförda reservationen. Herr talmannen yttrade vidare, att yrkandet om bifall till utskottets hemställan torde få anses hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut.

På gjord proposition godkändes här efter den av herr Ericsson i Kinna m. fl. avgivna reservationen.

Punkterna B 4 a, B 4 b och B 5 i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen

Såvitt avsåge envar av förevarande punkter, yttrade herr talmannen, hade yrkats *dels* — enligt utskottets förslag — avslag å det i respektive punkt framlagda förordningsförslaget (detta yrkande överensstämde beträffande var och en av dessa punkter med yrkandena i såväl reservationen av herr Ericsson i Kinna m. fl. som reservationen av herr Hagberg m. fl.), *dels ock* godkännande

av de förordningsförslag, vilka förordats i envar ovannämnd punkt i herr Gustaf Elofssons m. fl. reservation.

På särskilda propositioner beslöt kammaren avslå de under förevarande punkter i herr Gustaf Elofssons m. fl. reservation framlagda förordningsförslagen.

Punkterna B 6 a, B 6 b och B 7 i herr Gustaf Elofssons m. fl. reservation

Beträffande var och en av dessa punkter, fortsatte herr talmannen, hade yrkats *dels* — i enlighet med utskottets förslag — avslag å det i respektive punkt framställda förslaget (detta yrkande överensstämde i vad gällde envar förevarande punkt med yrkandena i såväl reservationen av herr Ericsson i Kinna m. fl. som reservationen av herr Hagberg m. fl.), *dels ock* godkännande av de förslag, vilka under var och en av ovannämnda punkter framställdes i herr Gustaf Elofssons m. fl. reservation.

På särskilda propositioner avslög kammaren de under förevarande punkter i herr Gustaf Elofssons m. fl. reservation framställda förslagen.

Härefter gjorde herr talmannen enligt ett av herr *Hagberg* under överläggningen framställt yrkande, i enlighet med det tryckta ändringsförslaget, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående *jämkning i nuvarande punktskattesystem* propositioner, först på bifall till detta yrkande samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till herr Hagbergs yrkande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Hagbergs under överläggningen framställda yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t angående jämkning i nuvarande punktskattesystem, röstar

Ja;

Förordningsförslag om allmän varuskatt, m. m.

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;
Nej — 81.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten C

I avseende å denna punkt, yttrade herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr *Eriesson* i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet anförda reservationen; samt 4:o) att det förslag skulle godkännas, som innehölls i herr *Gustaf Elofssons* m. fl. vid betänkandet avgivna reservation.

Härefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Punkten D

Beträffande denna punkt, anförde nu herr talmannen, komme propositioner att framställas först i fråga om de motioner, som icke behandlats genom kammarens under punkterna A—C redan fattade beslut men rörande vilka bifall yrkats, samt därefter angående övriga under punkten D angivna motioner.

Motionerna I: 558 och II: 668

I avseende å förevarande motioner gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i punkten D 15 hem-

ställt samt vidare på bifall till motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Motionerna I: 559 och II: 669

Rörande dessa båda motioner gjordes propositioner, först på bifall till utskottets i punkten D 16 gjorda hemställan samt vidare på bifall till motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Motionen I: 517 samt motionerna I: 560 och II: 670

Herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande motioner yrkats dels att utskottets hemställan under punkterna D 42 och D 17 skulle bifallas, dels ock, av herr *Nilsson, Ferdinand*, att kammaren skulle antaga de av honom i anledning av motionen I: 517 föreslagna förordningsförslagen. Sistnämnda yrkande överensstämde i sak med de förslag, som framförts i motionerna I: 560 och II: 670.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Motionerna I: 561 och II: 671

Angående förevarande motioner gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i punkten D 18 hemställt samt vidare på bifall till nämnda motioner; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Motionerna I: 562 och II: 672

Beträffande dessa båda motioner gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i punkten D 19 hemställt samt vidare på bifall till motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Övriga under punkten D upptagna motioner

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ändring i förordningen om allmän energiskatt, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 9 oktober 1959 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition nr 163, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt; samt

2) förordning om tillfällig energiskatt å bensin och vissa andra bränslen som finnas i riket den 1 januari 1960.

I propositionen hade föreslagits, att energiskatten på bensin samt andra flytande och fasta bränslen skulle höjas fr. o. m. den 1 januari 1960. Den föreslagna höjningen skulle utgöra i fråga om bensin fem öre per liter och beträffande motorbrännolja och eldningsolja 10 kronor per m³. I fråga om de fasta bränslena hade föreslagits, att skattesatserna per ton skulle höjas med 8 kronor för stenkol och 9 kronor för koks.

Skattehöjningen beräknades tillföra statsverket omkring 225 miljoner kronor för helt budgetår.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 533, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 646, av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 163 med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt m. m.;

II) de likalydande motionerna I: 546, av herr *Aastrup m. fl.*, och II: 702, av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts pro-

position nr 163 om höjning av skatten på bensin, kol, koks och eldningsolja;

III) de likalydande motionerna I: 572, av herrar *Sveningsson* och *Per-Olof Hansson*, samt II: 703, av herrar *Kollberg* och *Källenius*;

IV) de likalydande motionerna I: 591, av herr *Torsten Andersson m. fl.*, och II: 706, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen vid behandling- en av propositionen nr 163 måtte

1) avslå förslaget om höjd energiskatt på bensin, motorsprit och för motor- drift avsedda spritblandningar;

2) godtaga höjning av energiskatten på eldningsolja, motorbrännolja, stenkol, koks, stenkols- och koksstybb samt kolbriketter med i propositionen angivna skattesatser i enlighet med vad i motionerna anförts;

3) besluta, att 3 § förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt med verkan från den 1 januari 1960 skulle erhålla följande lydelse:

»Brännoljeskatt utgår med tjugonio öre för liter.»;

4) besluta, att trädgårdsnäringen och övriga delar av näringslivet, till vilka restitution av allmän energiskatt utginge, skulle erhålla restitution av den tillfälliga energiskatten;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att generellt nedsätta den tillfälliga energiskatten på bränslen som förbrukades i de fyra nordligaste länen till tre fjärdedelar av den tillfälliga energiskatt, som eljest skulle utgå;

6) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) om framläggande av förslag snarast möjligt angående retroaktiv restitution åt trädgårdsnäringen av allmän energiskatt, erlagd under tiden 1 juli 1957—31 december 1958,

b) om skyndsam prövning och förslag rörande de indirekta skatternas inverkan på levnadskostnaderna i Norrland i enlighet med vad som anförts i motionerna;

V) de likalydande motionerna I: 592, av herr *Ragnar Bergh*, samt II: 707, av herrar *Bohman* och *Löfgren*; ävensom

Ang. ändring i förordningen om allmän energiskatt, m. m.

VI) de likalydande motionerna I: 593, av herr *Jonasson m. fl.*, samt II: 705, av herrar *Elmwall* och *Brandt* i Sätilla, vari hemställt, att riksdagen, därest förslaget om tillfällig energiskatt å motorbränslen icke skulle avslås, måtte besluta, att de delar av näringslivet, till vilka restitution utginge av särskild skatt å bensin och motorsprit, skulle erhålla restitution av tillfällig energiskatt i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 163, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av motionerna I: 533 och II: 646, I: 546 och II: 702 samt I: 591 och II: 706,

dels antaga under punkten infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt fogade förteckningen över vissa bränslen, för vilka allmän energiskatt skall erläggas,

dels ock antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om tillfällig energiskatt å bensin och vissa andra bränslen som finnas i riket den 1 januari 1960 med de ändringar av rubriken och 1—3 §§, 10 § samt 16 §, som under punkten framginge;

B) att följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 533 och II: 646,
- 2) motionerna I: 546 och II: 702,
- 3) motionerna I: 572 och II: 703,
- 4) motionerna I: 591 och II: 706,
- 5) motionerna I: 592 och II: 707 samt
- 6) motionerna I: 593 och II: 705,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anförts och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Ericsson* i Kinna, *Eriksson*, *Snygg* och *Jansson*, fröken *Ran-*

mark samt herrar *Möller*, *Sundström*, *Brandt* i Aspabruk, *Allard* och *Kärlander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 163 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas,

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt,

dels ock antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om tillfällig energiskatt å bensin och vissa andra bränslen som finnas i riket den 1 januari 1960 med de ändringar av 2 § 2 mom. och 16 §, som i reservationen angivits;

II) av herrar *Hagberg*, *Spetz*, *Söderquist*, *Nilsson* i Svalöv, *Kollberg*, *Magnusson* i Borås och *Gustafson* i Göteborg, vilka med åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 533 och II: 646 samt I: 546 och II: 702 ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte avslå de av Kungl. Maj:t i proposition nr 163 framlagda förslagen till

dels förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt;

dels ock förordning om tillfällig energiskatt å bensin och vissa andra bränslen som finnas i riket den 1 januari 1960; samt

III) av herrar *Gustaf Elofsson*, *Mattsson* och *Vigelsbo*.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr II av herr Hagberg m. fl., vilken reservation i vad den avser bensinbeskattningen sammanfaller med utskottets förslag i denna del.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anförde i denna fråga under mitt

Ang. ändring i förordningen om allmän energiskatt, m. m.

första anförande under gårdagens debatt ber jag att få yrka bifall till reservation nr I av herr Ericsson i Kinna m. fl. Det innebär ett bifall till den föreliggande propositionen i oförändrat skick.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Då kammaren fattat beslut om införande av omsättningsskatt, avstår jag från att yrka bifall till den med III betecknade reservationen.

Beträffande förslagen om skattehöjningar på oljor och fasta bränslen biföll kammaren utskottets hemställan i betänkandet nr 64 punkt A med 78 röster mot 51 för den med II betecknade reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i det nu ifrågavarande betänkandet gjorda hemställan, varjämte vid punkten A propositioner komme att framställas först särskilt angående de genom propositionen framlagda förordningsförslagen i vad avsåge skatt på oljor och fasta bränslen samt därefter särskilt rörande samma förordningsförslag i vad gällde skatt på bensin och motorsprit.

Punkten A

Förordningsförslagen i vad avsåge skatt på oljor och fasta bränslen

Beträffande denna del av utskottets hemställan, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i denna del, vilket yrkande överensstämde med vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock godkännande av den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet anförda reservationen i förevarande del.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets förslag samt vidare på godkännande av herr Hagbergs m. fl. vid betänkandet an-

förda reservation; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Spetz begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner de av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 64 punkten A förordade förordningsförslagen, i vad avser skatt på oljor och fasta bränslen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Spetz begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 51.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Förordningsförslagen i vad gällde skatt på bensin och motorsprit

I fråga om denna del av utskottets hemställan, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels godkännande av den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del, vilket yrkande överensstämde med vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ericsson i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen

Ang. atomenergiens utnyttjande

propositioner, först på bifall till utskottets förslag samt vidare på antagande av herr Ericssons i Kinna m. fl. reservation; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner de av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 64 punkten A förordade förordningsförslagen, i vad avser skatt på bensin och motorsprit, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Ericsson* i Kinna m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering med delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 78.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten B

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. atomenergiens utnyttjande

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet **LANGE**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Per-Olof Hansons* interpellation angående

atomenergiens utnyttjande, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr *Per-Olof Hanson* har i en interpellation frågat mig dels om regeringens långsiktiga målsättning för atomenergipolitiken, dels om min bedömning av vilka återverkningar på atomenergiprogrammet och kraftförsörjningen som kan ha uppkommit genom hittills beslutade minskningar och tidsförskjutningar i utvecklingsarbetet. Vidare frågar interpellanten om min inställning till vattenfallsstyrelsens och Atomkraftkonsortiets (AKK:s) planer att till år 1965 få till stånd var sin atomkraftstation med reaktorer av utländsk typ.

Beträffande den långsiktiga målsättningen för atomenergipolitiken vill jag påminna om att riktlinjerna härvidlag uppdrogs av statsmakterna år 1956 i huvudsaklig överensstämmelse med förslag av 1955 års atomenergiutredning. Genom riksdagsbeslut de följande åren har sedan olika projekt tillförts atomenergi-programmet.

De grundläggande förutsättningarna för programmet har varit vår framtida energisituation, vår tidiga start inom atomforskningen jämte vår mekaniska och metallurgiska industris speciella möjligheter inom den framtida atomenergitekniken. Därtill kommer våra betydande inhemska tillgångar på uran. Mot bakgrunden härav har efter våra förhållanden avsevärda resurser satts in för att fullfölja ett självständigt svenskt atomenergi-program, som innefattar en urangruva i Billingen, utvecklandet av en inhemsk reaktortyp som bygger på detta uran samt ett forsknings- och utvecklingsarbete i anslutning härtill, som även gäller tilvaratagande av det nya atombränsle — plutonium — som bildas vid driften av uranreaktorerna.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att det hela tiden rått enighet i riksdagen vid besluten om atomenergi-programmet. Det är, som jag nämnde, avsevärda resurser som ställts till förfogande. Till verksamheten, som nästan helt finansierats med statliga medel, har för

innevarande och de två närmast föregående budgetåren anvisats sammanlagt nära 350 miljoner kronor. Dessförinnan hade atomprogrammet blygsammare omfattning. Under de tio budgetår bolaget existerat hade sålunda AB Atomenergi tidigare erhållit omkring 100 miljoner kronor sammanlagt. För nästa budgetår har delegationen för atomenergifrågor förordat, att till Atombolaget och vattenfallsstyrelsen anslås sammanlagt 165 miljoner kronor till atomenergiändamål. Ställningstagande till detta äskande kommer att ske vid pågående budgetbehandling.

Utgifterna har bland annat gällt utbyggnad av en forskningsstation i Studsvik utanför Nyköping med forskningsreaktorer och kemiska och metallurgiska laboratorier. Vidare har uranproduktion ägt rum i mindre skala vid Kvarntorp och nu har som sagt en större urangruva påbörjats i Billingen. Det omfattande forsknings- och utvecklingsarbetet har varit strängt koncentrerat till de problemställningar, som hade samband med den reaktortyp vi valt att utveckla här i landet. Den första av reaktorerna i landet, R 1 i Stockholm, var klar år 1954. Den andra, R 0 i Studsvik, togs i bruk i september i år. Den betydligt större R 2 i Studsvik beräknar man kunna ta i drift under nästa budgetår. Den första anläggning som ger nyttig värme och elkraft är det kombinerade värmekraftverket R 3/Adam i Ågesta strax söder om Stockholm. Denna anläggning beräknas nu bli färdig under 1962 och i full drift under 1963. Detta innebär en försening med omkring två år mot tidigare planer. Reaktorn har konstruerats av Atombolaget, som uppför anläggningen i samarbete med Stockholms elverk, som svarar för byggnadsdelen. Atombolaget har vidare samarbete med vattenfallsstyrelsen och elverket med AKK om sina respektive delar. Asea och ett flertal andra industri-företag är inkopplade på tillverkningen av maskinutrustningen.

Avgörande för programmets inriktning har som jag nämnde varit vår framtida energisituation. Som också interpellanten vidrör räknar man med att atom-

Ang. atomenergiens utnyttjande
kraften under 1970-talet i huvudsak får ersätta vattenkraften vid den fortsatta utbyggnaden av vår elkraftproduktion, enär den ekonomiskt utbyggnadsvärda vattenkraften då väntas vara färdigutbyggd.

Det torde vara realistiskt att räkna med att vårt kraftbehov i framtiden visar en stadigt stigande kurva. Med våra vattenkraftstillgångar utbyggda och då ångkraftverk baserade på importerat kol eller olja endast kan tillåtas täcka en mindre del av våra ökade behov, måste en kraftproduktion från nya inhemska källor åstadkommas. Här kommer atomkraften i förgrunden, och även om denna vid fortsatt forskning och utvecklingsarbete avsevärt förbilligas, torde man försiktigtvis böra räkna med årliga investeringskostnader för atomenergianläggningar under 1970-talet, som motsvarar vad vi för närvarande tvingas betala för våra konventionella anläggningar.

Jag har härmed velat ge kammaren en uppfattning, om vilka storleksordningar man här rör sig med, för att illustrera bland annat hur viktigt det är att en svensk reaktortyp utvecklas i så god tid, att den hinner spela en avgörande roll redan från utbyggnadsprogrammets början.

Den långsiktiga målsättningen för atomenergipolitiken är fortfarande densamma som tidigare — att bygga upp ett självständigt svenskt atomenergi-program med sikte på den stora utbyggnad av atomkraftverk, som beräknas komma under 1970-talet. Här ingår bland annat som ett väsentligt moment, att arbetet på vår första större kraftverksreaktor av inhemska konstruktion — R 4/Eva — inriktas så att anläggningen kan tas i drift år 1967. Enligt vad jag här kan meddela har vattenfallsstyrelsen och Atombolaget i dagarna tillsammans lagt upp ett program för utvecklings- och konstruktionsarbetet på R 4/Eva, som har just denna riktpunkt.

De fördröjningar och den krympning interpellanten pekar på har naturligtvis varit ovälkomna, även om man i Sverige visst inte intar någon särställning härvidlag. Tvärtom är det samma erfarenhe-

Ang. atomenergiens utnyttjande

ter som andra länder också fått göra på detta nya och tekniskt komplicerade område.

Vi har haft våra fördröjningar dels beträffande den i USA inköpta stora materialprovsningsreaktorn, R 2, som ingår i Studsviksstationen, dels beträffande de delvis sammanhängande värme- och kraftreaktorprogrammen. För värmeprogrammet gäller det att få fram enklare och billigare reaktorer än R 3-typen, som har alltför höga prestanda i fråga om temperatur och tryck i egenskap av prototyp för kommande elkraftsreaktorer.

Men vi har också haft glädjeämnen inom det svenska atomenergiprogrammet. R 1 — den första av Atombolaget konstruerade reaktorn — har nu varit i drift utan anmärkningar i fem år. Vidare har Atombolaget nyligen i hård konkurrens med amerikanska, brittiska och franska företag fått ett kontrakt på en större leverans av bränsleelement till det gemensamma europeiska reaktorprojektet i Halden i Norge.

När det gäller de uppkomna fördröjningarnas inverkan på det svenska programmet vill jag först hänvisa till att bedömningen av vår energisituation är avgörande för när vi behöver ha den första större anläggningen klar här i landet. Atomenergidelegationen har gått igenom läget beträffande den långsiktiga kraftplaneringen och på grundval härav dragit slutsatsen att man har några års andrum med det första atomkraftverket i förhållande till tidigare planer, som siktade på år 1965, och detta har man genom att åtminstone övergångsvis lita till konventionell, olje- eller koleldad ångkraft.

Den viktiga och komplicerade frågan om den rätta kombinationen mellan vattenkraft, oljekraft och atomkraft i den långsiktiga kraftplaneringen ämnar jag inte närmare ingå på i detta sammanhang. Delegationens synpunkter gäller ju f. ö. blott möjligheten att avvakta ett par år — en förskjutning från 1965 till 1967 för R 4/EVA — och de oljekraftverk, som därför skulle behöva tillkomma, erfordras under alla förhållanden

på längre sikt som toppbelastningskraftverk.

För egen del kan jag instämma i detta och anser således en förskjutning från 1965 till 1967 såsom fullt acceptabel. Även om det ur teknisk synpunkt skulle ha varit möjligt att färdigställa R 4/EVA till 1965, har man genom denna förskjutning fått en välbehövlig avsaktning till stånd i den eljest mycket höga takten i atomenergiprogrammet här i landet. Man får även större möjligheter att begagna utländska erfarenheter, som givetvis kontinuerligt tillföres den svenska linjen.

Interpellantens återstående fråga gäller inställningen till de projekt att utöka det svenska programmet genom reaktorimport som både AKK och vattenfallsstyrelsen intresserat sig för. Jag vill understryka att kraftföretagen förklarar att dessa importplaner icke avsett att ersätta eller försena det svenska utvecklingsarbetet.

Kostnaderna för import av reaktorer är avsevärda. Eftersom intet importprojekt vid den aktuella tidpunkten väntas bli kommersiellt lönsamt, har man tänkt sig importera en så liten reaktor som möjligt. Trots detta synes man böra räkna med anläggningskostnader på 150—200 miljoner kronor och en årsförlust på kanske inemot 10 miljoner kronor. Detta motsvarar ett icke förräntningsbart kapitalutlägg på omkring 100 miljoner kronor. Jag kan för övrigt hänvisa till vad den engelska tidskriften Economist skrev för ett par veckor sedan, nämligen att man för närvarande måste räkna med att atomkraften ger 40 procent dyrare elektricitet än moderna kol- eller oljeeldade ångkraftstationer. Det är således betydande uppföringar man får göra för att förvärva erfarenheter av de första atomkraftverken. Detta gäller antingen man skaffar sig dessa erfarenheter genom eget arbete med inhemska konstruktioner eller importerar en utländsk reaktortyp. Det torde också vara vetskapen om detta förhållande som utgjort bakgrunden till överläggningar om ett samgående mellan AKK och vatten-

fallsstyrelsen beträffande importprojektet.

Interpellanten utgår från att det är aktuellt med två importreaktorer — en till AKK och en till vattenfallsstyrelsen, men man kan på den punkten nu konstatera, att överläggningar om samgående kring en enda import pågår.

En förutsättning för en import är givetvis, att importören eller importörerna är beredda att betala de icke räntabla kostnaderna. För vattenfallsstyrelsens del föreligger en framställning att få utnyttja en del av äskat anslag till atomenergi-anläggningar under budgetåret 1960/61 till utgifter för en eventuell reaktorimport. Atomenergidelegationen förordrar en fortsatt prioritering av den svenska utvecklingslinjen och avstyrker anslag till ett importreaktorprojekt för närvarande. Ärendet är under regeringens prövning och kommer som vanligt att redovisas i statsverkspropositionen. De privata eller de kommunala kraftföretagens möjligheter att finansiera dylika utvecklingskostnader har jag inte anledning att gå in på.

Om eller när det över huvud kommer att bli någon reaktorimport, kan jag för dagen inte överblicka. I denna fråga ställer jag mig således avvaktande. Man vet ännu för litet om de aktualiserade projekten för att kunna ha en definitiv uppfattning. I princip finns det enligt min mening icke anledning utesluta möjligheten av en import. Under vissa förutsättningar har en sådan en uppgift att fylla i vårt utvecklingsprogram på atomenergiområdet. Dock synes mig intet ännu ha framkommit som gör att man icke från statsmakternas sida även fortsättningsvis bör prioritera vår egen inhemska utvecklingslinje med reaktorer som bygger på naturligt uran.

Vad angår den speciella frågan om koncession för uppförande av reaktorer, skall den givetvis — även när det gäller importerade reaktorer — bedömas med hänsyn till anläggningens säkerhet och lämplighet men oberoende av om importören är AKK ensam eller AKK och vattenfallsstyrelsen tillsammans.

Ang. atomenergiens utnyttjande

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Tillåt mig att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för interpellationssvaret. Jag utgår ifrån att statsrådet förstår mig, när jag säger att det nog skulle ha varit önskvärt med ett mera bestämt besked på några avgörande punkter. Jag hade väntat mig att få mera bestämda uttalanden, men sådana lyser på det hela taget med sin frånvaro.

Utvecklingen har ju gått så långt, att riksdagen just i dessa dagar, då min interpellation diskuteras, på sitt bord fått ett förslag från regeringen om en beredskapslag för att jämna vägen för en elransonering för den händelse en sådan skulle behövas. Detta illustrerar på ett ganska drastiskt sätt, vilka knappa marginaler vi rör oss med i detta sammanhang. Vi behöver kanske inte uppehålla oss så mycket vid den allmänna kraftsituationen, men jag skulle dock vilja påpeka några saker.

Vattenkraftens utbyggnad i vårt land pågår ju i en mycket rask takt och våra tillgångar härvidlag är stora. Det vet vi alla. Men utvecklingen rör sig så snabbt på detta område att vi — något som antydes både i min interpellation och i interpellationssvaret — inte kan lita till vattenkraften mer än något årtionde till och därför måste söka oss över till andra kraftkällor.

Man brukar ju räkna med att vi har vattenkraftstillgångar, som skulle motsvara ungefär 80 miljarder kilowattimmar per år. Från denna siffra får man väl dock dra av åtskilligt som står upptaget på den s. k. Beskowska naturskyddslistan. Den senaste förteckningen över sådana utbyggbara vattentillgångar slutar med ett uttalande, att man helst skulle vilja slippa göra en utbyggnad motsvarande 18 miljoner kilowattimmar per år. Om man skulle gå så långt i tillgodoseendet av naturskyddssynpunkterna, skulle ju i runt tal fjärdedelen av de nämnda tillgångarna försvinna. Detta innebär dock, som jag ser det, ett mycket långtgående krav. Man får väl betrakta

Ang. atomenergiens utnyttjande

det som ett förhandlingsbud från de naturvårdande instansernas sida. Emellertid får man inte negligera dessa synpunkter. Det är uppenbart att naturvårdsintressena måste beaktas. Man kan dock konstaterat att dessa synpunkter har ett dåligt förhandlingsläge, när det börjar bli svårt med energiförsörjningen. Ju snabbare man får fram atomenergien, desto mer kan man ju rädda av naturvärdena.

Beträffande talet om krympningarna och förseningarna o. s. v. i de planerade projekten vill jag helt allmänt säga, att dessa naturligtvis inte är särskilt märkliga på ett område, som tekniskt är så nytt. Det är ju fråga om ett stort tekniskt nydaningsarbete, och i samband med ett sådant inträffar ju alltid malörer. Många menar ju, att vi inte bara här i landet utan även på andra håll har varit ute litet väl tidigt för att utnyttja atomenergien för fredliga ändamål. Beträffande vad som har hänt med det ursprungliga svenska programmet står det väl inte i mänsklig förmåga att genomskåda alla orsaker till inskränkningarna och förseningarna. Låt mig erinra något om hur situationen ligger till.

Man hade tänkt sig att i början av 1960 få i gång ett värmeverk i Västerås och ett i Ågesta. Dessa är som bekant numera sammanslagna i R3/Adam i Ågesta. Detta projekt är nu försenat två à tre år. Dessutom hade man en del, visserligen ganska lösa, planer på fyra à fem värmereaktorer före mitten av 60-talet.

På kraftverkssidan har vi den s. k. R4/Eva, som enligt de tidigare planerna skulle ha varit i drift 1963 men — såsom framgår av interpellationssvaret — nu inte beräknas komma i gång före 1967. Därvidlag tycks man dock inte vara ense, eftersom vattenfallsstyrelsen angivit en tidpunkt ett par år längre fram i tiden. Av interpellationssvaret får man nu det intrycket, att man nu på den punkten har kommit överens, och det är i så fall glädjande. Själv kan jag inte hysa någon uppfattning om vilken tidpunkt, som från tekniska och andra synpunkter är den lämpligaste.

Vad man i dag emellertid kan konstatera är, att det inte finns något realiserat värmereaktorprojekt annat än det som nu pågår ute i Ågesta. Av de sex à sju värmereaktorprojekt, som för ganska kort tid sedan var planerade, återstår det sålunda såvitt jag känner till endast ett enda, sedan ett annat — om jag inie missminner mig — nedlades i somras.

Som en orsak till denna mycket drastiska nedskärning har angivits, att värmeverken för närvarande inte är ekonomiskt konkurrenskraftiga. Det är möjligt att det förhåller sig så, men dessa värmeverk är ju inte isolerade projekt, utan de utgör också i väsentlig mån ett led i utvecklingen mot en senare etapp, i vilken man skall bygga större anläggningar med sikte på kraftproduktion. Och här finner man naturligtvis ett samband mellan förseningen av R3/Adam och möjligheterna att få fram det första atomkraftverket R4/Eva, som ju har måst uppskjutas. I en sådan situation är det väl ganska naturligt att man har kommit in på tanken att försöka förbättra utvecklingssituationen genom importprojekt, och atomkraftskonsortiet har sedan två à tre år tillbaka undersökt möjligheterna i detta hänseende. Konsortiet ingav också i början av sommaren, vill jag minnas, en koncessionsansökan. Vattenfallsstyrelsen har senare slagit in på samma väg, och nu har man på båda hållen fastnat för samma reaktorstorlek och samma reaktortyp. I båda fallen siktar man, såvitt jag förstår, på att verken skall kunna tas i bruk år 1965. Meningen med importprojekten är att dessa skall ge möjligheter till en snabbare utveckling på området.

Här står vi alltså i dag, men sin betydelse för kraftförsörjningen — och det var ju detta min första fråga till statsrådet gällde — har dessa projekt inte för 1960-talet utan framför allt för senare årtionden, för 1970- och 1980-talen. Därför tycker jag det är litet meningslöst att så starkt som atomenergidelegationen gör — och den har ju här statsrådets instämmande — trycka på dagsläget i fråga om olje- och kolpriser. Man kan väl på sin höjd använda dessa prisuppgifter

till att räkna ut hur stor den ekonomiska skillnaden mellan olika energikällor skulle bli i nuläget, men det är en obestridlig sanning att, som jag har sagt, det här rör sig om en väsentligt senare tidpunkt. Vad vet vi i dag om situationen på oljemarknaden på 1970-talet? Ännu mindre vet vi om situationen på 1980-talet. Vi vet i själva verket inte hur det förhåller sig nästa månad. Det är inte nödvändigt att gå längre tillbaka i riksdagstrycket än till år 1957, när atomenergidelegationen och andra kommenterade dessa saker mot bakgrunden av den då nyligen timade Suezkrisen, för att få ett starkt intryck av hur angelägen man var att inskräpa, att man inte finge alltför mycket förlita sig på olja, en vara som är utpräglad känslig för de internationella förvecklingarna.

Det gäller alltså att under 1960-talet få fram erfarenheter som kan behövas för den händelse situationen beträffande olja och kol på ett senare stadium skulle bli sådan att det blir nödvändigt att förse oss med kraft ur andra källor. Från denna synpunkt kan jag inte se annat än att importprojekten är ett mycket viktigt komplement till den s. k. svenska linjen. Enligt sådana som förstår dessa ting — jag vill inte påstå att jag är någon atomexpert, och jag lär väl inte bli det heller — skall ju dessa projekt till typ och konstruktion ligga så pass nära de svenska, att det mycket väl går att passa in dem i det svenska programmet med någon breddning av detta i förhållande till den mycket markerade koncentration på att arbeta med tungt vatten och naturligt uran som har präglat den inhemska utvecklingslinjen.

Nu säger statsrådet — och därvid stöder han sig på atomenergidelegationen — att den svenska linjen även i fortsättningen bör prioriteras. Ja, det finns tvevelsutän mycket starka skäl för detta, och jag skall inte driva någon process på den punkten, men såsom framgår av statsrådets svar skyntar det också en möjlighet, att man här i Sverige via det pågående forsknings- och utvecklingsarbetet i rätt stor utsträckning kommer in på att arbeta med plutonium och anri-

Ang. atomenergiens utnyttjande

kat uran som bränsle, och detta belyser, om jag inte alltför mycket har missförstått de tekniska sammanhangen, hur viktigt det är att vi skaffar oss en bred erfarenhet genom dessa importprojekt. Det är ju också betecknande, att man både från atomkraftkonsortiets och vattenfallsstyrelsens sida har angivit dessa projekt som ett försök att bredda det svenska programmet, inte ett försök att slå in på en helt ny linje.

Importprojekten skulle alltså ge väsentliga erfarenheter för framtiden, och man kan väl om dessa projekt mera än om de rent inhemska säga, att man vet vad de kommer att kosta i färdigt skick, även om marginalerna också för importprojektens vidkommande är rätt betydande. Man får ju i sammanhanget inte heller glömma att importprojekten torde kunna bidra till energiproduktionen redan i mitten av 60-talet.

Man behöver väl alltså knappast riskera att importprojekten skulle innebära någon störning av den inhemska utvecklingslinjen, utan snarare skulle de ge denna ett bättre och vidare erfarenhetsområde.

I interpellationssvaret har — ehuru inte särskilt hårt markerade, och det gläder mig — framförts vissa skäl som skulle kunna tyda på att man är orolig för vad importprojektet skulle kunna betyda i något slags konkurrens med det svenska utvecklingsarbetet. Låt mig på den punkten få framhålla några saker.

Hur skulle vi klarat det inhemska utvecklingsarbetet med den personal vi har, om vi skulle ha satsat på utvecklingen i den takt som vi tänkte oss bara för några år sedan, med alla dessa värmeverk o. s. v.? Eftersom det har blivit en så kraftig krympning och så många senareläggningar, förefaller det åtminstone mig som om det skulle erbjuda sig personellt utrymme för importprojekten. Vidare är det väl också tidsramarna för detta importprojekt och de projekt som är på gång här i landet sådana, att det inte kommer att bli någon allvarlig konkurrens om personalresurserna. Inte heller kan jag se att det föreligger någon svårighet för den byggande industrien

Ang. atomenergiens utnyttjande

att här klara sina uppgifter. Det är nämligen meningen att importprojekten till den allt avgörande delen skall byggas med svenskt material i svenska företag.

Jag skall inte ge mig in på någon vidare diskussion om lämpligheten eller olämpligheten av sammanslagningen av de två projekt som det här handlar om. Jag vill bara säga att bakgrunden till att denna sammanslagning är aktuell föreföll mig rätt oklart antydd i interpellationssvaret. Men det kan vi lämna åsido. Det finns ju starka skäl för att nu slå ihop dessa projekt, eftersom de till storlek och typ är identiska. Jag skall emellertid inte dölja att jag är besviken över att statsrådet inte har velat ge ett mera positivt svar i själva koncessionsfrågan. Visserligen heter det i svaret att statsrådet inte i princip avvisar importprojekt, och han säger också att en import under vissa förutsättningar kan fylla en uppgift. Men å andra sidan kommer det inte något glädjande besked om att koncessionen kommer att beviljas, utan här ställer sig statsrådet avvaktande.

Det skäl som hittills offentligen har anförts för att inte denna koncessionsansökan har beviljats har ju framför allt varit att säkerhetsfrågorna ännu inte är tillfredsställande utredda. Man väntar tydligen, som det har sagts, på mera material därvidlag. Jag har litet svårt att se att just den synpunkten på detta stadium skulle behöva ha något avgörande inflytande. Vad som nu behövs är väl inte något ställningstagande till just den frågan, utan vad som behövs på detta stadium är väl framför allt, låt mig säga, ett byggtillstånd i princip. Säkerhetsfrågan är oerhört viktig, men den får väl komma i ett senare skede. Det bör väl i sammanhanget också framhållas, att det ju inte gäller någon oprövad typ av reaktorer. Jag vill minnas att jag redan i min interpellation framhöll att Simpevarpsanläggningen skulle bli nummer 19 i internationellt sammanhang, och därför skulle det väl inte vara omöjligt att inta den ståndpunkten att säkerhetsfrågan, som man klarat i en rad andra fall utomlands där man inte är mind-

re rigorös i säkerhetsavseende än vi är, skulle kunna tagas upp senare.

Man frågar sig alltså: Ligger någonting annat än säkerhetsfrågan i vägen för denna sak? Statsrådet har redan framhållit att det inte finns anledning för honom att diskutera finansieringsfrågorna härvidlag. Vad man här skulle vilja ha är alltså ett beslut för den första etappen, och sedan får det andra följa därefter. Det är ju viktigt att få fram denna fråga också av det kända skälet att det föreligger en tidsgräns för den amerikanska »deferred payment plan», som gör det motiverat att försöka få frågan ordnad till år 1965.

Låt mig säga några få ord om den ekonomiska sidan av saken. Jag antyde nyss att de som sysslar med dessa importprojekt har ganska klart för sig vilka kostnader ett importprojekt skulle dra med sig. Statsrådet nämnde att det kan röra sig om en årlig förlust på cirka 10 miljoner kronor. Jag tvivlar på att den siffran kan vara riktig. Jag tror att den verkliga siffran är väsentligt lägre. I vilket fall som helst bör det väl vara den resandes ensak att ta denna årsförlust, om han nämligen anser att det på lång sikt betalar sig med hänsyn till det erfarenhetsmässiga utbytet.

Jag har uppehållit mig ganska länge vid denna fråga därför att jag hoppas kunna övertyga statsrådet om behovet av ett mera positivt besked i detta sammanhang.

Jag skall lämna frågan om importprojektet och övergå till en annan aspekt på dessa frågor, nämligen den som sammanhänger med det svenska utvecklingsarbetet. Det är riktigt som statsrådet framhållit att det har rätt enighet när det gäller anslagsfrågorna, såväl inom 1955 års atomenergiutredning som vid riksdagsbeslutet år 1956 och för övrigt även därefter. Där har det dragits upp så att AB Atomenergi skulle spela en mycket central roll åtminstone under inledningsskedet. Man har talat om önskvärdheten av att koncentrera personal och resurser; och det förefaller ju ligga ganska mycket i ett sådant resone-

mang. Men i det sammanhanget bör vi väl inte heller tappa bort den ganska skarpa remisskritiken mot atomenergiutredningens förslag och uppläggning av det hela, en kritik som väl i någon mån beaktades men som i det väsentliga lämnades åt sitt öde. Jag tillåter mig att citera några ord ur vattenfallsstyrelsens skrivelse, där man talade om att det var »lämpligast att helt avstå från dirigerings». Kommerskollegium var för sin del »starkt tveksam mot hinder för en mera självständig enskild verksamhet på detta område». Jag skulle kunna fortsätta att stapla exempel efter exempel på hur remissinstanserna uttalade sig starkt kritiskt. Bakgrunden härtill var naturligtvis att man fruktade att AB Atomenergi skulle få en alltför dominerande roll i sammanhanget.

Jag skall inte närmare uppehålla mig vid bakgrunden och hur man då sökte sig fram. Det är inte orimligt att man var litet trevande vid den tidpunkt då man sökte finna ett nytt och stort grepp på hela frågan. I dag kan vi måhända något lättare bedöma situationen; vilket inte är detsamma som att säga att den är lättbedömd. När jag försökt komma till klarhet om innebörden i de handlingar som finns i riksdagstryck och på annat håll rörande dessa problem, har jag inte kunnat undgå intrycket att kompetensreglerna och gränsdragningen är ganska suddiga då det gäller AB Atomenergi. Det är betecknande att flera remissinstanser talat om att Atomenergi skulle få ett faktiskt konstruktionsmonopol på reaktorer o. s. v. Till detta fogades sedan ett dokument, den s. k. aktieägaröverenskommelsen, som skulle gälla i tre år, under ett rent utvecklingsskede; dokumentet finns inte nämnt i interpellationssvaret, och jag har inte heller tagit upp det i interpellationen. Men denna överenskommelse har väl nu hunnit utlöpa, och jag förmodar att det inte finns något nu gällande samarbetsavtal mellan aktieägarna i detta halvstatliga bolag.

AB Atomenergi fick alltnog genom dessa riksdagsbeslut ett obligatoriskt huvudansvar för utvecklingen, och det har markerats på olika sätt. Man kan belysa

Ang. atomenergiens utnyttjande

saken med några siffror beträffande bolagets starka expansion. Det är riktigt som handelsministern säger att efter våra förhållanden ganska imponerande belopp har satts in. Budgetåret 1957/58 rörde det sig om 63 å 64 miljoner, och för innevarande budgetår har summan stigit till 130 miljoner. På personalsidan kan den starka expansionen illustreras om man bara nämner att bolaget någon gång i mitten på 1957 hade i runt tal 600 anställda, medan motsvarande siffra i dag lär vara avsevärt över 1 000 anställda.

Jag skall gärna medge att det varit mycket svårt att få något grepp om vilken roll AB Atomenergi har spelat för utvecklingen. Statsrådet framhåller att det finns glädjeämnen och sorger i den svenska utvecklingen. R 1, den första av AB Atomenergi konstruerade reaktorn, har gått utan anmärkning i fem år; och nyligen har man ju fått kontrakt på en leverans av bränsleelement till Halden i Norge. Av interpellationssvaret får man möjligen intrycket att forskningsreaktorn R 2 för Studsvik skulle vara ett barn av atombolaget, men den är ju importerad.

Man kan fråga sig om resultatet av alla gjorda insatser är tillfredsställande. Innan jag säger någonting beträffande den frågan vill jag erinra om vad jag inledningsvis sade, att man inte får vänta sig att allt skall gå smort i ett tekniskt nydaningsskede. Men det har tydligen varit litet oroligt i och kring atombolaget, ett förhållande som bl. a. avspeglats i pressen. Nyligen har en historia rullats upp vilken ger en, så som jag uppfattar det, mycket obehaglig sidobelysning; den gäller som bekant en tekniker i atombolaget som fick sluta sin anställning och som sedermera begärt polisutredning om huruvida några uppfinningar lämnats ut eller icke till ett annat land. Jag skall givetvis inte gå in på själva sakfrågan; jag känner inte till den tillräckligt, och dessutom vore det väl inkorrekt att ta upp frågan till behandling redan av det skälet att polisutredning pågår. Men jag skulle vilja rikta en fråga och en vädjan till statsrå-

Ang. atomenergiens utnyttjande

det: Är statsrådet villig medverka till att denna utredning drivs med all energi och verka för att ingen onödig mörkläggning kommer att äga rum i detta fall?

Eftersom vi ju har kommit över det rent inledande skedet i atomkraftsutvecklingen vill jag ställa frågan: Vilken bör det halvstatliga bolagets naturliga roll i sammanhanget vara?

Det gäller att finna praktiska former för framtiden. Om jag försöker att summera hur jag själv har tänkt i de här frågorna, när jag har försökt att få ett grepp på hur atombolaget arbetar, vill jag säga att forskningsuppgifterna självklart måste utgöra de centrala uppgifterna för detta bolag. Bolaget bör vidare sköta en rad rådgivande uppgifter, och jag tänker mig också att bränsletillverkning och uranbrytning o. s. v. tillhör bolagets uppgifter. Dessutom måste det finnas ett statligt och tekniskt övertygande kompetent organ för säkerhetskontrollen, som ju är oerhört viktig på detta område.

Däremot kan man vara mycket mera tveksam vad beträffar konstruktionen av reaktorer. Man kan väl ställa det kravet att bolaget skall medverka vid tillverkningen av prototyper till reaktorer och att det på den punkten i alla händelser skall nära samarbета med industrien. I fråga om konstruktionsarbetet och framför allt i fråga om reaktorbyggandet finner man svårigheter på bl. a. en punkt, som är mycket viktig i sammanhanget. Ligger det inte en litet oroande konflikt i att ett bolag, som har konstruktions- och till och med byggnadsuppgifter, samtidigt är det organ som framför allt skall sköta säkerhetskontrollen? Det kan ju tänkas att man skulle kunna överväga en något annorlunda organisation. Det är väl så beträffande den reaktor som nu byggs ute i Ägesta att atombolaget är i hög grad engagerat inte bara i konstruktionen utan också i byggandet, samtidigt som det naturligen är det organ som ytterst ansvarar för att säkerhetskravet tillgodoses?

När riksdagen 1956 fattade sitt beslut i de här frågorna hette det i tredje lag-

utskottets betänkande att man i vart fall efter begynnelsestadiet skulle medge såväl statliga som enskilda industrier att uppföra, äga och driva atomreaktorer. Nu kan man kanske inte ännu med säkerhet se i hur hög grad den riktlinjen har följts, men man kan ju fråga sig om inte svensk industri bör få sin frihet i högre grad än den nu har att konstruera och tillverka reaktorer och reaktordeklar. Jag tror att det vore olyckligt om utvecklings- och konstruktionsarbetet bedrevs på det sättet att den enskilda industriens arbetsuppgifter begränsades till något som närmast påminner om underleverantörens roll.

Som jag nyss sade, finns det väl inget samarbetsavtal aktieägarna emellan, men det skall komma till stånd, förmodar jag, eftersom man väl inte kan leva laglöst. Jag förmodar att man vid utformningen av detta avtal måste ta ställning till de problem jag har berört. Jag skulle vara ytterst intresserad av att höra vilken uppfattning statsrådet har på den punkten också.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Hanson får förlåta mig om jag säger att jag var en smula tveksam, om jag över huvud taget skulle gå upp i en replik, ty sällan har jag hört så mycket och utdraget och långt prat inför så få åhörare och med så litet innehåll. Herr Hansons anförande spände emellertid över många områden, och det fälldes en del påståenden — ibland i insinuationens form — som jag inte kan låta stå oemotsagda.

Låt mig börja med en liten detalj. Herr Hanson begär att jag inte skall mörklägga den utredning som på åklagarmyndighetens uppdrag pågår beträffande en anklagelse som riktats av en f. d. tjänsteman i bolaget för att detta skulle ha begått någonting som kunnat skada vårt lands intressen. Detta är en insinuation, herr Hanson, som jag hoppas att herr Hanson går upp och tar tillbaka. Det är polismyndigheternas sak att utreda vad som förekommit, och därmed har inte någon i regeringen att skaf-

fa. Det borde herr Hanson veta. Jag vill bara säga att jag hyser samma livliga önskan som herr Hanson att alla omständigheter blir utredda. Någon anledning till att en sådan sak som den här skulle mörkläggas har jag väldigt svårt att finna. Det föreföll mig ligga ett allmänt misstänkliggörande i herr Hansons anförande.

Jag skall ta upp ett par andra saker men ingalunda alla de synpunkter — i den mån man kan kalla dem synpunkter; jag skulle snarare vilja säga spekulationer — som herr Hanson hängav sig åt i sitt anförande. Herr Hanson säger att den fördröjning som har uppstått är beklaglig. Jag är den förste att erkänna detta. Jag har gjort det i mitt interpellationssvar, men jag har sagt att konsekvenserna inte är så allvarliga, eftersom vi har tid på oss.

Kanske får jag något beröra orsakerna litet utförligare, herr talman, och förklara varför fördröjningen har inträffat. Det sammanhänger med flera omständigheter, av vilka en del ligger på det rent tekniska och konstruktionsmässiga planet. I mitt interpellationssvar står tydligt, herr Hanson, »den i USA inköpta stora materialprovvningsreaktorn, R 2». Hur herr Hanson därav kan få intrycket att jag inte klart uttalade mig beträffande importen, begriper jag inte. Han ville ju t. o. m. göra gällande att jag velat skapa föreställningen att det här var fråga om en inhemsk reaktorkonstruktion. En del av fördröjningen sammanhänger med att de leveranser, som kom från industrien i USA, visade sig icke kunna godtagas i Sverige. Trots att detta är en förhållandevis enkel reaktortyp och trots att detta inte var den första reaktortyp, utan om jag minns rätt den fjärde eller femte som levererats, var leveranserna från de amerikanska företagen behäftade med sådana fel att reaktorn inte kunde användas för det avsedda ändamålet. Detta är en väsentlig orsak till fördröjningen. Det finns även andra, men jag skall nöja mig med vad jag här har framhållit.

Däremot får man, herr Hanson, inte betrakta det förhållandet, att vi inte re-

Ang. atomenergiens utnyttjande

dan i början av 1960-talet kommer att ha ett antal atomeldade värmeverk i drift, såsom huvudsakligen eller uteslutande förorsakat av fördröjningen i det inhemska utvecklingsprogrammet. Anledningen härtill är helt enkelt att när utredningen ägde rum hösten 1955 var sådana värmeverk på ett helt annat sätt ekonomiska i jämförelse med de konventionella kol- eller oljeeldade värmeverken, än de är i dag. Situationen har som vi alla vet sedan dess mycket starkt förändrats. Herr Hanson anser sig böra betvivla att det för vårt land förhållandevis gynnsamma prisläge på oljor och andra fossila bränslen, som nu föreligger, kommer att bestå. Det är klart att vissa ändringar härvidlag kan komma att inträffa från tid till annan, men jag tror att alla, som känner till detta område bättre än både herr Hanson och jag, är överens om att vi på längre sikt har att räkna med ett väsentligt mycket lägre oljepris än det som vi rörde oss med till exempel i prognoserna i början och mitten av 1950-talet. Jag kan i detta avseende peka på många omständigheter. Nya stora oljefyndigheter har tillkommit. I Sovjetryssland har man på de allra senaste åren kommit underfund med att man har betydligt större naturgas tillgångar än man tidigare visste om, och därför har man i väsentlig utsträckning lagt om eneriförsörjningen för stora företag och likaledes ändrat bränsleförsörjningen för stora konsumtionsorter. Sålunda läggs ju Leningrads uppvärmning om för naturgasförsörjning. Det stora järnverket i Magnitogorsk, som inom kort kommer att ha en produktion på 10—12 miljoner ton årligen, var ursprungligen planerat för oljedrift. Där går man nu över till naturgasdrift, vilket ger möjligheter till att högst väsentligt öka oljeexporten. Samtidigt rapporteras både från Afrika och från andra sidan Atlanten nya stora oljefyndigheter.

Det är mot den bakgrunden som jag tror att vi med en viss tillförsikt kan räkna med att därest vi får leva i fred finns det goda förutsättningar för att oljepriset allt framgent kommer att vara lågt här i landet. Den omständigheten

Ang. atomenergiens utnyttjande

har i sin tur gjort det mindre angeläget, ja onödigt, att på detta stadium inrikta sig på värmeverk drivna med atombränsle. Uppskovet med atomvärmeverken är alltså inte huvudsakligast förorsakat av den mindre fördröjning som uppstått i det svenska utvecklingsprogrammet på grund av andra, av mig delvis angivna omständigheter.

Herr Hanson frågade vidare, varför koncessionen fördröjdes. Jag vet inte om, herr Hanson, att koncessionen fördröjes. Den frågan behandlas på vederbörligt håll av experterna. Den prövas hos expertinstanserna med hänsyn till vad som bör ske vid en normal säkerhetsprövning. Och expertinstanserna har infordrat tekniska uppgifter till underlag för sin bedömning. Det är ju naturligt. Innan det kompletterande materialet inlämnats och de kompletterande utredningarna företagits, kan ärendet givetvis inte avgöras.

Även i det sammanhanget lämnade herr Hanson en direkt felaktig uppgift, bland många andra. Han sade att ifrågasvarande reaktor utan vidare hade godkänts i USA. Jag vet inte var herr Hanson fått sina uppgifter ifrån. Beträffande den reaktor som man avser att uppföra i Kalifornien till år 1962 — alltså tre år tidigare än den av atomkraftkonsortiet här planerade — har de amerikanska myndigheterna ännu inte hunnit ta ställning till säkerhetsfrågorna. Jag har hört att in ens alla tekniska detaljer ännu framlagts. Detta är, såsom interpellanten själv erkänner, ett ytterst komplicerat tekniskt fält, och därför måste man i utvecklingens begynnelsekedje räkna med att arbetet och de många prövningarna kommer att bli av synnerligen tidskrävande karaktär.

I det sammanhanget kanske jag får säga att min ståndpunkt beträffande frågan om import hela tiden varit den, att om en sådan import kommer till stånd är det all anledning att hälsa den med tillfredsställelse under två förutsättningar. Den första är att importen inte i och för sig fördröjer det inhemska atomenergi-programmet. Erfarenheterna av det utvecklingsarbete, som har bedrivits här i

landet sedan statsmakterna år 1956 drog upp riktlinjerna för atomenergiarbetet, har inte givit någonting annat vid handen än att ett reaktorprogram baserat på naturligt uran och tungt vatten har framtiden för sig med hänsyn till de speciella förutsättningar som vi har i vårt land.

Ingenting har under denna tid från något experthåll framkommit, vilket bestrider riktigheten av utgångspunkten för atomenergiprogrammet när det framlades. Tvärtom tyder allt på att denna utvecklingslinje för vårt land är den riktiga och den väsentliga. Men det är klart att visst kan man vid sidan av detta, så länge det inte inkräktar på våra möjligheter att fullfölja den inhemska linjen, tänka sig ett importprogram. Vi har aldrig ställt oss avvisande till det. Vi skulle gärna se att ett sådant importprogram också innehölle ting av värde för vår egen utvecklingslinje på atomenergiområdet. Därför har vi också ett visst intresse för vilken reaktortyp som kommer i fråga vid import.

Herr Hanson menade möjligen att denna import på något sätt fördröjts emedan man var ointresserad av den. Det är man visst inte. Men, herr Hanson, vi lägger för närvarande ned nära nog tio gånger så mycket om året på atomenergi-programmet som 1955/56, innan detta beslöts. Det betyder emellertid också att man på detta område liksom på andra får hushålla med både de ekonomiska och de mänskliga resurserna. Vid valet mellan att importera en reaktor eller att så snabbt sig göra låter fullfölja det svenska programmet måste jag nu liksom tidigare ge företräde åt det sistnämnda alternativet. Detta betyder inte att det nu diskuterade ärendet i och för sig behöver utgöra ett alternativ till en svensk utvecklingslinje. Det har jag klart gett uttryck åt i mitt interpellationssvar. Därför kan man med glädje konstatera att det kanske till och med utgör en väsentlig komplettering. En annan sak är huruvida man av de medel som staten anslår för detta ändamål skall satsa samtidigt på flera olika linjer. Det kan man komma att göra i framtiden, men jag tror

att det skulle vara en misshushållning med resurserna under det första utvecklingskedet.

Detta leder mig in på atombolagets ställning. Jag får kanske i detta sammanhang erinra om att vi inte så mycket behöver ta hänsyn till vad som sades i remissutlåtandena som till vad som sades i det utskottsutlåtande som avgavs i anledning av Kungl. Maj:ts proposition. Jag skall tillåta mig, herr talman, att citera ett par meningar därur:

»Utskottet har ingenting i princip att erinra emot att atombolaget under utvecklingskedet får svara för målforskning och praktisk verksamhet, vilket icke bör hindra, att ett dylikt arbete kan bedrivas även på andra håll i samarbete eller samråd med atombolaget. Även om således utvecklingsarbetet koncentreras till bolaget under statligt överinseende, måste dock starkt beaktas, att flera viktiga samarbets- och arbetsfördelningsproblem uppkommer.»

Där förutsätter man att det skall råda ett samarbete mellan enskilda företag och atombolaget. Det är just vad som skett. Men därjämte fastslår man, om jag får citera:

»Utskottet delar uppfattningen, att huvudansvaret för konstruktionen av prototyper bör åvila atombolaget och ansluter sig för övrigt, liksom departementschefen, i huvudsak till det uttalande av atombolaget, enligt vilket även vid konstruktionen av prototyperna industrien bör ha möjlighet att göra egna insatser. Detta skall gälla icke blott i de fall där olika konstruktionsuppdrag kan utföras i samarbete mellan atombolaget och därför lämpade industrier, utan även för sådana industrier och kraftproducenter, som genom samarbete med högstående utländska företag inom atomenergiområdet kan utarbeta egna förslag till reaktorer och reaktordelar så långt detta kan förverkligas utan att avkall ges på det av utredningen förslagna och av departementschefen anhefallda kravet på koncentration av de svenska resurserna.»

Jag tror inte att på detta område sedan detta skrevs 1956 något inträffat som inte ligger i linje med detta uttalande. Atom-

Ang. atomenergiens utnyttjande

bolaget måste alltså ha huvudansvaret för konstruktion av reaktorer. Att hävda något annat innebär att av de pengar som staten nu anslår för atomenergiprogrammet skulle direkt utgiva till en industri eller ett enskilt företag för att de med hjälp av statsmedel skulle få tillfälle att utföra konstruktionsarbetet. Vi har sagt att detta inte skulle vara i linje med det uttalande som utskottet gjorde 1956 i anslutning till propositionen. En koncentration som innebär att atomenergi-bolaget måste ha huvudansvaret för konstruktionsprogrammet är nödvändig. De medel som sedan går till de enskilda industrierna måste komma via atomenergi-bolaget.

Av herr Hansons uttalande fick man närmast det intrycket att en rad enskilda svenska företag och andra intressenter ligger och väntar på att få ge sig in på konstruktion av reaktorer och på uppförande av reaktorer, men att staten genom atomenergi-bolaget och sitt inflytande i detta sammansatta bolag förhindrade de enskilda från att fullfölja sina intentioner i detta avseende. Det är ingalunda så. Vi skulle tvärtom med största tacksamhet se att den enskilda industrien i vida större utsträckning än som hittills varit fallet direkt bidroge till det svenska utvecklingsarbetet på detta område. Vi har i detta avseende sökt stimulera enskilda industrier i deras intresse för ett utvecklingsarbete. Men vi har fått göra det med statsmedel som ställts till förfogande för att bekosta deras insatser i detta avseende och detta har naturligen skett via atombolaget. I huvudsak tror jag man får säga, att de enskilda företagens hittillsvarande utgifter för dessa ändamål hänför sig till den direkta aktieteckning som de gjort i AB Atomenergi. Det rör sig om 5—6 miljoner kronor. Siffran har jag inte aktuell för närvarande, men vad staten anslår uppgår till inemot 500 miljoner kronor, närmare bestämt något över 450 miljoner kronor.

Det är med hänsyn till detta, herr Hanson, som atomenergi-bolaget med rätta har ställningen som huvudansvarigt för utvecklingsarbetet på detta område. Men när det nu föreligger — och jag

Ang. atomenergiens utnyttjande

återkommer till detta — ett aktuellt importprojekt, så tror jag det skulle vara mycket glädjande om det kunde komma till stånd. Däremot kan vi i dagens läge inte uttala oss om huruvida staten ekonomiskt skall bidra också till genomförandet av detta projekt. Vattenfallsstyrelsen har varit intresserad av det. Någon ställning till det har av naturliga skäl inte tagits innan budgetberedningen är avslutad. Men vid bedömning av denna fråga får man också ta hänsyn till de insatser som staten gör genom atomenergibolaget.

Skulle å andra sidan de enskilda intressenterna i atomkraftkonsortiet vidhålla att de, oavsett att kostnaderna blivit större än de kanske ursprungligen föreställt sig, ändå är intresserade av att fullfölja detta projekt, så skulle jag hälsa det med tillfredsställelse. Jag har låtit informera mig om att atomenergidelegationen, som är den som i sista hand har att ta ställning också till säkerhetskontrollen — således inte bolaget, herr Hanson, det var en annan oriktig uppgift som ni lämnade — mycket väl kan tänka sig att den föreslagna platsen är lämplig. Man är beredd att i positiv anda pröva om det skall bli en ovanjordsanläggning eller en anläggning insprängd under jord. Så långt som de framlagda handlingarna gjort det möjligt, har man redan tagit en viss ställning till projektet. Man har också underrättat atomkraftskonsortiet om sin uppfattning härvidlag. Däremot har man inte kunnat säga att vi utan vidare kan avbryta eller fördröja det inhemska utvecklingsprogrammet till följd av detta projekt. Men kan projektet finna finansierare på annat håll, kan det kanske finnas vissa utsikter till att koncessionsansökan kommer att beviljas.

Man har även förklarat sig villig, om jag är riktigt underrättad, att bevilja en sådan koncession i etapper. Man säger således: »Gå vidare i era förhandlingar, här föreligger alla förutsättningar att få ett godkännande så småningom.» Men det är klart att den som söker en sådan koncession löper en betydande risk, ty det avgörande för koncessionen

måste till sist vara den speciella konstruktion och de detaljer som föreligger i slutskedet. Det är detta som blir avgörande för om projektet kan godkännas ur säkerhetssynpunkt eller om man får föreslå ändringar, som kan medföra betydande kostnadsökningar och betydande fördröjningar. Den risken bör naturligtvis vederbörande, som söker ett importtillstånd, vara fullt medveten om.

Jag vill sluta, herr talman, med att säga att det inte finns någonting i mitt redan lämnade interpellationssvar som tyder på att vi inte i och för sig kan förstå nyttan av att vid sidan av det svenska utvecklingsarbetet efter den linje jag här mera konkret antytt också har ett utvecklingsarbete, som följer delvis andra linjer och där man i samarbete med utländska konstruktörer tillför det svenska atomprogrammet ett ytterligare och värdefullt moment. Jag tror tvärtom att vi kan hälsa det med tillfredsställelse. Men jag vill betona att detta utvecklingsarbete får ske endast under förutsättning att det inte innebär en fördröjning av det inhemska atomprogrammet och inte medför att mindre medel kan ställas till förfogande för fullföljandet av det inhemska atomkraftprogrammet. Det är de förutsättningar som angavs i propositionen och i utskottsutlåtandet 1956.

Jag vill allra sist, herr talman, till herr Hanson säga att den aktieöverenskommelse som då slöts är fortfarande giltig, bortsett från en enda punkt som gäller en tidsbunden detalj. I övrigt består, som jag sade, alltså avtalet i alla delar.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag något anknyta till min fråga om den s. k. mörklagningen. Jag har litet svårt att förstå den ganska långt drivna irritation som statsrådet här visade. Men är det nu så att vi har samma uppfattning, d. v. s. att allt bör klarläggas som kan klarläggas, har vi kanske inte anledning att ytterligare uppehålla oss vid den saken.

Ang. atomenergiens utnyttjande

Jag fick vidare beskedet att interpellationssvaret innehöll en uppgift om att R 2-reaktorn är importerad. Det är nog så riktigt. På annan plats i svaret står däremot så här: »Det omfattande forsknings- och utvecklingsarbetet har varit strängt koncentrerat till de problemställningar, som haft samband med den reaktortyp vi valt att utveckla här i landet.» Och så räknas det upp R 1, R 0 och R 2. Det kan verka nog så förvillande.

Vidare ber jag att få påpeka, vad jag redan förut sade, nämligen att det var just ekonomiska skäl som gjort att man slopat en lång rad värmeverk. Det var sålunda bara att slå in öppna dörrar, när statsrådet så hårt gick till angrepp på den punkten.

Till försvar för resonemanget om oljetillgången gjorde statsrådet en reservation, som praktiskt taget helt upphävde hans egen argumentation. En förutsättning i det fallet var nämligen att vi får leva i fred. Men man kan ju tillfoga, därest *världen* får leva i fred, ty konflikten behöver inte inträffa här i vårt land för att oljekranarna skall stängas till fort nog. Jag tycker därför att man satsat för mycket på förhoppningen att vi skall kunna få all den olja vi behöver.

Beträffande sedan koncessionsfrågan vet jag inte, om jag uppfattade saken rätt. Jag fick det intrycket av statsrådets anförande i dess senare del, att statsrådet lät mera positiv till denna sak än vad jag förut fått intryck av. Han meddelade även, vilket var en glädjande nyhet, att man tydligen är beredd att bevilja koncession i etapper med de risker som detta naturligtvis innebär för den koncessionssökande genom att det kan komma bakslag i ett senare skede. Men denna fråga har jag inte någon som helst anledning att fundera närmare över, utan vad som kan inträffa där bör vara den koncessionssökandes ensak.

Jag känner mig inte helt övertygad om att statsrådet har gett en helt riktig bild av det enligt statsrådet närmast lysande samarbetet mellan atombolaget och industrien. Men vi skall kanske inte

ägna den saken ytterligare uppmärksamhet.

Det är väl ändå på det viset — och jag framhöll det i mitt tidigare anförande — att den ursvenska linjen med naturligt uran som bränsle tydligen är föremål för en del forskning i atombolaget, forskning som kan komma att peka i riktning mot användandet av plutoniumbränsle i stället för naturligt uran. Detta är väl förenligt med en svensk linje, det tror jag visst, men det gör att det kanske inte borde vara så självklart för statsrådet att så hårt binda sig vid det naturliga uranet som bränsle.

På det hela taget menar jag att statsrådets andra anförande i dess senaste del tilltalat mig så till vida, att han där tog en mera positiv inställning till importprojektet än vad jag tyckte mig kunna utläsa ur interpellationssvaret. Det är jag mycket belåten med.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill bara säga några ord till herr Hanson beträffande en passus i hans senaste anförande.

Om man skall använda plutonium eller naturligt uran som bränsle i reaktorerna är inte något som utesluter vart annat. De hör båda till det inhemska programmet. Herr Hanson vet ju att av naturligt uran så småningom erhålles plutoniummaterial.

Vad jag hittills har talat om har varit de första stegen i utvecklingsarbetet, hur det kommer att se ut, vad vi behöver veta och kunna för att på 1970-talet på allvar kunna bygga ut atomkraftverk. Och då gäller det i huvudsak reaktortyper som bygger på naturligt uran. Vad som kommer sedan är en följd av vad vi lyckats göra med det naturliga uranet i därför konstruerade reaktorer.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag har suttit i min bänk och under en och en kvarts timma lyssnat till denna diskussion. Anledningen därtill är att jag vill veta, hur det kom-

Ang. atomenergiens utnyttjande

mer att gå med Simpevarpsprojektet. Jag vill också göra några reflexioner i anledning av det resonemang som statsrådet här fört. Även om jag inte själv förstår den tekniska sidan av saken tycker jag ändå man kan göra vissa bedömningar.

Atomkraftkonsortiet lämnade ju någon gång i våras in en begäran om koncession. Drygt ett halvt år torde alltså ha förflutit efter koncessionsansökan. Såvitt jag kan förstå kan inte konsortiet göra några förberedelser eller dylikt förrän koncessionen blir beviljad. Den tid som sålunda förflyter innan koncessionen erhålles kan inte användas till annat nyttigt arbete för denna kraftstation. Jag förmodar att man inom konsortiet resonerar på detta sätt och har också hört att man där uppfattar saken så. Det är denna synpunkt som jag velat framföra och som måste beaktas i detta sammanhang.

Jag var också inne på tankegångar liknande interpellantens, när statsrådet, som jag tyckte, på ett något oroande sätt talade om att det inte var så bråttom att utöka vår kraftproduktion utan att man mycket väl kunde tänka sig att dröja med denna sak ända till 1967. Statsrådet har här haft uturen att komma med sitt svar under samma vecka som vi har bordlagt en proposition om elransonering. Jag vet inte om det är klokt att leva så på gränsen till vad vi tror oss behöva av elektrisk energi. Jag skulle också vilja säga statsrådet att om man nu anser sig behöva ha ett atomkraftverk färdigt 1967 vore det mycket bra att ha denna ytterligare marginal på två år. Jag tror därför inte att man bör försinka beviljandet av en koncession. Det är kanske till och med i stället så att arbetet med denna koncession, som jag förstår är tidsödande att åstadkomma på grund av att det måste göras många undersökningar, borde forceras. Jag skulle vilja be statsrådet att inte på grund av förskjutningen i tiden låta ett avgörande dröja i onödan.

Den plats som kraftstationen är avsedd att förläggas till är med tanke på strålningsfaran och dylikt en av de lämpli-

gaste i varje fall i hela Sydsverige. Den ligger inom det län, som jag representerar och där jag känner väl till hur naturen är. Kusten är där ganska ödslig, och man har inte besvär med tätorter, som skulle kunna påverkas av förläggningen. Orten ligger dessutom i ett typiskt område med elkraftunderskott. Även för en lekman när det gäller atomenergiproduktion förefaller alltså en förläggning hit lämplig ur geografisk synpunkt. Men därtill kommer att hela bygden är ett avfolkningsområde, vars näringsliv behöver tillföras nya företag. Redan anläggningsarbetena som beräknas bli ganska stora betyder ekonomiskt sett mycket för den närmaste bygden, och även de mer permanenta anläggningarna har i detta hänseende sin betydelse. Man kan därför för bygdens del säga att det inte är särskilt önskvärt att ett besked om en koncession dröjer för länge.

Jag begär inte alls något besked av statsrådet angående koncessionen, men jag har bara velat understryka det stora intresse som hela bygden hyser för att frågorna skall kunna handläggas relativt snart. Man har alltså förväntningar där nere i denna fråga, som statsrådet inte tror att folk bryr sig om.

Jag tror inte att vi i Sverige kan komma att finna några egna olje- eller naturgastillgångar. Jag har märkvärdigt nog sysslat med denna fråga, eftersom jag deltagit i en kommitté som arbetat för Sveriges geologiska undersökning. Jag fick då en ganska klar bild av allt vi är ganska utfattiga på sådant. Statsrådet yttrade att även om vi kan räkna med att få importera olja, så kan vi inte få den utan att betala valutor för den. Därför måste det ju vara en ganska stor fördel för vårt land att — när vattenkraften är fullt utbyggd — vi kan producera elektrisk energi inte med hjälp av utifrån inköpt olja utan med hjälp av atomenergi.

Jag har, herr talman, endast velat fästa statsrådets uppmärksamhet på att man inte bör dröja för länge med att ge den koncession det här gäller för att dels atomenergiproduktionen inte skall försenas, dels den bygd, som berörs av

projektet, skall lösas ur den spänning den nu lever i.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Endast några ord i största korthet i anledning av herr Mannerskantz anförande som en liten komplettering till vad jag redan yttrat. När Simpevarpsanläggningen kommer till stånd är en fråga som jag tror att ingen i dag kan besvara, herr Mannerskantz, ty de offerter som infordrats av AKK beräknas, om jag är riktigt underrättad, komma in först den 15 maj nästa år.

En sak är att man i princip, på grundval av det material som nu föreligger, kan uttala sig om möjligheterna för AKK, att, därest alla villkor i övrigt kan uppfyllas, få koncession, vilket — som jag förut sade — kan ske i etapper. Men vi vet ju inte ens med säkerhet om intressenterna kommer att vidhålla sitt intresse för att förverkliga detta projekt. Men bör dock komma ihåg att det är fråga om en ganska liten reaktor på 50 megawatt. Den reaktor som atombolaget skall uppföra under beteckningen R 4/Eva kommer att få den dubbla effekten. Det är naturligtvis en sak som jag inte har anledning att lägga mig i, om intressenterna säger sig: Är det värt priset, vilken hjälp får vi och vad kostar det först och främst? Det vet man inte säkert i dag, ehuru man har en viss grund för sina beräkningar. Jag tror därför inte att man kan besvara herr Mannerskantz fråga när Simpevarpsreaktorn kommer på ett mer precist sätt än jag försökt göra i dagens debatt.

Sedan var det en annan sak i herr Mannerskantz anförande — det återfanns också i herr Hansons inlägg — som jag vill ta upp. Herr Mannerskantz erinrade om den knapphet på elkraft som vi har och som varit anledning till att Kungl. Maj:t på riksdagens bord fått lägga fram ett förslag med begäran om bemyndigande att — därest situationen inte blir bättre — vidtaga åtgärder i form av elransonering för industrien. Nu görs det gällande att detta är ett ytterligare skäl för att forcera atomkrafts-

Ang. atomenergiens utnyttjande programmet så mycket som möjligt. Men man bör komma ihåg att det inhemska reaktorprogram som vi nu talar om tar sikte på att skaffa oss erfarenheter för en utbyggnad av kraftindustrien på 1970-talet. Intill dess kommer dessa tillskott att spela en synnerligen liten roll för den aktuella kraftförsörjningen. Det kan därför sägas att om vi hade haft råd att bygga vår vattenkraft ytterligare, vilket det kanske funnits tekniska förutsättningar för, och hade vi anlagt flera konventionella ångkraftverk med kol eller olja som bränsle, skulle naturligtvis våra möjligheter att undvika en ransonerad av elkraften ha varit större än de är i dag. Å andra sidan har utvecklingen ändå inneburit ett bestämt tillskott i vår kraftförsörjning och även i detta hänseende gjort oss mindre sårbara än vi var endast för några år sedan. Detta är emellertid en sak som har föga att göra med det program som vi nu har diskuterat, nämligen utvecklingsarbetet på atomenergiens område under 1960-talet.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Första delen av statsrådets senaste anförande innebar svar på någonting som jag inte hade frågat om. Jag frågade inte om när kraftverket kan komma till stånd. Jag frågade om när koncessionen skulle kunna beviljas. Sedan blir det intressenternas sak att fullfölja det hela.

Riktigt logiskt är det väl inte att säga att det här är fråga om en så liten anläggning att den mera får betraktas som en experimentanläggning, ty om man inte får den till stånd kan man ju inte bygga stora kraftstationer lika tidigt. Därför har detta ett samband med den tidpunkt vid vilken vi kan förse oss med tillräcklig atomenergikraft.

Jag tackar emellertid statsrådet för att han uppenbarligen inte på något sätt vill med flit försinka detta. Jag vill notera att jag har uppfattat det hela så.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag vet inte hur herr Mannerskantz ord föll, men jag kommer

Ang. atomenergiens utnyttjande

ihåg vad jag själv sade när det gällde den roll detta skulle komma att spela för den svenska kraftförsörjningen inom det närmaste årtiondet. När jag talade om beredskapslagen inför en eventuell elransonering sade jag att detta illustrerar med vilka knappa marginaler vi rör oss i detta sammanhang. Hela mitt resonemang rörde försörjningen av elkraft under 1970- och 1980-talen och senare. Det var inte på något sätt fråga om 1960-talet, såsom herr statsrådet här på ett

alldeles felaktigt sätt försökte göra gällande.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.49.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Ändringsförslag i ärende ang. Kungl. Maj:ts proposition nr 162 med förslag till förordning om allmän varuskatt m. m.

(bevillningsutskottets betänkande nr 60 år 1959)

avsedda att framställas av en eller flera av ledamöterna i bevillningsutskottet herrar Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelsebo, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg.

Vid behandlingen i riksdagens kamrar av propositionen nr 162 med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m., har vi för avsikt att yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande under punkten A, enligt vilket förslaget om införande av allmän varuskatt avstyrkes.

Därest emellertid kamrarna skulle besluta införa allmän varuskatt i huvudsaklig överensstämmelse med den vid betänkandet fogade reservationen nr I, ämnar vi i anslutning till väckta motioner framställa vissa ändringsförslag i avseende å författningstexten varjämte vi avser att yrka avlåtande av vissa skrivelser till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till särskilda bestämmelser rörande varuskatten samt alternativt återremiss av ikraftträdandebestämmelserna.

Till underlättande av ärendets behandling inom kamrarna lämnas i det följande en redogörelse för de *ändringsförslag* som sålunda från vår sida kommer att framläggas. Till förklarande av förslagets innebörd lämnas för varje särskilt yrkande några kortfattade upplysningar.

I övrigt hänvisas till de åberopade motionerna samt till vissa i utskottets betänkande redovisade skrivelser från representanter för näringslivet.

Här upptagna yrkanden hänför sig till punkten A) i utskottets hemställan; dock avser yrkandet under rubriken »Ang. utredning om erforderliga jämkningar i nuvarande punktskattesystem» punkten B).

Paragrafhänvisningarna hänför sig till paragrafnumreringen i det i reservationen nr I framställda förslaget till förordning om allmän varuskatt.

Yrkanden om ändringar i förordningen om allmän varuskatt

10 § 1 mom. 7)

A. Ang. undantag för tryckta skrifter

I anslutning till motionerna nr I: 578 och II: 700 samt i anledning av förslag i motionerna I: 581 och II: 699 anför herrar Hagberg, Spetz, Söderquist och Magnusson i Borås följande.

10 § 1 mom. 7) i reservationens förslag innebär att andra tryckta skrifter än allmänna nyhetstidningar och vissa publikationer som tillhandahålles

utan avgift skall drabbas av varuskatt. Därjämte föreslår reservanterna att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning av förutsättningarna för en utvidgning av skattefriheten till att omfatta publikationer med ideellt syfte.

Även om det icke direkt strider mot tryckfrihetsförordningens bestämmelser att varuskatt uttages på tryckta skrifter, måste det likväl sägas att en sådan beskattning strider mot förordningens anda. Beskattningens oförenlighet med tryckfrihetsförordningens bärande idé blir särskilt uppenbar om åtskillnad göres mellan olika former av tryckta skrifter med hänsyn till deras yttre utformning, deras innehåll eller deras utgivnings sätt. Vad angår beskattning av böcker ter sig en sådan ur allmänt kulturell synpunkt olycklig. Bland annat drabbar den skol- och utbildningsväsendet.

Tryckta skrifter bör därför undantagas från beskattning.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte, för den händelse riksdagen beslutar antaga förordning om allmän varuskatt i huvudsaklig överensstämmelse med det i reservationen nr I framförda förslaget, besluta

dels att 10 § 1 mom. 7) skall erhålla följande lydelse:

»7. Tryckta skrifter.»

dels att sista stycket i anvisningarna till 10 § skall utgå.

B. Ang. undantag för tidningar och tidskrifter

I anslutning till motionerna I: 589 och II: 683 anför herrar Nilsson i Svalöv, Kollberg och Gustafson i Göteborg följande.

Om riksdagen icke finner sig böra bifalla yrkandet under A. bör i varje fall icke någon skattemässig åtskillnad göras mellan olika former av *periodiska publikationer*. Gränserna mellan vad man i traditionell mening brukar kalla dagspress och övrig press har blivit alltmer utsuddade. Åtskilliga tidskrifter innehåller mycket allmänt nyhetsmaterial, på samma sätt som den moderna dagspressen i allt högre grad kommit att utforma sitt material på det sätt som tidigare varit den övriga pressen förbehållet.

Ur tryckfrihetsrättslig synpunkt är det icke godtagbart att göra en skattemässig differentiering av periodiska skrifter efter kriterier som i något avseende bygger på skrifternas innehåll eller periodicitet.

I praktiskt taget alla länder med en allmän varuskatt har tidningar och tidskrifter undantagits från denna form av beskattning. Även 1952 års kommitté för indirekta skatter förordade enhälligt undantag för tidningar och tidskrifter.

Den utredning reservanterna föreslår riksdagen begära avser ett ytterst komplicerat problem, innefattande en serie svåra gränsdragningar. En dylik gränsdragning mellan olika slag av skrifter har vid tidigare diskussioner och undersökningar ansetts icke kunna göras utan att få ett inslag av godtycke.

Yrkande kommer att framställas

dels att 10 § 1 mom. 7) skall erhålla lydelsen:

»7. Tidningar och tidskrifter.»

dels att sista stycket i anvisningarna till 10 § skall erhålla lydelsen:

»Till *tidningar och tidskrifter* hänföres sådana publikationer, som enligt utgivningsplan äro avsedda att under bestämd titel utgivnas med minst fyra å särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen. Skattefriheten omfattar även utländska publikationer av angivet slag.»

10 § 2 mom.

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att förordna om ytterligare undantag

I anslutning till motionerna nr I: 590 och II: 685 anför herrar Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelsbo, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg följande.

Enligt 10 § 2 mom. i reservationens förslag skulle Kungl. Maj:t äga förordna om ytterligare undantag från skatteplikt utöver den som stadgats i 1 mom. Riksdagen bör principiellt icke med avstående från sin beskattningsrätt lämna något bemyndigande som medför rätt för Kungl. Maj:t att inskränka området för en beskattning. Reservanterna anför till stöd för det föreslagna stadgandet att den däri angivna möjligheten självfallet bör begagnas sparsamt och endast användas då fråga är om smärre jämkningar i gränsdragningen mellan skattepliktiga och skattefria varor. Bemyndigandet är emellertid icke begränsat i författningstexten och Kungl. Maj:ts föreslagna befogenhet är därför generell och utan undantag. Då riksdagen numera är samlad under större delen av året, bör det icke medföra några olägenheter om frågor av denna art underställes riksdagen.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte, för den händelse riksdagen beslutar antaga förordning om varuskatt i huvudsaklig överensstämmelse med det i reservationen nr I framförda förslaget, besluta att 10 § 2 mom. skall utgå.

12 §.

Ang. undantag för fabriksmässigt tillverkade byggnadsvaror

I anslutning till motionerna nr I: 569 och II: 682 samt I: 576 och II: 691 anför herrar Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelsbo, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg följande.

Enligt 12 § 1 mom. i reservationens förslag skulle den som fabriksmäs-

sigt tillverkar byggnadsvaror bli skattskyldig i vad avser denna tillverkning. För byggmästaren som på arbetsplatsen låter iordningställa dylika förbearbetade byggnadsvaror, till vilka i stor utsträckning icke skattepliktigt material kommer till användning, innebär reservanternas förslag en skatteförman, när skatt ej uttages på sagda material och ej heller på arbetslöner, transport- och administrationskostnader m. m. Beskattningen skulle därigenom verka hämmande för den rationalisering som erbjudes genom den fabriksmässiga förbearbetningen.

Reservanterna finner det i och för sig obestriddigt att viss snedbelastning uppstår genom denna beskattning. Konsekvenserna härav finner emellertid reservanterna vara av begränsad art med hänsyn till den rationalisering som möjliggöres genom användningen av förbearbetade eller monteringsfärdiga detaljer. Vi finner det i hög grad anmärkningsvärt att reservanterna icke beaktat den negativa effekten av den föreslagna beskattningen, vilken i utlandet visat sig medföra ytterst allvarliga konsekvenser för betong- och betongvaruindustrin. Så har t. ex. i Finland denna industri drabbats utomordentligt hårt av en beskattning av den art reservanterna förordar.

De nu angivna olikformigheterna kan undvikas genom att företag med fabriksmässig tillverkning av förbearbetade byggnadsvaror, såsom färdigblandad betong, betongelement, beläggningsmassor, färdiga byggnadsdelar såsom kök och badrum jämföras med byggmästare vid sina inköp, d. v. s. hänföres till konsumenter.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte, för den händelse riksdagen beslutar antaga förordning om allmän varuskatt i huvudsaklig överensstämmelse med det i reservationen nr I framförda förslaget, besluta

dels att 12 § 1 mom. skall erhålla följande lydelse:

»1 mom. Skattskyldighet åvilar, med de undantag som i 13 § sägs

a) den som yrkesmässigt försäljer skattepliktig vara,

b) den som yrkesmässigt utför eller ombesörjer utförande av skattepliktig tjänsteprestation, för tillhandahållande av sådan vara eller tjänsteprestation till förbrukare (konsument) så ock för uttag ur rörelsen av skattepliktig vara.»

dels att anvisningarna till 12 § skall ha den lydelse som framgår av yrkandet i motionerna nr I: 569 och II: 682.

13 §.

Ang. skatteplikt vid tillhandahållande av skattepliktiga varor och tjänster i ringa omfattning

I anslutning till motionerna nr I: 570 och II: 690 anför herrar Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelsbo, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg följande.

Enligt 13 § i det av reservanternas framlagda förslaget föreligger icke skattskyldighet för tillhandahållande av skattepliktiga varor och tjänsteprestationer i allenast ringa omfattning samt icke heller vid tjänsteprestationer med avseende å kläder eller andra textilvaror där den som utför prestationen icke har fast driftställe för verksamheten.

Den sålunda gjorda begränsningen av skattskyldigheten är föranledd av intresset att nedbringa antalet skattskyldiga. Emellertid kan det icke undvikas att en dylik begränsning framstår såsom orättvis gentemot skattskyldiga näringsidkare. Icke minst med hänsyn till att varken i författningstexten eller i anvisningarna göres någon klar avgränsning av vad som skall förstås med »ringa omfattning» kan det förväntas att taxeringskontrollen här kommer att bli svår att uppehålla. Vad reservanternas anfört därom att den föreslagna skattefriheten — för vilken årsomsättningar om högst cirka 1 000 kronor med skatt av cirka 40 kronor anses böra ifrågakomma — icke kan få betydelse från konkurrenssynpunkt strider emot vad de som äger ingående kännedom om förevarande branscher hävdar. Skälen härtill framgår av de åberopade motionerna.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte, för den händelse riksdagen beslutar antaga förordning om allmän varuskatt i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen nr I föreslagits, besluta

dels att 13 § skall ha följande lydelse:

»Skattskyldighet föreligger icke

a) vid uttag ur rörelse av skattepliktiga varor i allenast ringa omfattning

b) vid försäljning eller uttag av till driften hörande maskiner, inventarier och dylikt.»

dels att anvisningarna till 13 § skall ha följande lydelse:

»Förutsättning för att skattefrihet enligt 13 § a) skall föreligga är att uttagen av skattepliktiga varor äro av allenast ringa omfattning.

Med försäljning är vid tillämpning av 13 § c) att jämställa överlåtelse av maskiner, inventarier, o. d. vid avyttring av rörelse, vid fusioner eller vid liknande transaktioner.»

46 och 49 §§.

Ang. ersättning till näringsidkare för bestyret med uppbörd och redovisning av skatten

I anslutning till motionerna nr I: 585 och II: 686, II: 689, I: 519 och II: 631, samt I: 523 anför herrar Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelsbo, Magnusson och Gustafson i Göteborg följande.

De skattskyldiga bör tillerkännas ersättning av statsmedel för uppbörden och redovisningen m. m. av varuskatt. Genom sitt sysslande med varuskatten fullgör de skattskyldiga en statlig funktion.

Uppbörden som näringsidkarna ombesörjer är sålunda en till dem delegerad förvaltningsmässig uppgift och bör icke betraktas som en kostnad för rörelsen. Reservanterna hävdar att »vad som åsyftas i motionerna icke i verkligheten är att staten skall gottgöra företagaren de av skatten föranledda kostnaderna utan att dessa kostnader inte skall belasta varupriserna». Enligt reservanternas mening »är det knappast förenligt med principen om fri konkurrens och fri prisbildning att staten på antytt sätt ingriper i prissättningen». Reservanternas uttalande är som nyss visats felaktigt, eftersom arbetet med uppbörden är en rörelsen ovidkommande uppgift av offentligrättslig art, och talet om ingripande i konkurrensen uttrycker sålunda endast en bristande förståelse för de faktiska förhållandena och deras juridiska karaktär.

Om reservanternas i sak och princip enligt vår mening felaktiga förslag godkännes medför detta en allmän prishöjning utöver vad som föranledes av själva skatten. En sådan effekt bör statsmakterna undvika. Även ur näringsidkarens och konsumentens synpunkt är ett dylikt förfarande i hög grad otillfredsställande. En skälig ersättning bör sålunda lämnas de skattskyldiga av statsverket.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte, för den händelse riksdagen beslutar antaga förordning om allmän varuskatt i huvudsaklig överensstämmelse med det i reservationen nr I framförda förslaget, besluta, att 46 § 1 och 2 mom. samt 49 § skall er- hålla följande lydelse:

»46 §.

1 mom. Preliminär allmän varuskatt förfaller till betalning den 18 i månaden närmast efter utgången av den redovisningsperiod, som skatten avser.

Vid inbetalning av preliminär allmän varuskatt må skattskyldig tillgodogöra sig kostnadsersättning genom avdrag, beräknat enligt följande grunder. För skattepliktig omsättning överstigande 4 000 kronor utgör ersättningen dels ett grundbelopp av 15 kronor, dels ock ett rörligt belopp motsvarande 3 procent av skattebelopp å omsättning överstigande 4 000 kronor men ej 30 000 kronor, 0,5 procent av skattebelopp å omsättning överstigande 30 000 kronor men ej 150 000 kronor och 0,25 procent av skattebelopp å omsättning överstigande 150 000 kronor. Kostnadsersättning avrundas nedåt till helt kronotal.

2 mom. Senast den dag preliminär allmän varuskatt förfaller till betalning skall densamma, efter avdrag av kostnadsersättning som i 1 mom. andra stycket sägs, inbetalas till statsverket genom insättning å särskilt postgirokonto.

Omfattar redovisningsperiod delar av olika beskattningsår, skall till varje sådan del hänförligt belopp inbetalas för sig. Till redovisningsperiod eller till sådan del av redovisningsperiod, som nyss sagts, hänförligt belopp erlägges i helt antal kronor, därvid öretal bortfaller. Understiger den preliminära allmänna varuskatten 10 kronor, må inbetalning underlätas.

49 §.

Vid debitering av statlig allmän varuskatt skall skattskyldig gottskrivas, förutom preliminär allmän varuskatt som av den skattskyldige inbetalats, sådan ersättning som i 46 § 1 mom. andra stycket sägs, ävensom sådan preliminär allmän varuskatt som jämlikt 41 § fastställts till betalning.»

Ikraftträdandebestämmelserna

I anslutning till motionerna nr I: 568 och II: 681, II: 629, I: 575 och II: 697 anför herrar Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelsbo, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg följande.

Å bestämmelser om varuskatt måste liksom på beskattningsbestämmelser i övrigt uppställas det anspråket att de icke skall ges retroaktiv verkan.

Den allmänna varuskatten skall drabba *varans omsättning*, varmed enligt 1 § förstås försäljning eller annat *tillhandahållande* eller ianspråktagande inom riket ävensom införsel av vara. Denna utformning av varubeskattningen är i full överensstämmelse med kommitténs förslag, och departementschefen har uttryckligen anslutit sig till denna varuskattens innebörd genom bland annat följande uttalande i propositionen: »*En allmän varubeskattning i form av en detaljhandelsskatt är till sin konstruktion en konsumtionsskatt, som uttages då de skattepliktiga varorna övergår till de slutliga konsumenterna.*»

Reservanterna anser dock att förordningen kan avse tillhandahållande av varor och tjänster som sker före förordningens ikraftträdande. Reservanterna anser det klart framgå vid en sammanställning av författningsrummen att förordningen skall äga tillämpning å sådana *likvider* för skattepliktiga varor och tjänster, som inflyter efter årsskiftet, även om tillhandahållandet skett dessförinnan. Reservanterna föreslår »för att emellertid undanröja varje möjlighet till missförstånd härvidlag» att till 12 § skall fogas ett nytt 3 mom.

Varuskattens föremål är som tidigare sagts *omsättning av skattepliktig vara*. Inträffar omsättningen innan förordningen träder i kraft kan sålunda denna omsättning icke belastas med allmän varuskatt.

Reservanterna har för att undanröja den kritik som motionsvis anförts mot propositionens förslag till ikraftträdandebestämmelser föreslagit det nyssnämnda tillägget till 12 §. Reservanternas förslag härutinnan står icke i överensstämmelse med den allmänna varuskattens konstruktion (se ovan

citerade uttalande av departementschefen) och undanröjer icke den sammanblandning och oklarhet som utmärkte propositionens förslag. Det av reservanterna förordade tillägget ändrar icke det förhållandet, att varans omsättning och varans övergång till konsumenten samt tidpunkten härför är de för varubeskattning av denna art grundläggande fakta.

Reservanternas förslag innebär överfört till ett annat område, t. ex. arvs-skatten, att en höjning av arvsskatten från viss dag skulle träffa jämväl arv som uppkommit genom dödsfall före höjningens ikraftträdande. Effekten skulle alltså, överförd på arvsskattens område, vara att en höjd skatt skulle uttagas för arv vid dödsfall före den beslutade höjningens ikraftträdande. Retroaktiviteten i en sådan bestämmelse kan av ingen bestridas, och reservanternas tillägg till 12 § innebär för varuskattens vidkommande icke något undanröjande av retroaktiviteten.

Då i ikraftträdandebestämmelserna säges att *förordningen träder i kraft den 1 januari 1960 innebär detta att förordningen i c k e skall tillämpas på tillhandahållande av vara eller tjänstprestation eller på uttag av skattepliktig vara före årsskiftet.*

Under punkt 1 i ikraftträdandebestämmelserna har emellertid intagits bestämmelser, som — stridande mot varuskattens konstruktion — felaktigt ger vid handen att skatt skulle erläggas för varor eller tjänstprestationer som tillhandahållits under december 1959 om likviden inflyter först därefter. Ikraftträdandebestämmelserna bör i denna punkt ändras så att de överensstämmer med förordningens konstruktion.

I nyssnämnda ikraftträdandebestämmelser har vidare föreslagits att förordningen icke skall för framtiden äga tillämpning i de fall skriftligt avtal, däri vederlaget blivit fastställt, slutits före den 16 oktober 1959. Då det icke är skäligt att skatt skall inträda för tillhandahållande av varor eller tjänstprestationer, varom pris avtalats redan vid den tid då beskattningsbestämmelserna icke varit kända, bör den ändringen göras att skattskyldighet icke skall föreligga i de fall, då skriftligt avtal, däri vederlaget blivit fastställt, slutits före den dag författningen utkommer av trycket.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte, därest riksdagen beslutar antaga förordning om allmän varuskatt i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen nr I föreslagits, till vederbörande utskott för ny behandling hänskjuta Kungl. Maj:ts proposition nr 162 i vad den avser ikraftträdandebestämmelserna.

Därest yrkandet om återremiss icke skulle bifallas, kommer yrkande att framställas

att riksdagen måtte, därest riksdagen beslutar antaga förordning om allmän varuskatt i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen nr I föreslagits, med konstaterande av

att Kungl. Maj:ts förslag till förordning icke innefattar bestämmelser som skulle föranleda uttagande av varuskatt å tillhandahållande av varor eller tjänster som ägt rum före den 1 januari 1960 samt med

avslag å reservanternas förslag till lydelse av 12 § 3 mom. och punkt 1 av ikraftträdandebestämmelserna

besluta att första punkten i ikraftträdandebestämmelserna skall ha följande lydelse:

»1) Förordningen äger icke tillämpning i fråga om sådant tillhandahållande inom riket av vara eller tjänsteprestation eller i fråga om införsel till riket av varor, varom skriftligt avtal, däri vederlaget blivit till beloppet fastställt, sluttits före den dag denna förordning utkommer av trycket.»

Yrkanden om skrivelser till Kungl. Maj:t

10 §

Ang. restitution av allmän varuskatt för investeringsvaror

I anslutning till motionerna nr I: 571 och II: 695, I: 576 och II: 691, I: 587 och II: 692, I: 583 och II: 684 anför herrar Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelsbo, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg följande.

Varor som anskaffas för investering i yrkesmässig näringsverksamhet bör icke drabbas av varuskatt. Med näringsverksamhet förstås här industri, hantverk, jordbruk och handel samt annan distribution.

a) En skatt som drabbar sådana varor verkar fördyrande på de produkter som framställs i näringsverksamheten på ett sätt som i princip icke skiljer sig från en på råvaran lagd skatt. Beskattningen drabbar näringsidkarna ojämnt beroende på i vad mån investeringar över huvud taget erfordras och i vilken utsträckning investeringar redan gjorts före skattens införande eller måste göras därefter. Den effektiva varuskatten kommer på så sätt att växla allteftersom företagaren nödgas göra mer eller mindre omfattande investeringar i sin verksamhet. Ju mera omfattande de skattepliktiga investeringarna är, desto mer överstiger den effektiva varuskatten på konsumtionsvaran 4,2 procent.

b) Ökade investeringar inom näringslivet framstår såsom i och för sig önskvärda, i det att de bildar grundvalen för vårt ekonomiska framåtskridande. En varuskatt på investeringarna måste förväntas få en hämmande effekt på investeringsverksamheten som sådan och motarbetar därigenom rationaliseringen och mekaniseringen inom näringslivet.

c) De under b) anförda synpunkterna är av vikt för den interna varuförsörjningens del men får särskild betydelse med hänsyn till det svenska näringslivets konkurrensförmåga på den internationella marknaden i det att

den skulle verka som en skatt på exportvarorna. Härvid bör beaktas bland annat de påfrestningar, för vilka vårt näringsliv kommer att utsättas i samband med förverkligandet av de europeiska integrationssträvandena på det ekonomiska området. En varuskatt i enlighet med det i reservationen framlagda förslaget har beräknats komma att belasta enbart den egentliga industriens investeringar med omkring 125 miljoner kronor per år.

d) Reservanterna har icke behandlat varuskattens effekt på framtida investeringar och därmed industriens produktivitet och konkurrensförmåga. Det enda skäl som reservanterna anför för sitt avstyrkande är rent fiskala synpunkter. Reservanterna har sålunda låtit mycket kortsiktiga synpunkter vara avgörande och därmed godkänt att varuskatten får en kumulativ effekt, vilket i princip strider emot tanken att den allmänna varuskatten skall drabba varan endast en gång. Genom att investeringarna underkastas beskattning kommer varuskatten att variera för olika produkter. I vissa fall kan denna skatt övervältras på den slutliga konsumenten, men beträffande sådana, där den internationella konkurrensen inom och utom landet är hård, innebär varuskatten på investeringar en företagsskatt som enligt det anförda kommer att träffa rent slumpvis. Dessa principiella synpunkter har reservanterna på intet sätt kunnat vederlägga.

Enär en direkt befrielse av investeringsvarorna från varuskatt är förenat med stora tekniska svårigheter, bör ett restitutionsförfarande införas. Ett utarbetat förslag till författning i ämnet kan icke nu framställas, men riksdagen bör i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag härtill att underställas nästa års riksdag.

Restitution bör beviljas, grundad på i motionerna I: 583 och II: 684 angivna investeringsvärden.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till nästa års riksdag till bestämmelser enligt de i motionerna I: 583 och II: 684 angivna riktlinjerna om restitution för varuskatt, som utgör del av kostnad för investering i rörelse eller jordbruk.

10 § 1 mom. 5)

Ang. undantag för vissa fartyg

I anslutning till motionerna nr I: 571 och II: 695 anför herrar Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelso, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg följande.

Enligt 10 § 1 mom. 5) i reservanternas förslag skall från skatteplikt undantagas fartyg med en nettodräktighet av minst 20 registerton ävensom fiskefartyg. Härigenom skulle bogserbåtar, bärgningsbåtar, livräddningskryssare och flodsprutor underkastas beskattning i vissa fall. Bogserbåtar utför nödvändiga transporttjänster för de större fartygen och utgör ett kom-

plement till dessa. Även bärgningsbåtar lämnar mycket värdefulla tjänster åt handelsflottan. Så är även fallet med livräddningskryssarna.

Den av reservanterna gjorda begränsningen är icke ändamålsenlig, och vi anser att alla fartyg, som icke äro att hänföra till lustfartyg, bör undantagas från allmän varuskatt.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om samt förslag till undantagande från allmän varuskatt av samtliga fartyg, som ej äro att hänföra till s. k. lustfartyg.

10 §

Ang. tekniska och kulturella hjälpmedel för handikappade och lytesskadade

I anslutning till motionerna nr I: 588 och II: 688 anför herrar Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelso, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg följande.

Starka humanitära skäl talar för att dessa hjälpmedel undantages från beskattning. Här åsyftas sådana hjälpmedel såsom invalidfordon, invalidvagnar, rullstolar, proteser, hörapparater, talböcker, m. m.

Reservanterna avvisar yrkandet om fritagandet av dessa hjälpmedel med ett resonemang, innebärande att ett sådant undantag skulle strida mot förordningens principer. Som visas nedan beträffande ikraftträdandebestämmelserna har reservanterna emellertid icke fäst avgörande vikt vid förordningens principiella uppläggning, varför det synes anmärkningsvärt att reservanterna kan åberopa ett förment principiellt resonemang för att motsätta sig av humanitära skäl nödvändiga jämkningar i beskattningen.

Det saknas enligt vår mening anledning att vid utformningen av nu ifrågasatt lagstiftning helt ta avstånd från humanitära synpunkter.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag om undantagande från skatteplikt av de tekniska och kulturella hjälpmedel som av handikappade och lytesskadade användes i rehabiliterings- eller terapeutiskt syfte.

46 och 49 §§

Ang. ersättning till näringsidkare för bestyret med uppörd och redovisning av skatten

Därest ovan upptaget yrkande om viss annan lydelse av 46 och 49 §§ icke bifalles

kommer yrkande att framställas

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag efter samråd med vederbörliga branschorganisationer framlägges till nästa års riksdag om ersättning i annan form av allmänna medel för de skattskyldigas arbete med uppbörd och redovisning av indirekt skatt.

Ang. utredning om erforderliga jämkningar i nuvarande punktskattesystem

I anslutning till motionerna I: 582 och II: 696 samt I: 590 och II: 685 anför herrar Hagberg, Spetz, Söderquist, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Magnusson i Borås och Gustafson i Göteborg följande.

Vissa varor är för närvarande hårt belastade av speciella punktskatter. En allmän varuskatt, lagd ovanpå dessa punktskatter kan väntas få den effekten att avsättningsmöjligheterna så starkt begränsas att berörda företagare hotas till sin existens. Kommittén och remissinstanserna har också i stort sett varit eniga om att jämkningar måste ske i nuvarande punktskattesystem, därest en allmän varuskatt införes. Vad särskilt angår de försäljningsskatter som uttages i detaljistledet medför dessa ett omfattande redovisningsarbete för de skattskyldiga som nu också skulle nödgas redovisa varuskatt.

Yrkande kommer att framställas

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om de jämkningar i nuvarande punktskattesystem som kan föranledas av den allmänna varuskatten.